การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ธันย์ชนก ช่างเรือ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรม)
คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
2560

การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน สู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ธันย์ชนก ช่างเรือ

คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร.อุษา บิ้กกิ้นส์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรม)

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กำจร หลุยยะพงศ์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อุษา บิ้กกิ้นส์)

..... คณบดี

(ศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

_____/_____/_____

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่
ชื่อผู้เขียน	นางสาวธันย์ชนก ช่างเรือ
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์และนวัตกรรม)
ปีการศึกษา	2560

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 2) วิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและ 3) ศึกษาผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) 3 วิธีการ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสังเกตการณ์ (Observation) โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 44 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนในชุมชนและประชาชนภายนอกชุมชน (กลุ่มนักท่องเที่ยว)

ผลการศึกษาพบว่า

1. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ 1) ช่วงแก้ไขวิกฤติทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนใช้กลยุทธ์ 4 ขั้นตอนคือ (1) ให้ความรู้กับประชาชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน (2) จัดตั้งกลุ่มเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจากความต้องการของประชาชน (3) ออกกฎหมายควบคุม โดยผ่านข้อบัญญัติท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (4) มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบ 2) ช่วงทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ชุมชนใช้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนควบคู่กับการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน

2. กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ชุมชนให้ความสำคัญในทุกองค์ประกอบในการสื่อสารได้แก่ (1) ผู้ส่งสาร คือ ผู้นำชุมชน และกลุ่มแกนนำชุมชนเป็นผู้ส่งสารหลัก (2) เนื้อหาสาร เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน (3) สื่อ/ช่องทาง เน้นการประชุมทั้งแบบเป็นทางการ (การประชุมประชาคมระดับหมู่บ้าน/ตำบล) การประชุมแบบไม่เป็นทางการ

(สภากาแฟ) โดยใช้สื่อบุคคลร่วมด้วยเพื่อโน้มน้าวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (4) ผู้รับสาร ได้แก่ ประชาชนในชุมชน โดยคำนึงถึงทักษะ ทัศนคติและระดับความรู้ประชาชนเป็นหลัก ทั้งนี้ลักษณะสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ (1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสารของผู้นำชุมชน (Inform) (2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร ได้แก่ การรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน (Consult) และการเกี่ยวข้อง (Involve) ในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน (3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน ได้แก่ การให้ความร่วมมือ (Collaboration) และ การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower)

3. ผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนแบ่งออกเป็น 2 มุมมอง (1) มุมมองจากประชาชนภายในชุมชน คือ ประชาชนในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน (2) มุมมองจากประชาชนภายนอกชุมชน (นักท่องเที่ยว) คือ ชุมชนประสบความสำเร็จในการสื่อสารการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้เนื้อหาสารของชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนอย่างต่อเนื่อง จนประความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนครอบคลุม 3 มิติ คือ 1) เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) เกิดการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของชุมชน และ 3) เกิดความพึงพอใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว

กล่าวโดยสรุปได้ว่าการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ประสบความสำเร็จได้จากการเลือกใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการและกลยุทธ์การสื่อสารที่มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาและบริบทชุมชนเป็นสำคัญ ก่อให้เกิดความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวของชุมชนสืบไป

ABSTRACT

Title of Thesis	The usage of Communication to Create Community Participation in Natural Resource Management toward Sustainable Tourism:Tha Phru - Ao Tha Lane Community, Krabi
Author	Thanchanok Changrua
Degree	Master of Arts (Communication Arts and Innovation)
Year	2017

The objectives of this research are to 1) study community natural resource management toward sustainable tourism, 2) analyze the communication processes to create community participation in natural resource management toward sustainable tourism, and 3) examine the consequence of communication to create participation in community natural resource management toward sustainable tourism: ThaPhru – Ao ThaLane Community, Krabi. This study, as qualitative research, has collected information via three methods, in-depth interview, focus group, and observation among 44 inspected samples in various groups of people, including community leaders, local villagers, and non-local people (tourists).

The study result indicates that:

1. The natural resource management of this community towards sustainable tourism could be separated into two phases. 1) During natural resource crisis, there were four steps of executive management processes (1) educating people on issues related to natural resource problems in the community, (2) establishing a group for the natural resource management from the needs of the people, (3) enacting local ordinance of the local government to protect the community natural resource, (4) the establishment of a responsible agency. 2) During the abundance of the natural resource, the community used sustainable tourism concepts and ecotourism management styles to conserve the natural resources of the community along with generating income for the people in the community.

2. For the communication process to create community participation, the community attached importance to every element of communication. Namely, 1) “senders” are a community leader and community principals as the primary senders, 2) “messages” are related to the situation of the natural resource problems of the community, 3) “media / channel” emphasizes both formal meetings (Village / District Community Meetings) and informal meetings (Coffee Forums), 4) Recipients include people in the community—their skills, attitudes and the level of knowledge were especially taken into account. In this regard, the community participation was divided into three levels, (1) participation as recipient role was the provision of information to community leaders, (2) participation as messenger role included listening to the opinions of people and involving in people discussions, (3) participation as planners was collaborations and the empowerment of people.

3. The consequence of communication to create participation in community natural resource management toward sustainable tourism is divided into 2 views, (1) the view from the people within the community is that the people in the community were involved in solving community natural resource issues and sustainable tourism management, (2) the view from outside the community (tourists) is the community success in tourism communications—tourists have been aware of the community informative substance, continuously participated in ecotourism activities of the community, eventually achieved sustainable tourism covering three dimensions, 1) being conscious of tourism resource conservation, 2) participation in the community benefits, 3) being satisfied among tourists.

In conclusion, the communication to create participation in the community natural resource management toward sustainable tourism: ThaPhru – Ao ThaLane Community, Krabi has been achieved through the use of management strategies and communication strategies consistent with issues and community context, consequently causing tourism sustainability ever.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน:ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.อุษา บิ้กกิ้นส์ ผู้ให้ความกรุณารับเป็นที่ปรึกษาและสละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำ ข้อชี้แนะและให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในทุกขั้นตอน นอกจากนี้ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว ผู้ให้ความกรุณาในการเป็นประธานกรรมการและรองศาสตราจารย์ ดร.กำจร หลุยยะพงศ์ ผู้เป็นกรรมการในการให้คำชี้แนะและตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง ทำให้วิทยานิพนธ์มีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอบคุณพระองค์อัลลอฮฺ (ซบ.) ที่ทรงเมตตาตอบรับดุอาอฺ (คำวิงวอน) จากข้าพเจ้าจนสามารถทำวิทยานิพนธ์สำเร็จได้ภายในระยะเวลาอันรวดเร็วและมีคุณภาพงานที่ดี เมตตาให้การงานทุกอย่างเป็นไปด้วยความง่ายดาย นอกจากนี้ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองในการให้ความช่วยเหลือ ประสานงาน ติดต่อผู้นำชุมชนและประชาชนในตำบลท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ในการให้สัมภาษณ์ รวมทั้งเอื้อเฟื้อข้อมูล เอกสารที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณปะกับมะ ทุกคนในครอบครัวและร้อยโทอรินทร์ เถาว์กลอย กำลังใจสำคัญของข้าพเจ้า ที่คอยให้คำปรึกษาเป็นกำลังใจและอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของข้าพเจ้าเสมอมา โดยการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ไม่อาจเกิดขึ้นได้หากปราศจากทุนการศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เงินแผ่นดินที่เกื้อหนุนการศึกษาของข้าพเจ้า

ธันย์ชนก ช่างเรือ

สิงหาคม 2560

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ ..... ก

ABSTRACT ..... ค

กิตติกรรมประกาศ ..... จ

สารบัญ ..... ฉ

สารบัญตาราง ..... ฌ

สารบัญภาพ ..... ญ

บทที่ 1 บทนำ 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 ปัญหานำการวิจัย 7

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา 7

1.4 ขอบเขตของการศึกษา 7

1.5 นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ 10

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 12

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 13

2.1 แนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 14

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 17

2.3 ทฤษฎีการสื่อสารชุมชน 28

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารการท่องเที่ยว 40

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม 46

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง 52

2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 59

บทที่ 3 กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย 73
3.1 แหล่งที่มาของข้อมูล 73
3.2 ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย 75
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 82
3.4 การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล 85
3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล 85
3.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย 86
บทที่ 4 ผลการศึกษา 87
ตอนที่ 1 สถานการณ์ปัญหาและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ 88
ตอนที่ 2 วิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ 128
ตอนที่ 3 ผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ 182
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 219
5.1 สรุปผลการวิจัย 219
5.2 อภิปรายผลการวิจัย 229
5.3 ข้อแสนอแนะ 239
บรรณานุกรม 242
ภาคผนวก 250
ภาคผนวก ก. ข้อมูลทั่วไปของตำบลเขาทอง 251
ภาคผนวก ข. แผนที่อ่าวท่าเลน 261
ภาคผนวก ค. ข้อบัญญัติท้องถิ่นการใช้ประโยชน์และการใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ป่าชุมชน บ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลน (ฉบับปรับปรุง) 2558 263
ภาคผนวก ง. บรรยากาศการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย 268

ภาคผนวก จ. ตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากป่าชายเลนของตำบลกำพวน 278

ประวัติผู้เขียน 280

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบแบบจำลองการสื่อสารเชิงถ่ายทอดและเชิงพิธีกรรม 36

ตารางที่ 4.1 แสดงภาพรวมการบริหารทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน
สู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ 127

ตารางที่ 4.2 แสดงความสอดคล้องระหว่างบริบท/สถานการณ์ปัญหาชุมชน
กับการนำเสนอเนื้อหาสารของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่..... 162

ตารางที่ 4.3 แสดงภาพรวมขององค์ประกอบการสื่อสารตามกระบวนการสื่อสาร
เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
ของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ 174

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 สภาพบ้านเรือนของประชาชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ 3
ภาพที่ 2.1 แบบจำลองการสื่อสารเชิงพีธีกรรม 35
ภาพที่ 2.2 แบบจำลองเชิงถ่ายทอด 35
ภาพที่ 2.3 คุณลักษณะของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม 39
ภาพที่ 2.4 วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) 49
ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย 86
ภาพที่ 4.1 สภาพความเสียหายของป่าไม้ชายเลน ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ 90
ภาพที่ 4.2 การใช้อวนตาถี่ในการทำประมงของชุมชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ 91
ภาพที่ 4.3 การประชุมของกลุ่มผู้นำชุมชน บ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ 92
ภาพที่ 4.4 เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ให้ความรู้กับประชาชนในชุมชน 94
ภาพที่ 4.5 การปลูกป่าชายเลนทดแทนของประชาชนในชุมชน 95
ภาพที่ 4.6 แสดงกลยุทธ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนใน ยุคที่ 1 วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 -2534) 97
ภาพที่ 4.7 เรืออวนลากของนายทุนต่างถิ่นบริเวณน่านน้ำของชุมชน 98
ภาพที่ 4.8 การสังเกตการณ์เรืออวนรุน – อวนลากร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชน 101
ภาพที่ 4.9 ป่าชุมชนของชุมชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ 104
ภาพที่ 4.10 หมึกทะเลที่ได้จากการทำประมงของประชาชนในชุมชนหลังจากการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ 105
ภาพที่ 4.11 เรือประมงบริเวณบ้านเรือนของประชาชนในชุมชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ 107

ภาพที่ 4.12 แสดงกลยุทธ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนใน ยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่นปี (พ.ศ. 2535 - 2539) 109

ภาพที่ 4.13 เรือประมงของประชาชนในชุมชนที่นำมาใช้เป็นเรือนำนักท่องเที่ยว ตกปลาชมธรรมชาติ 113

ภาพที่ 4.14 การรวมกลุ่มประชาคมหมู่บ้าน ของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่..... 114

ภาพที่ 4.15 กิจกรรมการเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนในพื้นที่ป่าชุมชน..... 115

ภาพที่ 4.16 ผาสุสานชาวเล..... 120

ภาพที่ 4.17 อ่าวทราย จุดแวะพักการพายเรือคายัคของกลุ่มนักท่องเที่ยว 120

ภาพที่ 4.18 แสดงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนใน ยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)..... 126

ภาพที่ 4.19 นายสมชาย เหล่าสกุล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง (อดีตกำนันตำบลเขาทอง)..... 130

ภาพที่ 4.20 การประชุมประชาคมหมู่บ้านชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ 133

ภาพที่ 4.21 การเจรจากับประชาชนแบบบ้านต่อบ้านของกลุ่มผู้นำชุมชน 134

ภาพที่ 4.22 ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมการประชุมประชาคมของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่..... 136

ภาพที่ 4.23 แสดงกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 1 วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 -2534) 137

ภาพที่ 4.24 สภากาแฟบริเวณร้านขายอาหารเช้าของชุมชน 142

ภาพที่ 4.25 การใช้วิทยุสื่อสารในการปราบปรามเรืออวนรุน – อวนลากของชุมชน..... 143

ภาพที่ 4.26 กลุ่มผู้นำชุมชนออกเรือตรวจการณ์เพื่อปราบปรามเรืออวนรุน – อวนลาก 145

ภาพที่ 4.27 แสดงกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลาก ของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539) 147

ภาพที่ 4.28 การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในขุมชนในการประชุมประชาคม ของตำบลเขาทอง..... 150

ภาพที่ 4.29 แสดงกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 3
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)..... 153

ภาพที่ 4.30 แสดงระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
สู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่..... 181

ภาพที่ 4.31 ป่าชุมชน ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน
จังหวัดกระบี่..... 183

ภาพที่ 4.32 บริเวณบ้านของประชาชนที่เปิดเป็นพื้นที่รับฝากรถสำหรับนักท่องเที่ยว..... 183

ภาพที่ 4.33 ผลไม้ตามฤดูกาลที่ประชาชนนำมาวางขายให้กับนักท่องเที่ยว
ที่สัญจรไป-มา ในชุมชน..... 184

ภาพที่ 4.34 ร้านสะดวกซื้อภายในพื้นที่ชุมชน หมู่ที่ 3 บ้านท่าเลน..... 184

ภาพที่ 4.35 มัคคุเทศก์ท้องถิ่นสาธิตวิธีการพายเรือคายัคให้กับนักท่องเที่ยว 184

ภาพที่ 4.36 นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน 185

ภาพที่ 4.37 ภูเขาหินปูนในพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน..... 185

ภาพที่ 4.38 “แคนยอน” จุดที่ได้รับสมญานามว่าเป็นหน้าผาที่สวยงามระดับโลก..... 186

ภาพที่ 4.39 ทัศนียภาพที่ประกอบไปด้วยผู้เขาหินปูนสลับกับป่าชายเลน
ระหว่างเส้นทางการพายเรือคายัค 190

ภาพที่ 4.40 การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในรูปแบบ “สภากาแฟ”
บริเวณท่าเทียบเรือใหม่ของชุมชนชน 195

ภาพที่ 4.41 เรือคายัคที่ชุมชนใช้เป็นอุปกรณ์นำนักท่องเที่ยวชมความอุดมสมบูรณ์
ภายในป่าชุมชน..... 196

ภาพที่ 4.42 กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน 198

ภาพที่ 4.43 ร้านอาหารพื้นบ้านภายในชุมชนและวัตถุดิบในการประกอบอาหาร
จากท้องทะเลของชุมชน..... 205

ภาพที่ 4.44 รากของต้นโกงกางที่บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน 207

ภาพที่ 4.45 การบอกเล่าประสบการณ์ (Review) ของนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง
บนเว็บไซต์ Pantip..... 209

ภาพที่ 4.46 เว็บไซต์โปรแกรมท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวภายในจังหวัดกระบี่ 210
ภาพที่ 4.47 เว็บไซต์โปรแกรมท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวภายในจังหวัดกระบี่
สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ 211
ภาพที่ 4.48 โต๊ะประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยว
บริเวณหาดอ่างนางจังหวัดกระบี่ 213
ภาพที่ 4.49 สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนของบริษัทนำเที่ยว
บริเวณหาดอ่าวนาง จังหวัดกระบี่ 213
ภาพที่ 4.50 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมากับครอบครัว 215
ภาพที่ 4.51 ลิงแสมในบริเวณป่าชุมชน 216

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

"...ทุกวันนี้ประเทศไทยยังมีทรัพยากรพร้อมมูล ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคล ซึ่งเราสามารถนำมาใช้เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์และเสถียรภาพอันถาวรของบ้านเมืองได้เป็นอย่างดี ข้อสำคัญเราจะต้องรู้จักใช้ทรัพยากรนั้นอย่างฉลาด คือไม่นำมาทุ่มเทใช้ให้สิ้นเปลืองไปโดยไร้ประโยชน์ หรือได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า หากแต่ระมัดระวังใช้ด้วยความประหยัดรอบคอบ ประกอบด้วยความคิดพิจารณาตามหลักวิชา เหตุผล และความถูกต้องเหมาะสม โดยมุ่งถึงประโยชน์แท้จริงที่จะเกิดแก่ประเทศชาติ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันยืนยาว..." พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในการเสด็จออกมหาสมาคมในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2529 (สำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ กรมป่าไม้, 2554) จากพระราชดำรัสข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงให้ความสำคัญในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติและทรัพยากรบุคคลควบคู่กัน โดยเน้นย้ำเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ในอนาคตอย่างยั่งยืน สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทุกภาคส่วนได้นำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาปรับใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการท่องเที่ยว

เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัจจุบันจึงพบว่ามีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวโดยใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation tourism) หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ" (Ecotourism) เข้ามาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติของการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อลดการเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งยังก่อให้เกิดความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆโดยอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อตระหนักถึงคุณค่าต่อการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในท้องถิ่น (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 -2560 ในการวางนโยบายแนวคิดการวัดความสำเร็จ

ของการพัฒนา จากเดิมมุ่งเน้นผลสำเร็จในเชิงปริมาณคำนึงถึงจำนวนและรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ปรับเปลี่ยนมุมมองในการวัดผลสำเร็จในหลายมิติมากขึ้น คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างให้เกิดความสมดุลและเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (อระนุช โกศล และโชคชัย สุทธาเวศ, 2556) เช่นเดียวกับจังหวัดกระบี่จัดเป็น 1 ใน 5 จังหวัดต้นๆ ของประเทศไทยที่สามารถทำรายได้ด้านการท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศมากเป็นลำดับที่ 4 รองจากกรุงเทพฯ ภูเก็ต และชลบุรี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2559) โดยในปี 2559 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่มีจำนวนมากถึง 1,650,174 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2559) ทั้งนี้จังหวัดกระบี่ยังประสบผลสำเร็จด้านการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ชุมชนบ้านท่าพรุ –บ้านอ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่เป็นพื้นที่ที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง มีความโดดเด่นในด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจนกระทั่งได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวถึง 2 ครั้งโดยครั้งแรกในปี 2546 ชุมชนท่าพรุ – อ่าท่าเลนจังหวัดกระบี่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวครั้งที่ 5 ประเภทชุมชน “ประชาคมปกป้องชายฝั่งกระบี่” และครั้งที่ 2 ในปี 2552 ได้รับรางวัล “สิปปนนท์ เกตุทัต 5 ปีแห่งความยั่งยืน (สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552) โดยความสำเร็จของชุมชนจากการได้รับรางวัลถึง 2 ครั้งนี้ ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากคณะกรรมการพิจารณารางวัลลูกโลกสีเขียว ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายหลายสาขาอาชีพ ทั้งนักวิชาการ ผู้แทนชุมชน สื่อมวลชน นักอนุรักษ์ นักพัฒนาชุมชน เป็นต้น ทำการพิจารณาโดยมีขั้นตอนดังนี้ (1) คณะทำงานภูมิภาคชุดกลั่นกรอง พิจารณาผลงานจากการสรรหาและหาและการรับสมัคร โดยการลงพื้นที่และเสนอผลงานที่เข้าข่ายแก่คณะกรรมการคัดเลือก (2) คณะกรรมการคัดเลือกจะประชุมพิจารณาผลงานจากการนำเสนอของคณะทำงานภูมิภาค (3) คณะกรรมการคัดเลือกลงพื้นที่เพื่อพิจารณาผลงาน (4) คณะกรรมการคัดเลือกประชุมเพื่อพิจารณาผลงานนำเสนอคณะกรรมการตัดสิน และขั้นตอนที่ (5) คณะกรรมการตัดสินประชุมพิจารณาผลงานที่สมควรได้รับรางวัล โดยใช้หลักเกณฑ์ประกอบการพิจารณาดังนี้ (1) เป็นชุมชนหรือเครือข่ายชุมชน ที่อนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ครอบคลุมมิติของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและการคงอยู่ของระบบนิเวศอย่างยั่งยืน 2) เป็นชุมชน หรือเครือข่ายชุมชน ที่ใช้ความรู้ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม คุ้มค่า ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เกิดประชาสังคม และมีการจัดการชีวิตตามปรัชญาความพอเพียง (3) ในกรณีที่เป็นเครือข่ายชุมชน ต้องมีกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงและมีเป้าหมายร่วมกันในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และ(4) ผลงานดังกล่าวสามารถเป็นแบบอย่างเพื่อการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติต่อไปได้ (วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์, 2551)

ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5 ของตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ สภาพพื้นที่เป็นป่าชายเลน มีสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน (วีระศักดิ์ กราปัญจะ, 2554) โดยสภาพของชุมชนในอดีตประสบกับปัญหาทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทั้งปัญหาทรัพยากรป่าชายเลนซึ่งเป็นทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญที่ใช้เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำในชุมชนถูกทำลาย การถูกบุกรุกจากเรืออวนรุน- อวนลากของนายทุนต่างถิ่นที่เข้ามากอบโกยกวาดต้อนทรัพยากรทางทะเลได้รับความเสียหายอย่างรุนแรง จนกระทั่งชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาและฝ่าฟันวิกฤติดังกล่าว นำมาสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนโดยไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนจวบจนปัจจุบัน (สถาบันลูกโลกสีเขียว, 2546) โดยสามารถแบ่งสถานการณ์ออกเป็น 3 ยุคตามที่กล่าวไว้ในข้างต้นดังนี้

ยุคที่1 วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย (พ.ศ.2512 -2534)

เมื่อปี พ.ศ. 2525 พื้นที่ของชุมชนท่าพรุ – อ่านท่าเลนจังหวัดกระบี่ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ย้ายมาจากพื้นที่ใกล้เคียง เช่น อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงาและอำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เนื่องด้วยวิถีชีวิตแต่เดิมที่ผูกพันและเชื่อมโยงกับทะเล ประชาชนส่วนใหญ่จึงปลูกบ้านยื่นออกไปในทะเลและประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน

ภาพที่ 1.1 สภาพบ้านเรือนของประชาชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

ภายในชุมชนมีพื้นที่เป็นป่าพรุกว้างประมาณ 80 เมตรกั้นหมู่บ้านท่าพรุกับพื้นที่อื่นไว้ ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบติดทะเล มีพื้นที่ป่าชายเลนจำนวนกว่า 2,000 ไร่ ประกอบด้วยพรรณไม้สำคัญเช่น ต้นโกงกาง แสม เป็นต้น ซึ่งทางรัฐบาลจัดสรรให้นายทุนใช้สิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนดังกล่าวโดยการให้สัมปทาน จึงมีการตัดไม้ป่าชายเลนเพื่อนำมาทำเชื้อเพลิงหรือที่เรียกว่า “ถ่านไม้โกงกาง”และนำไปขายยังประเทศสิงคโปร์ ส่งผลให้เกิดวิกฤติขาดแคลนทรัพยากรของชุมชนขึ้นเป็นครั้งแรก เนื่องจากป่าไม้ชายเลนถูกทำลาย ลำคลองตื้นเขินจากการทิ้งเศษไม้ลงในป่าชายเลนและส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังสัตว์น้ำในทะเลมีจำนวนลดน้อยลง เนื่องจากป่าชายเลนเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำถูกทำลาย และเมื่อทรัพยากรสัตว์น้ำลดน้อยลง ประชาชนบางกลุ่มจึงหันมาทำประมงผิดวิธีโดยการใช้อวนรุน อวนลาก หรืออุปกรณ์ดักจับสัตว์น้ำที่มีขนาดตาข่ายถี่ขึ้น เพื่อให้ได้ปริมาณสัตว์น้ำเพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วชาวบ้านไม่สามารถทำประมงพื้นบ้านต่อไปได้ ต้องออกเรือไปทำประมงไกลขึ้น เสี่ยงอันตรายและกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัวของคนในชุมชนรวมทั้งกระทบต่อระบบนิเวศของชุมชนอย่างรุนแรง จากกวิกฤตดังกล่าวจึงก่อเกิดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขึ้นเป็นครั้งแรก โดยประชาชนในชุมชนจัดเวทีประชาคมระดับตำบลเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ในการข้อสรุปและสาเหตุที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนถูกทำลาย รวมทั้งแนวทางการแก้ปัญหาของชุมชนโดยผู้นำชุมชนใช้การสื่อสารเพื่อให้ความรู้เข้าใจให้กับคนในชุมชนให้รับทราบถึงถึงผลเสียที่เกิดขึ้นในระยะยาวจากการทำประมงผิดวิธี ทำให้ชาวบ้านละเลิกการทำประมงเชิงทำลายหันมาทำประมงอย่างถูกวิธี ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนฟื้นตัว ระบบนิเวศน์เกิดความอุดมสมบูรณ์ขึ้นอีกครั้ง

ยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่น (พ.ศ. 2535 - 2539)

หลังจากที่ความอุดมสมบูรณ์กลับคืนสู่ท้องทะเลของชุมชนอีกครั้ง ในระยะต่อมาคือ ยุคที่ 2 ในปี พ.ศ. 2538 มีกลุ่มเรือประมงของกลุ่มนายทุนจากจังหวัดใกล้เคียงรวมทั้งจากพื้นที่อื่นๆเข้ามาทำการบุกรุกพื้นที่น่านน้ำของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ โดยการใช้เรืออวนรุน อวนลาก เข้ามาทำการประมงโดยในแต่ละครั้งเรืออวนรุน-อวนลาก จะกวาดเอาสัตว์น้ำหน้าดิน สัตว์น้ำวัยเจริญพันธ์ไปด้วยในปริมาณมากกว่า1 ตัน ส่งผลให้คนในชุมชนตระหนักถึงปัญหาทรัพยากรสัตว์น้ำที่จะเกิดขึ้น ประกอบกับประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนยังยึดอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพหลักจึงเกิดความหวงแหนน่านน้ำแห่งนี้ เพราะเปรียบเสมือน “หม้อข้าว” ของคนในชุมชน ผู้นำชุมชนจึงได้ออกมาตรการปราบปรามอย่างเด็ดขาดส่งผลให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างแกนนำชุมชน ซึ่งในขณะนั้น นายสมชาย เหล่าสกุล ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลเขาทอง นายมะ

หมูด รักดี อิหม่ามประจำมัสยิดตำบลเขาทอง และผู้นำชุมชนได้ปะทะกับกลุ่มเรืออวนรุน-อวนลาก เกิดการยิงต่อสู้กันในระหว่างการลาดตระเวน โดยก่อนหน้านั้นแกนนำได้ทำการสื่อสารไปยังหน่วยงานภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือ ปราบปราม ป้องกันเรืออวนลากอวนรุนเหล่านี้แต่กลับพบว่าหน่วยงานของรัฐยังไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง จึงทำให้ในปี 2538-2539 ได้มีการจัดตั้งกลุ่ม “ประมงพื้นบ้าน”ขึ้นโดยให้ชาวบ้านช่วยกันสอดส่องดูแลช่วยกันแก้ปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้ชุมชนสามารถจับเรืออวนรุน อวนลากได้จำนวนมากถึงประมาณ 19 ลำต่อคืน และหลังจากการปราบปรามอวนรุน อวนลากจนหมดจากน่านน้ำของชุมชนแล้ว จึงเกิดการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ เพิ่มแหล่งเพาะพันธ์ของสัตว์น้ำโดยการสร้างบ้านปลา หรือปะการังทำเทียม และปล่อยพันธ์พันธุ์สัตว์น้ำ เช่น กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย กุ้งกะพง นำมาปล่อยลงในป่าชายเลนเพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธ์สัตว์น้ำสู่ท้องทะเล ทั้งจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยการประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชายเลนแห่งนี้เป็นพื้นที่ป่าชุมชน ผ่านข้อบัญญัติท้องถิ่น มีประชาชนในชุมชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนทำหน้าที่ดูแล สอดส่องการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของประชาชนในพื้นที่และป้องกันการการบุกรุกของเรืออวนรุน-อวนลากที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตและครอบคลุมในเรื่องกฎระเบียบการให้บริการนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในยุคถัดมา

ยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรควบคู่กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

เมื่อเกิดการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำและดูแลปกป้องป่าชุมชนอย่างเป็นระบบแล้ว ต่อมาในยุคที่ 3 ปี ผู้นำชุมชนได้เล็งเห็นถึงปัญหาการขาดสมดุลของทรัพยากรสัตว์น้ำที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากการประกอบอาชีพประมงมีมากขึ้นตามจำนวนของประชากรที่เพิ่มขึ้นในชุมชน ประกอบกับสภาพชุมชนในช่วงนี้เป็นยุคที่กระแสวัตถุนิยม คืบคลานเข้ามาในพื้นที่ของชุมชน จากเดิมวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นไปด้วยความเรียบง่ายทำประมงเพื่อยังชีพแล้วจึงนำส่วนที่เหลือจากการบริโภคในครอบครัวนำไปขาย อาจกลายเป็นมุ่งจับสัตว์น้ำเพื่อนำมาขายเพียงอย่างเดียว เพราะต้องการรายได้มากขึ้น จึงได้ริเริ่มแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ขึ้น โดยพิจารณาความโดดเด่นของทรัพยากรธรรมชาติภายในป่าชุมชนที่ประกอบไปด้วยภูเขาหินปูนที่หลากหลายด้วยพรรณไม้ชนิดต่างๆ เช่น ตะเคียนหิน ตะเคียนทราย ปรง ไผ่ไหล ตะเคียนสามพอน เตยหิน กล้วยไม้เหลืองกระบี่ รองเท้านารีเหลืองกระบี่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความโดดเด่นในด้านความหลากหลายของระบบนิเวศ ภายในป่าชุมชนประกอบด้วยพรรณไม้ต่างๆ ได้แก่ โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก ถั่วขาว ปรงทะเล ตะบูนดำ ตะบูนขาว เป็นต้น อีกทั้งสัตว์ป่าซึ่งมีทั้งสัตว์บก สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ครอบคลุมไปจนถึงสัตว์น้ำ เช่น ค่างหัวหอก ลิงแสม ตัวนิ่ม นกบินหลาดง (กางเขนดง) นกกรงหัวจุก งูจงอาง นกกินปลา ตะกวดป่าชายเลน กบภูเขา และ

ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งได้แก่ หอยชักตีนและกุ้งชนิดต่างๆ นอกจากนี้ภายในป่าชุมชนยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจทั้งความสวยงามทางธรรมชาติและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ได้แก่วังขนาบน้ำ มีลักษณะเป็นวังขนาดใหญ่บริเวณเขาขนาบน้ำ ช่วงน้ำขึ้นจะมีสีมรกตสวยงามมาก, อ่าวทราย อยู่ทางด้านนอกของเขาขนาบน้ำ พื้นที่ประมาณ 1 ไร่ เป็นหาดทรายขาวละเอียด, โครงกระดูกชาวเล มีอยู่ตามซอกถ้ำหน้าผาสูงชัน อายุกว่า 100 ปี เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ ซึ่งคนโบราณมีประเพณีในการแยกเก็บศพผู้หญิงกับผู้ชายโดยใช้สัญลักษณ์จากทะเล เช่น ศพผู้หญิงจะมีเหล็กเจาะเปลือกหอย ศพผู้ชายจะมีฉมวก เป็นต้น, ภาพเขียนโบราณ เป็นภาพเขียนตามผนังหน้าผา ส่วนมากเป็นรูปปลากับเต่า ยังไม่สามารถระบุอายุได้ เนื่องจากยังไม่เคยมีการสำรวจจากกรมศิลปากร, ถ้ำปลาดุก เป็นถ้ำที่มีน้ำทะเลท่วมถึง มีช่องทางทะเลเข้าอ่าวโกงกางขนาดใหญ่ซึ่งเป็นที่อยู่ของปลาดุกทะเลและผาหินงาม เป็นหน้าผาที่มีลวดลายสวยงาม จนได้รับสมญานามว่า “Paradise Canyon” (สถาบันลูกโลกสีเขียว, 2546) จากความโดดเด่นและความหลากหลายทางระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวที่กล่าวมานี้ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้หลั่งไหลเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชนแห่งนี้อย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2559 นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่จำนวนทั้งสิ้น 72,808 คน (สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552) ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เสริมนอกจากการทำประมงโดยหันมาประกอบชีพด้านการท่องเที่ยวไปควบคู่ไปกับกับการสอดส่องดูแลทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

จากวิกฤติที่เกิดขึ้นในชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชน ที่มีกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ โดยดำเนินการภายใต้การสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นให้เกิดความร่วมมือ เกิดความรัก หวงแหน และเกิดจิตสำนึกในการปกป้องดูแลและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ถักทอส่งเสริมความเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งมาอย่างต่อเนื่องจากยุคอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษา การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ โดยวิเคราะห์จากการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการสื่อสารเพื่อสร้างการมีร่วมของชุมชน ตลอดจนศึกษาผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความครอบคลุมในทุกมิติของการสื่อสารของชุมชนและสามารถหาข้อสรุปที่เป็นต้นแบบให้แก่ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแบบอย่างการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทั้งในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการสื่อสารนับเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการให้ประสบผลสำเร็จได้ ทั้งนี้ยังเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกในการสืบ

สานปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติของการท่องเที่ยวให้คงอยู่สืบไป

1.2 ปัญหานำการวิจัย

1.2.1 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ เป็นอย่างไร

1.2.2 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ เป็นอย่างไร

1.2.3 ผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

1.3.2 เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

1.3.3 เพื่อศึกษาผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การ

ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ โดยรวบรวมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ ปัญหา เอกสารงานวิจัย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตและการสนทนากลุ่ม

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและผลของการสื่อสารเพื่อสร้างมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) ผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในชุมชนท่าพรุ- อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ (2) กลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในชุมชนท่าพรุ- อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ และ (3) กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน และ (4) นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

1) กลุ่มผู้บริหาร

จะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนผู้ที่เป็นแกนนำในการริเริ่มการบริหารจัดการและประธานกลุ่มเครือข่ายต่างๆในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ดังนี้

1.1 นายสมชาย เหล่าสกุล (อดีตกำนันตำบลเขาทอง) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง จังหวัดกระบี่ เป็นบุคคลที่มีจิตวิญญาณความเป็นนักอนุรักษ์ มีความรอบรู้และเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชนทั้งยังเป็นบุคคลที่ได้รับปริญญากิตติมศักดิ์ด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตอีกด้วย

1.2 นายมะหมูด รักดี อิหม่ามประจำชุมชน ประธานป่าชุมชน ชุมชนท่าพรุ- อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ และปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง จังหวัดกระบี่ เป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนในชุมชนอีกท่านหนึ่งในฐานะผู้นำทางศาสนาและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในชุมชนแห่งนี้

1.3 นายจเร พวงนุ่น ตำแหน่ง กำนันตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

1.4 ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน ได้แก่

นายอภิศักดิ์ ดินแดง (ผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าพรุ)

นายสราวุธ บำรุง (ผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าเลน)

2) กลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในชุมชนท่าพรุ- อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

เป็นการสนทนาแบบกลุ่มกับประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในชุมชนท่าพรุ- อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ได้แก่ (1) สมาชิกกรรมการหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน, (2) สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนและ (3) สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

3) ประชาชนกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน

เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ประชาชนที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน 2) ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และ3) ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชน

4) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) นักท่องเที่ยวชาวไทยและ 2) นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาในพื้นที่ชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าเลน อำเภอเมืองจังหวัดกระบี่

1.5 นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวกับการศึกษาในประเด็น “การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่” ไว้ดังนี้

1.5.1 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง หลักการดำเนินการและกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างชาญฉลาด เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าและ สามารถนำมาใช้ได้อย่างยั่งยืนมีระยะการใช้งานยาวนานที่สุด ในที่นี้คือการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบป่าชุมชนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ โดยศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนและรูปแบบของการจัดการป่าชุมชนครอบคุลมในประเด็นต่างๆทั้งในด้านนิเวศวิทยา ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และสังคมวัฒนธรรม

1.5.2 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองและนักท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวและการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า โดยเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล คำนึงถึงความมั่นคงของระบบนิเวศ วิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในชุมชนเพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยในที่นี้หมายถึงการบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ตามหลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ครอบคลุมมิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้ง 3 ด้าน คือ 1) มิติด้านการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน 2) มิติด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวและ 3) มิติด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

1.5.3 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนใช้ในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการรักษาระบบนิเวศอย่างมั่นคงนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในที่นี้หมายถึง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนโดยอาศัยรูปแบบ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ของชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ โดยวิเคราะห์ตามองค์ประกอบและลักษณะกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศรวมทั้งศึกษาในประเด็นหลักการ

ทำงาน การเตรียมความพร้อมโดยประเมินความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวตามหลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

1.5.4 การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม หมายถึง รูปแบบการสื่อสารของชุมชนในการถ่ายทอด รับรู้ข่าวสารระหว่างกันผ่านช่องทางการสื่อสารของกลุ่มคนในชุมชน ในที่นี้มุ่งเน้นศึกษาการสื่อสารชุมชนในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆของประชาชนในชุมชน โดยการวิเคราะห์ตามองค์ประกอบการสื่อสาร ตลอดจนศึกษาในประเด็นของลักษณะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและระดับของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

1.5.5 การสื่อสารการท่องเที่ยว หมายถึง บทบาทของการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์กับแง่มุมของการท่องเที่ยวภายใต้กระบวนทัศน์ของการท่องเที่ยวและกระบวนทัศน์ของการสื่อสาร ในที่นี้ใช้หลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของการสื่อสาร (S M C R) เพื่อศึกษาบทบาทของการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในการวิเคราะห์ผลของการสื่อสารของชุมชน จากมุมมองของบุคคลภายนอกชุมชนในที่นี้คือกลุ่มนักท่องเที่ยว

1.5.6 ผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม หมายถึง การศึกษาผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ ในที่นี้แบ่งออกออกเป็น 2 ระดับ 1) ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมภายในชุมชนโดยวัดจากมุมมองของประชาชนในชุมชนและ 2) ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยวัดจากมุมมองของประชาชนภายนอกชุมชนในที่นี้คือกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนตลอดจนด้านที่ 3) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1.5.7 ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ หมายถึง ชุมชนที่ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5 ของตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ โดยผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลในที่นี้ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหาร, กลุ่มประชาชนในชุมชนและกลุ่มประชาชนภายนอกชุมชน

1.5.7.1 กลุ่มผู้บริหาร หมายถึง ผู้นำชุมชนผู้ที่เป็นแกนนำในการริเริ่มการบริหารจัดการและประธานกลุ่มเครือข่ายต่างๆในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ได้แก่ 1) นายสมชาย เหล่าสกุล (อดีตกำนันตำบลเขาทอง) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง จังหวัดกระบี่ 2) นายมะหมูด รักดี อิหม่ามประจำชุมชน

ประธานป่าชุมชน ชุมชนท่าพรุ- อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ และดำรงตำแหน่งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง จังหวัดกระบี่ 3) นายจเร พวงนุ่น กำนันตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และ 4) ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน ได้แก่ นายอภิศักดิ์ ดินแดง ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าพรุ และนายสราวุธ บำรุง ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าเลน

1.5.7.2 ประชาชนในชุมชน หมายถึง คนในชุมชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) ประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในชุมชนท่าพรุ- อ่าวท่าเลน จังหวัด ได้แก่ สมาชิกกรรมการหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน และสมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้าน 2กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนได้แก่ ประชาชนที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน, ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และ ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชน

1.5.7.3 ประชาชนภายนอกชุมชน หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนบ้านท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.ประชาชนที่สนใจได้รับทราบกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนตนเองต่อไป

2. หน่วยงานหรือองค์กรภายนอกที่สนใจ สามารถนำองค์ความรู้จากกงานวิจัยในครั้งนี้ใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ดำเนินการการสื่อสารเพื่อการบริหารจัดการหรือการแก้ปัญหาในมิติอื่นในสังคมต่อไป

3. สามารถนำความรู้จากประเด็นการสื่อสารในการบริหารจัดการในการวิจัยในครั้งนี้ไปปรับใช้กับโครงการหรือกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และภาพรวมการพัฒนาของประเทศได้อย่างยั่งยืน

บทที่ 2
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่” มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ลักษณะ ระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและศึกษาผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสนับสนุนผลการวิจัยและเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.4 ทฤษฎีการสื่อสารชุมชน

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารการท่องเที่ยว

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน มุ่งเน้นให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมกับภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นชุมชนย่อมมีความสามารถในการดูแล ปกป้องรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านั้นไว้สำหรับใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ทั้งยังเป็นการป้องกันการเกิดปัญหาความขัดแย้งในการแย่งชิงหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนในท้องถิ่นอีกด้วย (อุดม ศักดิ์ สินธิพงษ์, 2558) สอดคล้องกับ (กาญจนา แก้วเทพ, ศรีธรณ์ โรจนสุพจน์, วราพร ศรีสุพรรณ, สิทธิชัย เทวธีระรัตน์และจำนง บัวเนียว, 2549) ได้เน้นย้ำเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่า ไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้หากปราศจากความร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าจะด้วยเรื่อง (ป่า น้ำ อากาศ ดิน ต้นไม้ สัตว์ป่า ฯลฯ) ด้วยสาเหตุ 3 ประการดังนี้

1) เพื่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน เนื่องจากประเด็นเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประเด็นที่กว้าง มีลักษณะกระจายตัว เมื่อเกิดปัญหาจึงมีลักษณะกระจัดกระจายไร้ขอบเขต ดังนั้นวิธีการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดจึงต้องมีการระดมทรัพยากร รวมถึงทรัพยากรมนุษย์อย่างกว้างขวางและกระจายตัวด้วยเช่นกัน

2) คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบประชาชนในท้องถิ่นคือผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นกลุ่มแรก ดังนั้นการตัดสินใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

3) ประเด็นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นปัญหาที่ “คนทุกคน” มีส่วนร่วมในการสร้างทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ในการระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จึงนับว่าการสื่อสารทุกประเภทเป็นกลไกสำคัญที่ผลักดันให้กระบวนการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.1.1ความหมายของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(วิชัย เทียนน้อย, 2538) ได้ให้ความหมายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ว่า การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ยืดระยะเวลาการใช้งานยาวนานที่สุด และใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถนำมาใช้ได้อย่างยั่งยืน โดยยึดหลักการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้

1) การจัดตั้งชมรมหรือสมาคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทำได้โดยอาศัยความสนใจร่วมกันของกลุ่มชน ชาวบ้าน นิสิต นักศึกษา หรือนักเรียนในชุมชนหรือพื้นที่นั้นๆ โดยอาสาสมัครเหล่านี้เปรียบเสมือนผู้ช่วยรัฐบาลในการดำเนินงาน ดูแล จัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนหรือพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถให้การสอดส่องดูแลอย่างทั่วถึง

2) การออกกฎหมายควบคุม กฎหมายนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด กฎหมายที่นำมาใช้ในการควบคุม ปกป้องและดูแลทรัพยากรธรรมชาติได้แก่ การออกกฎหมายควยคุมคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายก่อตั้งอุทยานแห่งชาติ เป็นต้น

3) การให้ความรู้การศึกษาแก่ประชาชน การให้ความรู้และการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสามารถทำได้โดยการบอกกล่าว ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของเอกสาร สื่อสิงพิมพ์ แผ่นพับ แผนภูมิ รูปภาพต่างๆ รวมทั้งสื่อกระจายภาพและเสียงอย่างวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น ทั้งนี้เมื่อประชาชนได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดการตระหนักรู้ เกิดความหวงแหนและร่วมกันดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรได้เป็นอย่างดี

4) การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบ การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมารับผิดชอบพื้นที่หรือชุมชนของตนเอง ในการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิด ส่งผลทำให้กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้ผลดียิ่งขึ้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่สามารถให้การดูแล ควบคุมรักษาทรัพยากรได้อย่างเต็มประสิทธิภาพทั้งยังสามารถประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผสานความร่วมมือของคนในชุมชนและนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ทั้งนี้ไพฑูรย์ พงศะบุตรและวิลาสวงศ์ พงศะบุตร (2542) ขยายความเพิ่มเติมในด้านกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมว่า ต้องประกอบด้วยหลักการ 3 อย่างดังนี้

2.1.2 กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

1) การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวต้องกระทำควบคู่ไปกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อป้องกันสาเหตุและลดการเกิดมลพิษ

2) การสงวนฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรให้สมดุลตามระบบนิเวศ เพื่อสามารถคงความเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ใช้ประโยชน์ได้นานที่สุด

3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนต้องร่วมมือรับผิดชอบร่วมกันในการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยยึดหลักการดำเนินงานและกลยุทธ์ดังกล่าว สอดคล้องกับกระบวนการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ครอบคลุมถึงสัตว์น้ำทุกชนิดภายในป่าชายเลนของชุมชน ในรูปแบบการจัดตั้ง “ป่าชุมชน” เพื่อนำมาใช้เป็นหลักการในการมีส่วนร่วมของประชาชนกับภาครัฐในการรับผิดชอบร่วมกันในการปกปักรักษาและบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ครอบคลุมถึงสัตว์น้ำทุกชนิดในพื้นที่ชุมชนของตนเอง

เสน่ห์ จามริก, ยศ สันตสมบัติ, บวรศักดิ์ อุวรรณโน, เจริญ คัมภีรภาพ, & ไพสิฐ พาณิชย์กุล (2536) ได้ให้ความหมายของป่าชุมชนไว้ว่า เป็นกระบวนการทางสังคมหรือการรวมตัวกันของภาคประชาชนในระดับชุมชน หรือระบบเครือข่ายของระบบนิเวศแห่งหนึ่ง ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ดิน น้ำป่าไม้ ซึ่งเป็นทรัพยากรส่วนรวมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและก่อเกิดเป็นรูปธรรมในการจัดการทรัพยากรให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีพของประชาชนในชุมชน สอดคล้องกับคณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบทภาคเหนือตอนบน (2534) อธิบายว่าป่าชุมชนเป็นรูปแบบของการจัดการป่าไม้ของคนในชุมชนนั้นๆ โดยยึดวัตถุประสงค์จากความต้องการให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากป่า สามารถแบ่งออกเป็น 5 มิติ ดังนี้

2.1.3 รูปแบบของการจัดการป่าไม้ของคนในชุมชน

1) ด้านนิเวศวิทยา การจัดการของชุมชนมีส่วนช่วยในการฟื้นฟูความสมดุลทางนิเวศวิทยา ก่อให้เกิดความชุ่มชื้น เพิ่มปริมาณน้ำฝนต่อปี เกิดปุ๋ยธรรมชาติจากป่าและสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นดินส่งผลดีต่อการเจริญเติบโตของพันธ์พืชและพันธ์สัตว์หลากหลายชนิด

2) ด้านเศรษฐกิจ นอกจากการนำไม้มาใช้ประโยชน์ในด้านการประกอบสร้างที่อยู่อาศัยหรือเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว ป่าไม้ยังเป็นแหล่งอาหารชั้นดีทั้งพืช ผัก ผลไม้และรวมถึงสัตว์ป่า นับเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของคนในชุมชนที่สามารถนำไปสร้างมูลค่าได้นอกเหนือจากการบริโภคภายในชุมชน

3) ด้านการเมือง เป็นการพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน ในการกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรให้แก่ชุมชน ได้มีอำนาจในการคิด วางแผนและตัดสินใจในการดำเนินการด้วยตนเองอันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรชุมชนทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขของคนในชุมชนเป็นสำคัญ

4) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้วยวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรมนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ส่งผลให้คนในชุมชนไม่สามารถแยกที่นา ไร่ น้ำ ป่า และระบบการผลิตออกจากกันได้จึงเกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่าง วิถีชีวิต คน น้ำป่า ส่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานจนกลายเป็นความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆ เช่น เจ้าป่าเจ้าเขา เทพยดาอารักษ์ ผีขุนน้ำ เป็นต้น

5) ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความหลากหลายทางชีวภาพของป่าในประเทศไทยเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาด้านเทคโนโลยีชีวภาพและด้านพันธุกรรมในอนาคต

จากแนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมข้างต้น ผู้วิจัยได้นำประเด็นหลักการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งหลักการจัดการป่าชุมชน โดยคำนึงถึงการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้ง 5 มิติ คือ ด้านนิเวศวิทยา ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคมวัฒนธรรมและด้านวิทยาศาสตร์ มาใช้ในการวิเคราะห์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

จากแนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมข้างต้น ผู้วิจัยได้นำประเด็นหลักการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลักการจัดการปุ่มชุมชนที่ครอบคลุมทรัพยากรป่าไม้และสัตว์น้ำในพื้นที่ของชุมชน มาใช้ในการวิเคราะห์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบ (Responsible Tourism) ร่วมกัน ดำเนินการโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (Stakeholder) เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากขึ้นก่อให้เกิดความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรม แนวคิดดังกล่าวนี้เริ่มต้นจากการตระหนักถึงผลกระทบจากการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องที่ส่งผลต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่กำลังถูก

ทำลาย ทั่วโลกทั้งระดับชาติและท้องถิ่นจึงมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวรวมถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนและให้ความสนใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากขึ้น เพราะการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการเพิ่มผลทางบวกและลดผลทางลบน้อยที่สุด (John. Swarbrooke, 2000)

2.2.1 ความหมายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ราชบัณฑิตยสถานได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวและการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและมีประสิทธิภาพ คงความเป็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไว้อย่างยาวนานเกิดผลกระทบน้อยและเกิดมากประโยชน์มากที่สุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

(World Tourism Organization, 1995) ได้นิยามความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการทั้งผู้ที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว โดยเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลทั้งความมั่นคงของระบบนิเวศ วิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในชุมชนเพื่อประโยชน์ทั้งในอนาคตและปัจจุบัน

วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์ (2550) กล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญต่อความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบร่วมกันของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยว (Tourism Stakeholders) ทุกภาคส่วนไปพร้อมๆกับการรักษาความพึงพอใจสูงสุดของนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับ Sindiga (1999) ได้ขยายความแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่นและส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด สร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวควบคู่กับการรับประโยชน์ของคนในท้องถิ่นนั้นๆ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีกระบวนการในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างดีเยี่ยม ทั้งการท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่และการท่องเที่ยวในกลุ่มเล็ก มีการปรับปรุงธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ สร้างผลกำไรอย่างเป็นธรรมชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม ทั้งนี้จำนวนนักท่องเที่ยวมีความสม่ำเสมอและเพียงพอและกระทำการท่องเที่ยวโดยส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่กระทบเลยอย่างยืนยาว

2.2.2 ลักษณะการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548)

1) เป็นการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมประเพณี

2) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความรับผิดชอบร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

3) เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น

4) เน้นการสัมผัสเรียนรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว

5) เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยืนยาว

6) เป็นการท่องเที่ยวที่คืนประโยชน์กลับสู่ท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นด้วย

อุษาวดี พูลพิพัฒน์ (2545) ได้สรุปลักษณะของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนออกเป็น 3 ด้านคือ 1)ความต่อเนื่อง 2) คุณภาพและ 3) ความสมดุล โดยสามารถสรุปความได้ว่า ด้านความต่อเนื่อง (Continuity) กล่าวถึงการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่องในด้านต่างๆทั้งทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นทรัพยากรหลักในการท่องเที่ยวและมอบประสบการณ์รวมทั้งความรู้สึกที่ดีให้กับนักท่องเที่ยวได้ ด้านคุณภาพ(Quality) หมายถึงการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เน้นคุณภาพในสามด้าน คือคุณภาพของคนในชุมชน คุณภาพของสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับและคุณภาพของสิ่งแวดล้อม พร้อมกับการรักษาสมดุล (Balance)ในด้านที่สาม หมายถึงการคำนึงถึงความสมดุลระหว่างความต้องการทางการท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ

2.2.3 การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นศัพท์ที่เกิดขึ้นจากความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและเร่งรัดการลงทุนมากเกินความพอดี ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติตอบสนองความต้องการ จนทำให้ ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว (อนุรักษ์ ปัญญานุวัตน์, 2539) จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐศาสตร์ สังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันเพื่อให้คงอยู่ได้อย่างถาวร เป็นการใช้ประโยชน์ในปัจจุบันที่ไม่ส่งผลเสียต่อประโยชน์ที่พึงมีในอนาคต(ภราเดช พยัฆวิเชียร,

2550) สอดคล้องกับ ปรีชา มณีรัตน์ (2538) กล่าวว่าการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยืนเป็นวิธีผสานทุกมิติอย่างกลมกลืนและเหมาะสมที่สุด ไม่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจจนหลงลืมการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปด้วย

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2545) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า เป็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่รูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นความคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กับดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น Jimieson (2001) โดยสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการการจัดการท่องเที่ยวและตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของชุมชน มีการให้ความรู้ ฝึกอบรม พัฒนาอาชีพให้กับคนในชุมชนพร้อมทั้งกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้กับท้องถิ่นภายใต้ความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่นเป็นสำคัญ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวโดยการจัดกิจกรรมอย่างเหมาะสมและมีการบริหารจัดการทรัพยากรที่เป็นมรดกสืบทอดให้อยู่ได้อย่างยาวนาน

2.2.3.1 ระดับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

อรวรรณ พันธ์เนตร (2541) กล่าวถึงกระบวนการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่ามีหลายระดับ โดยให้ความสำคัญกับระดับแรกคือชุมชนหรือประชาคม (Community) ในฐานะผู้เป็นเจ้าของผู้ครอบครองต้องมีหน้าที่ในการรักษา ส่งเสริมและพัฒนาร่วมกันตามที่กฎหมายระบุไว้ว่า กลุ่มประชาชนนับเป็นองค์กรที่เล็กที่สุดมีบทบาทในการเป็นเจ้าของท้องถิ่น รวมถึงทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนั้นตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดประชาชนในพื้นที่ต้องมีบทบาทในการมีส่วนร่วมดังนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2540) ระบุไว้ในหมวดที่ 3 สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย มาตราที่ 43 ความว่า บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิ์ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (สภาร่างรัฐธรรมนูญ, 2540)

2.2.3.2 บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยืน ชุมชนถือเป็นหน่วยที่สำคัญในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนเอง เนื่องจากคนในท้องถิ่นมีความรักความผูกพันในพื้นที่ของตนเอง ทั้งยังมีความรอบรู้และทราบถึงสภาวการณ์โดยรวมของชุมชนเป็นอย่างดี ดังนั้นเมื่อชุมชนได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมจึงเป็นการเพิ่มพูนความรัก ความหวงแหน รู้สึกเป็นเจ้าของให้กับคนในชุมชนมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความตระหนักในการปกปักรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน

อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันหากชุมชนไม่ได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมแล้ว อาจทำให้ชุมชนไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเท่าที่ควรและยิ่งไปกว่านั้นคืออาจส่งผลกระทบจากการท่องเที่ยวและสร้างความเสียหายให้แก่ประชาชนในชุมชนอีกด้วย (รุ่งทิพย์ ว่องปฏิการ, 2547) บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีดังนี้

1) การตัดสินใจร่วมกัน ถือเป็นหัวใจสำคัญของการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตระหนักถึงปัญหาร่วมกันภายใต้บริบทของชุมชนของตนเอง

2) การกำหนดโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ เพื่อความสะดวกในการมอบหมายหน้าที่ในการดำเนินงานของชุมชน โดยคำนึงถึงเป้าหมายและกิจกรรมต่างๆภายใต้ขีดความสามารถของชุมชน เช่น การเลือกประธาน รองประธานเลขานุการและกรรมการ เป็นต้น

3) การสื่อสารระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันมากขึ้นเป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพภายใต้ความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกันภายในชุมชน

4) การควบคุมตรวจสอบ เป็นการดำเนินงานตามระบบธรรมาภิบาล มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเงิน

5) กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นสิ่งจำเป็นในการแก้ปัญหาหรือช่วยให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน เช่น เรื่องป่าชุมชน การฟื้นฟูแม่น้ำ เป็นต้น

6) งบประมาณ ชุมชนสามารถกระทำได้โดยการระดมทุนจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชนโดยเริ่มต้นจากภายในชุมชนก่อนและเมื่องบประมาณไม่เพียงพอจึงจะระดมทุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน โดยการระดมทุนเป็นอีกปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2.2.4 การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้จำแนกการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนออกเป็น 3 มิติคือ 1) มิติด้านการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน 2) มิติด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวและ 3) มิติด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นดังนี้

1) การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน แนวทางในการสร้างจิตสำนึกสามารถกระทำได้หลากหลายวิธี เช่น การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเองให้กับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน การจัดให้มีนิทรรสการ แผ่นป้ายบอกเล่าเรื่องราวตามจุดท่องเที่ยวต่างๆ เป็นต้น

2) การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ทำได้โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวให้มีความพึงพอใจจากการท่องเที่ยว โดยแนวคิดนี้ต้องการให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจในการเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้ได้มากที่สุด

3) การสร้างการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การนำสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านมาจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว การจ้างงานในธุรกิจท่องเที่ยวนำเรือประมงที่ใช้ในการหาปลามารับส่งนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว เป็นต้น แนวคิดดังกล่าวนี้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของคนในท้องชุมชนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นจวบจนถึงระดับชาติ โดยมุ่งให้ความสำคัญในการมีส่วน ร่วมของประชาชนด้านการวางแผนพัฒนาและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเองเป็นสำคัญ ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิดดังกล่าวเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ- อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตลอดจนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประเด็นต่างๆที่มีความครอบคลุมทั้งด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น โดยการจัดการการท่องเที่ยวที่ชุมชนนำมาใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น สามารถใช้คำจำกัดความในการบ่งบอกถึงรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นิเวศสัญจร เป็นต้น

2.2.5 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ชุมชนท่าพรุ-อ่าท่าเลน จังหวัดกระบี่ มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน โดยอาศัย รูปแบบ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ตามที่เสรี เวชบุษกร (2538) กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation tourism) ที่หมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อดูแลสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการการท่องเที่ยวที่รักษาทั้งคุณภาพ ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Natural-based tourism) และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Caltural-based tourism) อันจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเด็นต่างๆดังนี้

2.2.5.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2541) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบทั้งในด้านวัฒนธรรมและด้านธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดย Ceballos Lascurain (1996) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มักถูกกล่าวถึงเสมอว่าเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่กระทำโดยไม่รบกวนหรือสร้างความเสียหายให้กับธรรมชาติ มุ่งเพียงชื่นชม เรียนรู้ และซึมซับทัศนียภาพสุนทรียภาพความสวยงามจากธรรมชาติเท่านั้น เช่นเดียวกับ Elizbeth Boo (1991) ได้ขยายความต่อว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ พร้อมกับการสร้างงานให้กับชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้ระยะต่อมาได้มีการปรับปรุงคำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้สั้น กระชับได้ใจความมากขึ้นว่าเป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีการอนุรักษ์และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น (Wastern, 1993)

องค์การท่องเที่ยวโลกได้อธิบายถึงลักษณะทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่า เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงธรรมชาติให้ความรู้และสื่อความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ กระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และมักเป็นการท่องเที่ยวของกลุ่มเล็กที่สร้างประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่นและกระทบกับธรรมชาติน้อยที่สุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

2.2.5.2 หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ดรรชนี เอมพันธุ์ และสุรเชษฎ์ เชษฐมาส (2539) ได้จำแนกหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 4 ประการดังนี้

1) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ รวมทั้งแหล่งวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆอย่างทรงคุณค่า

2) เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ เกี่ยวกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มความหลากหลายในการท่องเที่ยว ทั้งความรู้สึกประทับใจ การได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือตัวช่วยในการกระตุ้นจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ได้เป็นอย่างดี

3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบและมีการจัดการอย่างยั่งยืน กระทบกับสิ่งแวดล้อมน้อยหรืออาจไม่กระทบเลย ขณะเดียวกันช่วยส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

4) เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดรายได้ทั้งในระดับท้องถิ่นตลอดจนระดับประเทศ โดยตั้งอยู่บนรากฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากภาคบริการในด้านการท่องเที่ยว

2.2.5.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

โดยทั่วไปแล้วการวางแผนการท่องเที่ยวรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการคือ 1) ทรัพยากรท่องเที่ยว 2) นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3) การตลาด และ 4) การบริการ (ดรรชนี เอมพันธุ์ และสุรเชษฎ์ เชษฐมาส, 2539) ดังนี้

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติที่คงไว้ซึ่งสภาพเดิมของระบบนิเวศ มักปรากฏอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์อย่าง อุทยานรักษาพันธ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติและอุทยานประวัติศาสตร์ จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสสุนทรียภาพจากธรรมชาติ หลีกหนีความวุ่นวายตัดขาดจากโลกภายนอก โดยตลาดการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติเพราะในบางพื้นที่อาจมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเสริมอยู่ด้วย และหากเปรียบเทียบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอุตสาหกรรมบริการอย่างหนึ่ง แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวก็เปรียบเสมือนเป็นวัตถุดิบในการรองรับการท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการวางแผนเป็นระบบอย่างต่อเนื่องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

2) นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2540) ได้จำแนกนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกเป็น 4 ประเภทคือ

2.1 นักท่องเที่ยวแบบหัวกะทิ เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มที่เน้นการแสวงหาค้นคว้าขณะเข้าเที่ยวชมสัมผัสธรรมชาติ

2.2 นักท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ชอบเปลี่ยนสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติบ่อยๆ เน้นความแปลกใหม่ของสถานที่

2.3 นักท่องเที่ยวธรรมชาติแบบอุทิศตน เป็นนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสสุนทรียภาพใกล้ชิดธรรมชาติอย่างลึกซึ้งโดยเจาะเน้นการท่องเที่ยวตามสถานที่ธรรมชาติเท่านั้น

2.4 นักท่องเที่ยวธรรมชาติตามโอกาส นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้มีความตั้งใจในการท่องเที่ยวตามธรรมชาติตั้งแต่แรก เพียงแต่ถูกจัดอยู่ในการท่องเที่ยวแบบอื่นที่ต้องเข้าชมธรรมชาติด้วย

3) การตลาด เป็นการตลาดที่จะต้องทำความเข้าใจอย่างชัดเจนในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ครอบคลุมในทุกด้าน โดยการให้ข้อมูลและความคาดหวังในการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว เพื่อประกอบการตัดสินใจในการท่องเที่ยวว่ามีความเหมาะสมกับความคาดหวัง หรือความต้องการของตนหรือไม่ เพราะการตลาดเป็นเครื่องมือสำคัญในการคัดสรรประเภทของนักท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ อันเป็นหนทางนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4) การบริการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องการการอำนวยความสะดวกเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวแบบอื่นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น การอำนวยความสะดวกในด้านการบริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวโดยการสื่อความหมายของธรรมชาติเพื่อสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในแหล่งธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว รวมถึงด้านที่พักโดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชนท้องถิ่นในการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2.5.4 กิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ในระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่ไปกับความเพลิดเพลิน โดยมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจัดเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3 รูปแบบได้แก่ (วีระ ระบอบ, 2549)

1) กิจกรรมเชิงนิเวศในแหล่งธรรมชาติ

1.1 พายเรือแคนู (Canoeing) เรือคายัค (Kayak)

1.2 แล่นเรือใบ (Sail Boating) กระดานโต้ลม (Wind Surfing)

1.3 ดำน้ำตื้น (Snorkeling) ดำน้ำลึก (Scuba Diving)เพื่อดูปะการัง

1.4 ศึกษาธรรมชาติ (Nature Education) ส่องสัตว์ดูนก (Animal/Bird Watching) ขี่ม้าหรือนั่งช้าง (Horse/ Elephant Riding)

1.5 เที่ยวถ้ำน้ำตก (Cave / Waterfall Exploring)

1.6 ตั้งแคมป์ (Tent Camping)

1.7 ล่องแพ (Rafting)

2) กิจกรรมกึ่งนิเวศ

2.1 การถ่ายรูปบันทึกภาพ เสียง (Photograph)

2.2 ศึกษาท้องฟ้า (Sky interpretation)

2.3 ขี่จักรยานท่องเที่ยว (Terrain/Mountain biking)

2.4 ปีน/ไต่เขา (Rock / Mountain climbing)

2.5 ตกปลา (Fishing)

3) กิจกรรมทางวัฒนธรรมประวัติศาสตร์

3.1 ศึกษาชื่นชมงานศิลปกรรมและวัฒนธรรม

3.2 ชมความเก่าแก่ งดงามของแหล่งประวัติศาสตร์

3.3 ศึกษาเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของโบราณสถานแหล่งโบราณคดี

3.4 เรียนรู้การผลิตของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง

3.5 ร่วมกิจกรรมสังเกตเรียนรู้วิถีชีวิตของผู้คน

ทั้งนี้ก่อนการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ไม่ควรมองข้ามนั่นคือการเตรียมความพร้อมโดยการประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเรื่องราวที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก ชุมชนต้องสามารถคาดการณ์และทำประเมินได้ว่าวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวนั้นสามารถเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดตามองค์ประกอบของการประเมิน 6 ประการดังนี้ (พจนา สวนศรี, 2540)

2.2.5.5 การประเมินความเป็นไปได้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1) ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน มีความสามารถในการวิเคราะห์สภาพปัญหาชุมชนและสถานการณ์ภายนอกพร้อมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างชัดเจน มองการท่องเที่ยว

เป็นกิจกรรมเชื่อมโยงประสานทิศทางการแก้ไขปัญหาโดยภาพรวมของชุมชนนำไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว

2) ภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิของชุมชน ในการจัดการทรัพยากร ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมด้วยตนเอง ชมชนต้องมีการไตร่ตรองพิจารณาถึงความสามารถในการเปิดรับนักท่องเที่ยวของชุมชนให้ครอบคลุมทั้งรูปแบบและบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ภายในชุมชน

3) เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จุดเด่นของชุมชน มีการพิจารณาของดีของชุมชนเพื่อนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน คำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย

4) ความพร้อมของผู้ที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการท่องเที่ยว กล่าวถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับที่พัก อาหาร การดูแลความปลอดภัย การสื่อความหมาย การนำเที่ยวที่มีการกระจายการทำงานมีความทั่วถึงและเป็นธรรม

5) การบูรณาการความรู้ควบคู่ไปกับความเพลิดเพลิน ชุมชนต้องเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ประสบการณ์ไปพร้อมๆกับความเพลิดเพลินบรรจุไปในกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมกับบริบทแต่ละพื้นที่

6) ความโปร่งใสขององค์กรชุมชน การดำเนินการของชุมชนต้องดำเนินไปด้วยความโปร่งใสและมีความพร้อมในการทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นหน่วยงานหนึ่งในชุมชน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยนำประเด็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ลักษณะการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้ในการวิเคราะห์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนภายใต้กรอบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยวิเคราะห์ร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชุมชนนำมาใช้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายใต้กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยนำประเด็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการเตรียมความพร้อมก่อนการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในด้านต่างๆ มาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความครอบคลุมในศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

2.3 ทฤษฎีการสื่อสารชุมชน

2.3.1 ความหมายของการสื่อสารชุมชน

การสื่อสารชุมชน (Community Communication) หมายถึง กระบวนการถ่ายทอด รับรู้ข่าวสารระหว่างกันของกลุ่มคนในชุมชน ผ่านช่องทางการสื่อสารที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ทั้งพื้นที่ทางภายภาพและพื้นที่ทางจิตใจ มีการปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (พรสิทธิ์ พัฒธนานุรักษ์, 2559) โดยสามารถอธิบายความหมายแยกเป็นองค์ประกอบได้ดังนี้

1 กระบวนการ คือ การดำเนินงานตามขั้นตอน มีลักษณะความเป็นพลวัตรต่อเนื่อง เคลื่อนไหวและเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

2 กลุ่มคน คือ บุคคลในชุมชนที่สามารถเป็นได้ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสารในคนเดียวกัน โดยทางนิเทศศาสตร์เรียกว่า “คู่การสื่อสาร”

3 สาร คือ เรื่องราวหรือเนื้อหาที่ถูกถ่ายทอดระหว่างกัน โดยเป็นสารที่สื่อเกี่ยวกับความหมายและความรู้สึกนึกคิด

4 ช่องทางการสื่อสาร คือ สื่อ หรือสิ่งที่เป็นตัวกลางในการนำพาสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยคำนึงถึงความเหมาะสมในการเปิดรับและการเข้าถึงของคนในชุมชน

5 แหล่งพื้นที่ คือ สภาพพื้นที่ที่เป็นชุมชน อาณาเขตที่ตั้งของชุมชน หรือการรวมตัวของกลุ่มชนที่มีความสนใจร่วมกันอาศัยอยู่ร่วมกันและสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง

6 ปฏิสัมพันธ์กัน การโต้ตอบไปมาระหว่างคู่สื่อสารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร โดยลักษณะเป็นการสื่อสารสองทาง

7 เชื่อมโยงผูกพันกัน คือ การสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในชุมชนและนำข้อมูลข่าวสารที่ทำการสื่อสารไปแล้วนั้น ทำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

จากความหมายที่ข้างต้น แสดงให้เห็นถึงลักษณะของการสื่อสารที่มีลักษณะเป็น “กระบวนการ” มีการเกิดขึ้น เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การศึกษากระบวนการในการสื่อสารจึงต้องวิเคราะห์ลักษณะของกระบวนการสื่อสาร ในแง่ของหน้าที่และความสัมพันธ์ตามโครงสร้างของการสื่อสาร (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2555) และเนื่องจากสื่อสารชุมชนเป็นการสื่อสาร

ที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของชุมชน ทั้งกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ร่วมกันและกลุ่มชนที่มีความสนใจเรื่องเดียวกันแล้วรวมตัวกันเป็นชุมชนโดยการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ดังนั้นการสื่อสารชุมชนจึงมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากการสื่อสารอื่น (พรสิทธิ์ พัฒธนานุรักษ์, 2559) ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ลักษณะของกระบวนการสื่อสารโดยยึดตามองค์ประกอบการสื่อสาร เพื่อให้สามารถครอบคลุมและเกิดความชัดเจนในประเด็นดังกล่าวมากที่สุด

2.3.2 องค์ประกอบของการสื่อสารชุมชน

กำจร หลุยยะพงศ์ (2557) ได้อธิบายลักษณะของการสื่อสารชุมชน โดยพิจารณาตามองค์ประกอบของการสื่อสาร 6 ส่วนได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง/สื่อ ผู้รับสาร การป้อนกลับและผลของการสื่อสาร ดังนี้

1) ผู้ส่งสาร (sender) การสื่อสารชุมชนโดยทั่วไปผู้ส่งสารมีลักษณะเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีขนาดเล็กทำหน้าที่ในการถ่ายทอดข่าวสาร จึงมีความยืดหยุ่นและคล่องตัวในการทำการสื่อสาร โดยข้อได้เปรียบของผู้ส่งสารเหล่านี้คือการเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน มีความคุ้นชินกับแนวทางในการติดต่อสื่อสารกับคนในชุมชนให้เป็นไปด้วยความสะดวก ง่ายดาย และเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งนี้การสื่อสารที่เกิดขึ้นไม่ควรมีลักษณะที่ซับซ้อนและเป็นทางการมากนัก เพราะอาจก่อให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินการสื่อสารได้ และการสื่อสารเกิดประสิทธิภาพและสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้มากที่สุด Berlo (1960) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้ส่งสารไว้ว่า ผู้ส่งสารที่ดีควรประกอบด้วย

1.1 ทักษะในการสื่อสาร อธิบายถึงความสามารถในการวิเคราะห์จุดประสงค์ ความต้องการในการสื่อสาร รวมทั้งการเลือกใช้สื่อและภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสารที่ต้องการทำการสื่อสาร

1.2 ทัศนคติของผู้รับสาร อธิบายถึงทัศนคติของผู้รับสารที่มีต่อตนเอง ทัศนคติต่อเนื้อหาสารและทัศนคติต่อผู้รับสาร

1.3 ระดับความรู้ ระดับความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของสารก่อนที่ผู้ส่งสารจะทำการสื่อสารไปยังกลุ่มประชาชนผู้รับสาร

2) สาร (message) เนื้อหาของการสื่อสารชุมชนต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะทำการสื่อสารออกไปยังชุมชนผู้รับสาร โดยต้องคำนึงถึงความถูกต้องของเนื้อหาสารเป็นสำคัญเนื่องความถูกต้อง ครบถ้วนของเนื้อหาสาร วิธีการนำเสนอและความเข้ากันได้กับชุมชนเป็นสิ่งที่จะสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น ซึ่งสารในลักษณะได้ผลดีกว่าการสื่อสารในรูปแบบอื่น นอกจากนี้

การนำเสนอสารยังสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความคาดหวังของชุมชนได้เป็นอย่างดี

3) ช่องทางการสื่อสาร/สื่อ (channel/media) การเลือกช่องทางการสื่อสารหรือสื่อที่เหมาะสมกับผู้ส่งสารและชุมชนผู้รับสาร ส่วนใหญ่นิยมใช้สื่อบุคคลร่วมกับสื่อพื้นบ้าน นอกจากนี้ยังมีสื่อที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุชุมชน หอกระจายข่าว สื่อโทรทัศน์ชุมชน สื่อเฉพาะกิจ สื่อกิจกรรม สื่อสังคมหรือสื่อใหม่ เป็นต้น ทั้งนี้ ณรงค์ สมพงษ์ (2535) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับสื่อกิจกรรมว่า เป็นอีกสื่อหนึ่งที่มีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยทำหน้าที่ในการส่งเสริมเผยแพร่ทั้งในรูปแบบของกลุ่มหรือมวลชล จากการกระตุ้นการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการมีส่วนร่วมในการแสดงออกในกิจกรรมนั้นๆ ของประชาชนในชุมชน โดยการเลือกใช้สื่อแต่ละประเภทอาจมีการผสมผสานให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารมากที่สุด สอดคล้องกับ Berlo (1960) กล่าวว่าการใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม จะทำให้เกิดประสิทธิผลในการสื่อสารเพราะช่องทางการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับผู้รับสารในการเลือกจดจำ

4) ชุมชนผู้รับสาร (receiver) ให้ความสำคัญในเรื่องการวิเคราะห์ความเชื่อ พฤติกรรมและความต้องการของชุมชนเป็นอันดับแรก เนื่องจากมีความสัมพันธ์ต่อการเปิดรับสารและการยอมรับสารจากผู้ส่งสาร มุ่งหวังให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน (กำจร หลุยยะพงศ์, 2557) โดยคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ด้านเช่นเดียวกับผู้ส่งสารได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร ทัศนคติของผู้รับสาร และระดับความรู้ของผู้รับสาร (Berlo, 1960)

5) การป้อนกลับ (feedback) การสื่อสารที่เกิดขึ้นในชุมชนมีลักษณะการป้อนกลับอย่างรวดเร็ว เป็นการสื่อสารสองทาง ทิศทางการไหลของสารมีความหลากหลายทั้งจากบนลงล่าง จากล่างขึ้นบนและจากระดับเดียวกัน ทั้งยังสามารถทำการสื่อสารได้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน มีความถูกต้องแม่นยำในการป้อนกลับของสารมากกว่าการสื่อสารในรูปแบบอื่น

6) ผลของการสื่อสารชุมชน (effect) การสื่อสารชุมชนเป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นจากกลุ่มคนในชุมชนที่มีสภาพแวดล้อม บริบทชุมชนที่มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ดังนั้นการวางแผนในการประเมินผลจากการทำการสื่อสารตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จึงเป็นสิ่งที่สามารถทำได้โดยการพิจารณาตามหลักการดังนี้

1 การบรรลุประสิทธิผล เป็นการพิจารณาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการทำการสื่อสารว่าตรงตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ นั่นคือผลที่เกิดขึ้นจริง (actual output) แตกต่างจากผลที่ระบุไว้ในแผน (planned output) อย่างไร

2 การมีประสิทธิภาพ เป็นการพิจารณาศักยภาพหรือขีดความสามารถ (potential) ของการดำเนินงานในแง่ของการใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่า ลดต้นทุนและได้คุณภาพ

3 การได้รับผลตอบแทน พิจารณาในแง่ของความคุ้มค่าในการดำเนินงาน หรือที่เรียกว่า “กำไรจากการดำเนินงาน”

4 การสร้างความพึงพอใจ เป็นการพิจารณาในแง่ของความพึงพอใจของชุมชน ต่อการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำเนินงานต่อไปได้ในอนาคต

5 การสร้างความเจริญเติบโต เปรียบเทียบความก้าวหน้าก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร เกิดการพัฒนาให้กับชุมชนมากน้อยเพียงใด

6 การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นการพิจารณาความมั่นคงต่อการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในแง่ของการสร้างความยั่งยืนให้ชุมชน

จากลักษณะของการสื่อสารชุมชนทั้ง 6 ส่วนที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยศึกษาตามองค์ประกอบของการสื่อสาร 4 ส่วนเป็นหลัก ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง/สื่อ ผู้รับสาร เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบการสื่อสารแต่ละองค์ประกอบกับกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่

2.3.3 ประเภทของการสื่อสารชุมชน

การสื่อสารชุมชนสามารถใช้เกณฑ์ในการแบ่งประเภทออกเป็น 3 ลักษณะได้แก่ จำแนกตามขนาดของจำนวนคน จำแนกตามลักษณะการใช้ภาษาและจำแนกตามลักษณะของการใช้สื่อ ดวงพร คำนูญวัฒน์ (2555)

1 ประเภทของการสื่อสารชุมชนจำแนกตามขนาดของจำนวนคน

1.1 การสื่อสารภายในบุคคล เกิดขึ้นจากการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งในชุมชนทำการสื่อสารกับตนเองโดยการนึกคิด ทบทวน ไตร่ตรองรวมทั้งการศึกษาค้นคว้าในประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

1.2 การสื่อสารระหว่างบุคคล คือการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกันการที่บุคคลในชุมชนมีความสนใจร่วมกันในประเด็นใดประเด็นหนึ่งและทำการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน Klapper (อ้างถึงใน ปรมะ สตะเวทิน, 2540) ได้อธิบายเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างบุคคลไว้ว่า กรณีที่ต้องการให้บุคคลเกิดการยอมรับเนื้อหาสาร กระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจควรใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้สื่อบุคคลเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อสารเพื่อโน้มน้าวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร เช่นเดียวกับเสถียร เชยประทับ (2525) กล่าวว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล เป็นการสื่อสารแบบสองทาง ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถซักถามทำความเข้าใจและโต้ตอบซึ่งกันและกันได้ในทันที สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการชักจูงหรือโน้มน้าวใจผู้รับ

สารได้ เช่น การติดต่อโดยตรง (direct contact) เป็นการใช้สื่อบุคคลในการเผยแพร่ข่าวสารโดยการเยี่ยมบ้าน เพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชนแบบตัวต่อตัวสามารถจูงใจให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้ ซึ่งวิธีนี้หากผู้รับสารเกิดความสงสัยหรือต้องการบอกกล่าวข้อเท็จจริงก็สามารถซักถามหรือบอกกล่าวกับผู้ส่งสารได้ในทันที

1.3 การสื่อสารกลุ่ม เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งระหว่างคนในชุมชนด้วยพื้นฐานของการอาศัยอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความใกล้ชิด มักทำให้มีการรวมกลุ่มพูดคุยถึงประเด็นที่ชุมชนให้ความสนใจอยู่เสมอ ซึ่งการสื่อสารในลักษณะนี้เป็นการติดต่อโดยผ่านกลุ่ม นับว่ามีอิทธิพลต่อบุคคลส่วนรวมอันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายในการสื่อสารตามที่ Blumer (1996) กล่าวว่า สังคมมนุษย์ประกอบด้วยกลุ่มที่หลากหลาย มีความแตกต่างกันโดยส่วนใหญ่แล้วจะประกอบกันเป็นแบบแผน และมีพฤติกรรมร่วมกันของบุคคลไปในทิศทางเดียวกัน

1.4 การสื่อสารสาธารณะ การอาศัยอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนถือเป็นการเกาะเกี่ยวกันในลักษณะที่เป็นสาธารณะ ดังนั้นรูปแบบของการสื่อสารที่เกิดขึ้นจึงเข้าสู่รูปแบบของการสื่อสารสาธารณะโดยผู้ส่งสารมีความมุ่งหมายที่จะถ่ายทอดสารไปยังชุมชนผู้รับสาร เช่น การปราศรัย การประชุม เป็นต้น

1.5 การสื่อสารมวลชน เป็นการสื่อสารของชุมชนที่อาศัยสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ในการเผยแพร่ข่าวสารในวงกว้างได้อย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างมากทั้งนี้ต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายด้วยเนื่องจากมีความซับซ้อนในการดำเนินงานและมีค่าใช้จ่ายสูง

2 ประเภทของการสื่อสารชุมชนจำแนกตามลักษณะการใช้ภาษา

2.1 วัจนภาษา หมายถึง ภาษาที่เกิดจากการสื่อความหมายโดยอาศัยการพูดคุยหรือการเขียนที่เป็นการเขียนอ่านในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่การสื่อสารในลักษณะนี้มักเกิดขึ้นในการสื่อสารของชุมชนอยู่แล้ว เพราะการใช้ถ้อยคำในการพูดคุยถือเป็นพื้นฐานของการสื่อสารชุมชนที่นิยมใช้กันทั่วไป

2.2 อวัจนภาษา หมายถึง ภาษาที่เกิดจากการสื่อความหมายโดยไม่ใช้การพูดคุยหรือการเขียนอ่านในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน แต่ใช้น้ำเสียง การแสดงออกท่าทางหรือสัญลักษณ์จากการได้ยินหรือมองเห็นแล้วรับรู้ความหมาย ซึ่งการสื่อสารในลักษณะนี้เป็นการสื่อสารที่สื่อถึงความรู้สึกได้ดียิ่งกว่าการสื่อความหมาย

3 ประเภทของการสื่อสารชุมชนจำแนกตามลักษณะการเลือกใช้สื่อ

3.1 สื่อบุคคลและเครือข่ายการสื่อสาร การสื่อสารชุมชนโดยทั่วไปนิยมใช้การสื่อสารบุคคลทำการสื่อสารไปยังชุมชนผู้รับสารเป้าหมาย เนื่องจากมีพื้นฐานวัฒนธรรมชุม ความสนใจอย่างเดียวกันและมีความใกล้ชิดเป็นกันเองในชุมชนทำให้สามารถเข้าถึงและเกิดการยอมรับง่ายกว่าสื่ออื่น

3.2 สื่อพื้นบ้าน เป็นสื่อที่มีอยู่ในชุมชนแต่เดิมและนำมาใช้ในการสื่อสารโดยการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เช่น สื่อวัตถุของพื้นบ้านที่ทำกันอยู่ สื่อพิธีกรรม สื่อการแสดงมหรสพ เป็นต้น สื่อพื้นบ้านเกิดจากการสั่งสมมายาวนานส่งผลให้ง่ายต่อการถูกยอมรับจากชุมชน

3.3 สื่อกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสาธิต กิจกรรมนิเทศทัศน์ กิจกรรมการแข่งขันรื่นเริงเป็นต้น สื่อกิจกรรมดังกล่าวเป็นสื่อที่สร้างการมีส่วนร่วมในการรับรู้ได้เป็นอย่างดี ทั้งยังก่อให้เกิดการกระตุ้นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชุมชนอีกด้วย

3.4 สื่อเฉพาะกิจ เป็นสื่อที่จัดทำขึ้นเฉพาะกาลหรือเฉพาะพื้นที่ในชุมชน เช่น ขบวนแห่ ป้ายประกาศ ของที่ระลึก โปสเตอร์ หรือการระดมกลุ่มคนจากการใช้สื่อสังคม เป็นต้น

3.5 สื่อสิ่งพิมพ์ กระจายเสียงและแพร่ภาพในชุมชน เป็นสื่อที่ชุมชนผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการสื่อสาร เช่น ประกาศ จดหมายข่าว วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว และเคเบิลทีวี เป็นต้น

3.6 สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ เป็นต้น สื่อเหล่านี้มีการบริหารจัดการทั้งด้านการผลิตและการเผยแพร่ที่มีขนาดใหญ่ในการมุ่งสู่เป้าหมายที่เป็นมวลชน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการยินยอมของเจ้าของสื่อในการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมใช้ในการสื่อสารและประโยชน์ที่เจ้าของสื่อจะได้รับจากการชุมชนเป็นสำคัญ

3.7 สื่อใหม่ เป็นสื่อดิจิทัลที่ใช้ในการสื่อสารชุมชนโดยผ่านอินเทอร์เน็ต มีความรวดเร็วและสามารถทำการสื่อสารได้ในวงกว้าง มีขั้นตอนการผลิตและเผยแพร่ได้ง่าย เช่น สื่อสังคม สื่อโมบาย เป็นต้น

จากลักษณะขององค์ประกอบของการสื่อสารและประเภทของการสื่อสารชุมชนข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารของชุมชน ในแต่ละองค์ประกอบทั้งในด้าน ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง สื่อ ผู้รับสาร และการป้อนกลับ รวมทั้งการศึกษาประเภทของการสื่อสารชุมชนในที่นี้คือ การวิเคราะห์ประเภทของการสื่อสารชุมชนจำแนกตามหลักเกณฑ์ขนาดของจำนวนคนเป็นสำคัญเพื่อให้

เกิดความครอบคลุมและสามารถวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนได้สอดคล้องกับบริบทชุมชนมากที่สุด

2.3.4 แบบจำลองการสื่อสาร

นอกจากองค์ประกอบและประเภทของการสื่อสารแล้ว แบบจำลองการสื่อสารยังเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงในการสื่อสารชุมชน ซึ่งโดยทั่วไปแบบจำลองที่ใช้ในการสื่อสารสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) แบบจำลองเชิงถ่ายทอดข่าวสาร และ 2) แบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม (อมรพรรณ ซุ้มโชคชัยกุล, 2559) ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาแบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรมเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาการสื่อสารแบบส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากการสื่อสารตามแบบจำลองเชิงพิธีกรรมถือเป็นการสื่อสารที่เป็นหัวใจสำคัญของการสื่อสารชุมชนเพราะเป็นการสื่อสารต้นแบบที่ก่อให้เกิดการสื่อสารที่เรียกว่า “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย และปาริชาต สถาปิตานนท์, 2543) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาแบบจำลองเชิงเชิงถ่ายทอดข่าวสารเพิ่มเติมอีกด้วย เนื่องจากในทางปฏิบัติต้องใช้แบบจำลองการสื่อสารทั้ง 2 รูปแบบควบคู่กัน โดยในช่วงแรกที่ต้องมีการถ่ายเนื้อหาสาร ความรู้จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารเพื่อสร้างให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน เป็นจุดเริ่มต้นในการเกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมต่อไป (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543)

2.3.4.1 แบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม

แบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม เป็นแนวคิดพื้นฐานด้านการสื่อสารที่อธิบายว่าการร่วมกันสร้างสารของผู้ที่ทำการสื่อสาร โดยคู่สื่อสารทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความเท่าเทียมกันสลับบทบาทกันได้ ดังนั้นการสื่อสารจึงเปรียบเสมือนการมีส่วนร่วม (Participation) เกิดการแบ่งปัน (Sharing) ความเป็นเพื่อน (Fillowship) เป็นอันหนึ่งอันเดียววัน (Associations) และการมีศรัทธาแบบเดียวกัน (Possession of a common faith) (กาญจนา แก้วเทพ,ศรีธรณ์ โรจนสุพจน์,วราพร ศรีสุพรรณ,สิทธิชัย เทวธีระรัตน์,และจำนง บัวเนียว, 2549)

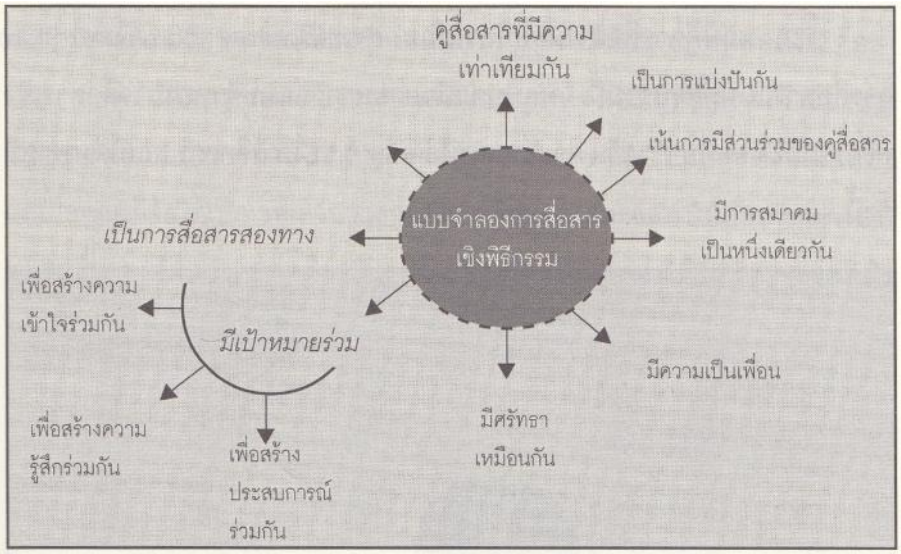

ภาพที่ 3 : แบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม

ภาพที่ 2.1 แบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม

2.3.4.1 แบบจำลองการสื่อสารเชิงถ่ายทอด

แบบจำลองเชิงถ่ายทอดเป็นลักษณะของการสื่อสารทางเดียวระหว่างผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร บทบาทของผู้ส่งสารและผู้รับสารมีเพียงบทบาทเดียวไม่มีการสลับบทบาท กล่าวคือภายหลังจากการรับสารแล้ว ผู้รับสารจะเกิดการรับรู้และคิดตามในสิ่งผู้ส่งสารต้องการ จัดเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่ใช้การโน้มน้าวใจค่อนข้างสูง โดยผู้ส่งสารทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมกระบวนการสื่อสารในขณะที่ผู้รับสารมีบทบาทและมีส่วนร่วมในฐานะผู้รองรับข่าวสารที่ถูกถ่ายทอดเท่านั้น (ปาริชาต สถาปิตานนท์ และคณะ, 2549)

แบบจำลองเชิงการถ่ายทอด

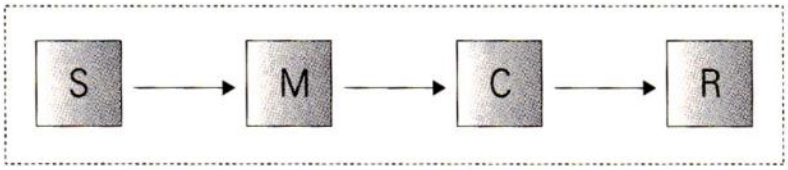

ภาพที่ 2.2 แบบจำลองเชิงถ่ายทอด

จากการศึกษาแบบจำลองทั้ง 2 ประเภทตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างในประเด็นต่างๆได้ดังนี้

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบแบบจำลองการสื่อสารเชิงถ่ายทอดและเชิงพิธีกรรม

แบบจำลองเชิงถ่ายทอด	แบบจำลองเชิงพิธีกรรม
1. เป้าหมายหลัก คือ การถ่ายทอดข่าวสารเพื่อการโน้มน้าวผู้รับสาร (Persuasion)	1. เป้าหมายหลัก คือ การสร้างความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร (shared meaning)
2. ให้ความสำคัญที่ตัวผู้ส่งสาร (Sender-centered)	2. ให้ความสำคัญทั้งตัวผู้ส่งสารและผู้รับสาร ที่จะต้องทำความเข้าใจร่วมกัน
3. ทิศทางการไหลของสารเป็นแบบทางเดียว (one-way flow) และเป็นแนวดิ่ง (vertical)	3. ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นแบบสองทาง (two-way flow) และเป็นแนวระนาบ (horizontal)
4. ไม่มีการสลับบทบาทของผู้ส่งสารและผู้รับสารตลอดกระบวนการสื่อสาร	4. มีการสลับบทบาทของผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่มีการผูกขาด
5. ผลลัพธ์ของการสื่อสาร การที่ผู้รับสารคล้อยตามผู้ส่งสาร	5. หลังจากการสื่อสารสิ้นสุดแล้ว ผู้ส่งสารและผู้รับสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นร่วมกัน

ที่มา : ปาริชาต สถาปิตานนท์ และคณะ. (2549).

2.3.5 ทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

Ascroft (1987) ได้นิยามเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการที่กลุ่มบุคคล มีความตั้งใจหรือสนใจมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาหนึ่งๆ ได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างความเข้าใจร่วมกัน สอดคล้องกับ Nair& White (1993) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นการออกแบบกระบวนการสื่อสาร โดยมุ่งเน้นผู้ที่เกี่ยวข้องทำการสื่อสารกันได้ในลักษณะของ “การปรึกษาหารือ” (dialogue) ร่วมกัน

นอกจากนี้ Issacs (1994) ได้อธิบายถึงการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วม (involvement) ของประชาชน มีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารทุกระดับ ทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน หรือแม้กระทั่งการสื่อสารผ่านประเพณีก็ตาม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (trust) เป็นพื้นฐานสำคัญ และต้องคำนึงถึงกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพราะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นการสื่อสารของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา และการสื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชนรวมทั้งบุคคลภายนอก (Jacobson & Kolluri, 1999)

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2549) ได้ขยายความเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการที่เน้นย้ำถึงการที่ทุกฝ่าย “เข้าร่วมปรึกษาหารือกัน” โดยไม่มีการผูกขาดบทบาทกันไว้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และไม่ได้มุ่งเน้นการแพ้ชนะในความคิดของตนเอง แต่เป็นการสื่อสารที่ทุกฝ่ายได้เรียนรู้ข้อมูลข่าวสารของกันและกันแบบ “พบกันครึ่งทาง” บนพื้นฐานของการสร้างความเข้าใจร่วมกัน และการไหลเวียนของข่าวสารแบบสองทางในแนวระนาบ เช่น การสื่อสารในลักษณะเวทีประชุมจะเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้เกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ (Nair & White, 1993) ได้เน้นย้ำเรื่อง “การปรึกษาหารือร่วมกัน”ว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นภาพ “การมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง” ระหว่างผู้สงสารและผู้รับสารในการร่วมกันคิดเชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลอดจนการลงมือปฏิบัติภายใต้ความร่วมมือกัน

ทั้งนี้ กรรณิกา เพ็งปรางค์ และกาญจนา แก้วเทพ (2548) ได้อธิบายถึงบทบาทของการสื่อสารในกระบวนการสร้างสรรค์การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านรูปแบบการสื่อสารที่เรียกว่า “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Communication) ว่ามีนัยสำคัญ 2 ประการคือ

ประการแรก คือ การใช้การสื่อสารประเภทต่างๆเป็นหนทางหรือเป็นเครื่องมือนำไปสู่การมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะ เช่น การเขียนจดหมายเปิดผนึกถึงสื่อมวลชนเพื่อร้องเรียนการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ การร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาในที่ประชุมหมู่บ้าน

ประการที่สอง คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารเอง โดยรูปแบบการของการเข้าถึงการสื่อสารมีอยู่ 3 รูปแบบคือ

1) การเข้าถึงในฐานะผู้บริโภค หมายถึง การที่บุคคลมีโอกาสใช้สื่อในฐานะ “ผู้รับสาร/ผู้ดู/ผู้ชม/ผู้อ่าน” โดยสามารถที่จะเลือกบริโภคสื่อได้จากรูปแบบของรายการที่หลากหลายและมีช่องทางในการสะท้อนปฏิกิริยาของตนสู่ผู้ผลิต ที่เรียกว่าเป็น “ผู้รับสารที่เอาการเอางาน” (Active Audience)

2) การเข้าถึงสื่อในฐานะผู้ผลิต หมายถึง การที่บุคคลมีโอกาสในการเข้าร่วมในเชิงกระบวนการผลิต เช่น การเข้าร่วมเป็นแขกรับเชิญในรายการวิทยุ การเข้าร่วมเป็นแหล่งข่าว การมีส่วนร่วมในการเลือกประเด็นนำเสนอ เป็นต้น

3) การเข้าถึงสื่อในฐานะผู้บริหารสื่อ หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวกับระบบการตัดสินใจต่างๆในองค์กรสื่อ เช่น การกำหนดเนื้อหาและรูปแบบที่เหมาะสม การกำหนดช่วงเวลา การวางระบบบริหารงาน/ระบบงบประมาณ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนและนโยบายต่างๆ

จากนัยของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมข้างต้น ที่ได้อธิบายถึงบทบาทของการสื่อสารในแง่ของการใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการเข้าไปมีส่วนร่วมและเป็นสะพานในการเชื่อมโยงการเข้าถึงการมีส่วนร่วมในฐานะต่างๆ ทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภคและผู้บริหารตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น การศึกษาในประเด็นของลักษณะ เป้าหมายและระดับของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจในลำดับต่อมา ในแง่ของการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมตามที่ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) กล่าวว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่สำคัญของการสื่อสารชุมชน เป็นการสื่อสารที่ดำเนินการตามหลักประชาธิปไตยที่เป็นการสื่อสารของชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชน

2.3.5.1 ลักษณะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การสื่อสารดังกล่าวจะต้องเป็นการสื่อสารแบบที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการสื่อสารของชุมชน กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ได้อธิบายถึงลักษณะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมดังนี้

1. เป็นการสื่อสารที่เน้นแบบจำลองเชิงพิธีกรรม เน้นการสร้างความหมายร่วมกันของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ทำการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันมากกว่าการสื่อสารในรูปแบบบนลงล่าง

2. เป็นการสื่อสารที่มีเป้าหมายในการสร้างความหมายร่วมกัน (shared meaning) สร้างความรู้สึก ความผูกพันและการแสดงอัตลักษณ์ร่วมกัน

3. มีการสลับบทบาทระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เรียกว่า การสื่อสารแบบสองทางก่อให้เกิดความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน

4. มีทิศทางการไหลของสารรอบทิศทาง จากบนลงล่าง จากล่างขึ้นบนและในระดับเดียวกัน

5. เป็นการสื่อสารที่มีผู้ที่เกี่ยวข้องรวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมในทุกระดับทั้งระดับการผลิต การเผยแพร่และการวางนโยบาย

6. เป็นการสื่อสารที่มีเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวข้องกับชุมชน สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเพื่อเสริมพลังให้กับกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

7. เป็นการสื่อสารที่ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายช่องทาง และสื่อนั้นต้องเน้นการมีส่วนร่วม

8. เป็นการสื่อสารที่ผลของการสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ชุมชนตระหนักถึงความเป็นเจ้าของร่วมทั้งในประเด็นที่สื่อสารและสื่อ

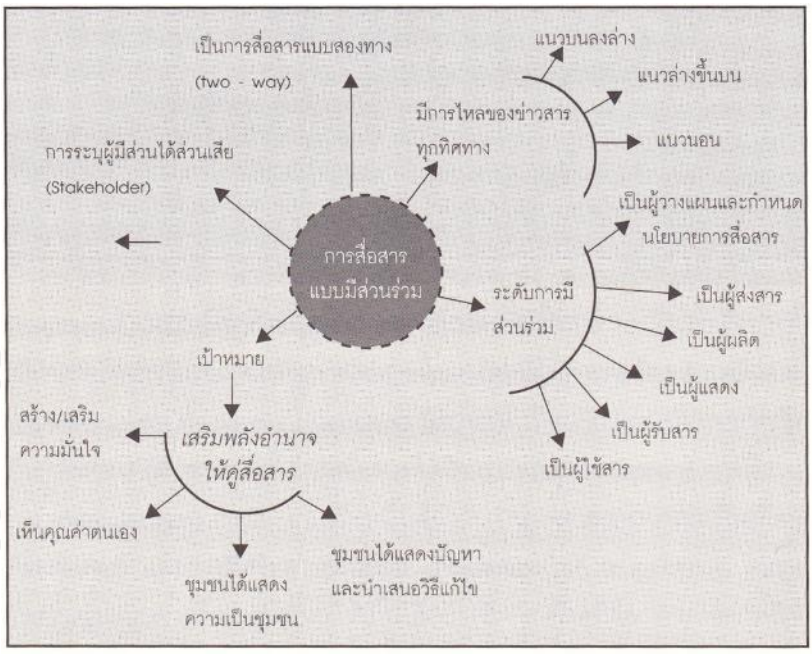

ภาพที่ 4: คุณลักษณะของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ภาพที่ 2.3 คุณลักษณะของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

2.3.5.2 ระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนสามรถวัดได้หลายระดับ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ได้จัดแบ่งระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ 3 ระดับดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/Users) ต้องขยายแนวคิดของผู้รับสารให้ตระหนักถึงสิทธิที่ตนพึงรู้ สิทธิในการบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของตนต่อสาธารณะ และสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร รวมทั้งการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารจะต้องมีการสำรวจว่า มีช่องทางอะไรบ้างที่ส่งผลให้ประชาชนได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึง

2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง ผู้ผลิต ผู้ร่วมผลิตและผู้ร่วมแสด (Sender/Producer/Co-producer/Performance) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ สามารถแบ่งได้ตามขั้นตอนการผลิตสื่อ 3 ขั้นตอน คือขั้นก่อนการผลิต (Pre – Production Stage) ได้แก่ เลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแง่มุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ ขั้นที่สองคือขั้นการผลิต (Production Stage) ได้แก่ การลงมือถ่ายทำวีดีทัศน์ การเข้าห้องจัดรายการวิทยุ และขั้นตอนสุดท้ายคือขั้นหลังการผลิต (Post – Production Stage) ได้แก่ การตัดต่อ อัดเสียงประกอบและเพิ่มเติมด้านเทคนิคหลังการถ่ายทำ

3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและผู้กำหนดนโยบาย (Policy Maker/Planner) คือ การวางแผนและการกำหนดนโยบายในการสื่อสารชุมชน เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสื่อแต่ละประเภท ในการสื่อสารชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การเลือกประเภทของสื่อ สื่อมวลชน (วิทยุกระจายเสียงหนังสือพิมพ์ส่วนกลาง) สื่อเฉพาะกิจ (วีดีทัศน์ โปสเตอร์ หอกระจายข่าวหรือเสียงตามสาย) สื่อพื้นบ้านรวมทั้งสื่อบุคคล

จากแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถนำแนวคิดนี้มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ลักษณะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและระดับของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนในกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนของประชาชนชุมชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารการท่องเที่ยว

2.4.1 ความหมายของการสื่อสารการท่องเที่ยว

การสื่อสาร คือ กระบวนการถ่ายทอดสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยองค์ประกอบของการสื่อสารแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์กัน มีการปฏิสัมพันธ์กันโต้ตอบกันระหว่างคู่สื่อสาร (Brembeck & Howell, 1976)

จากการศึกษาคำนิยามการสื่อสารของนักคิดหลากหลายท่านได้แก่ Wilbur Schramm, Edward Sapir, George Gerbner, Warren W. Weaver, Jurgen Ruesch และ Gregory, Charles E. Osgood, Carl I. Hovland, Rogers และ F. Floyd Shoemaker, Aristotle Bateson, Colin Cherry ,George A. Miller ต่างมีจุดร่วมกันคือ การสื่อสารคือกระบวนการถ่ายทอดสาร (Massage) จากฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ส่งสาร (Sender) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านช่องทางหรือสื่อ (Channel) (ปรมะ สตะเวทิน, 2546)

การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ สนุกเพลิดเพลิน การศึกษา ศาสนา กีฬา ติดต่อธุรกิจตลอดจนการสัมมนา การประชุมและการเยี่ยมเยือนญาติพี่น้องด้วยความเต็มใจ (พรรณี จุฑานนท์, 2546) เช่นเดียวกับนิคม จารุมณี (2554) ได้ให้ความหมายสอดคล้องกับองค์การสหประชาชาติว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นในเวลาเพียงชั่วคราว ในรูปแบบของการศึกษาหรือพักผ่อนหย่อนใจก่อให้เกิดการกระทำร่วมกันของมนุษย์สังคมและธรรมชาติ อันเป็นสาเหตุให้เกิดการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

Davidson (1993) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมจากความหมายข้างต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไว้ว่าเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเดินทางของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว กล่าวคือการกระทำซึ่งกันและกันของนักท่องเที่ยว ผู้เป็นเจ้าของบ้าน ชุมชนผู้เป็นเจ้าบ้าน ผู้ประกอบการธุรกิจและรวมถึงรัฐบาล เป็นกระบวนการดึงดูดต้องรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน

การสื่อสารการท่องเที่ยว กาญจนา แก้วเทพ (2557) ได้อธิบายว่า เปรียบเหมือนสะพานเชื่อมระหว่างการสื่อสารและการท่องเที่ยว โดยการรวมสาขาการท่องเที่ยวศึกษา (Tourism Study) และสื่อสารการศึกษา(Communication Study)เข้าด้วยกันเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของการสื่อสารสอดคล้องไปกับแม่มุมของการท่องเที่ยวภายใต้กรอบกระบวนทัศน์การท่องเที่ยวและการสื่อสาร โดยกระบวนทัศน์การท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็น 2 กระบวนทัศน์หลักคือ การท่องเที่ยวกระแสหลัก (Mainstream) หมายถึงการท่องเที่ยวเชิงอุตสาหกรรมธุรกิจ และกระบวนทัศน์ทางเลือก (Alternative) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใหม่เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรวมถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) เช่นเดียวกับการสื่อสารที่สามารถแบ่งกระบวนทัศน์ทางการสื่อสารออกเป็น 2 กระบวนทัศน์หลักคือ กระบวนการทัศน์กระแสหลัก เชื่อในพลังอำนาจของสื่อมวลชนในการโน้มน้าวใจผู้รับสาร และกระบวนทัศน์ทางเลือกมุ่งเน้นกระบวนการสื่อสารในการแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้ความคิดเห็นเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเป็นหลัก ซึ่งในระยะแรกภาพรวมของการสื่อสารและการท่องเที่ยวมักเป็นการท่องเที่ยวกระแสหลักปรากฏลักษณะการสื่อสารในแนวดิ่ง (จากบนลงล่าง)โดยผู้ส่งสารมักเป็นองค์กรการท่องเที่ยวทำการสื่อสารไปยังผู้รับสาร แต่ในระยะต่อมาเมื่อเกิดกระบวนทัศน์การท่องเที่ยวแบบทางเลือกก่อให้เกิดการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการสื่อสารมากขึ้น ลักษณะการสื่อสารจึงปรากฏเป็นลักษณะการสื่อสารแนวนอน (ระดับเดียวกัน) แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นและมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นทำการสื่อสารย้อนกลับขึ้นไป (จากล่างขึ้นบน) เพื่อเสนอแนวทางการท่องเที่ยวให้กับองค์กรหน่วยงานของรัฐ

ทั้งนี้ในการศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวเมื่อใช้เกณฑ์เรื่อง “ระดับ” มาพิจารณาด้วยแล้วอาจแบ่งระดับของการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ระดับคือ กาญจนา แก้วเทพ (2557) 1) ระดับจุลภาค (Micro unit) ได้แก่ ระดับปัจเจกบุคคลซึ่งในเรื่องการท่องเที่ยวมักจะหมายถึงนักท่องเที่ยว 2) ระดับกลาง (Meso unit) ได้แก่ ระดับกลุ่มหรือองค์กร เช่น หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หมู่บ้านที่จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บริษัทนำเที่ยว เป็นต้นและ 3) ระดับมหาภาค (Macro unit) ได้แก่ ระดับสังคม ระดับประเทศ เช่น การศึกษาความเจริญเติบโตหรือการวางแผนการบริหารการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยระดับการท่องเที่ยวข้างต้นจะเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่หรือรูปแบบของการสื่อสารที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการท่องเที่ยว

การศึกษาวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยมุ่งเน้นทำการศึกษาไปในทิศทางการท่องเที่ยวภายใต้ของกระบวนทัศน์ทางเลือกซึ่งจัดอยู่ในการท่องเที่ยวระดับกลาง ชุมชนเป็นผู้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่นเดียวกับการศึกษาการสื่อสาร ผู้วิจัยมุ่งเน้นทำการศึกษาไปในทิศทางการสื่อสารภายใต้กระบวนทัศน์ทางเลือกที่ให้ความสำคัญในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้ข้อคิดเห็น พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันอันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชน

2.4.2 หลักเกณฑ์ของการสื่อสารการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในสื่อสารการศึกษาสามารถใช้หลักเกณฑ์ในการมองแบ่งเป็น 2 หลักเกณฑ์ ตามที่ กาญจนา แก้วเทพ (2557) กล่าวไว้คือ หลักเกณฑ์ตามองค์ประกอบของการสื่อสารและหลักเกณฑ์โดย ใช้สำนักคิด (school of thought) ทฤษฎีการสื่อสารกับการท่องเที่ยว

สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะการสื่อสารการท่องเที่ยวโดยใช้หลักเกณฑ์ตามองค์ประกอบของการสื่อสารเป็นสำคัญ เพื่อนำประเด็นในองค์ประกอบการสื่อสารแต่ละองค์ประกอบมาวิเคราะห์การสื่อสารการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับการสื่อสารชุมชนที่มุ่งเน้นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมตามที่ได้กล่าวไว้ในทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนในข้างต้น ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยรวบรวมหลักเกณฑ์ตามองค์ประกอบของการสื่อสารมีดังนี้

2.4.2.1 หลักเกณฑ์ตามองค์ประกอบของการสื่อสาร

องค์ประกอบของการสื่อสารเริ่มจากคำนิยามพื้นฐานของการสื่อสารคือ ผู้ส่งสาร (Sender) ผู้รับสาร (Receiver) เนื้อสาร (Massage) และสื่อหรือช่องทางการสื่อสาร (Channel/Media) ทั้งหมดมาประกอบกันเป็นกระบวนการเรียกว่า “การสื่อสาร” โดยรหัสย่อโดยทั่วไปที่นิยมใช้และเข้าใจถึงองค์ประกอบของการสื่อสารร่วมกันกันคือ S-M-C-R เมื่อทำการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยว สามารถทำได้ 2 ระดับคือ

1) การศึกษาองค์ประกอบแต่ละตัวแบบแยกส่วน เช่น การศึกษาผู้ส่งสารอย่างเดียวเรียกว่า Sender study หรือเรียกอีกอย่างว่า เป็นการศึกษาต้นทางเพราะผู้ส่งสารเป็นจุดเริ่มต้นของการสื่อสาร ในทางกลับกันหากต้องการศึกษาผู้รับสารอย่างเดียวเรียกว่า Receiver/Audience Study หากวิเคราะห์เฉพาะเนื้อหาสารเรียกว่า Message/Content Study และหากศึกษาประเภทของสื่อ/ช่องทางการสื่อสารอย่างเดียวเรียกว่า Media Study

2) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ เช่น ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร (S-R) ยกตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้นจากงานวิจัยของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งเป็นองค์กรท่องเที่ยวของประเทศไทยต้องการส่งสารไปยังผู้รับสารที่เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติความแตกต่างระหว่าง S-R จะมีผลต่อการสร้างเนื้อหาสารอย่างไร โดยผู้รับสารที่เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเมืองไทยครั้งแรกกับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นประจำ R จะมีแบบแผนการเปิดรับสื่อ (C)เกี่ยวกับประเทศไทยอย่างไร เป็นต้น

ตามหลักเกณฑ์ขององค์ประกอบการสื่อสารที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งการศึกษาองค์ประกอบแต่ละตัวแบบแยกส่วน และการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ จะเห็นได้ว่าการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ มุ่งเน้นศึกษากระบวนการสื่อสารครอบคลุมทุกองค์ประกอบของการสื่อสารเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับมุมมองการสื่อสารการท่องเที่ยวนั้น คือการวิเคราะห์การสื่อสารแบบแยกส่วนในแต่ละองค์ประกอบของการสื่อสารแล้วนำมาศึกษาในภาพรวมขององค์ประกอบการสื่อสารแต่ละตัวว่ามีบทบาทอย่างไรในกระบวนการสื่อสารของชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาองค์ประกอบการสื่อสารแต่ละตัวเพื่อเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวโดยมีประเด็นในการศึกษาดังนี้

1) การศึกษาผู้ส่งสารกับการท่องเที่ยว (Sender study) แบ่งออกได้เป็น 2 กรอบคือ1) แบ่งตามโลกสองโลกของการสื่อสารการท่องเที่ยวและ 2) แบ่งตามกระบวนทัศน์ของการท่องเที่ยว

1.1 โลก 2 โลกของการสื่อสารการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็นโลกแรกคือการสื่อสารการท่องเที่ยวในพื้นที่จริง ผู้ส่งสารได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มัคคุเทศก์ บริษัทนำเที่ยว เป็นต้น และโลกที่สองคือ การสื่อสารการท่องเที่ยวในพื้นที่สื่อ ผู้ส่งสารได้แก่ พิธีกรรายการท่องเที่ยว ผู้เขียนบทความท่องเที่ยวในนิตยสาร เป็นต้น

1.2 กระบวนทัศน์ของการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 กระบวนทัศน์คือ การท่องเที่ยวกระแสหลัก เช่น การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ ลักษณะของผู้ส่งสารจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจหรือผู้ที่ทำการผลิตสื่อท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ และกระบวนทัศน์ที่สองคือ กระบวนทัศน์การท่องเที่ยวแบบทางเลือก เช่น การท่องเที่ยวที่มีการจัดการโดยชุมชน ลักษณะของผู้ส่งสารคือคนในชุมชน

2) การศึกษาเนื้อหาสารกับการท่องเที่ยว (Message/Content Study)

เมื่อกล่าวถึงเรื่องการสื่อสาร – การท่องเที่ยวแน่นอนว่าองค์ประกอบของเนื้อหาสาระต้องมีความเกี่ยวพันธ์กับแง่มุมของการท่องเที่ยว กาญจนา แก้วเทพ (2557) ได้แบ่งแง่มุมเนื้อหาการท่องเที่ยวในการสื่อสารศึกษาไว้ดังนี้

2.1 ด้านพื้นที่ของการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 พื้นที่คือ พื้นที่การท่องเที่ยวในลักษณะของเนื้อการสารเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในการท่องเที่ยว เช่น การจับจ่ายซื้อของ เดิน ป่า ล่องแพ เที่ยวชมนก เป็นต้น พื้นที่ที่สองคือพื้นที่การท่องเที่ยวในสื่อ ลักษณะเนื้อหาสาระที่เกิดขึ้นในโลกของสื่อคือ เนื้อหาข่าวการท่องท่องเที่ยวในสื่อสิ่งพิมพ์ เนื้อหารายการท่องเที่ยวในสื่อโทรทัศน์ และเว็บไซต์ต่างๆเป็นต้น

2.2 ด้านประเภทของเนื้อหา การวิเคราะห์เนื้อหาในสื่อประเภทต่างๆในด้านรายละเอียดของเนื้อหาว่าเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับอะไร ปริมาณของเนื้อหาว่ามีมากน้อยเพียงพอหรือไม่ รวมทั้งการตั้งข้อสังเกตว่าเนื้อหาใดยังไม่ปรากฏ

2.3 ด้านประเภทของรูปแบบ ในด้านเนื้อหา (Content) นั้นนอกจากมีส่วนประกอบที่เป็นเนื้อหาที่มองเห็นได้แล้วนั้นยังมีส่วนประกอบอื่นที่อาจมองไม่เห็น นั่นคือรูปแบบ (form) ที่มีวิธีการจัดแบ่งประเภทได้อย่างหลากหลายทั้งการแบ่งเนื้อหาประเภทเรื่องจริง (factual) เช่น รายการสารคดี การแบ่งเนื้อหาประเภทเรื่องแต่ง (fictioual) เช่น การ์ตูน ละคร และเนื้อหาประเภทกึ่งเรื่องจริง เช่น ละครที่สร้างจากเรื่องจริง ทั้งนี้อาจใช้เกณฑ์การแบ่งรูปแบบตามประเภทของเนื้อหา เช่น รูปแบบนวนิยาย ข่าว ละคร สารคดี ซึ่งแต่ละรูปแบบก็จะมีการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะแตกต่างกันออกไป

2.4 วิธีการนำเสนอเนื้อหา โดยปกติเมื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมักพบเห็นวิธีการเผยแพร่เนื้อหา (Message delivery) หรือวิธีการนำเสนอเนื้อหา (Message Presentation) ในรูปแบบของการนำเสนอเรื่องราวความเป็นจริงในรูปแบบ สารคดี ฯลฯ แต่ด้วยคุณลักษณะอีกด้านหนึ่งของการท่องเที่ยวนั้นมีเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ภาพในจินตนาการเข้ามาปะปนอยู่ด้วย ดังนั้นจึงอาจมีการใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาแนวชวนฝันโดยวิธีการเล่าเรื่อง (Narrative) ช่วยเพิ่มสีสันให้กับข้อมูลในรูปแบบการนำเสนอเชิงละคร (drama/dramatizied)

2.5 ด้านระดับความหมายของเนื้อหา มีรูปแบบการพิจารณา 2 ลักษณะคือ การพิจารณาความหมายในระดับพื้นผิว คือการพิจารณาว่าเนื้อหานั้นต้องการนำเสนออะไรโดยสังเกตได้จากสิ่งที่ปรากฏในเนื้อหา และการพิจารณาเนื้อหาเชิงลึก คือการพิจารณาว่าเนื้อหา

ที่ปรากฏอยู่นั้นสื่อความหมายถึงอะไร เช่น เนื้อหาของภาพโฆษณาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จะเห็นว่าเป็นรูป “เรือสุพรรณหงส์” ในการพิจารณาความหมายในระดับพื้นผิว แต่หากพิจารณาในเนื้อหาระดับเชิงลึก รูปเรือสุพรรณหงส์อาจหมายถึงการเดินทางท่องเที่ยว เรือบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของความเป็นไทยเป็นต้น ซึ่งการศึกษาในเชิงลึกนี้เริ่มเป็นที่นิยมในแวดวงสื่อสารการศึกษาตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา

3) การศึกษาผู้รับสารกับการท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกเป็นการศึกษาเฉพาะตัวผู้รับสาร การศึกษาผู้รับสารตามกระบวนทัศน์การท่องเที่ยวและการศึกษาผู้รับสารที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบการสื่อสารอื่นๆ ดังนี้

3.1 การศึกษาเฉพาะตัวผู้รับสาร การศึกษาในแนวทางนี้มีขอบเขตจำกัดที่สุด คือศึกษาเฉพาะตัวผู้รับสารเท่านั้น ดังนั้นการศึกษาผู้รับสารในแนวทางแรกคือการแสวงหาโฉมหน้า คุณลักษณะของผู้รับสารและลำดับต่อไปคือ การศึกษาแรงจูงใจ (Motive) ในการเปิดรับข่าวสาร

3.2 การศึกษาผู้รับสารตามกระบวนทัศน์การท่องเที่ยว โดยแบ่งตามลักษณะกระบวนทัศน์การท่องเที่ยวกระแสหลักและการท่องเที่ยวทางเลือก ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นและถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวจากกระแสหลักมาเป็นกระบวนทัศน์ทางเลือก พบว่าในแง่มุมของสื่อสารการศึกษายังคงใช้กระบวนทัศน์เดิมของการสื่อสาร เช่น กระบวนทัศน์ที่เชื่อในพลังโน้มน้าวของสื่อ การออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นต้น

3.3 การศึกษาผู้รับสารที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบการสื่อสารอื่นๆ คือ การศึกษาผู้รับสารกับองค์ประกอบการสื่อสารตัวอื่นๆ คือ ผู้ส่งสาร(S) เนื้อหาสาร (M) และช่องทางการสื่อสาร(C) ได้แก่ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสาร การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารกับเนื้อหาสาร การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารกับสื่อ/ช่องทาง

4) การศึกษาสื่อ/ช่องทางการสื่อสารกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในสื่อสารการศึกษานั้น ต้องผนวกเอาองค์ประกอบที่เป็น “ตัวสื่อ” ด้วยเสมอ ซึ่งธรรมชาติของสื่อพบว่ามีความหลากหลายในการท่องเที่ยวจึงก่อให้เกิดความหลากหลายในประเด็นที่ศึกษา เช่น สื่อมวลชนกับการท่องเที่ยว สื่อบุคคลกับการท่องเที่ยว (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนทัศน์การท่องเที่ยวแบบทางเลือกซึ่งมักมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการใช้สื่อขนาดใหญ่ ต่างจากสื่อบุคคลสามารถทำหน้าที่ในการสื่อสารได้หลายบทบาทมีความเหมาะสมและคุ้มค่ามากกว่า) สื่อเฉพาะกิจกับการท่องเที่ยว สื่อกิจกรรมกับการท่องเที่ยว และสื่อใหม่กับการท่องเที่ยว เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดการสื่อสารการท่องเที่ยวมาประยุกต์กับการวิเคราะห์องค์ประกอบของการสื่อสาร เนื่องจากการสื่อสารการท่องเที่ยวเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการการสื่อสารที่เชื่อมโยงกับประเด็นการท่องเที่ยวของชุมชน งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการท่องเที่ยวตามกระบวนทัศน์ทางเลือกคือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีการจัดการโดยชุมชน เช่นเดียวกับการสื่อสารศึกษาที่มุ่งเน้นการสื่อสารแบบกระบวนทัศน์ทางเลือกคือกระบวนการสื่อสารในการแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้ความคิดเห็นเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันภายในชุมชน

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

Vroom, & Deci (1970) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นปริมาณที่ปัจเจกบุคคลมีความรู้สึกว่าได้เข้าร่วมในการตัดสินใจ เกิดความพึงพอใจจากการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยปัจเจกบุคคลจะพัฒนาความผูกพันที่มีต่องานสามารถทำงานได้ดีจนกระทั่งส่งผลไปยังการพัฒนาขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ตามปรัชญาแนวความคิดในการควบคุมตนเองไม่ใช่ควบคุมองค์กร

Reeder (1974) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทั้งในลักษณะของปัจเจกบุคคลและลักษณะกลุ่ม

สุนทร กองทรัพย์ (2548) อธิบายถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทางสังคมด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความตั้งใจและเกิดประโยชน์ต่อตัวบุคคล กลุ่ม และส่วนรวม โดยประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในกระบวนการมีส่วนร่วมและร่วมรับผิดชอบในผลของการมีสาวร่วมนั้นๆ

ประเสริฐ สุนทร (2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมคือการที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคล รวมทั้งชุมชนมีความเห็นพ้องต้องกันในประเด็นที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต แสดงออกถึงความต้องการโดยสมัครใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยน บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยการระดมความคิด ร่วมกันตัดสินใจในการวางแผน ปฏิบัติการรวมทั้งติดตามประเมินผล ตลอดจนการเสียสละทุนทรัพย์ แรงงานและเวลา

นคร สำเภาทิพย์ (2542) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีมีบทบาทในด้านต่างๆทั้งการเริ่มวางแผนปฏิบัติงาน การมีอำนาจในการตัดสินใจใน

การทำกิจกรรมของชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในการจัดการควบคุมตนเอง สามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้

สอดคล้องกับ ประชัย ศรีจามร (2549) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแล้วนั้น โดยผ่านการชักนำส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาททั้งในด้านการเรียนรู้ ริเริ่มกระบวนการคิด วางแผนกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหาด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของตนเองนำไปสู่การพึ่งตนเองในที่สุด

จากความหมายของการมีส่วนร่วมในข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า เป็นกระบวนการทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทุกภาคส่วนเข้ามีส่วนร่วมตลอดระยะเวลาการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทางสังคม โดยเริ่มต้นตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ ตลอดจนการร่วมประเมินผลจากการดำเนินการ ก่อให้เกิดเป็นภาพรวมของการพัฒนาตนเองของชุมชนรวมทั้งประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและสามารถพึ่งพาตนเองได้

2.5.2 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

International Association for Public Participation (IAP2) สถาบันนานาชาติได้ศึกษาและกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ระดับการเข้ามามีส่วนร่วมที่น้อยที่สุด ถึงระดับการเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2550)

1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำสุด แต่มีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากเป็นก้าวแรกในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จัดงานแถลงข่าว จดหมายข่าว การติดประกาศและการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2) การรับฟังความคิดเห็น (Consult) เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูลข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงาน ชุมชน หรือภาครัฐ ในรูปแบบต่างๆ เช่น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3) การเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนต่อเนื่องว่าข้อมูล ความคิดเห็น และความต้องการ

ของประชาชนที่ได้เสนอไว้ก่อนหน้านั้นได้รับการพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานจากชุมชนหรือหน่วยงาน เช่น การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อนำเสนอประเด็นนโยบาย การประชุมเชิงปฏิบัติการในการพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ รวมทั้งการทำประชาพิจารณ์

4) ความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนสาธารณะ เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนหรือหน่วยงานภาครัฐครอบคลุมทุกขั้นตอน ทั้งกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนเข้าร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย

5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับสูงที่สุดโดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจเกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินงานด้วยตนเอง เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆหรือโครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจเองทั้งสิ้น

2.5.2 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

Cohen & Uphof (1980) เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) คือการกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นจึงเลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง โดยการตัดสินใจแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผนและการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารงานและการประสานงาน ขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ทั้งในทางบวกและทางลบ เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) คือความเห็นชอบและความคาดหวัง ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่ม

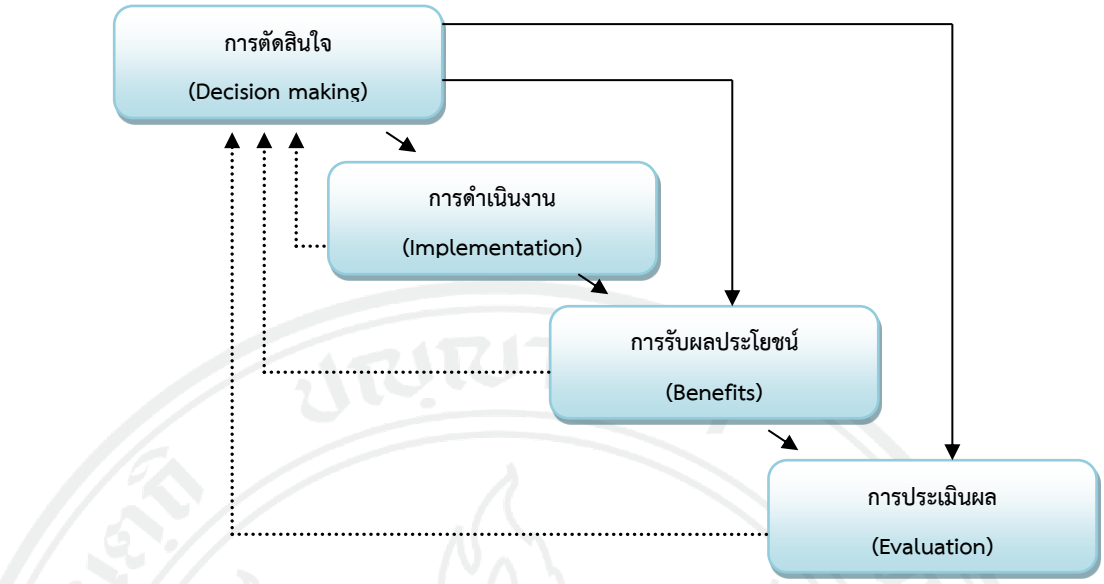

ภาพที่ 2.4 วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980)

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมออกเป็น 6 ระดับคือ 1) การร่วมรับรู้ 2) ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น 3) ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ 4) ร่วมดำเนินการ 5) ร่วมติดตาม ตรวจสอบประเมินผล 6) ร่วมรับผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การร่วมรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมแก่ประชาชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูล นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบประเด็นต่างๆของโครงการหรือกิจกรรม เช่น รับทราบความเป็นมาและความจำเป็นของการเกิดกิจกรรมหรือโครงการ รับทราบมาตรการป้องกันแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังจะขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้สิทธิกับประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

2) ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชนชนได้ร่วมรับทราบข้อมูลข่าวสารจากรัฐบาลแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ความจำเป็นและความต้องการของเกิดโครงการหรือกิจกรรม โดยผ่านการแสดงความคิดเห็นไปยังผู้อำนาจหรือผู้ดูแลกิจกรรมโครงการดังกล่าว ได้นำข้อคิดเห็นไปใช้ประกอบในการพิจารณาต่อไป

3) ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ หมายถึง การร่วมพิจารณาโครงการหรือกิจกรรมและพิจารณาว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินงาน

4) ร่วมดำเนินการ หมายถึง การร่วมปฏิบัติงาน ร่วมคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานหรือการร่วมลงทุนในกิจการงานต่างๆของชุมชนหรือหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการหรือกิจกรรมระดับท้องถิ่น เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการหรือแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เป็นต้น

5) ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบและติดตามการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆว่าบรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาทในการร่วมตรวจสอบ คอยเฝ้าระวังการดำเนินการเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นด้วยตนเอง

6) ร่วมรับผล หมายถึง การร่วมรับผลของโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้วทั้งผลในทางบวกและผลในทางลบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม

โกวิทย์ พวงงาม (2550) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงว่า ในการพัฒนาควรจะมีกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนคือ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ดังต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ หากชาวชนบทยังไม่รับรู้ถึงปัญหาและเข้าใจสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตน การดำเนินงานต่างๆเพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นจึงไร้ประโยชน์ เนื่องจากประชาชนในชนบทไม่เข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของปัญหาและการดำเนินการอีกด้วย

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ส่งผลให้ชาวชนบทรู้จักคิด ตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและนำข่าวสารความรู้มาใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ด้วยบริบทชุมชนส่วนใหญ่ที่ชาวชนบทมักมีฐานะยากจน การมีส่วนร่วมในระดับนี้จึงมุ่งเน้นแรงงานในการเข้าร่วมได้โดยการร่วมปฏิบัติงาน ส่งผลให้ชาวบ้านรู้จักคิดและเรียนรู้การดำเนินงานด้วยตนเองได้

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน กล่าวคือ ประชาชนในชนบทต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตามงาน ประเมินผลงานเพื่อได้รับทราบด้วยตนเองว่าผลจากการที่ตนให้ความร่วมมือในด้านต่างๆไปนั้น ประสบผลหรือไม่อย่างไรทั้งนี้ เพื่อต่อยอดไปยังกิจกรรมหรือโครงการอื่นๆที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ทั้งนี้ สุพรรณี ไชยอำพร และสนิท สมัครการ (2543) ได้แบ่งภาพรวมของการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง(Genuine participation)และ ลักษณะการมีส่วนร่วมไม่แท้จริง(Non- Genuine participation) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine participation) คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอนของกระบวนการทำงาน

2) ลักษณะการมีส่วนร่วมไม่แท้จริง (Non- Genuine participation) ได้แก่ การร่วมลงแรงในการทำโครงการบริจาคเงินหรือสิ่งของ การร่วมลงแขก ร่วมซ่อมบำรุงรักษา โดยปราศจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2.5.3 ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

Reeder (1974) ได้อธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่มไว้ดังนี้

1) กิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทัศนคติและค่านิยมของตน

2) กิจกรรมนั้นมีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน

3) กิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมและปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน

4) กิจกรรมนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่ได้มาหรือคาดหวังไว้

5) ต้องไม่เป็นการบีบบังคับ

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ก่อให้เกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับต่างๆ โดยในที่นี้ผู้วิจัยทำการ

วิเคราะห์ตามองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนทั้ง 5 ระดับ ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสาร การรับฟังความคิดเห็น การเกี่ยวข้องความร่วมมือและ การเสริมอำนาจแก่ประชาชน พร้อมทั้งการวิเคราะห์ถึงภาพรวมของลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนและศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมอีกด้วย

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

2.6.1 ความหมายและลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

กรมการพัฒนาชุมชน (2543) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็งเป็นชุมชนที่มีความพร้อมในปัจจัยที่ส่งเสริมพลังอำนาจของคนในชุมชนด้านต่างๆ ได้แก่ มีพหุภาคีให้การสนับสนุน มีการสื่อสารในชุมชน การมีส่วนร่วมในชุมชน รวมทั้งการเรียนรู้และศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองได้

ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มคนหลากหลายของสังคมร่วมคิด ร่วมสร้างแนวทางในการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของประชาชน จากเดิมที่เป็นฝ่ายรอรับความช่วยเหลือรอคอยการถูกพัฒนา เปลี่ยนแปลงเป็นพลเมืองที่มีความสามารถในการร่วมคิด ร่วมสร้างและแก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่นของตนเอง (ไพโรจน์ ภัทรนรากุล, 2545) เช่นเดียวกับไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2541) ได้อธิบายแนวคิดความเป็นชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า เป็นสังคมที่ประชาชนทั่วไปมีบทบาทในการจัดการเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนโดยอาศัยกระบวนการ กลไก องค์กรและกิจกรรมที่ประชาชนจัดขึ้น

หาญศึก ทรงสวัสดิ์ (2550) กล่าวว่า ชุมชนเข้มแข็งเป็นชุมชนที่สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถแก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วมในชุมชนและสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมภายใต้ภูมิปัญญาของชุมชน พร้อมทั้งสามารถเรียนรู้ปรับตัวให้เท่าทันกับสภาวการณ์ภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับ ธีรพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2543) ได้ขยายความเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า เป็นสังคมที่ผู้คนแสดงออกซึ่งสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม เพื่อก่อให้เกิดสังคมที่ดีงาม ภายใต้ความความร่วมมืออย่างเกื้อกูลเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

จากความหมายข้างต้นจึงสามารถสรุปได้ว่า “ชุมชนเข้มแข็ง” เป็นกระบวนการทางสังคมที่ก่อเกิดจากความต้องการในการจัดการตนเองของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพึ่งตนเองได้

ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยการสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ในการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขปัญหาเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ภายใต้ภูมิปัญญาความเอื้ออาทรและจิตสำนึกที่ดีของชุมชน

ขณิฏฐา กาญจนรังษีนนท์ (2542) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ 8 ประการดังนี้

1) สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง

2) สมาชิกของชุมชนมีจิตสำนึก มีความพร้อมในการให้ความร่วมมือกับชุมชนในการจัดการปัญหาในชุมชนของตนเอง

3) ชุมชนมีกระบวนการและความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนในลักษณะการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ รวมทั้งการตรวจสอบการทำงานของผู้นำชุมชนด้วย

4) ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการทั้งการกำหนดทิศทางความเป็นไปของชุมชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและประเมินสถานการณ์ภาพรวมผ่านกระบวนการของชุมชน

5) ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการชุมชน

6) มีการกำหนดแผนของชุมชนที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกๆด้านโดยคำนึงถึงการพึ่งพาตนเองของชุมชนเป็นสำคัญ

7) ชุมชนให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเองมากกว่าการพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก โดยการรับความช่วยเหลือจากภายนอกเพียงระยะหนึ่งเท่านั้นเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

8) มีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เท่าเทียมกันในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคี เช่น ชุมชนใกล้เคียง หน่วยงานราชการในท้องถิ่น บริษัท ห้างร้าน เอกชน รวมทั้งนักวิชาการในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ 4 ประการดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2541)

1) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) คือการที่ประชาชนในชุมชนมีการเรียนรู้ เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ภายนอก ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งความรู้ที่ได้รับจากกระบวนการของชุมชน

2) เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) กล่าวคือ ประชาชนในชุมชนมีการจัดการตนเองภายใต้ระบบการบริหารจัดการครบทั้ง 4 ขั้นตอนคือ การกำหนดแผน การจัดการองค์กรภายในชุมชน การดำเนินงานตามแผนและการประเมินผล

3) เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) คือการมีจิตสำนึก ในความภัคดีหวงแหนชุมชนของตนเอง มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันรู้สึกรักเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน

4) เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) คือการที่ชุมชนมีความสงบสุข ร่มเย็น ประชาชนในชุมชนมีคุณธรรมและมีคุณภาพ

ทั้งนี้ชุมชนเข้มแข็งยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 มิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (นภาภรณ์ หะวานนท์, 2550)

1) มิติด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจของชุมชน โดยการเอื้อให้ประชาชนในชุมชนสามารถปรับตัวเข้ากับระบบการผลิตเพื่อการค้า มีกลไกในการระดมเงินทุนชุมชน มีการจัดระบบลดต้นทุนการผลิต การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย

2) มิติด้านสังคม ได้แก่ ความสามารถในการจัดระเบียบของชุมชน ในการแก้ปัญหาที่สาเหตุมาจากภายในและภายนอกชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงการเกาะเกี่ยวที่มีต่อกันของคนในชุมชนและศักยภาพในการสร้างให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ (Self-contained) อย่างมั่นคง

3) มิติด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาใช้ภูมิปัญญาความรู้ชุมชนแลกเปลี่ยนกันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ประชาชนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในองค์ความรู้และรากเหง้าภูมิปัญญาของตน

4) มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ความสามารถของชุมชนในการจัดการแบ่งสรรปันส่วนทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์กับประชาชนในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันภายในชุมชน

2.6.2 องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

คณะอนุกรรมการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภายในของคณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ 9 ประการดังนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

1) บุคคลจากหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการก็ได้

2) มีเป้าหมายร่วมกันโดยยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

3) มีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง เอื้ออาทรต่อกัน มีความหวงแหนท้องถิ่น ชุมชนของตนเอง

4) ร่วมคิด ตัดสินใจ ร่วมกระทำและรับผิดชอบอย่างอิสระ

5) มีการระดมทรัพยากรในชุมชนอย่างคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ

6) มีเครือข่ายการเรียนรู้ เชื่อมโยงและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ

7) มีการจัดกิจกรรมสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

8) มีการบริหารจัดการกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี

9) มีการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่หลากหลายและสืบทอดกันต่อไป

ทั้งนี้ในแง่ของการพิจารณาเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง ชัยอนันต์ สมุทวานิช (2541) ได้สรุปว่ามีองค์ประกอบหลัก 2 ประการ

1) ความสามารถของชุมชน คือสิ่งที่แสดงออกในรูปของพฤติกรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิผล เช่น ชุมชนมีเศรษฐกิจที่ดี พึ่งพาตนเองได้ มีการจัดระเบียบชุมชน สามารถจัดการการใช้ทรัพยากรของชุมชนได้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ โดยมีข้อบ่งชี้ที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน การจัดการชุมชน วิสัยทัศน์ และภูมิปัญญาใหม่ของชุมชน

2) ศักยภาพของชุมชน คือ สิ่งที่มีอยู่ภายในองค์ประกอบของชุมชน หรือที่เรียกว่าความพร้อมเชิงคุณสมบัติ เช่น ความรู้ คุณธรรม ภาวะผู้นำ การมีวิสัยทัศน์ และความเอื้ออาทรของ

สมาชิก ข้อบ่งชี้ด้านศักยภาพของชุมชนคือ มีภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น มีทรัพยากรการผลิตระดับครัวเรือน ประชาชนในชุมชนมีความรู้คู่คุณธรรมในแนวทางของศาสนา

2.6.3 ปัจจัยสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง

บัณฑร อ่อนดำ และวิริยา น้อยวงศ์ (2533) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญของกระบวนการพัฒนาไปสู่ชุมชนเข้มแข็งต้องประกอบไปด้วย ภูมิปัญญาหรือความรู้ที่สืบทอดต่อกันมาที่สามารถประยุกต์ให้สอดรับกับความเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชนได้ มีการจัดระเบียบชุมชน จัดตั้งกลุ่ม เวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้และมีกลุ่มผู้นำที่มีภูมิปัญญาควบคู่กับคุณธรรม

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงษ์ (2540) ได้วิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งดังนี้

1) โครงสร้างทางสังคมแนวนอน หมายถึง ความสัมพันธ์ทางอำนาจของชุมชนมีความเท่าเทียมกัน ทั้งในด้านการเข้าถึงทรัพยากรหรือโอกาสในชุมชน ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจ การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างกว้างขวาง

2) ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง คือการมีรูปแบบการผลิตที่ตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นหลักและเชื่อมโยงกับระบบนิเวศน์ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติเน้นการบริโภคแบบพออยู่พอกิน ไม่มีการกักตุนแต่กระจายไปสู่ญาติมิตร สังคมในรูปแบบของการแบ่งปัน

3) ค่านิยมทางศาสนา หรือ ความเชื่อ อุดมการณ์ในการใช้ชีวิต การเคารพต่อธรรมชาติในฐานะเป็นจิตวิญญาณ เอื้อต่อการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต คือ การสืบสานภูมิปัญญาเดิมจากครอบครัว วัด สถานประกอบการโดยการสังเกต ทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้แสดงความคิดเห็นนำมาซึ่งการปฏิบัติจริงภายใต้กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น

5) กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นในชุมชนได้จากหลายปัจจัย เช่น การเป็นผู้ต่อสู้เพื่อชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านความรู้ของชุมชน ซึ่งชุมชนที่มีลักษณะโครงสร้างทางสังคมแนวนอนจะเอื้อต่อการเกิดผู้นำตามธรรมชาติอย่างหลากหลายและมีกระบวนการทำงานในรูปแบบของการปรึกษาหารือแสดงความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาร่วมกัน

6) ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้น ชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนเป็นไปด้วยความใกล้ชิดผ่านระบบครอบครัว ญาติและเพื่อนฝูง มี

แบบแผนการดำเนินชีวิตร่วมกัน ด้วยระบบความสัมพันธ์และความแน่นแฟ้นในลักษณะนี้เปรียบเสมือนระบบความมั่นคงและสวัสดิการชุมชน ส่งผลให้เกิดพลังในชุมชนสามารถร่วมมือกันจัดการกับปัญหาได้

7) กลไกที่เอื้อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ การสื่อสารเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการติดต่อพูดคุย พบปะของชุมชนในวิถีชีวิตและกิจกรรมต่างๆ มีกระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ข่าวสารผ่านสื่อหลากหลายรูปแบบอันจะนำไปสู่การปรับตัวเท่าทันเหตุการณ์ของคนในชุมชน

2.6.4 ดัชนีชี้วัดความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

Mathews (1996) ได้เสนอตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งจากตัวประกอบ 6 ประการคือ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องทางการสื่อสาร 2) ด้านผู้นำชุมชน 3) ด้านกรอบแนวคิดหรือภาพในใจของคนในชุมชน 4) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบันและ 5) ด้านจิตสำนึกของชุมชน ดังนี้

1) โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะและช่องทางการสื่อสาร ชุมชนเข้มแข็งต้องการพื้นที่ทำงานและช่องทางการสื่อสารในการการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการ เช่น เวทีหรือการประชุม ลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เช่น การสนทนาระหว่างคนสองคนหรือการสนทนาแบบกลุ่มเล็กๆ โดยสถานที่ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเป็น “พลเมือง” ให้กับประชาชน ในการแสดงเจตนารมณ์ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ดังนั้นการตรวจสอบความเข้มแข็งของชุมชนสามารถทำได้โดยการพิจารณาว่าชุมชนมีพื้นที่สาธารณะ (Public space) มากน้อยเพียงใด เพราะการตัดสินใจร่วมกัน ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนและเกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการผนึกกำลังเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

2) ภาวะการนำและผู้นำชุมชน กล่าวถึงลักษณะของผู้นำชุมชนทั้งสองลักษณะคือผู้นำชุมชนเข้มแข็งและผู้นำชุมชนอ่อนแอ โดยผู้นำชุมชนเข้มแข็งมีความพร้อมในการปล่อยให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดีกว่า มองภาพรวมของปัญหาในชุมชน มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและพร้อมที่จะเรียนรู้จากความล้มเหลว ภาพรวมของชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วยผู้นำที่หลากหลาย ไม่มีชนชั้นแบ่งแยกระหว่างผู้นำและชาวบ้านโดยผู้นำจะผลึกตนเองเข้ากับชุมชนอย่างแนบแน่น แตกต่างจากที่ผู้นำชุมชนที่อ่อนแอ มักจะปกป้องสถานะของตนเองควบคุมกระทำของผู้อื่นอย่างเข้มงวด ดังนั้นการตรวจสอบความเข้มแข็งของชุมชน ภาวการณ์ของผู้นำชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นลำดับต้นๆ

3) กรอบแนวคิดหรือภาพในใจของคนในชุมชน (Mentalities) ชุมชนเข้มแข็งจะมีกรอบแนวคิดที่แตกต่างไปจากชุมชนทั่วไป ในลักษณะของการเน้นการมีส่วนร่วมในการทำงาน มอง

อำนาจเป็นเรื่องของประชาชน กล่าวคือ การบมองว่าอำนาจที่แท้จริงนั้นเป็นอำนาจที่มาจากประชาชน ผลักดันให้คนในชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง รับผิดชอบต่อปัญหาของชุมชนนั้นๆ

4) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบัน จะเกี่ยวข้องกับลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน รัฐ และสถาบันสำคัญในชุมชน โดยชุมชนเข้มแข็งจะพึ่งพาตนเองมากกว่าการรอรับความช่วยเหลือหรือการพึ่งพาจากรัฐ ส่วนชุมชนที่อ่อนแอมักรอคอยความช่วยเหลือ และพึ่งพาสถาบันของรัฐส่งผลให้รัฐต้องรับผิดชอบให้การช่วยเหลือชุมชนในทุกๆด้าน ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ทั้งหมดนำมาซึ่งความด้อยประสิทธิภาพ

5) **สำนึกความเป็นชุมชนและขนบแห่งการแบ่งปัน** ความร่วมมือเป็นคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็ง ต่างจากชุมชนที่อ่อนแอที่แฝงด้วยขนบแห่งการทำลาย เช่น เมื่อเกิดปัญหาทุกคนตระหนักถึงปัญหาแต่ไร้ซึ่งความเชื่อมั่นว่าตนจะสามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ รวมถึงการชี้นิ้วโทษผู้อื่น ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการลดทอนการต่อสู้กับปัญหาชุมชนอย่างสิ้นเชิง

นอกจากนี้ เสรี พงศ์พิศ (2546) ได้กำหนกกรอบเพื่อหาเกณฑ์และตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งไว้ 4 ประการดังนี้

1) ชุมชนเข้มแข็งเพราะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้
2) ชุมชนเข้มแข็งสามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระ
3) ชุมชนเข้มแข็งสามารถจัดการทุนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4) ชุมชนเข้มแข็งมีการบริหารจัดการที่ดี โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีการกระจายอำนาจให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม

จากการวิจัยเพื่อพัฒนาดัชนีความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวมพบว่า ดัชนีความเข้มแข็งของชุมชนมุ่งเน้นไปที่ความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน โดยการนำทุนมาต่อยอดในการจัดการกับปัญหาของชุมชนประกอบกับคนในชุมชนมีสติปัญญานำความรู้มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมและมีการเรียนรู้เพิ่มเติมต่อยอดความรู้เดิมอยู่เสมอ มีความรักหวงแหนชุมชนของตนเอง จนอาจกล่าวได้ว่า การที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้นสิ่งสำคัญต้องประกอบด้วย คนในชุมชนเป็นคนดี และเป็นคนที่มีการเรียนรู้สื่อสารถ่ายทอดประสบการณ์อยู่เสมอ (สัญญา สัญญาวิวัตน์, 2541)

ผู้วิจัยได้เลือกแนวคิดชุมชนเข้มแข็งมาศึกษา เนื่องจากความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานสำคัญในการผลักดันให้ชุมชนประสบความสำเร็จและสามารถแก้ไขปัญหาพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยนำประเด็นด้านองค์ประกอบ ปัจจัยสนับสนุนและดัชนีชี้วัดความเป็นชุมชนเข้มแข็งมาวิเคราะห์

ร่วมกับภาพรวมของผลการศึกษาการสื่อสารเพื่อการสร้างมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

2.7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในขอบข่ายการสื่อสารการท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแบบทางเลือก)

1) เณริศา ชัยศุภมงคลลาภ (2552) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการสื่อสารเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำยามเย็น อัมพวา ศึกษารูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของสมาชิกชุมชนตลาดน้ำยามเย็น อัมพวา และเพื่อศึกษาบทบาทสำคัญของผู้นำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำยามเย็น อัมพวา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 25 คน

ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1.รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวมีการพัฒนาขึ้นตามระยะเวลาในการเปิดดำเนินการของตลาดน้ำยามเย็น อัมพวา ประกอบไปด้วย 1.) การล้อมวงหารือค้นหาเรื่องราวของชุมชน ใช้วิธีลงพื้นที่พูดคุย สร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกในชุมชน รวมไปถึงจัดการประชุมร่วมกับคนในชุมชน 2.) การปรึกษาหารือเพื่อสร้างสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ ใช้วิธีการสื่อสารที่เน้นการจัดประชุม และการทำเวทีประชาคม 3.) บริหารกิจกรรมการสื่อสารผ่าน”วิถีชีวิตจริง” โดยใช้การพูด การประชุมร่วมกับชาวบ้านในชุมชน และการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน 4.) บริหารกิจกรรมการสื่อสารผ่าน “ขายวาระหิ่งห้อย” เน้นรูปแบบการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการชมหิ่งห้อย 5.) สร้างระบบการสื่อสารครบวงจร ได้แก่ การสื่อสารผ่านสื่อต่างๆที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารแบบปากต่อปาก ไปจนถึงการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ต 6.) สื่อสารประเด็นเพื่อแก้ไขปัญหา เน้นรูปแบบการสื่อสารผ่านการประชุม การรวมกลุ่ม และการจัดทำสื่อชุมชน นิตยสารมนต์รักแม่กลอง 7.) เสริมสร้างระบบการสื่อสาร เน้นการสื่อสารผ่านกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสถานที่ท่องเที่ยว และ 8.) ยกระดับการสื่อสารสู่สากล มีการสื่อสารผ่านตราสินค้า “อัมพวา แบรนด์” เพื่อสร้างมาตรฐานของสินค้าอัมพวา 2. บทบาททางการสื่อสารของผู้นำชุมชน พบว่า มีบทบาทในการ เชิญชวนชาวบ้าน เข้าร่วมเปิดตลาดน้ำยามเย็น อัมพวา เป็นที่ปรึกษาของ

ชาวบ้าน รับบทบาทนักประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำยามเย็น อัมพวา ให้การต้อนรับแขกผู้มาเยือน พร้อมสื่อสารแนวคิดใหม่ๆให้กับชาวบ้าน และประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก

2) ปิ่นปินัทธิ์ สัทธรรมนุวงศ์ (2558) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : โครงการตลาดเก่าอ่างศิลา 133 ปี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนตลาดอ่างศิลา และศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยทางเอกสารและใช้การวิจัยเชิงปริมาณโดยการสำรวจนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสื่อสารเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ส่วนคือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร โดยอาศัยรูปแบบการสื่อสารทั้ง2รูปแบบคือ การสื่อสารภายในเครือข่ายและการสื่อสารระหว่างเครือข่ายส่วนประสิทธิภาพการรับรู้ข้อมูลของนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นผลของการบริหารจัดการพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้โครงการตลาดเก่าอ่างศิลา 133 ปี ผ่านสื่อต่างๆโดยรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ส่วนประเด็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้ในระดับมากและประเด็นของพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ยังยืนโดยรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากซึ่งแสดงให้เห็นถึงพื้นฐาน ความรู้ และทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวอยู่ในระดับดี

3) กรวรรณ เวชชานุเคราะห์ (2556) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น กระบวนการสื่อสารที่จะสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่ชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวมรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า จากองค์ประกอบการสื่อสารของชุมชนทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วม โดยองค์ประกอบการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่ชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงครามคือ S M C R ซึ่ง (S) คือผู้นำทางความคิดผู้ทำการแพร่กระจายนวัตกรรมซึ่งก็คือ (M) ผ่านสื่อต่างๆในทีนี้คือ (C) ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อการประชุมเสียงตามสายและสื่อกิจกรรมไปยังผู้รับสาร (R) คือชาวบ้านชุมชนคลองโคน เมื่อชาวบ้านส่วนใหญ่ยอมรับนวัตกรรมแล้วนำไปปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ จึงมีการชักชวนผู้อื่นหรือการบอกกันปากต่อปาก

ทำให้ชาวบ้านที่ยังไม่ยอมรับนวัตกรรมหรือลังเลเกิดความมั่นใจในนวัตกรรมมากขึ้น มีความคล้อยตามผู้ชักชวนและเปิดรับนวัตกรรมในที่สุด ทั้งนี้การสื่อสารระหว่างคนในชุมชนนั้นพบว่าแกนนำชุมชนมักเป็นผู้ส่งสารหลักการสื่อสารระหว่างแกนนำกับคนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนแนวคิดและปรึกษาปัญหาร่วมกันระหว่างกลุ่มสมาชิกโดยอาจแบ่งรูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนคลองโคนดังนี้ (1) การปลูกจิตสำนึกและให้ความรู้กับชาวบ้านในชุมชนผ่านสื่อประเภทต่างๆ (2) การจัดกิจกรรมอาสาสมัคร และ(3)การสอนสาธิตการเป็นใกด์ เมื่อชาวบ้านส่วนใหญ่ยอมรับนวัตกรรมแล้วนำไปปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ

4) ศรีลัดดา อุทยารัตน์ และวีณา แก้วประดับ (2555) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาถ้ำค้างคาว วัดเขาช่องพราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศถ้ำค้างคาวในปัจจุบัน วิเคราะห์ถึงกระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดจนแนวทางการพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสำรวจภาคสนาม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชากรในชุมชนเตาปูน 9 หมู่บ้านรวมทั้งสิ้น 45 ราย

ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารในชุมชนเป็นการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีผู้นำชุมชนได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและผู้นำตามธรรมชาติได้แก่ เจ้าอาวาส พระ ครูในโรงเรียน เป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆแก่ชาวบ้านในชุมชน มีลักษณะการสื่อสารในแนวดิ่งคือผู้นำชุมชนหรือผู้มีอำนาจเป็นผู้ดำเนินการสื่อสาร โดยใช้สื่อบุคคล หอกระจายข่าง และสื่อเฉพาะกิจได้แก่ จดหมาย แผ่นประกาศ และโปสเตอร์ ซึ่งการใช้สื่อบุคคลค่อนข้างมีบทบาทสูงเพราะนอกจากผู้นำชุมชนจะแพร่กระจายข่าวสารจากหน่วยงานรัฐแล้ว วัดเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะแจ้งข่าวสารแก่คนในชุมชน ส่วนในแง่มุมของผู้รับสารพบว่ามีการสื่อสารแบบแนวนอน โดยมีวัดเป็นพื้นที่สาธารณะในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆแทนร้านกาแฟ มีการพบปะแบบไม่เป็นทางการทั้งยังเป็นช่องทางในการกระจายข่าวสารแก่คนในชุมชนก่อให้เกิดเครือข่ายการสื่อสารระหว่างกัน

2.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในขอบข่ายการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

1) บุษบา หินเธาว์ (2555) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพื่อการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีป่าชุมชน ตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษารูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านและเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ตลอดจนศึกษาผลที่เกิดจากการเสริมศักยภาพ

ตลอดจนเพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการเสริมศักยภาพการสื่อสารชุมชนด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพื่อการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กลุ่มตัวอย่าง คือหัวหน้าครอบครัวหรือสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ หมู่ที่ 10 และ 12 จำนวน 286 คน และแกนนำคณะทำงานรักษาพื้นที่ป่าชุมชน จำนวน 12 คน เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์การประชุมกลุ่มแบบมีส่วนร่วมและแบบทดสอบ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนาด้วยค่าร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงแบนมาตรฐาน และค่า t-test

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ได้แก่ (1) จากล่างขึ้นบน เป็นการสื่อสารผ่านกระบวนการทบทวนปัญหาตนเองของชาวบ้านที่มีต่อป่าชุมชนท่าอิบุญ เพื่อนำเสนอต่อแกนนำและคณะทำงานรักษาพื้นที่ป่าชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล ท่าอิบุญ (2) การสื่อสารแนวระนาบ เป็นการสื่อสารผ่านทางกิจกรรมเพื่อสังคม และพบว่าชาวบ้านมีความพึงพอใจในระดับมากต่อการเสริมศักยภาพการสื่อสารชุมชนด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมทั้ง 4 รูปแบบ คือ การมอบสื่อ การอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดรายการหอกระจายข่าว การสร้างสื่อเฉพาะกิจ และการจัดค่ายเยาวชนเพื่อป่าชุมชน โดยรูปแบบการสื่อสารที่ดีที่สุดในการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วม คือ สื่อเฉพาะกิจในกิจกรรมสร้างฝายชะลอน้ำ ส่วนผลการเสริมศักยภาพการสื่อสารชุมชนด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนเพิ่มขึ้น เห็นความสำคัญของป่าไม้ และให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพิ่มขึ้น

2) กุลฤดี นุ่มทอง (2557) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความตระหนักรู้สิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงานเด็กข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคเพื่อเสริมศักยภาพการสื่อสารชุมชนด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมและเพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการเสริมศักยภาพการสื่อสารชุมชนด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความตระหนักรู้สิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงานเด็กข้ามชาติในชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยสร้างช่องทางการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมให้กับชุมชนแรงงานข้ามชาติ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนแรงงานข้ามชาติมากที่สุดและเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาการใช้แรงงานเด็กข้ามชาติ

ผลการศึกษา รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความตระหนักรู้สิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงานเด็กข้ามชาติในชุมชนจังหวัดสมุทรสาครก่อนที่ผู้วิจัยจะเสริมศักยภาพการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม มีรูปแบบการสื่อสารที่มีทิศทางการสื่อสารแบบทางเดียว มีการไหลของข้อมูลข่าวสารแบบบนลงล่าง ที่เป็นการสื่อสารแบบแนวตั้ง โดยที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริม

คุณภาพชีวิตแรงงาน จะมีบทบาทเป็นผู้ส่งสารทำให้ส่วนใหญ่มีการไหลของข้อมูลข่าวสารจากภายนอกสู่ภายในชุมชน และคนในชุมชนส่วนใหญ่มีบทบาทเป็นผู้รับสาร ซึ่งเป็นระดับต่ำสุดของการมีส่วนร่วมแบบรับ มีเพียงส่วนน้อยที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร ซึ่งชาวบ้านที่เป็นผู้ส่งสารนั้น มักจะได้รับการมอบหมายจากผู้นำชุมชนมาอีกที เกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมภายในชุมชน โดยนิยมสื่อสารด้วยวาจา และหลังจากที่ผู้วิจัยเสริมศักยภาพการสื่อสารชุมชนด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม พบว่า ทำให้รูปแบบการสื่อสารของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่การมีส่วนร่วม ทั้งในด้านบทบาทการสื่อสาร ทิศทางการสื่อสาร การไหลของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจากการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมภายในชุมชนส่งผลให้นายจ้างและองค์กรต่าง ๆ มีปฏิกิริยาตอบกลับ เช่น การส่งเสริมให้เด็กข้ามชาติมีโอกาสเรียนหนังสือและได้สร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กข้ามชาติเข้ามาศึกษาร่วมกับนักเรียนไทย รวมถึงเป็นการลดช่องว่างความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติไปในทางที่ดีขึ้น อีกด้วย

3) อัศรินทร์ นนทิหทัย (2551) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนเพื่อการพัฒนารายการโทรทัศน์ TK Teen วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาวิธีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนารายการโทรทัศน์ TK Teen โดยใช้วิธีระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาเอกสาร จากผังรายการ สคริปต์รายการ เทปรายการและการวิเคราะห์เนื้อหารายการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 6 คน การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานและการจัดกลุ่มสนทนากับเยาวชนผู้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์ TK Teen จำนวน 8 คน

ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนารายการโทรทัศน์ TK Teen (1) เยาวชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ได้แก่ รับชมรายการด้วยตนเองรวมถึงแนะนำให้คนรู้จักร่วมชมรายการและเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางรายการจัดขึ้น (2) เยาวชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสารในขั้นตอนการผลิตรายการโทรทัศน์ ได้แก่ ขั้นก่อนการผลิต เยาวชนได้เลือกหัวข้อ หาข้อมูล เขียนบท และคัดเลือกนักแสดง ขั้นการผลิตรายการ ได้แก่ การจัดเตรียมสถานที่ เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การถ่ายทำ เป็นผู้แสดง พิธีกรหลักและพิธีกรภาคสนาม ส่วนขั้นตอนหลังการผลิตเยาวชนยังไม่มีส่วนร่วม

ประสิทธิภาพของการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของเยาวชนเพื่อการพัฒนารายการโทรทัศน์ TK Teen พบว่าการใช้สื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน นำไปสู่การคิดวิเคราะห์และตัดสินใจในการทำงาน ก่อให้เกิดการไหลเวียนแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างเยาวชนและผู้ผลิตรายการ เกิดการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับเยาวชน

4) ทิพย์สุดา ปานเกษม (2559) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดน่าน งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสาร

แบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดน่าน และเพื่อพัฒนาแนวทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) การสังเกต (Observation) รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 3 กลุ่ม คือหน่วยงานรัฐบาล ภาคธุรกิจ และชุมชน รวมทั้งสิ้น 19 คน

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดน่าน ประกอบด้วย (1) การได้มาของแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (2) กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งแบ่งหัวข้อออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้ ประเด็นแรกคือการมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดรูปแบบนโยบายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประเด็นที่สองคือการมีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดน่านเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประเด็นต่อมาคือการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่วัฒนธรรมและประเพณีของจังหวัดน่านและการรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ประเด็นที่สี่คือวิธีการดาเนินการให้ผู้ประกอบการและชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม ประเด็นที่ห้าคือบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับหน่วยงานภาครัฐ และประเด็นสุดท้ายคือสื่อที่ใช้สื่อสารกับคนในชุมชน

2.7.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในขอบข่ายชุมชนเข้มแข็ง

1) สาวิณี รอดสิน (2554) ศึกษาเรื่อง ชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาชุมชนบ้านบางจำปี ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อกำเนิดชุมชนเข้มแข็ง ศึกษาการดำรงอยู่ของชุมชนเข้มแข็งและศึกษาการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งต่อไป เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า การก่อกำเนิดชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางจำปี เกิดจากการเข้ามาทำงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการป่าและน้ำของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประกอบกับการศึกษาดูงานการจัดการชุมชนจากภายนอก รวมไปถึงคณะกรรมการชุมชนได้รับการอบรมหลักสูตรนักจัดการความรู้ จึงทำให้เกิดแนวคิดที่จะพัฒนาชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากงานวิจัยและงบชุมชน ส่วนการดำรงความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกิจกรรมการพัฒนาทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนบางจำปี ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับสูง ประชาชนมีส่วนร่วมในการในการจัดการชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ ชาวบ้านมีความรักและหวงแหนชุมชน มีการตระหนักถึงการทำงานเพื่อประโยชน์ของชุมชนและการเป็นเจ้าของชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการ

แก้ปัญหากำหนดทิศทางและแนวทางในการพัฒนาชุมชนร่วมกันและแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนยังพบปัญหาการถ่ายทอดความสำนึกรักษ์ชุมชนอยู่จากการกระจายตัวเข้ารับการศึกษาของเยาวชนในชุมชนทั้งนี้ยังคงดำเนินการแก้ปัญหาด้วยวิถีทางใหม่อยู่เสมอเพื่อดึงเยาวชนกลับมาดำรงชุมชนต่อไป

2) สมบูรณ์ ธรรมลังกา (2556) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดเชียงรายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ1) ศึกษาบริบททางด้านสังคมการเมือง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ของชุมชนที่เข้มแข็ง 2) ศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 3) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน 4) พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน 5) จัดทำกลยุทธ์การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยทั้งในเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ โดยในเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ชาวบ้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปและการจำแนกประเภทของข้อมูล ในเชิงปริมาณผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนจำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า ในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงรายเป็นสังคมแบบเครือญาติ มีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแนวราบและแนวตั้ง ทางด้านการเมือง มีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองชุมชนเป็นหมวดหรือคุ้มชุมชนต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรมชุมชน มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และทางด้านเศรษฐกิจ มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิต มีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การจำหน่ายผลผลิตเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในจังหวัดเชียงราย อาทิเช่นภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านผู้นำชุมชน การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน มีปัจจัยสำคัญคือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้ใช้ปัจจัยต่างๆเหล่านี้มากำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนกลยุทธ์การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ได้แก่ กลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชน กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชน กลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย และกลยุทธ์สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด

3) สุทธิชา พูลเกิด (2554) ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยรูปแบบ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) : ศึกษาเปรียบเทียบ ชุมชนเกาะยอกับชุมชนเกาะยาวน้อย โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบ ในการดำเนินงานด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) ในเขตพื้นที่ชุมชนเกาะยอ และเขตพื้นที่ชุมชนเกาะยาวน้อย (2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) (3) เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้ข้อมูลเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ในเรื่องที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) ทั้งชุมชนเกาะยอและชุมชนเกาะยาวน้อย

ผลการศึกษาพบว่าการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบในการดำเนินงานด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) ชุมชนเกาะยาวน้อยเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและสามารถเป็นชุมชนต้นแบบให้กับชุมชนเกาะยอได้ในเรื่องของการทำกิจกรรมโฮมสเตย์ ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนเกาะยอพบว่ามีปัญหาสำคัญในเรื่องการขาดการประสานระหว่างประชาชนกับภาครัฐและการการขาดความร่วมมือกันของบุคลากร การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์) พื้นที่ชุมชนเกาะยอ พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลของพื้นที่ต้องเป็นผู้ดูแลในเรื่องของกิจกรรมโฮมสเตย์ เนื่องจากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน การให้การศึกษามีการทำข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมโฮมสเตย์ มีการประชาสัมพันธ์บ่อยมากขึ้น เพิ่มการติดต่อกับเครือข่ายโฮมสเตย์ภายนอก สร้างจิตสานึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งพัฒนาศักยภาพของชุมชนและปรับกลไกภาครัฐเพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ส่วนชุมชนเกาะยาวน้อยถือเป็นชุมชนที่มีศักยภาพ ในการสร้างความเข็มแข็งให้กับชุมชนของตนเอง เนื่องจากการมีองค์ประกอบของความเข้มแข็งที่ครบองค์ประกอบ อย่างไรก็ตามหากมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งเพิ่มก็จะทำให้ชุมชนเกาะยาวน้อยมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

4) สุปราณี จันทร์ส่ง และคณะ (2558) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมที่สร้างชุมชนเข้มแข็ง และเพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง การวิจัยนี้เป็นแบบผสานวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 444 คน จากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดนครนายก และจังหวัดสระบุรี โดยสุ่มตัวอย่าง แบบชั้นภูมิและการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือในการเก็บ

รวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติการวิเคราะห์ ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน การวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 34 คน จากกลุ่มเป้าหมาย 7 กลุ่มคือ 1.ผู้นำสภาวัฒนธรรมจังหวัด 2. ปราชญ์ชาวบ้าน 3. พระผู้อาวุโส4. หมอพื้นบ้าน 5. อาสาสมัคร 6. กำนันดีเด่น และ 7. ผู้ใหญ่บ้านดีเด่น เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การศึกษาเอกสารและทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่เลือกโดยวิธีเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธี อุปมานวิเคราะห์และการตีความ

ผลการศึกษาพบว่า สภาพทั่วไปการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยรวมอยู่ ระดับมาก โดยที่ด้านภูมิคุ้มกันให้ชุมชนของการพัฒนาทุนทางสังคมที่อยู่ในระดับสูงสุดนั้น เนื่องจาก ผู้นำทาง สังคมมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการทุนทางสังคมทุกกิจกรรมทางสาธารณะและกระตุ้นให้ประชาชนใน ชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเองร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมทำและร่วมรับผิดชอบในชุมชนของตนเอง ส่วนด้าน ระบบการเรียนรู้ของชุมชนที่อยู่ในระดับต่ำสุดนั้น เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังขาดความรู้ที่จะอบรมสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนได้อย่างเหมาะสม ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมที่สร้างชุมชนเข้มแข็ง ภาพรวมตัวแปรส่วนใหญ่อยู่ระดับมาก และแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งสรุปจากข้อค้นพบประกอบด้วยปัจจัย 6 ประการที่สำคัญคือ 1. การดำเนินงานต้องเป็นไปในลักษณะแบบองค์รวมโดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ 2. การดำเนินงานมีลักษณะการสร้างเครือข่ายต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายของ สมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน 3. ทุกกระบวนการควรมีการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอน 4. กระบวนการสร้างการเรียนรู้ควรมีการศึกษาดูงานชุมชนที่เป็นต้นแบบและมีการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็ง 5. การพัฒนาชุมชนควรมีคณะกรรมการบริหารหรือผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งมีวิสัยทัศน์

2.7.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในขอบข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

1) ณัฐวรรธน์ สุนทรวริทธิโชติ (2556) ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต : กรณีศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สามประการคือ เพื่อศึกษาการมีจิตสำนึกของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษาถึงการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาปรากฏว่า การมีส่วนร่วม การบำรุงรักษา มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวัดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแม่น้ำลำคลอง การชักชวนให้สมาชิกในครอบครัว เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาแหล่งน้ำเนื่องในวันสำคัญ และการเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อเสนอข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะและวิธีการในการพัฒนาแหล่งน้ำ และเมื่อวัดการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การปลูกพืชแบบขั้นบันได การใช้ปุ๋ยหมักที่ผสมเอง การกำจัดวัชพืชโดยวิธีธรรมชาติ การกำจัดวัชพืชโดยใช้สารเคมี การปลูกพืชคลุมดิน การปลูกหญ้าแฝก การปลูกพืชตระกูลถั่ว พบว่าการบำรุงรักษามีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นกัน สำหรับปัจจัยที่ไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเลย คือ การมีจิตสำนึก จากการวัดการมีจิตสำนึกของประชาชนในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การกำจัดขยะ การกาจัดฟางข้าว การสร้างส้วม การจับสัตว์น้ำ แนวทางการแก้ไขปัญหา หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้เข้าใจ ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้จักรักหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดำรงคงอยู่คู่ชุมชนและพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

2) พระใบฏีกาสุพจน์ ตปสีโล (2556) ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมขององค์กรชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี วัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วยการศึกษาถึงกระบวนการจัดการการมีส่วนร่วมและเสนอแนวทางการจัดการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของวัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่น ในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษากลุ่มแม่มูลมั่นยืน บ้านหัวเห่ว ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านคูขาด ต.หนองเหล่า อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี และกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านท่าลาด ต.ก่อเอ้ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากสามแหล่งนี้ โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 รูป/คน โดยคัดจากผู้เป็นแกนนำและที่เป็นสมาชิกในกลุ่มผลวิจัยวัฒนธรรมองค์กรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่น ในจังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการจัดการในองค์กรชุมชนคือ การมีส่วนร่วมในการทำงาน การยึดมั่นในอุดมการณ์การวางแผนการทำงาน การเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน ลักษณะการมีส่วนร่วมได้แก่

การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้จากประสบการณ์กับกลุ่มต่างๆ รวมทั้งร่วมกันหาทางออกในการจัดการกับปัญหาด้วยความเข้าใจในระบบนิเวศแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรชุมชนท้องถิ่น ในจังหวัดอุบลราชธานี คือ การทำงานเป็นทีม ความคิดสร้างสรรค์ เพิ่มศักยภาพสมาชิกในองค์กรเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภายในองค์กรการเรียนรู้และการเปิดรับวัฒนธรรมองค์กรการเสริมแรงพฤติกรรมซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัดอุบลราชธานีได้อย่างยั่งยืนสืบไป

3) นฤดม ทิมประเสริฐ (2554) ศึกษาเรื่อง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิชุมชนในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบหรือวิธีการในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนในปัจจุบันที่มีลักษณะความทับซ้อนเชิงสถาบัน เพื่อศึกษาวิวัฒนาการการต่อสู้ของชุมชนชาวประมงพื้นพื้นบ้านในตำบลท่าศาลาต่อการลักลอบทำประมงของเรือประมงพาณิชย์ในเขต 3,000 เมตรตั้งในแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเพื่อศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จ ในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทะเลภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม วิธีการศึกษาใช้วิธีกรวิจัย เชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จากนั้นจึงนำข้อมูลที่เมาตรวจสอบ ตีความ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาข้อสรุป

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยรัฐในปัจจุบันมีลักษณะความทับซ้อนเชิงสถาบันเป็นปัญหาสำคัญ ในขณะที่ชาวประมงพื้นบ้านอ่าวท่าศาลาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีรูปแบบและวิธีการในการจัดการทรัพยากรโดยการกำหนดกฎหรือกติการ่วมกัน ผ่านระบบสิทธิโดยแบ่งได้เป็น 1) สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร 2) สิทธิการใช้ประโยชน์ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 2.1) สิทธิการใช้ประโยชน์แบบชั่วคราว 2.2) สิทธิการใช้ประโยชน์แบบถาวร 3) สิทธิของผู้มาก่อน 4) สิทธิในการใช้เครื่องมือประมงที่ไม่ทำลายระบบนิเวศ 5) สิทธิในการนำทรัพยากรขึ้นมาใช้ และ 6) สิทธิที่จะใช้ทรัพยากรโดยไม่สร้างความเดือดร้อนหรือละเมิดสิทธิผู้อื่น และในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเลพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอนคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

4) กาญจนา คุ้มทรัพย์ (2558) ศึกษาเรื่อง การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมู จังหวัดอุบลราชธานี การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงกระบวนการจัดการป่าชุมชน โดยเลือกศึกษาป่าชุมชน บ้านดอนหมู ตำบลขามเปี้ย อำเภอ ตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของกระบวนการจัดการป่าชุมชนและความสอดคล้องของกระบวนการจัดการป่าชุมชนกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันนำไปสู่ความ

สมดุลและยั่งยืนของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่า ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ แบบกรณีศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ คณะกรรมการป่าชุมชน ผู้นาชุมชนทั้งที่เป็นทางการและผู้นำอาวุโส สมาชิกชุมชน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ นักวิชาการ นักวิจัย เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่เคยทางานเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลภายใต้กรอบแนวคิดบูรณาการศาสตร์เชื่อมโยงอย่างเป็นองค์รวมเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านดอนหมูมีกระบวนการจัดการป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง นำวัฒนธรรมชุมชนอันเป็นทุนทางสังคมที่เข้มแข็งผสมผสานกับการจัดการป่าชุมชนตามหลักวนศาสตร์ การจัดการป่าชุมชนใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบผ่านการทำวิจัย ชุมชนสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากภายนอกอย่างสอดคล้องกับความต้องการ ของชุมชน ชุมชนมีกระบวนการเชื่อมโยงกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนเข้ากับพัฒนาชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2.7.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในขอบข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวยั่งยืน)

1) วีระศักดิ์ กราปัญจะ (2554) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน - บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ วัตถุประสงค์ของการวิจัย(1) ศึกษาบริบทชุมชนและป่าชุมชน บ้านอ่าวท่าเลน - บ้านท่าพรุ ตำบล เขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ (2) ศึกษาหลักเกณฑ์ กฎ กติกา ที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน - บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ (3) ศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชน บ้านอ่าวท่าเลน - บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ (4) ศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวและแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน - บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และ (5) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชน บ้านอ่าวท่าเลน - บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู/อาจารย์ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ในเขตพื้นที่ตำบล และคณะกรรมการป่าชุมชน รวม 40 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ตำบล จำนวน 72 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมระดมความคิดเห็นราษฎร วิเคราะห์

เนื้อหาการสัมภาษณ์และการประชุมระดมความคิดเห็นประกอบกันเป็นการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาความสัมพันธ์ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า (1) ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน - บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ มีศักยภาพเหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (2) การกำหนดหลักเกณฑ์ กฎกติกา ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล และออกเป็นข้อบัญญัติตำบล เพื่อบังคับใช้ให้ครอบคลุมทุกด้าน (3) การบริหารจัดการป่าชุมชนควรบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการป่าชุมชน โดยมีผู้แทนของหมู่บ้าน เป็นคณะกรรมการป่าชุมชน (4) รูปแบบกิจกรรม ควรเกี่ยวเนื่องประเพณีท้องถิ่นหรือการประกอบอาชีพของชุมชน การพัฒนาควรพัฒนาในด้านการจัดการการท่องเที่ยว ด้านความรู้ในท้องถิ่น ด้านเครือข่ายการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ และด้านความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวก และ (5) ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจควรส่งเสริมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ การจัดการป่าชุมชน

2) ปิยวรรณ คงประเสริฐ (2551) ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกและใช้หลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยบูรณาการแผนพัฒนาทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และจิตใจไว้ในแผนเดียวกัน และบูรณาการความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง 4 กลุ่มได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และนักท่องเที่ยวรวมทั้งสิ้น 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ รายการตรวจสอบทรัพยากร และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติคือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อปลุกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยพัฒนาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเลที่มีมาตรฐานระดับโลกเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนโดยยึดหลักการพัฒนาตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ เกษตรยั่งยืน และเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน

3) สุถี เสริฐศรี (2557) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การศึกษาคือ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนคลองโคนในบริบทของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อศึกษากระบวนการ

จัดการการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนคลองโคน และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนคลองโคนสู่ความยั่งยืน โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามจากชาวบ้านในชุมชนคลองโคนจำนวน 361 ชุด สัมภาษณ์บุคลากรหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และผู้ประกอบการท่องเที่ยวบางส่วน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณาและสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์และมีการอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า 1) อัตลักษณ์ของชุมชนคลองโคนมีอัตลักษณ์สามประการได้แก่ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่เก่าแก่ช้านาน มีชีวิตริมน้ำ มีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ 2) กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมได้แก่ ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และส่งเสริมให้ชุมชนคลองโคนเป็นศูนย์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้แก่ กิจกรรมปลูกป่าชายเลน กิจกรรมนั่งเรือชมวิถีชีวิตริมน้ำ กิจกรรมพายเรือคายัคและกิจกรรมอื่นๆเช่น กิจกรรมถีบกระดานเก็บหอยแครง กิจกรรมล่องเรือให้อาหารสัตว์ท้องถิ่น 3) แนวทางการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนคลองโคนได้แก่ การให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชน ปลูกฝังชาวบ้านให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนให้มีความสุข

บทที่ 3
กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยทำการศึกษาข้อมูล จากการค้นคว้าข้อมูล เอกสารที่เกี่ยวข้องและใช้วิธีการสัมภาษณ์ สังเกตและสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาและรายละเอียด ดังนี้

3.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

3.2 ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

3.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

3.1.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) และสนทนากลุ่ม (Focus group) จากกลุ่มบุคคลดังต่อไปนี้

3.1.1.1 ข้อมูลที่ได้จากผู้บริหาร โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview)เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

3.1.1.2 ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ โดย และสนทนากลุ่ม (Focus group) แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้ (1) สมาชิกกรรมการหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน (บ้านท่าพรุ – บ้านท่าเลน) (2) สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน (3) สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้าน เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อการสร้างมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

3.1.1.3 ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ ประชาชนที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน, ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และ ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชน

3.1.1.4 ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ โดยการสนทนากลุ่ม (In – Depth Interview) แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ (1) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ และ (2) นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยชี้วัดประสิทธิผลในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนว่าสามารถตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้มาเยือนได้มากน้อยเพียงใด ตลอดจนชี้วัดผลของการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนจากมุมมองของกลุ่มคนภายนอกชุมชน

3.1.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

3.1.2.1 เป็นข้อมูลเอกสารที่ได้ทำการค้นคว้าและรวบรวมจากฝ่ายนิติกร ฝ่ายแผนพัฒนาและสำนักปลัดบริหารส่วนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และจากแหล่งข้อมูลต่างๆตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นปีแรกที่ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทประชาคมปกป้องชายฝั่งกระบี่ จนทั่งถึงในปีพ.ศ. 2552 ชุมชนได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวอีกครั้ง ประเภทรางวัลสิปปนนท์ เกตุทัต 5 ปีแห่งความยั่งยืนจากสถาบันลูกโลกสีเขียว บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ระยะเวลากว่า 7 ปี ในการดำเนินการ โดยผู้วิจัยทำการค้นคว้าข้อมูลอย่างครอบคลุมระยะเวลาการดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 – ปีพ.ศ. 2559 โดยแหล่งข้อมูลเหล่านี้ได้แก่

1) แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี (พ.ศ. 2561) และเอกสารเผยแพร่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองอำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

2) เว็บไซต์ของบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) **www.pttplc.com** (สถาบันลูกโลกสีเขียว)

3) เว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ **www.khaothong.go.th**

4) ข่าวสาร บทความ รายงานการวิจัย บทความวิชาการ และบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ที่ปรากฏลงในเอกสารสิ่งพิมพ์ได้แก่ นิตยสาร วารสาร และหนังสือพิมพ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสื่อสารการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

5) สื่อประชาสัมพันธ์ ซึ่งอาจปรากฏในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเฉพาะกิจ สื่อกิจกรรม สื่อผลิตภัณฑ์รวมทั้งสื่อสมัยใหม่ ประเภทใดประเภทหนึ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการสื่อสารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

3.1.3 การสังเกตการณ์ (Observation)

การเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ (Observation) ในพื้นที่จริง ระหว่างวันที่ 1 - 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 ผู้วิจัยได้ไปเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน คือ พายเรือคายัคตามเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชน จากการสังเกตการณ์ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นภาพรวมทางภูมิศาสตร์ อัตลักษณ์และการกำหนดกิจกรรมต่างๆของชุมชนให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนแห่งนี้ ที่มุ่งเน้นให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสความงดงาม ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการสอดส่องดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน

3.2 ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีทั้งหมด 4 กลุ่มได้แก่ (1) ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนาที่ได้รับการเคารพนับถือจากคนในชุมชน จำนวน 5 คน (2) กลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย สมาชิกกรรมการหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน (บ้านท่าพรุ – บ้านท่าเลน) โดยเก็บข้อมูลจากตัวอย่าง 4 คน สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยเก็บข้อมูลจากตัวอย่าง 3 คน และสมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านโดยเก็บข้อมูล

จากตัวอย่าง 3 คน (3) ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ประชาชนที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน, ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และ ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชน (4) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ จำนวน 20 ท่าน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 10 ท่านและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 10 ท่าน สรุปรวมประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 44 ท่าน

3.2.1 กลุ่มผู้บริหาร

ประกอบด้วยผู้บริหาร ผู้นำองค์กรท้องถิ่น ผู้นำชุมชนและผู้นำทางศาสนาที่ได้รับการเคารพนับถือจากคนในชุมชน และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือมากที่สุดจึงใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยได้รับคำแนะนำจากฝ่ายนิติกรองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง ประกอบด้วย

3.2.1.1 ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง 2 ท่าน ท่านแรกมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจาก (1) อดีตเคยเป็นผู้นำชุมชนโดยดำรงตำแหน่งกำนันตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเป็นทุนเดิมอยู่ก่อนแล้ว (2) เป็นผู้ริเริ่มทางความคิดและแกนนำในทางปฏิบัติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ (3) เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในความเป็นนักอนุรักษ์จนกระทั่งได้รับปริญญากิตติมศักดิ์ด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมจากมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

1) คุณสมชาย เหล่าสกุล

ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

2) คุณมะหมูด รักดี

ตำแหน่ง รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจาก (1) อดีตเคยดำรงตำแหน่งเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ร่วมเป็นแกนนำในทางปฏิบัติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ (2) เป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนในชุมชนในฐานะผู้นำทางศาสนา จึง

ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในชุมชน และ(3) อดีตดำรงตำแหน่งประธานป่าชุมชน ชุมชาท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่

3.2.1.2 ผู้นำชุมชน 3 ท่าน ท่านแรกมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจาก (1) ปัจจุบันเป็นผู้นำชุมชนโดยดำรงตำแหน่งกำนันตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่และ ได้รับการเคารพนับถือจากคนในชุมชน (2) เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยการผลักดันให้เกิดการร่างข้อบัญญัติป่าชุมชนขึ้น (3) ปัจจุบันเป็นผู้ดำรงตำแหน่งประธานป่าชุมชน ชุมชาท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่

1) คุณจเร พวงนุ่น

ตำแหน่ง กำนันตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

2) คุณอภิศักดิ์ ดินแดง

ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

3) คุณสราวุธ บำรุง

ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านท่าเลนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจากท่านที่ 2 และท่านที่ 3 จาก (1) ปัจจุบันเป็นผู้นำชุมชนโดยดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าพรุและผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าเลน ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของทั้ง 2 ท่านโดยตรง (2) เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยการผลักดันให้เกิดการร่างข้อบัญญัติป่าชุมชนขึ้น

3.2.2 กลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ประกอบด้วย (1) สมาชิกกรรมการหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน (บ้านท่าพรุ – บ้านท่าเลน) (2) สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน และ (3) สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้าน ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.2.1 สมาชิกกรรมการหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้านจำนวน 4 ท่าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจาก (1) เพศชายหรือหญิงที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกรรมการหมู่บ้าน (2) มีบทบาทในการเข้าร่วมในการทำการสื่อสารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน (3) มีความสนใจและตระหนักรู้ถึงสภาพปัญหาของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1) กรรมการหมู่บ้านท่าพรุ จำนวน 2 ท่าน

- นายดลฮาหรีม ตนคลัง

- นายวุฒินันท์ ดินแดง

2) กรรมการหมู่บ้านท่าเลน จำนวน 2 ท่าน

- นายอะหรีม พิศแลงาม

- นายดลฮาเฉม วันศุกร์

3.2.2.2 สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนจำนวน 3 ท่าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจาก (1) เพศชายหรือหญิงที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน (2) มีบทบาทในการเข้าร่วมในการทำการสื่อสารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน (3) มีจิตอาสา และสำนึกหวงแหนทรัพยากรของชุมชน

1) นายมะหนาบ รักดี

2) นายยะโกบ จิตนารี

3) นางมีนา โต๊ะหมุด

3.2.2.3 สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านจำนวน 3 ท่าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจาก (1) เพศชายหรือหญิงที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มกลุ่มประมงพื้นบ้าน (2) มีบทบาทในการเข้าร่วมในการทำการสื่อสารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน (3) ประกอบอาชีพการทำประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพหลัก

1) นางประดับ ประสมศรี

2) นางนัดดา เด็นมินทร์

3) นายสาการียา ขุนดำริ

3.2.3 ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน

ประกอบด้วย (1) ประชาชนที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน (2) ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และ (3) ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชน โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.3.1 ประชาชนที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจาก (1) เพศชายหรือหญิงที่เป็นเจ้าของธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน (2) เป็นประชาชนในชุมชนแต่เดิมหรือประชาชนภายนอกชุมชนที่เข้ามาประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน (3) ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชนในระยะเวลา 5 ปีขึ้นไป

1) นางเรืองรอง เกกินะ ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวคายัคพ้อย

2) นายสุรสิทธิ์ เกกินะ ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวซีคายัค

3) นายอาหลี พึ่งหล้า ผู้ประกอบการร้านอาหารอ่าวท่าเลนซีฟู้ด

3.2.3.2 ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจาก (1) เป็นประชาชนในชุมชนแต่เดิม (2) ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของบริษัทนำเที่ยวภายในชุมชน (3) ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในระยะเวลา 5 ปีขึ้นไป

1) นายอภิฉัตร ศรีพิทยานันท์ มัคคุเทศก์ท้องถิ่นบริษัทฟ้าใสคายัคกิ้ง

2) นางสาวศิรภัสสร ชายเขาทอง มัคคุเทศก์ท้องถิ่นบริษัทสวีทเซาท์ซี

3) นางสาวหงสาวดี ศรีสหัสวรรษ มัคคุเทศก์ท้องถิ่นบริษัทดิสคอเวอร์รี่

3.2.3.3 ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจาก (1) เพศชายหรือหญิงโดยเป็นประชาชนในชุมชนแต่เดิม (2) ประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชน (3) ประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนในระยะเวลา 5 ปีขึ้นไป

1) นางห้าหวา ผิวดี เจ้าของร้านขายของชำ

2) นางทักษิณา นุ้ยสุชล เจ้าของร้านมินิมาร์ท

3) นางมาริษา สงวนสินธุ์ เจ้าของร้านขายอาหารพื้นบ้าน

3.2.4 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ประกอบด้วย (1) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ และ (2) นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ ซึ่งใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.4.1 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ จำนวน 10 คน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจาก (1) เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ (2) เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาจาก ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) และภาคใต้ ของประเทศไทย

ภาคเหนือ

1) นางสาวสุพรรณี อินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่

2) นายทศพร สัตย์เวทย์ จังหวัดพะเยา

3) นางสาวชมจิรา ภู่สุนทรเกียรติ จังหวัดแพร่

4) นายศรันย์ พุ่มแก้ว จังหวัดลำพูน

ภาคกลาง

1) นายรัฐชัย พานแก้ว จังหวัดนนทบุรี

2) นางสุวิมล วิชัยสอน กรุงเทพมหานคร

3) นางอารีรัตน์ ญีมิน จังหวัดปทุมธานี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน)

1) นายสุทธิรักษ์ ทิพย์รักษ์	นครพนม
2) นางจารุณี จางวิบูลย์	จังหวัดอุบลราชธานี

ภาคใต้

1) นายสถาพร ชูศรี	จังหวัดพัทลุง

3.2.4.2 นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ จำนวน 10 ท่าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจาก (1) เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ (2) เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาจากทวีปยุโรป อเมริกา เอเชียหรือกลุ่มประเทศอาเซียน

ทวีปเอเชีย/กลุ่มประเทศอาเซียน

1) Xiao Lu	China
2) Nurzahra Aleesya	Malaysia
3) Muhammad Amirul	Malaysia
4) Alfian Haidzer	singapore
5) Yubin Chi	China
6) Napika Rajanala	India

ทวีปยุโรป/อเมริกา

1) Viktor Fekete	America
2) Nicolaas Bliek	Netherlands
3) Antonello Crescenzo	Germany
4 Marcel Saint	France

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งขั้นตอนในการสร้างแนวคำถามมีดังนี้

1) กำหนดแนวคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การสื่อสารเพื่อการสร้างมีส่วนร่วมและผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

2) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร

3) ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากลุ่มเป้าหมายด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ เป็นต้น

ดังนั้น การลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลดังกล่าว สิ่งจำเป็นสำหรับผู้วิจัยที่ต้องมีเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ดังนี้

3.3.1 แนวคำถามการวิจัยที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) สำหรับกลุ่มผู้บริหารของชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

3.3.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1) บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในชุมชน หรือความเกี่ยวข้องกับชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

2) การมีส่วนร่วมหรือมีบทบาท ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

3.3.1.2 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

1) กระบวนการดำเนินการที่ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2) หลักการและกลยุทธ์ในดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนโดยรูปแบบของการจัดการป่าชุมชน

3.3.2 แนวคำถามการวิจัยที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus group) สำหรับกลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

3.3.2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1) บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในชุมชน หรือความเกี่ยวข้องกับชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

2) การมีส่วนร่วมหรือมีบทบาท ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

3.3.2.2 การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

1) กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2) ลักษณะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3) ระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3.3.3 แนวคำถามการวิจัยที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) สำหรับกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน

3.3.3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1) บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในชุมชน หรือความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

2) การมีส่วนร่วมหรือมีบทบาท ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

3.3.3.2 ผลการสื่อสารของชุมชนที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

มุมมองจากประชาชนภายในชุมชน

1) ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้านการบริหารจัดการ

2) ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้านการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

3) ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้านความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.3.4 แนวคำถามการวิจัยที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) สำหรับกลุ่มประชาชนภายนอกชุมชน (นักท่องเที่ยว)

3.3.4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1) แหล่งที่มาของนักท่องเที่ยว

2) ลักษณะการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

3.3.4.2 ผลการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

1) ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้านการบริหารจัดการ

2) ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชน

3) ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนด้านความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3.4 การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยที่ไม่เน้นการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนั้นความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลจึงขึ้นกับคุณภาพผู้วิจัยที่ต้องตรวจสอบข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลในหลายรูปแบบทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย การสำรวจ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ดังนั้นเพื่อเป็นการทดสอบคุณภาพและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้การตรวจสอบสามเส้า (data triangulation) กล่าวคือ การนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากหลากหลายวิธีตามที่กล่าวมาในข้างต้นนำมาวิเคราะห์หากได้ผลที่สอดคล้องกัน เหมือนกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันนั้นแสดงว่าข้อมูลจากงานวิจัยในครั้งนี้มีความน่าเชื่อถือได้

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า รวบรวมเอกสารและการลงภาคสนามทั้งการสัมภาษณ์บันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลมาทำการจัดระเบียบข้อมูลเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้นั้นมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ให้ตรงกับประเด็นหัวข้อที่ได้กำหนดไว้

3.5.2 การนำเสนอข้อมูลในการวิจัยใช้การเขียนเชิงพรรณนา โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความนำมาเขียนเป็นรายงานสรุปผลการวิจัยประกอบกับใช้แนวคิดและทฤษฎีที่ศึกษามาสนับสนุนการวิเคราะห์ผลการศึกษาและบรรยายตามลำดับของวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

3.5.2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

3.5.2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อการสร้างมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

3.5.2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

3.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

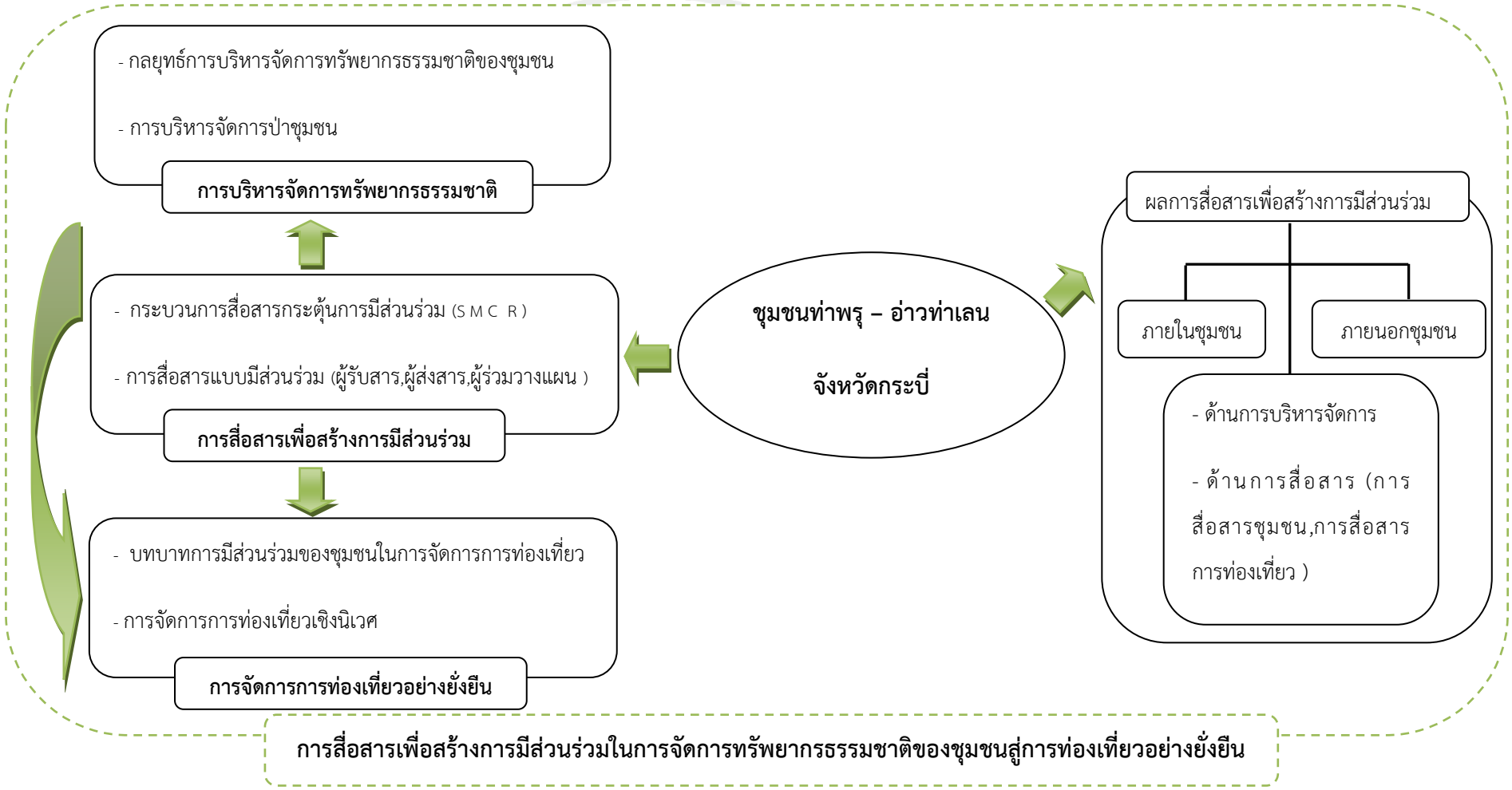

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 4
ผลการศึกษา

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ก่อเกิดจากความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ร่วมกันปกป้อง ฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการพลิกวิกฤติให้กลายเป็นโอกาส สร้างมูลค่าให้กับงานอนุรักษ์สู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ก่อให้เกิดเม็ดเงินจำนวนมหาศาลดึงดูนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ให้เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนอย่างไม่ขาดสายจนกระทั่งได้รับสมญานามการท่องเที่ยวในปัจจุบันว่า “เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความสวยงามระดับโลก”

การศึกษาวิจัยเรื่อง *“การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่”* เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อตอบปัญหาวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ เป็นอย่างไร
2. การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ เป็นอย่างไร
3. ผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ เป็นอย่างไร

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากการ สำรวจเอกสาร (Documentary Research)สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสังเกตการณ์ (Observation) ในพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 44 คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน 2) กลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ จำนวน 10 คน 3)กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน จำนวน 9 คนและ 4) กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ จำนวน 20 คน

หลังจากได้ข้อมูลทั้งหมดมาแล้วนั้น ผู้วิจัยนำผลที่ได้มาตอบปัญหานำวิจัยโดยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สถานการณ์ปัญหาและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ตอนที่ 2 การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ตอนที่ 3 ผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ปัญหาและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

จากการที่ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลของชุมชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ โดยการรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร และจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ทำให้ทราบถึงความเป็นมาก่อนที่จะมีการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยเริ่มจากช่วงที่ชุมชนประสบวิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายปี (พ.ศ.2512 -2534) และปัญหาจากภายนอกชุมชนคือ การบุกรุกโดยเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ในปี (พ.ศ. 2535 - 2539) จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงการอนุรักษ์ทรัพยากรควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน(พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) และเพื่อให้ทราบกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ผู้วิจัยจึงแบ่งเนื้อหาการนำเสนอตามลำดับสถานการณ์ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนดังต่อไปนี้

1.1 ยุคที่1 วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 - 2534)

1.2 ยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539)

1.3 ยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

1.1 ยุควิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ. 2512 - 2534)

ช่วงปี พ.ศ. 2512 -2534 ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ประสบกับปัญหาขาดแคลนทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างรุนแรง โดยมีสาเหตุจากการที่ภาครัฐไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปี พ.ศ. 2515 รัฐได้เปิดสัมปทานป่าไม้ ทำให้มีการตัดไม้ทำลายป่าโกงกางแบบทำลายล้างเกิดขึ้นในพื้นที่ของชุมชน นำไม้ไปใช้ในการเผาถ่านและส่งออกไปยังประเทศสิงคโปร์ ส่งผลให้ป่าทรัพยากรป่าชายเลนลดลงอย่างรวดเร็ว ทรัพยากรสัตว์น้ำหรือสิ่งมีชีวิตขนาดเล็กที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนไม่มีแหล่งอนุบาล ปริมาณสัตว์น้ำจึงลดน้อยลงกระทบต่อระบบนิเวศอย่างรุนแรง

> “ในอดีตเรามีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทรัพยากร กฎหมาย ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มันสร้างปัญหาตั้งแต่อดีตไปจนถึงอนาคต สาเหตุหลัก ๆ เกิดจากการที่เราไม่มีส่วนร่วมกับกฎหมาย อย่างในช่วงปี พ.ศ. 2515 เป็นช่วงที่มีการสัมปทานป่ารวมถึงป่าชายเลนด้วย ทำให้มีการตัดไม้โกงกางไปเผาถ่าน ตัดกันแบบทำลายล้าง ยิ่งในสมัยนั้นมีทั้งโจร เสือ และผู้มีอิทธิพลมากมาย พอให้สัมปทานไปแล้ว มันก็ไม่ไปตัดไม้ตามที่สัมปทาน ทำให้พื้นที่ป่าหายไปส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ต้นไม้หรือป่าโกงกางที่คอยเป็นร่มเงาบังแดดเป็นที่หลบภัยให้สัตว์น้ำขนาดเล็กอย่างพวกแพลงตอนก็ไม่มีที่อยู่ คราวนี้เราต้องมามองว่า เมื่อระบบนิเวศเสียก็จะทำให้สัตว์น้ำค่อย ๆ หายไปด้วย” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

> “มันตัดไม้ คือตัดแล้วมันไม่ได้ปลูก ตัดแล้วก็ตัดเลย เอาไปเผ่าถ่านส่งต่างประเทศ ส่งสิงคโปร์ พอช่วงหลังป่าก็หมดไปเรื่อยๆ นายทุนสัมปทานนี่เอาเปรียบมาก เขาไม่ได้ตัดแค่พื้นที่ที่สัมปทานแต่ตัดหมดไม้ทุกชนิด ทั้งตำบลเขาทองร่วมกันแล้ว 2 พันกว่าไร่ ป่าที่เขาเว้นไว้ใช้สอยกับชุมชนก็เข้ามาตัดหมด ไม่เว้น” อภิศักดิ์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.1 สภาพความเสียหายของป่าไม้ชายเลน ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาจากการละเลยของหน่วยงานรัฐในการปกป้องทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่สงวนพันธุ์สัตว์น้ำ ยังเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ชุมชนลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อประชาชนในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในการเลี้ยงชีพ ได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านได้ ประชาชนในชุมชนส่วนหนึ่งจึงหันไปทำประมงผิดวิธีหรือเรียกอีกอย่างว่า “การทำประมงเชิงทำลาย” ทำให้จำนวนทรัพยากรสัตว์น้ำยิ่งลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว โดยอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำประมงเชิงทำลายในสมัยนั้น ได้แก่ อวนลาก-อวนรุนขนาดเล็ก โพงพาง และอวนตาถี่ เป็นต้น

> “ในส่วนของประมง ก็ไม่ได้เข้ามาดูแล กลายเป็นปัญหามาเช่นเดียวกัน มีการปล่อยปะละเลย ทั้ง ๆ ที่บริเวณนั้นเป็นพื้นที่สงวนพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งเมื่อปี 2515กฎหมายประมงได้มีประกาศ เริ่มต้นจากแหลมหางนาค ไปแหลมมุดสังเหนือ อ้อมแหลมหัวล้าน ไปเกาะนาคาน้อย เกาะนาคาใหญ่ ไปเกาะลีปลี คั่นกลางระหว่างกระบี่ พังงา กับภูเก็ต แต่ก็ไม่มีหน่วยงานมาดูแล จนสัตว์น้ำหมด ทีนี้ก็กลายเป็นปัญหา” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

> “ชาวบ้านที่นี่ตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตายาย เขาก็ทำประมงกันมาก่อน คนส่วนใหญ่ที่นี่อาชีพหลักของเขาก็คือทำประมงพื้นบ้าน พอไม่มีปลาไม่มีมีกุ้งให้เขาจับ หรือว่าจับได้น้อยลง เขาก็ต้องหาวิธีว่าทำยังไงก็ได้ให้จับปลาจับกุ้งให้ได้มากๆ ก็เลยหันไปทำประมงเชิงทำลายใช้อวนลาก อวนรุนกันบ้าง โพงพาง อวนตาถี่ก็มี มันเลยทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนลดน้อยลงถนัดตา” มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ภาพที่ 4.2 การใช้อวนตาถี่ในการทำประมงของชุมชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

จากวิกฤติดังกล่าวส่งผลให้ผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชน นำโดยนายสมชาย เหล่าสกุล กำนันตำบลเขาทองในสมัยนั้นร่วมกับผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน 12 ท่าน และโต๊ะอิหม่าม บีหลั่น กอเต็บ ได้ร่วมประชุมหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยในระยะแรกจัดการประชุมเฉพาะกลุ่มผู้นำชมชนและเชิญเจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้มาร่วมประชุมรับทราบและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วย

> “ทีนี้ในชุมชนก็เลยมาคิดกันว่าจะเก็บรักษาป่านี้ไว้อย่างไรดี ก็เลยมีการประชุมเกิดขึ้นโดยมีกำนัน สมชาย เหล่าสกุล ผม ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน 12 ท่าน รวมทั้งโต๊ะอิหม่าม

บีหลั่น กอเต็บด้วย เราทำงานร่วมกันทั้งตำบล แต่หมู่บ้านที่รับผิดชอบป่าชุมชน คือหมู่ที่ 5 กับหมู่ที่ 3 ชุมชนท่าพรุกับบ้านท่าเลน ได้มีการจัดประชุมเพื่อรับทราบในการดำเนินการ และการมีส่วนร่วม หลักๆ ก็จะเป็นแกนนำก่อนที่มาประชุมร่วมกันและประสานงานไปยังกรมป่าไม้ด้วยให้เขาส่งเจ้าหน้าที่มาร่วมประชุมกันเองก่อน” อภิศักดิ์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.3 การประชุมของกลุ่มผู้นำชุมชน บ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

จากการประชุมของกลุ่มแกนนำชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้ จึงได้ข้อสรุปและมีความเห็นร่วมกันให้มีการ “จัดเวทีประชาคมหมู่บ้าน” ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อแจ้งให้ประชาชนในชุมชนรับทราบและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยขั้นแรกแกนนำชุมชนได้ให้ความรู้กับประชาชนที่เข้าร่วมประชุมในประเด็นหลัก 2 ประเด็นคือ

(1) ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน เช่น การอธิบายความหมายของทรัพยากรธรรมชาติให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันว่า “ทรัพยากร” คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในชุมชนทั้งป่าไม้ ปลา

กุ้ง หอย สัตว์น้ำทุกตัว ทุกอย่างล้วนจัดเป็นทรัพยากรและมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนทั้งสิ้น

> ในสมัยนั้นชาวบ้านไม่รู้เรื่องว่าคำว่า ทรัพยากรนี่คืออะไร แล้วทำไมต้องอนุรักษ์ ผมต้องอธิบายให้เขารู้ว่า ทรัพยากรคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในชุมชนแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ปลา กุ้ง หอย ทุกตัว รวมถึงท้องทะเลที่เราออกเรือไปหาปลากันทุกวัน เพราะถ้าในทะเลมันไม่มีปลา ไม่มีกุ้ง ไม่มีอะไรให้เราจับมากินได้อีกแล้ว แล้วเราทุกคนที่นี่ก็จะไม่มีอะไรกิน เลี้ยงครอบครัวส่งลูกส่งหลานเรียนหนังสือกันไม่ได้”สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

(2) ผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลาย เช่น การอธิบายถึงผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลายโดยการใช้อวนลาก - อวนรุนในแต่ละครั้งทำลายทรัพยากรทางทะเลจำนวนมาก แต่นำมาใช้ประโยชน์ได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่น กรณีอวนรุนที่จับปลามาได้100 กิโล นำมาใช้ได้จริงๆเพียง 20 กิโลเท่านั้น ที่เหลืออีก 80 ต้องทิ้งเพราะไม่มีเครื่องให้เก็บสด ดังนั้นความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงประเมินค่าไม่ได้

> “เราให้ความรู้เรื่องประมงเชิงทำลาย อย่างที่เราเห็นกันในชุมชนคือการใช้อวนลาก อวนรุน โดยยกตัวอย่างว่า อวนรุนที่จับปลามาได้100 กิโล นำมาใช้ได้จริงๆเพียง 20 กิโลเท่านั้น ที่เหลืออีก 80 ต้องทิ้งเพราะไม่มีเครื่องให้เก็บสด ดังนั้นความเสียหายที่เกิดขึ้นมันประเมินค่าไม่ได้” จเร พวงนุ่น (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2560)

> “เราอยากให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกหวงแหนป่า สัตว์น้ำในพื้นที่ เพราะว่ามันเชื่อมโยงพึ่งพาอาศัยกันอยู่ ป่าชายเลนเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำอยากให้ชาวบ้านใช้ประโยชน์และดูแลรักษามันไปด้วย เพราะตรงนี้ก็เหมือนเราสร้างรั้วในชุมชนให้เขาได้รับทราบว่าป่าผืนนี้ เป็นแหล่งที่ผลิตพันธุ์ปลา ปลาได้วางไข่ในโพรงในรากไม้

รวมทั้งหอย ปู กุ้งด้วย ให้ชาวบ้านได้เข้าใจตรงนั้น ไม่ใช่คิดว่าป่าหมดก็หมดไปเราไม่เกี่ยว” มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ภาพที่ 4.4 เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ให้ความรู้กับประชาชนในชุมชน
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

ภายหลังจากการประชุมจัดเวทีชาวบ้าน เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลความรู้จากกลุ่มผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่เกิดความรู้ความเข้าใจ ตระหนักรู้ เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน เกิดความรักความหวงแหนและช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

อย่างไรก็ตามยังพบว่าประชาชนบางกลุ่มที่เห็นต่างและไม่ปฏิบัติตามแนวทางของชุมชน เนื่องจากไม่ได้เข้าร่วมการประชุมเวทีชาวบ้าน แกนนำชุมชนจึงใช้วิธีการเข้าพบปะประชาชนในชุมชนตามบ้านเรือน อาศัยการพูดคุยเจรจาแบบบ้านต่อบ้านเพื่อให้ความรู้ความใจ ละเลิกการทำประมงเชิงทำลาย และด้วยบริบทชุมชนที่ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนนับถือศาสนาอิสลาม ให้ความเคารพนับถือนายมะหมูด รักดี อิหม่ามประจำตำบลในสมัยนั้นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ส่งผลให้ประชาชนเปิดใจรับฟังและมองเห็นคุณค่า ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จนในที่สุดได้ร่วมกันปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำประมงและการปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมากขึ้น รวมทั้งการ

เข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่าทดแทนของประชาชนในชุมชนส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนฟื้นตัวอย่างรวดเร็วระบบนิเวศเกิดความอุดมสมบูรณ์ขึ้นอีกครั้ง

> “แต่ตอนนั้นชาวบ้านบางส่วนก็มีการต่อต้านอยู่บ้าง มีทั้งคนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการปราบปรามเรืออวนรุน – อวนลาก แต่เราถือว่าเราทำงานตามกฎหมายสุดท้ายก็มีการปรับเปลี่ยนยอมรับ” อภิศักดิ์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

> “ในช่วงมีปัญหามีการเดินคุยกับลูกบ้านทุกบ้าน เพื่อเจรจาต่อรองให้มีการเปลี่ยนวิธีทำมาหากินในทะเล ทำประมงแบบไม่กระทบสัตว์น้ำ บางบ้านก็เปลี่ยนอาชีพไปเลยก็มี เนื่องจากเป็นชาวมุสลิมเหมือนกันจึงพูดคุยได้ง่าย ทำให้ปัญหามันค่อยๆลดลงจนหมดไป หลังจากนั้นชาวบ้านก็รวมตัวกันช่วยกันปลูกป่าทดแทน คนละต้นสองต้น สามสี่ต้นด้วยไม่นานทรัพยากรต่างๆมันก็ค่อยๆฟื้นตัวจนสมบูรณ์ขึ้นมามันเอง” มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ภาพที่ 4.5 การปลูกป่าชายเลนทดแทนของประชาชนในชุมชน
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

จากกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนใน ยุคที่ 1 วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 -2534) ตามที่ได้กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าวิกฤตทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นในชุมชนยุคนี้มีสาเหตุหลัก 4 ประการคือ (1) รัฐบาลเปิดสัมปทานป่าไม้ทำให้มีการตัดไม้ป่าชายเลนจำนวนมากเพื่อนำไปเผาถ่านส่งขายยังต่างประเทศ (2) ระบบนิเวศของป่าชายเลนถูกทำลาย ชุมชนไม่มีแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำทำให้จำนวนสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว (3) ประชาชนในชุมชนได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านแบบเดิมได้ และ (4) ประชาชนในชุมชนบางส่วนหันไปใช้วิธีการทำประมงผิดวิธีหรือเรียกอีกอย่างว่า “การทำประมงเชิงทำลาย” จากปัญหาดังกล่าวนี้ทำให้ผู้นำชุมชน นำโดยนายสมชาย เหล่าสกุล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง ผู้ซึ่งในอดีตดำรงตำแหน่งกำนันตำบลเขาทอง และกลุ่มแกนนำชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ (ผรส.)และ กรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน เร่งแก้ไขปัญหาโดยใช้กลยุทธ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในขั้นตอนแรกคือ “การให้ความรู้กับประชาชน” โดยการจัดประชุมประชาคมหมู่บ้าน พร้อมทั้งได้มีการเชิญเจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้มาร่วมให้ความรู้กับประชาชนใน 2 ประเด็นหลักคือ (1) ประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ได้แก่ ความสำคัญของทรัพยากรป่าชายเลนและทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศของชุมชน และ(2) ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลาย โดยอธิบายให้ประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักและรับรู้ถึงผลกระทบในระยะยาวต่อทรัพยากรธรรมชาติจากการทำประมงเชิงทำลาย เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมละเลิกการทำประมงเชิงทำลาย ทั้งนี้ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้สึกรัก หวงแหน แสดงความเป็นเจ้าร่วมกันโดยร่วมกันปลูกป่าชายเลนทดแทนอย่างต่อเนื่อง ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเกิดการฟื้นตัวระบบนิเวศอุดมสมบูรณ์อย่างรวดเร็ว

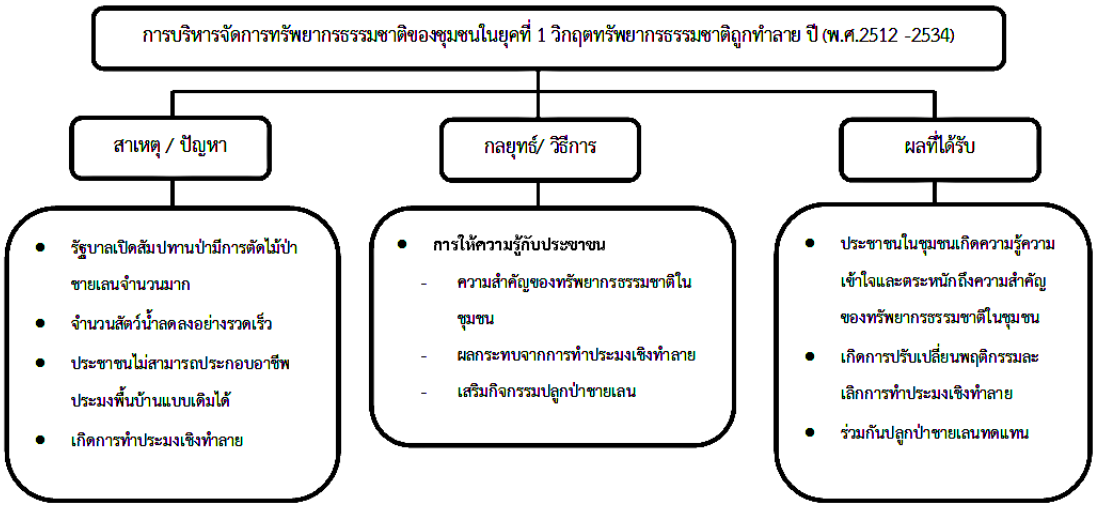

ภาพที่ 4.6 แสดงกลยุทธ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนใน ยุคที่ 1 วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 -2534)

1.2 ยุคการบุกรุกโดยเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่นปี (พ.ศ. 2535 - 2539)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ประชาชนในชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเกิดการฟื้นตัว ประชาชนสามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านได้ตามปกติ จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์กลุ่มเรือประมงของนายทุนต่างถิ่นเข้ามาทำการบุกรุกพื้นที่น่านน้ำของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ในปี พ.ศ. 2537 โดยเรืออวนรุน- อวนลากขนาดใหญ่กวาดเอาสัตว์น้ำหน้าดิน สัตว์น้ำวัยเจริญพันธ์ไปด้วยโดยมีปริมาณครั้งละมากกว่า 1 ตัน รวมทั้งบดทำลายปะการัง หินเพลิง พรรณพืชทรัพยากรต่างๆใต้ท้องทะเล ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของชุมชนอีกครั้ง

> “ถ้าเราปล่อยให้นายทุนทำแบบนั้น มันก็เสียหายหมดทั้งทะเล ปะการังพังหมด เพราะว่าอวดลากคู่นี้ อวดลากเล็กที่ใช้หากินมันไม่ได้ทำลาย ไอ้อวดลากคู่ที่มันเข้ามานี้มันใช้ลูกกลิ้งมหึมาขนาดเท่าๆบ้าน ทำให้ปะการังพังหมด ต้องใช้เวลาเป็น 20-30 ปีถึงจะฟื้นได้ หมายความว่าถ้าทำลายปะการังสักที่ ก็คือไปทิ้งสมอ ถ้าวางอวนปะการังจะไม่เสียหาย และอวนลากคู่ใช้ลูกกลิ้งบดปะการังพังหมดไม่มีเหลือ ปะการัง หินเพลิง หินไร มันขึ้นได้หมดก็คือกระทบทุกอย่าง

ในทะเลเลย ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ พืชอะไรต่างๆ คือระบบนิเวศเสียหมด
อภิศักดิ์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.7 เรืออวนลากของนายทุนต่างถิ่นบริเวณน่านน้ำของชุมชน
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

จากปัญหาระบบนิเวศถูกทำลายโดยเรืออวนรุน- อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ผู้นำชุมชนนำโดยนายสมชาย เหล่าสกุล กำนั้นตำบลเขาทองในสมัยนั้น และกลุ่มแกนนำชุมชนประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ (ผรส.) และกรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้านได้ร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติงานดังนี้

1) เมื่อมีการจับกุมเรืออวนรุน- อวนลากเป็นครั้งแรกและทำการว่ากล่าวตักเตือนก่อน 1 ครั้ง
2) เมื่อพบว่ามีการกระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จะมีการดำเนินการจับกุมในขณะที่กระทำความผิดในทะเลและจัดทำบันทึกว่ากล่าวตักเตือน ทำประวัติ ถ่ายรูป พร้อมทั้งสั่งห้ามการเข้ามาทำประมงในพื้นดังกล่าว
3) เมื่อพบว่ามีการกระทำผิดเป็นครั้งที่ 3 จะดำเนินการจับกุมขั้นเด็ดขาด โดยนำบันทึกว่ากล่าวตักเตือนที่ได้ทำประวัติไว้ในครั้งก่อนแนบกับสำนวนคดี ซึ่งนายสมชาย เหล่าสกุล กำนันตำบลเขาทองในสมัยนั้นเป็นผู้เขียนสำนวนคดีด้วยตนเองทั้งหมด จากนั้นส่งไปยังศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป

> “ช่วงที่มีปัญหาอวนรุน – อวนลาก เราได้มีการจับกุม ตอนแรกก็ว่ากล่าวตักเตือนก่อนหนึ่งครั้ง ถ้ายังทำผิดอีกเราก็จะจับกุม ขณะที่กำลังกระทำความผิดในทะเลเลย โดยมีผม เป็นหัวหน้าทีมเลย และ ผรส. คือผู้ช่วยทั้ง 6 หมู่บ้าน ผู้ช่วยปกครองและกำนันจะช่วยประสานงานอยู่ข้างบน ผมจะอยู่ในทะเลเป็นตัวหลัก ตอนนั้นก็คือจับกุม ครั้งแรกได้มา 30 กว่าลำ ก็ไม่ได้บันทึกส่ง บันทึกว่ากล่าวตักเตือนแล้วก็ทำประวัติ ถ่ายรูป พอต่อไปห้ามออกมาทำประมงในพื้นที่นี้ แต่ว่าบางลำก็ยังออกมาอีกคราวนี้ เราเลยจับกุมขั้นเด็ดขาด กำนันสมชายแกเขียนสำนวนคดีเองทั้งหมดแล้วส่งศาลพิจารณาต่อ พร้อมแนบบันทึกดำเนินคดีที่เราทำประวัติการจับกุมในครั้งก่อนไปด้วย เพื่อเป็นหลักฐานว่าเราได้ว่ากล่าวตักเตือนก่อนแล้ว เขาจะได้ไม่อ้างว่าผู้ใหญ่ไม่ได้ตักเตือน เพราะจริงๆแล้วเราว่ากล่าวตักเตือนก่อนถึงจะจับ จเร พวงนุ่น (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2560)

จากการปราบปรามตามกระบวนการดังกล่าว ทำให้สามารถจับเรืออวนรุน – อวนลากได้ในครั้งแรกจำนวนมากถึง 30 ลำ โดยนอกจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชนที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเคร่งครัดแล้วนั้น ยังพบว่าประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือและช่วยเป็นหูเป็นตาให้กับกลุ่มแกนนำชุมชนในการปฏิบัติหน้าที่อีกด้วย เนื่องจากบริบทของชุมชนที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนทำให้ได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านได้ อุปกรณ์ในการทำประมงของประชาชนถูกทำลายไปพร้อมกับการกวาดล้างทรัพยากรในทะเลของเรืออวนรุน – อวนลาก ประชาชนในชุมชนจึงช่วยกันสอดส่องดูแล เมื่อพบเห็นเรือดังกล่าวจะทำการแจ้งเบาะแสและพิกัดของเรือไปยังกลุ่มแกนนำชุมชนที่กำลังออกปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละคืน

> “ช่วงนั้นเราก็มีชาวบ้านช่วยเป็นหูเป็นตาให้ด้วยเพราะชาวบ้านเขาเดือดร้อนอยู่แล้ว อวนปูถูกลากไปหมด หมายความว่าลงคืนนี้ ก็หมดคืนนี้เลย อวนใหม่ ไซก็โดนหมด” พอเขาเห็น เขาก็แจ้งเลย ตอนมันทำอวนรุนอวนลากแทนที่มันจะเก็บอวนชาวบ้านไว้ แจ้ง

> ให้ผู้ใหญ่หรือเจ้าหน้าที่ให้ชาวบ้านไปเอา มันกลับทำลายเลยเพราะว่ามันกลัว เมื่อกำนัน ผู้ใหญ่ออกไปพร้อมกับผู้ช่วยออกไปถึงจับมันบอกว่าเข้ามาลากไม่มีอะไรเสียหาย เราเลยให้ยกอวนขึ้นมาจากทะเล ปรากฏว่า พอปลดท้ายถุงอวนออก เจอทั้งไซ อวนปู ของชาวบ้านทั้งนั้น เราเลยถ่ายรูปเป็นหลักฐาน มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

นอกจากนี้ในระหว่างการปราบปรามเรืออวนรุน – อวนลากดังกล่าว กลุ่มแกนนำชุมชนยังเผชิญกับอุปสรรคในระหว่างการปฏิบัติงาน โดยเกิดการปะทะกันในทะเลและใช้อาวุธปืนยิงต่อสู้กันระหว่างเรือของกลุ่มแกนนำชุมชนและกลุ่มเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่น กลุ่มแกนนำชุมชนจึงได้รายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ให้รับทราบถึงเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น นายวีระ รอดเรือง ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ จึงอาสาลงเรือตรวจการณ์ไปพร้อมกับกลุ่มแกนนำในคืนถัดมาและพบว่าเกิดการต่อสู้ยิงปะทะกันจริงตามที่ระบุในรายงานจากกลุ่มผู้นำชุมชนตำบลเขาทอง

> “จนกระทั่งมีการยิงกันครั้งหนึ่ง ตอนนั้นเราทำรายงานไปยังผู้ว่า แต่ผู้ว่าไม่เชื่อจะขอตามไปดูให้เห็นกับตา ก็มีท่านผู้ว่าวีระ รอดเรืองแล้วก็นายอำเภอเมืองกระบี่ นายวีระ บุญยัง ลงเรือตรวจการณ์ไปกับเราด้วยปรากฏว่าก็มีการยิงกันอีก ตอนนั้นนายอำเภอมุดอยู่ใต้ผม คือเรืออวนรุน-อวนลาก ยิงมาหาเรือเรา ของเขาเป็นเรือใหญ่ เรือเร็ว ของเราใช้เรือหางยาวลำเล็ก” อภิศักดิ์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

นายวีระ รอดเรือง ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ จึงได้สั่งการให้หน่วยงานรัฐ สำนักงานประมงจังหวัดกระบี่เข้าให้ความช่วยเหลือในการปราบปรามกลุ่มเรือดังกล่าว แต่ก็พบว่าการทำงานของภาครัฐเป็นไปอย่างล่าช้า ดูแลสอดส่องได้ไม่ทั่วถึง ผู้นำชุมชนเล็งเห็นว่าพื้นที่เกิดปัญหาเป็นพื้นที่ของชุมชนดังนั้น ผู้ที่จะทำหน้าที่ดูแลและปกป้องได้ดีที่สุดคือ “ประชาชนทุกคนในตำบลแห่งนี้” จึงได้มีการจัดเวทีประชาคมขึ้น 2 ระดับ คือ (1) เวทีประชาคมระดับหมู่บ้านและ (2) เวทีประชาคมระดับตำบล เพื่อคัดเลือกตัวแทนของหมู่บ้านคือ หมู่บ้านท่าพรุและหมู่บ้านท่าเลนจากการประชุมประชาคมหมู่บ้าน เข้าร่วมประชุมในเวทีประชาคมระดับตำบลประชุมร่วมกับตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านอื่นๆ

พร้อมกันทั้ง 6 หมู่บ้าน ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2538 โดยมติของที่ประชุมประชาคมระดับตำบลในครั้งนี้มีความเห็นตรงกันว่าให้มีการจัดตั้ง “กลุ่มประมงพื้นบ้าน” ขึ้นเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาดังกล่าว โดยบทบาทของกลุ่มประมงพื้นบ้านคือการใช้กลยุทธ์ต่างๆ เข้าช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มแกนนำชุมชนทั้งการดักฟังคลื่นวิทยุของเรืออวนรุน – อวนลาก

> “ผู้ใหญ่ ผมก็ไม่ได้นอนกันเลย ตอนนั้นนะอายุกำลังหนุ่ม กลางคืนดึกดื่นเราก็ไป เราดักฟังด้วยวิทยุของเรือพวกนั้น เหตุการณ์ตอนนั้นมันพูดว่า “ฝนตกหนัก เจ้าหน้าที่นอน นายนอน ออกโว้ยออกๆ” ตอนนั้นโทรศัพท์ยังไม่มี มีแต่วิทยุมือถือ แต่คนละช่องความถี่ ของมันช่องนี้จะรับได้หมด และเราก็จูนไปหาของมัน พอเห็นว่าฝนตก นายนอนมันก็ออก เราก็ตีตลบหลัง แต่ละคืนเราจับได้ประมาณ 19 ลำต่อคืน ระยะหลังๆ เรือพวกนี้ก็ค่อยๆหมดไปจากชุมชนของเรา” จเร พวงนุ่น (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2560)

ภาพที่ 4.8 การสังเกตการณ์เรืออวนรุน – อวนลากร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน

ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

หลังจากการปราบปรามอวนรุน - อวนลากจนหมดจากน่านน้ำของชุมชนแล้ว ต่อมาชุมชนได้ร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยทางแกนนำชุมชนได้มีการประสานงานไปยังกรมประมงจังหวัดกระบี่ เพื่อขอพันธ์สัตว์น้ำ เช่น กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย กุ้งกะพง นำมาปล่อยลงในป่าชายเลนเพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธ์สัตว์น้ำลงสู่ท้องทะเลต่อไป

> “สมัยนั้นเขาก็ให้ลูกปลา ลูกปู ลูกกุ้งราวพันกว่าถุงลูกปลาปล่อยไปหลายแสนตัว โดยปล่อยต้นน้ำเลยเพื่อปลาจะได้อยู่ได้ แต่ว่าถ้าเราไปปล่อยทะเลใหญ่ มันจะอยู่ไม่ได้ เดียวก็ต้องตายหรือไม่ก็ถูกกินไปบ้าง หรือว่าไปปล่อยระหว่างน้ำเค็มกับน้ำจืดได้คือปล่อยระหว่างน้ำกร่อย แต่ว่าถ้าเราไปปล่อยทะเลใหญ่ลูกปลาลูกกุ้งก็จะตายหมด ถ้าปล่อย 1 ล้าน ตัว เหลือประมาณสัก 1 แสน 2 แสน ได้ครับ” มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

เมื่อระบบนิเวศในพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนเริ่มฟื้นตัวขึ้นอีกครั้ง นายสมชาย เหล่าสกุล กำนันตำบลเขาทองและกลุ่มแกนนำชุมชนเกิดแนวคิดในการป้องกันปัญหาการบุกรุกของเรืออวนรุน-อวนลากที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต จึงได้มีการประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชายเลนชุมชนเป็นพื้นที่ “ป่าชุมชน” โดยประกาศจัดตั้งผ่านข้อบัญญัติท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ซึ่งรายละเอียดในข้อบัญญัติดังกล่าวในระยะแรกมีเนื้อหาเกี่ยวกับการห้ามหักกิ่งไม้ ตัดต้นไม้ เก็บของป่าล่าสัตว์รวมทั้งการจับสัตว์น้ำทุกชนิดและห้ามนำเรือติดเครื่องยนต์เข้าไปในเขตพื้นที่ป่าชุมชน (ภาคผนวก ค.) เป็นต้น

> “ผมต้องมาคิดต่อว่า แล้วหลังจากนี้พอทรัพยากรมันฟื้นตัวพวกเรือหากินผิดกฎหมายพวกนี้มันจะเข้ามากวาดล้างทรัพยากรอีกไหม ก็เลยคุยกับพักพวกแกนนำว่าเราประกาศพื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่ป่าชุมชนไปเลยน่าจะดี ออกกฎหมายเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นขึ้น จะได้คุ้มครองไปทั้งป่าชายเลนแล้วก็สิ่งมีชีวิตสัตว์น้ำทุกตัว พวกเรือที่มีใบพัดติดเครื่องนี่ก็เข้าไปไม่ได้นะเพราะมันจะเสียงดังรบกวนสัตว์ ” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

โดยมีการคัดเลือกสมาชิก “กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน”จากประชาชนในชุมชนทั้ง 2 หมู่บ้าน คือ บ้านท่าพรุและบ้านท่าเลน เป็นคณะทำงานหลักในการเข้าร่วมเป็น “คณะกรรมการป่าชุมชน” ทำหน้าที่สอดส่องดูแลป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ควบคู่กับการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของประชาชนในชุมชน

> “เราเปิดเวทีประชาคมหมู่บ้านก่อนเพื่อคัดเลือกตัวแทนหมู่บ้าน ทั้งท่าพรุและบ้านท่าเลน เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการป่าชุมชน ช่วยดูแลป่าของชุมชน ใครจะเข้าไปตัดไม้ไปใช้ก็ต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการชุดนี้ก่อนถึงจะเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ ” มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ทั้งนี้การบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของประชาชนในชุมชนได้มีกระบวนการดำเนินการโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากป่าชุมชนโดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านได้แก่ (1) ด้านนิเวศวิทยา (2) ด้านเศรษฐกิจ (3) ด้านการเมือง และ(4) ด้านสังคมและวัฒนธรรม

1) ด้านนิเวศวิทยา ป่าชายเลนมีความสำคัญกับชุมชนท่าพรุและชุมชนอ่าวท่าเลนเป็นอย่างมาก ด้วยพื้นที่ที่เป็นป่าชายเลน มีจำนวนครอบคุลมพื้นที่ของชุมชน กว่า 2,000 ไร่ และบริบทของชมชนที่วิถีชีวิตผูกพันกับทะเล ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ดังนั้นป่าชายเลนจึงเปรียบเสมือนเป็นหม้อข้าวหม้อใหญ่ของประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำขยายพันธ์สัตว์น้ำที่จะเจริญเติบโตออกสู่ท้องทะเล รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศอีกด้วย

> “สาเหตุที่เราต้องปกป้องผืนป่าแห่งนี้ไว้ เพราะนี่คือหม้อข้าวของคนในชุมชน วิถีชีวิตของคนที่นี่เติบโตมากับท้องทะเล ส่วนใหญ่ก็ทำประมงพื้นบ้านกันทั้งนั้น ถ้าไม่มีป่าชายเลนก็ไม่มีที่ให้ปลาหรือกุ้งมาวางไข่ กว่าจะโตก็คงโดนปลาตัวใหญ่กินหมดก่อน แล้วทีนี้จะมีสัตว์น้ำที่ไหนไปโผล่ในทะเลที่นี่ แน่นอนระบบนิเวศเสียหาย ไม่มีป่า

ไม่มีน้ำ สัตว์น้ำก็ไม่มี ” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ภาพที่ 4.9 ป่าชุมชนของชุมชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

2) ด้านเศรษฐกิจ ป่าชายเลนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ในระยะแรกประชาชนในพื้นที่เข้าไปใช้สอยประโยชน์โดยการนำไม้มาทำเชื้อเพลิงหุงต้มในครัวเรือน ต่อเติมสร้างที่อยู่อาศัย รวมทั้งนำไปใช้ประกอบเป็นเครื่องมือประมงพื้นบ้าน ต่อมาหลังจากพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนถูกประกาศจัดตั้งเป็นพื้นที่ “ป่าชุมชน” ส่งผลให้ไม่มีประชาชนเข้าไปใช้ประโยชน์ในลักษณะดังกล่าว เนื่องจากประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักและหวงแหนป่าชุมชนของตนเอง ทั้งยังเล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ทางเศรษฐกิจในภาพรวมของความอุดมสมบูรณ์ของป่าที่มีความสัมพันธ์กับความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในท้องทะเลของชุมชน กับการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

“ป่าโกงกางนี่แต่ก่อนชาวบ้านเขาจะมาตัดเพื่อเอาไปทำถ่านไปใช้หุงต้มที่บ้าน บ้างก็เอาทำบ้านเขา แต่ช่วงหลังตั้งแต่เราประกาศพื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่ป่าชุมชนก็ไม่มีใครเข้าไปอีกเลย”จเร พวงนุ่น (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2560)

> “ชาวบ้านเองเขาก็ให้ความร่วมมือเป็นหูเป็นตา ให้กับเรา เขาเองก็ไม่เข้ามาตัดไม้ในป่าแห่งนี้ถึงแม้ว่าเขาจะมีสิทธิก็ตาม แค่จะเข้ามาขอตัดไม้สักต้นไปปักในทะเลเขาก็จะมาถามมาขออนุญาตกันก่อน นี่ก็เป็นผลมาจากที่เขารู้แล้วว่าป่าฝืนนี้ ให้ประโยชน์กับเขา ป่ามี สัตว์น้ำก็มา มีสัตว์นำเขาก็ได้กินเหลือจากกินก็เอาไปขายเป็นรายได้ให้กับเลี้ยงครอบครัวของเขา” มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ภาพที่ 4.10 หมึกทะเลที่ได้จากการทำประมงของประชาชนในชุมชนหลังจากการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

3) ด้านการเมือง การจัดตั้งป่าชุมชน ประกอบด้วยคณะกรรมการป่าชุมชนที่สมาชิกมีภูมิลำเนาเดิมเป็นคนในชุมชนเดิมและให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกสรรคัดกรองบุคคลเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในการสอดส่องดูแลรักษาและปกป้องป่าชุมชนด้วยตนเอง ดังนั้นการบริหารทรัพยากรในรูปแบบป่าชุมชน จึงถือเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรให้แก่ชุมชนอย่างเห็นได้ชัด

> “ไม่ว่าจะทำอะไรเราต้องถามชาวบ้านก่อน ว่าเขาเห็นด้วยไหม ถ้าเขาเห็นด้วยเราก็ดึงเขาเข้ามาเป็นแนวร่วม ช่วยกันดูแล

ทรัพยสินของชุมชน” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

“ป่าที่นี่เป็นป่าของเขา สัตว์น้ำทุกตัวที่นี่ก็เป็นของเขา ชาวบ้านเขาก็รักและหวงแหนทุกอย่างที่เป็นของเขา เราต้องให้เขามีบทบาทในการที่จะมาดูแลจัดการของของเขา เพราะถ้าจะให้คนอื่นมาดูแลมันก็คงไม่ดีเท่าเขาดูแลสมบัติเขาเอง” อภิศักดิ์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

4) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้วยวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ส่งผลให้คนในชุมชนไม่สามารถแยกบ้านเรือน ป่าชายเลน และทะเลออกจากกันได้จึงเกิดการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างวิถีชีวิตคน น้ำป่า สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานกลายเป็นความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆในชุมชน เช่น ความเชื่อในการไม่ตัดไม้ป่าชายเลนในเวลากลางคืน การนับถือแม่ย่านางซึ่งสามารถสังเกตได้จากเรือประมงของคนในชุมชนทุกลำจะมีผ้าหลากสีผูกไว้บริเวณหัวเรือ และพิธีการผูกผ้าเรือหัวโทง เป็นต้น ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคี เห็นอกเห็นใจในการประกอบอาชีพและอยู่ร่วมกันในสังคม

“วิถีชีวิตคนเราเกิดมาก็ผูกพันกับธรรมชาติทั้งนั้นแหละ ถ้าคนอยู่ใกล้ภูเขาก็จะรู้จักต้นไม้ดีว่าตนนี้ ต้นอะไร มีอายุมาแล้วกี่ปี ที่นี่ก็เหมือนกันเกิดมาก็เห็นทะเลอยู่กับทะเล รู้ดีว่าตรงไหนน้ำตื้นเรือวิ่งไม่ได้ ตรงไหนน้ำลึกเรือวิ่งได้ ที่นี่เขาทำมาหากินกับทะเล เขาก็นับถือแม่ยางนาง ออกเรือแต่ละทีก็อุ่นใจ สังเกตได้จากผ้าที่พันที่หัวเรือนั่นเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่า นับถือแม่ย่านาง ลางทีก็มีการจัดพิธีพันผ้าเรือหัวโทงในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวให้เห็นกันเป็นประจำ”สราวุธ บำรุง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

> “คนแก่ในชุมชนบางคนเขาก็เล่าต่อๆกันมาว่าช่วงกลางคืน ถ้าพายเรือผ่านป่าชายเลน จะมีสิ่งเร้นลับปรากฏให้เห็นที่หัวเรือ ซึ่งจริงๆแล้ว เป็นเพียงแค่กุศโลบายของคนแก่ ที่กลางคืนไม่อยากให้ลูกหลานออกไปไหน เกรงกลัวว่าจะมีอันตรายและไม่ต้องการให้คนเข้าไปตัดไมป่าชายเลนในตอนกลางคืน”มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ภาพที่ 4.11 เรือประมงบริเวณบ้านเรือนของประชาชนในชุมชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

จากกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนใน ยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539) ตามที่ได้กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นในยุคนี้มี 2 ประการคือ (1) จำนวนสัตว์น้ำลดลงเนื่องจากเรืออวนรุน-อวนลากกวาดต้อนทรัพยากรทุกชนิดในทะเล รวมทั้งสิ่งมีชีวิตขนาดเล็ก ได้แก่ ลูกปลา กุ้ง แพลงตอน เป็นต้น (2) ประชาชนไม่สามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านได้เนื่องจากเรืออวนรุน-อวนลากกวาดต้นอุปกรณ์ประมงพื้นบ้านของชาวบ้านไปด้วย จากปัญหาดังกล่าวนี้ทำให้ผู้นำชุมชน นำโดยนายสมชาย เหล่าสกุล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง ผู้ซึ่งในอดีตดำรงตำแหน่งกำนันตำบลเขาทอง และ

กลุ่มแกนนำชุมชนประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ (ผรส.) และ กรรมการหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน เร่งแก้ไขปัญหาโดยใช้กลยุทธ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในขั้นตอนที่ 2 คือ “การจัดตั้งกลุ่มเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน” ในที่นี้คือการจัดตั้งกลุ่ม “ประมงพื้นบ้าน”เป็นกลุ่มที่เกิดจากความต้องการของประชาชนที่ให้ความสนใจในประเด็นปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการช่วยสอดส่องดูแล ส่งข่าวสารความเคลื่อนไหวของเรืออวนรุนอวนลากให้กับกลุ่มผู้นำชุมชนในปราบปรามเรืออวนรุน – อวนลาก จนประสบผลสำเร็จ และในระยะต่อมากลุ่มผู้นำชุมชนได้เกิดแนวคิดในการป้องกันการเกิดปัญหาการบุกรุกของเรืออวนรุน – อวนลาก ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต จึงได้มีการใช้กลยุทธ์การการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในขั้นตอนที่ 3 คือ “การประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนเป็นพื้นที่ป่าชุมชน” โดยออกเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ในพื้นที่ของชุมชนเรียกว่า “ข้อบัญญัติท้องถิ่น” ใช้ในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนครอบคลุมทั้งทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์น้ำในของชุมชน จากนั้นใช้กลยุทธ์ในขั้นตอนที่ 4 คือ “การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบ” ในที่นี้ ชุมชนอาศัยอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ในการออกกฎหมายบังคับใช้ในชุมชน

ทั้งนี้การประกาศจัดตั้งป่าชุมชน นอกจากเป็นการบังคับใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีความเข้มงวดและมีประสิทธิภาพมากขึ้นแล้วนั้น ชุมชนยังคำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนในชุมชนได้รับจากการจัดตั้งพื้นที่ป่าชุมชนควบคู่อีกด้วย โดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้านได้แก่ 1) ด้านนิเวศวิทยา 2) ด้านเศรษฐกิจ 3) ด้านการเมือง และ 4) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

(1) ด้านนิเวศวิทยา คือ ความผูกพันระหว่างวิถีชีวิตชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติ เพราะป่าชายเลนผืนนี้เปรียบเสมือนเป็นหม้อข้าวหม้อใหญ่ของคนในชุมชนเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำขยายพันธ์สัตว์น้ำที่จะเจริญเติบโตออกสู่ท้องทะเล รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศอีกด้วย

(2) ด้านเศรษฐกิจ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนและจำนวนทรัพยากรสัตว์น้ำที่เพิ่มขึ้นในท้องทะเล ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนสามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในการดำรงชีพได้

(3) ด้านการเมือง คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะกรรมการป่าชุมชนทำหน้าดูแลปกป้องทรัพยากรในชุมชนด้วยตนเอง เป็นการกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

(4) ด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ ความผูกพันระหว่างวิถีชีวิต คน น้ำป่าที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานกลายเป็นความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆในชุมชน เช่น ความเชื่อในการไม่ตัดไม้ป่าชายเลนในเวลากลางคืน การนับถือแม่ย่านาง ส่งผลให้ประชาชนเกิดความรักความสามัคคีในการประกอบอาชีพและอยู่ร่วมกันในชุมชน

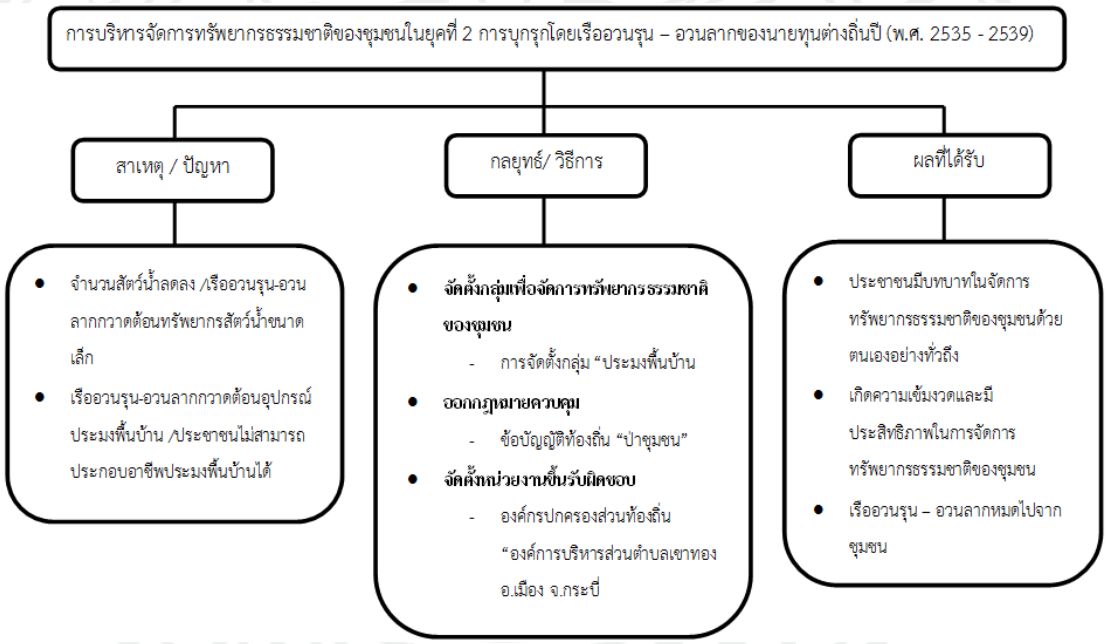

ภาพที่ 4.12 แสดงกลยุทธ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนใน ยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่นปี (พ.ศ. 2535 - 2539)

1.3 ยุคการอนุรักษ์ทรัพยากรควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

เมื่อเกิดการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างเป็นระบบแล้ว ต่อมาในยุคที่ 3 ปี ประชาชนในชุมชนประกอบอาชีพประมงเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนของประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในชุมชน ผู้นำชุมชน นายสมชาย เหล่าสกุล กำนันตำบลเขาทองจึงได้เล็งเห็นถึงปัญหาการขาดสมดุลของทรัพยากรสัตว์น้ำ

ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ประกอบกับสภาพชุมชนในช่วงนั้นกระแสวัตถุนิยมกำลังคืบคลานเข้าสู่ชุมชน อาจเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน จากเดิมที่มีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย ทำประมงเพื่อยังชีพอย่างพอเพียงปรับเปลี่ยนเป็นมุ่งจับสัตว์น้ำเพื่อรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นโดยไม่สนใจถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง จึงริเริ่มการนำแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้เป็นแนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนควบคู่กับการสร้างรายได้ให้กับประชาชนอีกทางหนึ่ง

> “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนของเรา มันมีจุดเริ่มต้นมาจากการที่ผมมองเห็นแล้วว่า ตอนนี้ทรัพยากรมันฟื้นขึ้นมามากก็จริงแต่ชาวบ้านที่ทำประมงก็เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ถ้าเป็นอย่างนี้ต่อไปอีกไม่นานสัตว์น้ำในทะเลมันจะโตไม่ทันแล้วก็จะกลับวนไปลูปเดิม คือขาดแคลนทรัพยากรสัตว์น้ำอีก ผมเลยต้องหาวิธีว่าทำอย่างไร ที่จะให้คนในชุมชนมีอาชีพอื่นที่สร้างรายได้ให้กับเขานอกจากการทำประมง นั่นก็คือการเปิดพื้นที่ป่าชุมชนผืนนี้ที่ชาวบ้านร่วมกันปกป้องกันมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทำเป็นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปเลย สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านป่าก็ไม่เสียหายด้วย” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

> “ที่กำนันสมชายต้องใช้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก็เพราะว่าถ้าเราเปิดเป็นการท่องเที่ยวแบบอื่น แน่นอน อีกไม่นานทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนจากที่มันอุดมสมบูรณ์สวยงาม มันก็จะค่อยๆเสื่อมโทรมลงไปอีก พวกผมก็เห็นด้วยนะ เพราะกว่าเราจะฟื้นฟูทุกสิ่งทุกอย่างกลับมาสมบูรณ์นี่มันก็ไม่ใช่เรื่องง่ายๆ พอมันสมบูรณ์ขึ้นมาแล้วผมก็อยากให้มันเป็นแบบนี้ต่อไปเรื่อยๆ ให้มันยาวนานยั่งยืนที่สุด มันก็คงไม่มีอะไรเหมาะไปกว่าการทำท่องเที่ยวยั่งยืนแล้ว ชาวบ้านก็มีรายได้ ทรัพยากรก็ไม่ถูกทำลาย นี่แหละคือทางออกที่ดีที่สุด” สราวุธ บำรุง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ได้เริ่มต้นดำเนินการโดยการคำนึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยแกนนำชุมชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในด้านต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านการตัดสินใจร่วมกัน (2) ด้านการสื่อสารระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน และ (3) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้

1) ด้านการตัดสินใจร่วมกัน การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผนการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยการจัดประชุมประชาคมระดับหมู่บ้านและระดับตำบลเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบถึงนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในชุมชน และถามความเห็นของประชาชนเกี่ยวกับนโยบายการท่องเที่ยว พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ร่วมกันวางแผนดำเนินการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อเป็นการกระตุ้นความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน

> “การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างแรกเลยที่ผมคำนึงถึงคือการเปิดโอกาสใช้ชาวบ้านในชุมชนเขาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนเรื่องการท่องเที่ยวว่า เราจะดำเนินการไปในทิศทางไหน อย่างไร ตรงนี้ที่เราต้องทำก็เพราะว่ามันเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า รู้สึกหวงแหน รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ทั้งนี้การวางแผนดำเนินการท่องเที่ยวของชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ 1) แบ่งเรือประมงออกเป็น 2 กลุ่ม (1) ใช้เรือประมงนำนักท่องเที่ยวชมความสวยงามของธรรมชาติบริเวณรอบนอกของพื้นที่ป่าชุมชน (2) ใช้เรือประมงนำนักท่องเที่ยวตกปลาบริเวณรอบนอกของพื้นที่ป่าชุมชน 2) วางแผนเรื่องการขยับขยายกิจกรรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในอนาคต โดยการวางแผนจัดตั้ง “กลุ่มเรือคายัค” เพื่อนำรายได้จากการใช้เรือประมงนำนักท่องเที่ยวชมความสวยงามของธรรมชาติและนำนักท่องเที่ยวตกปลาบริเวณรอบนอกของพื้นที่ป่าชุมชนในระยะแรกมาใช้ในการจัดซื้อเรือคายัคเพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมพายเรือคายัคของนักท่องเที่ยวในการเข้าชมความอุดมสมบูรณ์ภายใน

ป่าชุมชน โดยไม่ขัดกับข้อบัญญัติท้องถิ่น ในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับนักท่องเที่ยวที่ได้ระบุไว้ในข้อที่ 7 วรรคที่ 4 ว่า ห้ามนำเรือหางยาวหรือเรือที่มีเครื่องยนต์ทุกประเภทเข้าไปในเส้นทางท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติเชิงอนุรักษ์บริเวณป่าชุมชนบ้านท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ (องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552) ทั้งนี้เพื่อป้องกันการรบกวนสัตว์ที่อาศัยอยู่ภายในพื้นที่ป่าชุมชนจากมลพิษทางเสียง และป้องกันการทำลายรากไม้ป่าโกงกางจากเรือหางยาวหรือเรือทุกชนิดที่ติดเครื่องยนต์

> “แผนที่ได้จากการประชุม ในช่วงแรกคือการแบ่งเรือประมงออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเราใช้เรือประมงนำนักท่องเที่ยวชมความสวยงามของธรรมชาติบริเวณรอบนอกของพื้นที่ป่าชุมชน แล้วก็ใช้เรือประมงนำนักท่องเที่ยวตกปลาบริเวณรอบนอกของพื้นที่ป่าชุมชน หลังจากนั้นพอเรามีรายได้มากขึ้นก็วางแผนกันต่อว่าจะมีการซื้อเรือคายัคเพื่อจะนำนักท่องเที่ยวพายเรือชมธรรมชาติ ที่เราต้องใช้เรือคายัคเพราะว่าในข้อบัญญัติได้บอกไว้ว่าเราไม่สามารถนำเรือหางยาวหรือเรือที่มีเครื่องยนต์เข้าไปในพื้นที่ป่าชุมชนได้ ไม่อย่างนั้นมันจะรบกวนสัตว์ และทำลายรากไม้ป่าโกงกาง”สราวุธ บำรุง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.13 เรือประมงของประชาชนในชุมชนที่นำมาใช้เป็นเรือนำนักท่องเที่ยวตกปลาชมธรรมชาติ
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

2) ด้านการสื่อสารระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน นายสมชาย เหล่าสกุล อดีตกำนันตำบลเขาทอง ได้ทำการเปิดพื้นที่ในการสื่อสารไปยังประชาชนในชุมชนโดยเน้นการเปิดเวทีประชาคมทั้งในระดับหมู่บ้านและเวทีประชาคมทั้งในระดับตำบลขึ้นตามลำดับ โดยเริ่มจากการเปิดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการรับทราบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนอย่างทั่วถึงและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน เนื่องจากแต่ละหมู่บ้านจะมีบริบทและความคิดเห็นที่แตกต่างและสอดคล้องไปตามพื้นที่ของตน

> “ก่อนจะทำอะไรผมต้องสรุปโครงการให้ชาวบ้านฟังก่อน ผมก็พูดให้ฟัง ใครมีคำถาม ให้ถามได้เลยทุกเรื่อง พร้อมที่จะให้ความรู้ทั้งหมด ผมไปแต่ละหมู่บ้าน เพราะความต้องการคนแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน เพื่อความหลากหลายของข้อคิดเห็น เราจะประชุมประชาคมหมู่บ้านและตำบล เราจะเอาข้อมูลมาตกผลึกแล้ว ให้ประชาคมตำบลเป็นคนตัดสิน กลั่นออกมาให้ชัด” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

จากนั้นเมื่อได้ข้อสรุปจากเวทีประชาคมในแต่ละหมู่บ้านแล้ว ก็จะทำการจัดเวทีประชาคมระดับตำบลขึ้นเพื่อนำประเด็นที่ได้จากการประชุมประชาคมระดับหมู่บ้านมาตกผลึกข้อมูลและจัดเรียงลำดับความสำคัญเพื่อเริ่มการปฏิบัติงานจริง โดยผลจากการประชุมทั้ง 2 ระดับพบว่าประชาชนในชุมชนเห็นด้วยกับการเปิดพื้นที่ป่าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะนอกจากเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนแล้วยังเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนอีกด้วย

> “ตอนเราประชุมเพื่อจะเปิดพื้นที่ชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นี่ กำนันสมชายจะให้ประชุมประชาคมหมู่บ้านแล้วก็ประชุมประคมตำบลต่อเลย เพื่อหาข้อสรุปว่าชาวบ้านเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไรบ้าง ซึ่งในครั้งนั้นชาวบ้านก็เห็นด้วยกันทั้งนั้นเพราะว่าเขาเองก็จะได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวด้วย”อภิศักดิ์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.14 การรวมกลุ่มประชาคมหมู่บ้าน ของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

3) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ก่อนจะมีการเปิดพื้นที่ป่าชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเป็นทางการ ชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการนำประชาชนในชุมชนที่เข้า

ร่วมการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนในพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้เรียนรู้ความหลากลายทางชีวภาพของระบบนิเวศในป่าชุมชน โดยจัดให้มีการศึกษาเส้นทางการพายเรือรับทราบจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของกิจกรรมการพายเรือคายัคเที่ยวชมป่าชายเลน รวมถึงเรียนรู้พรรณไม้ พันธุ์สัตว์ชนิดต่างๆที่อาศัยอยู่ในป่าชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบกิจกรรมนำนักท่องเที่ยวพายเรือคายัคเที่ยวชมความอุดมสมบูรณ์และความสวยงามของธรรมชาติได้

> “เราพาชาวบ้านที่เข้าร่วมการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน เรียนรู้เรื่องป่าชุมชนก่อน ว่ามีพื้นที่ทั้งหมดเท่าไหร่ แนวการเดินเรือเริ่มต้นที่ไหน จบลงที่ไหนบ้าง นั่งเรือเลาะรอบๆป่าชายเลนเพื่อดูสัตว์และดูพันธุ์ไม้ที่อยู่ในป่าชายเลนว่ามีชนิดใดบ้าง ถ้าพบเจออะไรแปลกๆก็จะถ่ายรูปเก็บเอาไว้ แล้วจะนำมานั่งพูดคุยกันอีกทีเพื่อที่ว่าเวลาชาวบ้านเขาพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวเขาสามารถบอกนักท่องเที่ยวได้ว่า ที่เห็นคือสัตว์ชนิดไหน ต้นไม้ต้นนี้มีชื่อว่าอะไร ”
> มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ภาพที่ 4.15 กิจกรรมการเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนในพื้นที่ป่าชุมชน
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

4.1.1.3.1 รูปแบบและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ มีรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยใช้หลักการจัดการ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สามารถแบ่งออกออกเป็น 5 ด้านดังนี้ (1) ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน (2) ภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชน (3) เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จุดเด่นของชุมชน (4) ความพร้อมของผู้ที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการท่องเที่ยว และ(5) การบูรณาการความรู้ควบคู่กับความเพลิดเพลิน

1) ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน

ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชนของชุมชนท่าพรุ – อ่าท่าเลนจังหวัดกระบี่ นายสมชาย เหล่าสกุล กำนันของตำบลเขาทองในสมัยนั้น เป็นบุคคลที่เป็นแกนนำหลักในการริเริ่มการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนแห่งนี้ ด้วยคุณสมบัติที่ท่านเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด และมีความตระหนักถึงความเดือดร้อนของชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีความรับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจ จึงเป็นบุคคลที่รับทราบและเข้าใจในบริบทชุมชนรวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นอย่างดี โดยในการดำเนินการมีคณะแกนนำที่ร่วมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงเวศประกอบด้วย (1) นายมะหมูด รักดี ประธานป่าชุมชน (2) นายจเร พวงนุ่น กำนันตำบลเขาทองในปัจจุบัน (3) นายอภิศักดิ์ ดินแดง ผู้ใหญ่บ้านบ้านท่าพรุ และ (5) นายสราวุธ บำรุง ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านท่าเลนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ เป็นกลุ่มบุคคลที่ช่วยสนับสนุนและผลักดันการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดขึ้นในชุมชน

> “ผมเองในสมัยนั้นก็เป็นกำนัน เป็นผู้นำชุมชนโดยตำแหน่งอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเวลาเกิดอะไรขึ้นในชุมชนผมจะรู้ ลูกบ้านจะมาหาผม ที่ผ่านมาชุมชนของเราก็ผ่านอะไรมามาก กว่าจะมาถึงวันนี้ผมเองก็ต้องเสี่ยงลูกปืนจากเหตุการณ์เรือประมงของนายทุนที่มาบุกรุกทะเลของชุมชน ผมทนดูไม่ได้ถ้าเห็นชาวบ้านเดือดร้อน ไม่มีอะไรจะกิน ชุมชนเกิดปัญหาผมจะนิ่งดูดายไม่ได้ผมต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุด

เพราะผมก็เป็นชาวบ้านคนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ พอมาถึงช่วงที่ปัญหามันถูกแก้ไขไปแล้ว ผมก็ต้องคิดต่อว่าแล้วจะทำยังไงให้ชาวบ้านมีกินและทรัพยากรไม่เสียหาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี่เลยเป็นหนทางที่ประสานสองอย่างนี้ให้มันไปด้วยกันได้ ” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

“กำนันสมชาย เป็นคนริเริ่ม ส่วนพวกผมผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 2 หมู่บ้าน คุณจเรและคุณมะหมูดประธานป่าชุมชนก็ได้เข้าร่วมเป็นกลุ่มแกนนำ ผลักดันชุมชนให้ทำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยตอนนั้น” สราวุธ บำรุง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

2) ภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชน

เนื่องด้วยประชาชนในชุมท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ เข้าร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนมาตั้งแต่แรกเริ่มที่ชุมชนประสบวิกฤติขาดแคลนทรัพยากรสัตว์น้ำและปัญหาการบุกรุกของเรืออวนลาก – อวนรุนของกลุ่มนายทุนต่างถิ่น จนสามารถแก้ไขปัญหาและผ่านพ้นวิกฤตเหล่านั้นมาได้ด้วยความร่วมมือของแกนนำชุมชนและประชาชนในชุมชน ส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องในการให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

“ที่ผ่านมาชุมชนของเราไม่เคยมีปัญหาหรือว่าขัดแย้งกันเองที่มันเป็นแบบนี้เพราะคนที่นี่ผ่านวิกฤติเลวร้ายด้วยกันมาก่อน ช่วงที่ออกไปจับปลา แล้วไม่ได้ปลากลับมา บางคนจับกว่าจะจับได้ก็ต้องออกทะเลไปไกลมากเสี่ยงอันตราย ลูกเมียที่บ้านก็เป็นห่วง มันกระทบไปหมดครับ สำหรับปัญหาทรัพยากรในอดีตที่มันเกิดขึ้น จุดนี้แหละที่เวลามีการประชุม หรือการจัดเวทีประชาคมขึ้น ชาวบ้านเขาก็จะให้ความสนใจและเข้าร่วมการประชุมจำนวนมาก” อภิศักดิ์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

> “พอชุมชนจะทำการท่องเที่ยวชาวบ้านส่วนใหญ่เขาก็เห็นด้วย เพราะเขาคิดว่าขนาดก่อนหน้านี้เจอวิกฤติเรายังผ่านมาได้ครั้งนี้ก็เช่นกัน เขาอยากให้ความร่วมมือเพื่อทำให้งานมันเดินไปได้ เพราะเขารู้ว่าสุดท้ายแล้วผลประโยชน์เกิดขึ้นมันก็ย้อนกลับไปหาพวกเขานั่นแหละ”สราวุธ บำรุง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

3) เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น จุดเด่นของชุมชน

ก่อนริเริ่มทำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน กลุ่มแกนนำชุมชนและประชาชนได้ร่วมกันพิจารณาถึงจุดเด่นของชุมชน ที่จะนำมาใช้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สร้างความแตกต่างในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนโดยจุดเด่นของชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) จุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ความสวยงามของพรรณไม้บริเวณภูเขาหินปูน ความสวยงามของพรรณไม้ป่าชายเลน ความหลากหลายของสัตว์ป่าทั้งสัตว์บก สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และสัตว์น้ำ ตลอดจนความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวภายในป่าชุมชน 2) จุดเด่นด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ กิจกรรมการพายเรือคายัค โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 จุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ

3.1.1 ความสวยงามของพรรณไม้บริเวณภูเขาหินปูน - เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนเป็นที่ราบติดทะเล และกลางทะเลมีภูเขาหินปูนที่หลากหลายด้วยพรรณไม้ชนิดต่างๆ เช่น ตะเคียนหิน ตะเคียนทราย ปรง ไผ่ไหล ตะเคียนสามพอน เตยหิน กล้วยไม้เหลืองกระบี่ รองเท้านารีเหลืองกระบี่ เป็นต้น

3.1.2 ความสวยงามของพรรณไม้ป่าชายเลน - นอกจากความงดงามของท้องทะเลแล้วชุมชนแห่งนี้ยังมีความโดดเด่นในด้านความหลากหลายของระบบนิเวศ ที่มีป่าชายเลนประกอบด้วยพรรณไม้ต่างๆ ได้แก่ โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก ถั่วขาว ปรงทะเล ตะบูนดำ ตะบูนขาว เป็นต้น

3.1.3 ความหลากหลายของสัตว์ป่าทั้งสัตว์บก สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และสัตว์น้ำ - โดยสัตว์ที่สามารถพบเห็นได้ในพื้นที่ป่าชุมชนได้แก่ ค่างหัวหอก ลิงแสม ตัวนิ่ม นกบินหลาดง (กางเขนดง) นกกรงหัวจุก งูจงอาง นกกินปลา ตะกวดป่าชายเลน กบภูเขา และทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งได้แก่ หอยชักตีน ปูก้ามแดงและกุ้งชนิดต่างๆ

3.1.4 ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวภายในป่าชุมชน – ได้แก่วังขนาบน้ำ มีลักษณะเป็นวังขนาดใหญ่บริเวณเขาขนาบน้ำ ช่วงน้ำขึ้นจะมีสีมรกตสวยงามมาก, อ่าวทราย อยู่ทางด้านนอกของเขาขนาบน้ำ พื้นที่ประมาณ 1 ไร่ เป็นหาดทรายขาวละเอียด, โครงกระดูกชาวเล มีอยู่ตามซอกถ้ำหน้าผาสูงชัน อายุกว่า 100 ปี เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ ซึ่งคนโบราณมีประเพณีในการแยกเก็บศพผู้หญิงกับผู้ชายโดยใช้สัญลักษณ์จากทะเล เช่น ศพผู้หญิงจะมีเหล็กเจาะเปลือกหอย ศพผู้ชายจะมีฉมวก เป็นต้น, ภาพเขียนโบราณ เป็นภาพเขียนตามผนังหน้าผา ส่วนมากเป็นรูปปลากับเต่า ยังไม่สามารถระบุอายุได้ เนื่องจากยังไม่เคยมีการสำรวจจากกรมศิลปากร,ถ้ำจระเข้ มีลักษณะเป็นถ้ามีหินงอกหินย้อยสวยงาม บริเวณหน้าปากทางเข้าถ้ำมีหินลักษณะคล้ายปากจระเข้, ถ้ำปลาดุก เป็นถ้ำที่มีน้ำทะเลท่วมถึง มีช่องทางทะเลเข้าอ่าวโกงกางขนาดใหญ่ซึ่งเป็นที่อยู่ของปลาดุกทะเลและผาหินงาม เป็นหน้าผาที่มีลวดลายสวยงาม จนได้รับสมญานามว่า “Paradise Canyon” (สถาบันลูกโลกสีเขียว, 2546)

ภาพที่ 4.16 ผาสุสานชาวเล
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

ภาพที่ 4.17 อ่าวทราย จุดแวะพักการพายเรือคายัคของกลุ่มนักท่องเที่ยว
ที่มา : สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

3.2 จุดเด่นด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน

3.2.1 สำหรับจุดเด่นด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่ากิจกรรมหลักที่ใช้ดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เข้ามาร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคือ กิจกรรมการ“พายเรือคายัค”เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดำเนินการภายใต้กรอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วนั่นคือ “ป่าชุมชน” มาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยพบว่าเส้นทางดังกล่าวมีความแตกต่างจากการพายเรือคายัคสถานที่อื่นๆในประเทศไทยทั้งในด้านระยะเวลาในการพายเรือ ที่มีระยะทางกว่า 7 เมตร ใช้

เวลาในการพายเรือประมาณ 2 ชั่วโมง และด้านความหลากหลายทางทัศนียภาพของเส้นทางการพายเรือคายัคของนักท่องเที่ยว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและความสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอย่างคุ้มค่า

> “จุดแข็งของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นี่คือ ภูมิศาสตร์ ที่ตั้งของป่าชุมชนนี่แหละครับ เพราะว่าเป็นป่าที่มีระยะทางถึง 7 กิโลเมตร พายกันอยู่ราว 2 ชั่วโมง ระหว่างทางก็จะเป็นสภาพป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ให้เห็นกันชัดๆ ทั้งต้นแสม ต้นโกงกาง ต้นปลงกล้วยไม้หายาก รองเท้านารีเหลืองกระบี่ พวกนกหน้าตาแปลกๆก็มีให้เห็นบ่อยนะ ” มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

> “วิวจะไม่ซ้ำ เราจะพายเริ่มจากป่า เข้าภูเขา แม่น้ำ แล้วก็เกาะ มันก็มี 4 วิวที่ไม่ซ้ำ ค่ำๆสามารถพายเรือดูพระอาทิตย์ตกได้ที่หน้าท่าเรือ”สราวุธ บำรุง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

4) ความพร้อมของผู้ที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการท่องเที่ยว

ความพร้อมของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ได้มีการจัดเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว 2 ด้าน คือ (1) ที่พักอาศัยสำหรับนักท่องเที่ยว พบว่าในชุมชนมีการจัดเตรียมที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวดำเนินการโดยประชาชนในชุมชนจำนวน 2 แห่ง ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยประชาชนภายนอกชุมชนจำนวน 5 แห่ง

> “เราได้พูดคุยในสภากาแฟกันในตอนเช้า ที่ร้านกาแฟร้านประจำของหมู่บ้านนี่แหละ เกี่ยวกับเรื่องการเตรียมความพร้อมของชุมชนเรื่องที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยว ก็จะมี 2 รายที่เป็นของคนในชุมชนคือ ซีคายัคและคายัคพ้อย ส่วนอีก 5 รายเป็นคนจากที่อื่นมาเช่าพื้นที่เพื่อทำการท่องเที่ยวและบริการห้องพัก ” สราวุธ บำรุง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

(2) การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ แกนนำชุมชน พบว่านายสมชาย เหล่าสกุล ได้มีการจัดอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารให้กับประชาชนในชุมชนเพื่อใช้ในการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากใกด์นำเที่ยวของบริษัททัวร์ในชุมชนในการเป็นวิทยากรฝึกอบรม

> “ผมจัดอบรมให้ชาวบ้านด้วยนะ ขอความร่วมมือใกด์นำเที่ยวของบริษัททัวร์ในชุมชนมาฝึกอบรมความรู้ภาษาอังกฤษให้กับชาวบ้านที่ทำการท่องเที่ยวรวมถึงชาวบ้านคนอื่นๆในชุมชน เพราะภาษาอังกฤษต้องใช้พูดคุยกับนักท่องเที่ยวแน่นอน ง่ายๆเวลาฝรั่งขี่มอเตอร์ไซค์มาแวะถามทาง ต้องบอกเป็นภาษาอังกฤษได้ว่าไปทางไหน ไปอีกกี่กิโล” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

5) การบูรณาการความรู้ควบคู่กับไปกับความเพลิดเพลิน

การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท่าพรุ – อ่าท่าเลนจังหวัดกระบี่ มุ่งเน้นตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาแสวงหาความเพลิดเพลิน เที่ยวชมความสวยงามและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติโดยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมโดยการพายเรือคายัคตามเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสความสวยงาม ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนซึ่งพบว่ากิจกรรมดังกล่าวนี้ได้รับความสนใจและเป็นที่นิยมของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก

> “กิจกรรมหลักของชุมชนเราคือเราเน้นให้นักท่องเที่ยวสัมผัสความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในป่าชายเลนของชุมชน เขาจะได้สัมผัสความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งพันธ์พืช พันธ์สัตว์ อย่างนักท่องเที่ยวที่เป็นฝรั่งเขาจะมาเที่ยวกันเยอะมาก เพราะนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เขาจะชอบเรียนรู้ ชอบเห็นอะไรที่มันแปลกใหม่ๆ อีกอย่างชอบความท้าทายในการการพายเรือคายัค ชมป่าชายเลนที่นี่ด้วย” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนอกจากสามารถสร้างความเพลินเพลินให้กับนักท่องเที่ยวแล้ว ชุมชนยังคำนึงถึงการทอดแทรกความรู้ในระหว่างการท่องเที่ยวทั้งในด้านพรรณกล้วยไม้ พันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ชนิดต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นตามแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจะทำหน้าที่ในการนำเที่ยวและอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศน์รวมทั้งพันธ์พืชพันธุ์สัตว์ที่พบเห็นระหว่างการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

> “นอกจากพายเรือคายัคแล้ว ใกด์ในชุมชนของเราสามารถให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวได้ด้วย ทั้งเรื่องระดับน้ำ พรรณกล้วยไม้ พันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ อายุของต้นไม้ รวมถึงการเกิดภูเขาหินปูนชนิดต่างๆกับนักท่องเที่ยว” สราวุธ บำรุง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

จากกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนใน ยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) ตามที่ได้กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าสาเหตุที่ก่อให้เกิดการนำกลยุทธ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้เป็นกลไกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมี 2 ประการคือ (1) กลุ่มผู้นำชุมชนคำนึงถึงปริมาณสัตว์น้ำที่อาจลดลงอีกครั้งในอนาคตเนื่องจากประชาชนในชุมชนมีจำนวนเพิ่มขึ้นการประกอบอาชีพประมงของประชาชนสูงขึ้นตาม (2) กลุ่มผู้นำชุมชนต้องการให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้จากช่องทางอื่นนอกเหนือจากการทำประมง จากสาเหตุดังกล่าวนี้ทำให้กลุ่มผู้นำชุมชนใช้กลยุทธ์ในขั้นตอนที่ 5 คือ “การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยว” โดยกลุ่มผู้นำชุมชนได้ริเริ่มแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยว ในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา โดยการนำแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ในระยะแรกของการดำเนินการผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชนได้คำนึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การตัดสินใจร่วมกัน 2) การสื่อสารระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน และ3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้

(1) การตัดสินใจร่วมกัน การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนตัดสินใจร่วมกันโดยการจัดเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านและเวทีประชาคมระดับตำบลตามลำดับ เพื่อรวมรวบความคิดเห็นในการเปิดพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

(2) การสื่อสารระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน กลุ่มผู้นำชุมชนจะไม่ดำเนินการตามความคิดเห็นของตนเพียงอย่างเดียว แต่จะทำการเปิดพื้นที่การสื่อสารให้กับประชาชนโดยการจัดเวทีประชาคมและการพูดคุยผ่านสภากาแฟตามร้านอาหารเช้าของชุมชน เพื่อวางแผนการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกัน เช่น การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปิดพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นทำการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การวางแผนกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน การพูดคุยเตรียมความพร้อมในด้านการบริการข้อมูลข่าวสารและที่พักอาศัยแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

(3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ก่อนชุมชนจะเปิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กลุ่มผู้นำชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ขึ้นเพื่อให้ประชาชนในชุมชนเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นได้แก่ กิจกรรมศึกษาเส้นทางป่าชุมชน เพื่อให้ประชาชนรับทราบจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของกิจกรรมการพายเรือคายัคเที่ยวชมป่าชุมชนของนักท่องเที่ยว และกิจกรรมการเรียนรู้ระบบนิเวศป่าชายเลนในพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อศึกษาพรรณไม้ พันธุ์สัตว์ชนิดต่างๆที่อาศัยอยู่ในป่าชุมชน สำหรับให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวในขณะทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

นอกจากนี้ชุมชนยังบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในรูปแบบ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ”โดยยึดหลักการเตรียมความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน (2) ภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชน (3) เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น/จุดเด่นของชุมชน (4) ความพร้อมของผู้ที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการท่องเที่ยวและ (5) การบูรณาการความรู้ควบคู่กับความเพลิดเพลิน

(1) ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน ล้วนเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด และมีความตระหนักถึงความเดือดร้อนของชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีความรับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจจึงเป็นบุคคลที่รับทราบและเข้าใจในบริบทชุมชนรวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นอย่างดี

(2) ภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความต่อเนื่องในการให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน เนื่องจากประชาชนในชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชนมาตั้งแต่แรกเริ่มที่ชุมชนประสบวิกฤติต่างๆทั้งการขาดแคลนทรัพยากรสัตว์น้ำและปัญหาการบุกรุกของเรืออวนลาก – อวนรุนของกลุ่มนายทุนต่างถิ่นที่เกิดขึ้นในชุมชน

(3) เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น/จุดเด่นของชุมชน ชุมชนได้ร่วมกันพิจารณาถึงจุดเด่นของชุมชน ที่จะนำมาใช้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อสร้างความแตกต่างในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) จุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ความสวยงามของพรรณไม้บริเวณภูเขาหินปูน ความสวยงามของพรรณไม้ป่าชายเลน ความหลากหลายของสัตว์ป่าทั้งสัตว์บก สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และสัตว์น้ำ ตลอดจนความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวภายในป่าชุมชน 2) จุดเด่นด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ กิจกรรมการพายเรือคายัคชมความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติตลอดเส้นทางการพายเรือในพื้นที่ป่าชุมชนชุมชนซึ่งระยะทางถึง 7 กิโลเมตร เป็นต้น

(4) ความพร้อมของผู้ที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนมีการจัดเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ (1) ที่พักอาศัยสำหรับนักท่องเที่ยว และ (2) การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยกลุ่มผู้นำชุมชนจัดให้มีการอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารเพื่อให้ประชาชนในชุมชนนำไปใช้ในการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป

(5) การบูรณาการความรู้ควบคู่กับไปกับความเพลิดเพลิน ชุมชนมุ่งเน้นตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาแสวงหาความเพลิดเพลิน เที่ยวชมความสวยงาม และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ทั้งนี้กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนนอกจากสามารถสร้างความเพลินเพลินให้กับนักท่องเที่ยวแล้ว ชุมชนยังคำนึงถึงการทอดแทรกความรู้ในระหว่างการท่องเที่ยวเกี่ยวกับ พันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ชนิดต่างๆ ที่ปรากฏให้เห็นตามแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

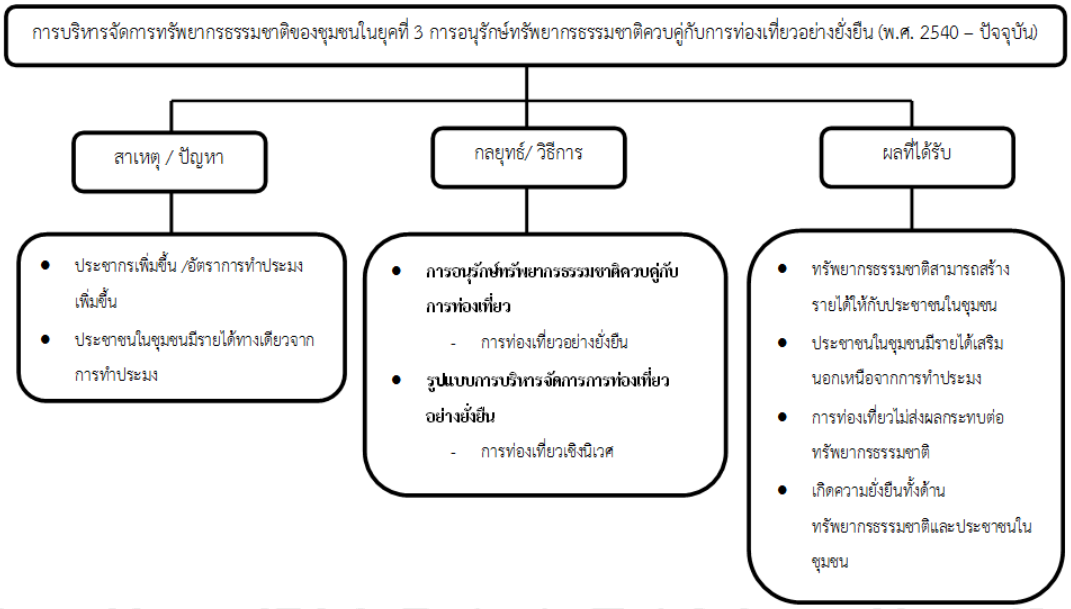

ภาพที่ 4.18 แสดงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนใน ยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

จากการที่ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทางเอกสารและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาและการบริหารจัดการและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสรุปเป็นตารางแสดงภาพรวมการบริหารทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงภาพรวมการบริหารทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ยุคที่/ปี พ.ศ.	สาเหตุ / ปัญหา	กลยุทธ์/ วิธีการ	ผลที่ได้รับ
ยุคที่ 1 วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย (พ.ศ.2512 -2534)	● รัฐบาลเปิดสัมปทานป่ามีการตัดไม้ป่าชายเลนจำนวนมาก ● จำนวนสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว ● ประชาชนไม่สามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านแบบเดิมได้ ● เกิดการทำประมงเชิงทำลาย	● **การให้ความรู้กับประชาชน** - ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน - ผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลาย	● ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ● เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมละเลิกการทำประมงเชิงทำลาย ● ร่วมกันปลูกป่าชายเลนทดแทน
ยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น (พ.ศ. 2535 - 2539)	● จำนวนสัตว์น้ำลดลง /เรืออวนรุน-อวนลากกวาดต้อนทรัพยากรสัตว์น้ำขนาดเล็ก ● เรืออวนรุน-อวนลากกวาดต้อนอุปกรณ์ประมงพื้นบ้าน /ประชาชนไม่สามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านได้	● **จัดตั้งกลุ่มเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน** - การจัดตั้งกลุ่ม “ประมงพื้นบ้าน ● **ออกกฎหมายควบคุม** - ข้อบัญญัติท้องถิ่น “ป่าชุมชน” ● **จัดตั้งหน่วยงานขึ้นรับผิดชอบ** - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น “องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อ.เมือง จ.กระบี่	● ประชาชนมีบทบาทในจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนด้วยตนเองอย่างทั่วถึง ● เกิดความเข้มงวดและมีประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ● เรืออวนรุน – อวนลากหมดไปจากชุมชน
ยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)	● ประชากรเพิ่มขึ้น /อัตราการทำประมงเพิ่มขึ้น ● ประชาชนในชุมชนมีรายได้ทางเดียวจากการทำประมง	● **การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยว** - การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ● **รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน** - การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	● ทรัพยากรธรรมชาติสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน ● ประชาชนในชุมชนมีรายได้เสริมนอกเหนือจากการทำประมง ● การท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ● เกิดความยั่งยืนทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและประชาชนในชุมชน

ตอนที่ 2 วิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

จากการที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) ประกอบกับการศึกษาเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่พบว่า กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนแตกต่างกันตามสถานการณ์และบริบทของชุมชนในแต่ละยุค เช่นเดียวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยสามารถแบ่งกระบวนการสื่อสารออกเป็น 3 ยุคคือ ยุคที่ 1 วิกฤติทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย (พ.ศ. 2512 - 2534) ยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น (พ.ศ. 2535 - 2539) และยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) โดยผู้วิจัยวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในแต่ละยุคตามองค์ประกอบของการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร (S) เนื้อหาสาร (M) สื่อ/ช่องทาง (C) ผู้รับสาร (R) ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

2.1.1 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 1 วิกฤติทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ. 2512 - 2534)

2.1.2 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539)

2.1.3 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

2.1.4 ภาพรวมของกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

2.1.5 ระดับการสื่อสารแบบส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

2.1 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ผู้วิจัยศึกษากระบวนการสื่อสารของชุมชนในแต่ละยุคพบว่ามีความแตกต่างตามสถานการณ์บริบทชุมชนแต่ละยุคเช่นเดียวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนตามองค์ประกอบของการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร (S) เนื้อหาสาร (M) สื่อ/ช่องทาง (C) ผู้รับสาร (R) โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 1วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 -2534)

2.1.1.1) ผู้ส่งสาร (sender) พบว่านายสมชาย เหล่าสกุล อดีตกำนันตำบลเขาทอง เกิดความตระหนักถึงปัญหาทรัพยากรที่เกิดขึ้นในชุมชนและเป็นผู้ริเริ่มก่อให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการปัญหาดังกล่าวโดยการรวบรวมประชาชนที่เป็นแกนนำชุมชนทั้งผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านและผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ อิหม่าม บีหลั่น กอเต็บของชุมชน เป็นต้น ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารร่วมกัน ซึ่งในระยะแรกได้มีการประชุมเฉพาะผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชนเพื่อวางแผนกำหนดแนวทางการบริหารจัดการและได้ข้อสรุปการดำเนินการในขั้นตอนแรกคือ “การให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน” ผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชนจึงได้มีการเชิญเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ ในที่นี้คือ เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้มาร่วมทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารร่วม

ภาพที่ 4.19 นายสมชาย เหล่าสกุล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง
(อดีตกำนันตำบลเขาทอง)
ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

“ในช่วงแรกเลยที่ชุมชนของเราเกิดปัญหา คนที่เป็นต้นคิดเริ่มจัดการปัญหาทรัพยากรที่เกิดขึ้นในชุมชนคือ ท่านนายกสมชาย เหล่าสกุล เมื่อก่อนแกเป็นกำนันตำบลเขาทอง เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่าม บีหลั่น กอเต็บนี่ ลูกน้องแกทั้งนั้น รวมทั้งพวกผมด้วยที่เป็นกรรมการหมู่บ้านในตอนนั้น” นายดลฮาหรีม ตนคลัง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

“เริ่มต้นพูดคุยติดต่อกันจากการที่หมู่บ้านของเรามีปัญหาทรัพยากร คือป่าก็ไม่มี สัตว์น้ำก็ไม่มีให้จับ ตอนนั้นกำนันสมชาย แกเลยเรียกพวกเรามาประชุมกันเป็นกลุ่มเฉพาะก่อน มีแกนนำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่ามด้วยเพราะโต๊ะอีหม่ามที่นี่คนนับถือมาก ส่วนใหญ่มุสลิมทั้งนั้น ก็ได้มาพูดคุยกันว่าตอนนี้ปัญหามันเกิดแล้ว เราจะแก้ปัญหาอย่างไรดี ก็ได้ข้อสรุปว่าเราจะต้องเริ่มต้นแก้ปัญหาด้วยการให้ความรู้ชาวบ้านก่อน ” นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

> “นอกจากนั้นเราก็ได้ให้เจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้เข้ามาด้วย หลังจากที่เราตกลงกันได้แล้วว่า เราจะให้ความรู้กับชาวบ้าน ถ้าเราพูดกันอย่างเดียวชาวบ้านเขาอาจจะไม่เชื่อ เราเลยต้องเอาคนมีความรู้มาพูดเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้าน ให้ชาวบ้านเชื่อแล้วทำตาม” นายอะหรีม พิศแลงาม (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

2.1.1.2) เนื้อหาสาร (message) ผู้นำชุมชน กลุ่มแกนนำชุมชนและเจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้ ได้มุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาสารเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ 1) ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน 2) ผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลาย โดยชี้ประเด็นให้ประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของทรัพยากรป่าไม้ที่ถูกทำลายที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านของตนเอง ทั้งยังได้เน้นยำให้ประชาชนเห็นถึงผลกระทบร้ายแรงของการทำประมงเชิงทำลายที่กวาดเอาทรัพยากรสัตว์น้ำหน้าดิน สัตว์น้ำวัยเจริญพันธ์เป็นจำนวนมาก สร้างความเสียหายอย่างมหาศาลต่อระบบนิเวศทั้งนี้เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมละเลิกการทำประมงเชิงทำลายและหันมาประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน

> “เรื่องที่ให้ความรู้กับชาวบ้านก็จะเกี่ยวกับปัญหาทรัพยากรที่เกิดขึ้นในชุมชนนี่แหละครับ เราพยายามบอกชาวบ้านว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมันเป็นปัญหาของเราทุกคน เพราะมันกระทบกันหมด กำนันสมชาย ถึงขั้นต้องอธิบายว่า ทรัพยากร คืออะไร เพราะชาวบ้านเขาไม่รู้จริงๆครับตอนนั้น ส่วนเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้เขาก็ให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของระบบนิเวศในป่าชายเลนว่ามันเป็นอย่างไร แล้วเกี่ยวข้องกับปากท้องของชาวบ้านอย่างไร ทำไมถึงต้องช่วยกันดูแลรักษาไม่ให้ถูกทำลายไปมากกว่านี้ ” นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

> “นอกจากเรื่องทรัพยากรป่าไม้แล้ว เรื่องการทำประมงทำลายล้างก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นปัญหาของชุมชนตอนนั้น เราก็

บอกให้ประชาชนเลิกทำประมงเชิงทำลายเสีย เพราะว่ามันทำให้สัตว์น้ำยิ่งหายาก ลดจำนวนลงเร็ว ย้ำให้เห็นถึงผลกระทบว่าจับสัตว์น้ำมาได้จำนวนมากจริง แต่เอาไปใช้ได้แค่นิดเดียวมันไม่คุ้ม ลูกปลา ลูกกุ้งที่ยังกินไม่ได้ก็ต้องทิ้งไป แทนที่จะรอให้มันโตแล้วจะเอามากิน มาขาย” นายอะหรีม พิศแลงาม (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

2.1.1.3) สื่อ/ช่องทาง (media/channel) พบว่าช่วงที่ชุมชนประสบวิกฤตขาดแคลนทรัพยากรปี (พ.ศ.2512 -2534) ผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชนใช้สื่อ/ช่องทางในการสื่อสาร 3 รูปแบบคือ 1) การประชุมประชาคมหมู่บ้าน 2) สื่อบุคคล “การเจรจาแบบบ้านต่อบ้าน” และ3) สื่อกิจกรรม “กิจกรรมปลูกป่าชายเลน

(1) การประชุม “ประชาคมระดับหมู่บ้าน” เป็นการประชุมประชาชนในแต่ละหมู่บ้านซึ่งในตำบลเขาทองประกอบด้วย 6 หมู่บ้านได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านในสระ หมู่ที่ 2 บ้านเขาทอง หมู่ที่ 3 บ้านท่าเลน หมู่ที่ 4 บ้านน้ำโครมโครม หมู่ที่ 5 บ้านท่าพรุ และหมู่ที่ 6 บ้านท่าทองหลาง ใช้การประชุมดังกล่าวนี้เป็นช่องทางในการถ่ายทอดเนื้อสารในประเด็นของชุมชนทั้ง 2 ประเด็นตามเวทีประชาคมในแต่ละหมู่บ้านเพื่อให้เนื้อหาสารสามารถเข้าถึงประชาชนในชุมชนได้อย่างทั่วถึงมากที่สุด

“เวทีประชาคม คือการจัดพื้นที่ประชุมของชาวบ้านแต่ละหมู่บ้าน ในตำบลของเราคือตำบลเขาทอง มีหมู่บ้านทั้งหมด 6 หมู่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านในสระ หมู่ที่ 2 บ้านเขาทอง หมู่ที่ 3 บ้านท่าเลน หมู่ที่ 4 บ้านน้ำโครมโครม หมู่ที่ 5 บ้านท่าพรุ และหมู่ที่ 6 บ้านท่าทองหลาง ขั้นตอนนี้คือเราจัดประชุมแยกแต่ละหมู่บ้านเลย หมู่บ้านใครหมู่บ้านมัน ไม่ใช่แค่เฉพาะ บ้านท่าพรุ-บ้านท่าเลนเท่านั้น เราให้ความรู้ทุกหมู่บ้านเลย” นายดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

“เราจะสลับกันไปว่าอาทิตย์นี้ไปให้ความรู้กับหมู่บ้านไหนบ้าง แล้วแต่วันที่ชาวบ้านสะดวกในการรวมตัว แต่ส่วนมากจะเป็นวันเสาร์อาทิตย์มากกว่า เพราะชาวบ้านเขาจะอยู่บ้าน ที่เราต้องใช้วิธีนี้เพราะ

มันง่ายที่สุด เข้าถึงชาวบ้านได้มากที่สุด ชาวบ้านไม่ต้องมีความรู้อะไรมากมาย แค่มาร่วมนั่งฟังก็จะได้รับความรู้กันอย่างทั่วถึงทุกหมู่บ้าน ”
นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.20 การประชุมประชาคมหมู่บ้านชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่
ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

(2) สื่อบุคคล นอกจากการใช้ช่องทางการประชุม “ประชาคมระดับหมู่บ้าน” เป็นช่องทางหลักที่ใช้การถ่ายทอดเนื้อหาสาร ผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชนยังใช้ “สื่อบุคคล” เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการถ่ายทอดเนื้อหาสารอีกด้วย เนื่องจากพบว่ายังมีประชาชนบางกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมประชาคมระดับหมู่บ้านและยังใช้เครื่องมือประมงทำลายล้างในการประกอบอาชีพประมง ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเนื้อสารไปยังผู้รับสารได้ตรงกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด อิหม่ามประจำชุมชน ในที่นี้คือ นายมะหมูด รักดี จึงทำหน้าที่เป็นสื่อบุคคลในการถ่ายทอดเนื้อหาสารด้วยตนเอง โดยการ“การเจรจากับประชาชนแบบบ้านต่อบ้าน” เพื่อขอความร่วมมือจากประชาชนในการละเลิกการใช้เครื่องมือประมงเชิงทำลาย ทั้งนี้เนื่องจากบริบทชุมชนที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นการพูดคุยเจรจาแบบบ้านต่อบ้านของอิหม่ามจึงประสบผลสำเร็จ ประชาชนให้ความร่วมมือเนื่องจากอิหม่ามชุมชนเป็นบุคคลที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือในฐานะผู้นำทางศาสนาอยู่แล้ว จึง

สามารถทำหน้าที่ในการถ่ายทอดเนื้อหาสาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลภายในชุมชนได้

“มันก็ยังมีชาวบ้านบางส่วนอีกนั่นแหละที่เขาไม่ได้เข้าร่วมประชุม บางคนก็รู้แต่หลีกเลี่ยง เราเลยต้องใช้วิธีการให้ โต๊ะอิหม่ามชุมชน สมัยนั้นก็คือบังหมุด มะหมุด รักดี ช่วยเดินคุยกับชาวบ้านเลย บ้านไหนที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแล้วยังใช้เครื่องมือประมงเชิงทำลาย เราจะไปที่นั่นเพื่อไปพูดคุยกันถึงบ้านเลย” นายอะหรีม พิศแลงาม (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

“บังหมุดแกเก่งน่ะ เป็นผู้นำทางศาสนาที่ชาวบ้านที่นี่ก็ให้ความเคารพ นับถือแกอยู่แล้ว เพราะในชุมชนของเรานี่มุสลิมทั้งนั้น ถ้าโต๊ะอิหม่ามไปขอร้อง หรือว่าขอช่วยให้ปฏิบัติตาม ชาวบ้านเขาก็จะไม่ขัดเพราะเขานับถือ ” นายดลฮาหรีม ตนคลัง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.21 การเจรจากับประชาชนแบบบ้านต่อบ้านของกลุ่มผู้นำชุมชน
ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

(3) สื่อกิจกรรม หลังจากที่ประชาชนให้ความร่วมมือในการเลิกใช้อุปกรณ์ทำประมงแบบทำลายล้าง ผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชน ยังใช้สื่อกิจกรรมในที่นี้คือ “กิจกรรมปลูกป่าชายเลน” เพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนและกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูป่าชายเลนด้วยตนเอง ทั้งนี้วัตถุประสงค์หลักของการจัดกิจกรรมคือ การปลูกฝังความรู้สึกรักหวงแหน และเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันของประชาชนในชุมชน ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “ต้นไม้ต้นไหนที่เขาปลูก เขาจะไม่มีวันตัด แล้วถ้ามีคนมาตัดต้นไม้ของเขา เขาก็จะออกมาปกป้องต้นไม้ของเขาเอง ” นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

2.1.1.4) ผู้รับสาร (receiver) คือกลุ่มประชาชนในชุมชน พบว่าประชาชนในชุมชนให้ความสนใจในการเข้าร่วม การประชุม เวทีประชาคมระดับหมู่บ้าน เป็นอย่างมาก เนื่องจากประเด็นที่จะมีการพูดคุยเป็นประเด็นปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นจริงต่อคนในชุมชนประกอบกับปัจจัยเอื้อด้านบริบทชุมชนที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ดังนั้น ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติทั้ง ป่าชายเลน และสัตว์น้ำ จึงเป็นปัญหาที่ประชาชนในชุมชนให้ความสนใจร่วมกัน ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนมาก หมู่บ้านละกว่า 50 คน เช่นเดียวกับการร่วมกิจกรรมการปลูกป่าของชุมชนที่มีประชาชนให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมกว่า 100 ครัวเรือน

> “คนที่เข้าร่วมการประชุมก็คือชาวบ้านในชุมชนเลยครับ ทุกหมู่บ้านเลยในแต่ละหมู่บ้านก็จะมีคนเข้ามาร่วมประชุมราว 30 ถึง 40 คนได้ เขาต้องมาเพราะว่าเขาเดือดร้อน สัตว์น้ำไม่มีนี่เขาก็ไม่รู้จะเอาอะไรกิน ออกไปจับปลาไม่มีปลาให้จับ เขาเองก็ลำบากก็เลยมากันหมด ” นายอะหรีม พิศแลงาม (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

> “ด้วยความที่เขาเดือดร้อน เพราะฉะนั้นวิธีไหนก็ตามที่ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำกลับมาอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิมเขาก็ยินดีที่จะเข้า

ร่วมกิจกรรมกับเรา ให้ความร่วมมือกับเรา เบื้องต้นเราแจ้งไปว่าจะมีการปลูกป่าทดแทนหลังจากที่เราประชุมประชาคมหมู่บ้านกันเสร็จนัดแนะวันเวลา พอถึงวันจริงชาวบ้านมากันเยอะมากๆ ส่วนใหญ่จะมากันเป็นครอบครัวเลย รวมๆแล้ววันนั้น 100กว่าครัวเรือนได้ ” นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.22 ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมการประชุมประชาคมของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

จากกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 1 วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 -2534) ที่กล่าวมาแล้วนั้น วิจัยได้นำข้อมูลมาสรุปเป็นภาพแสดงกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 1 วิกฤติทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ. 2512 - 2534) ดังนี้

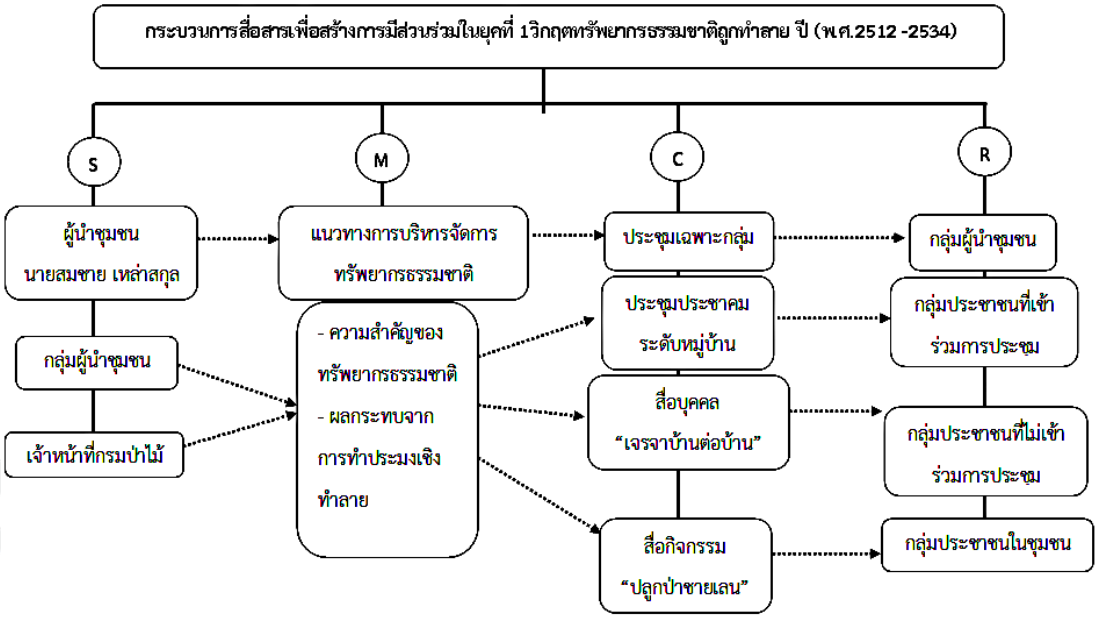

ภาพที่ 4.23 แสดงกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 1วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 -2534)

2.1.2 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539)

2.1.2.1) ผู้ส่งสาร (sender) พบว่าช่วงที่ชุมชนประสบปัญหาการบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่นปี (พ.ศ. 2535 - 2539) สามารถแบ่งบทบาทการทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ประชาชนในชุมชน 2) ผู้นำชุมชน 3) กลุ่มประมงพื้นบ้าน 4) หน่วยงานราชการในท้องถิ่น ดังนี้

(1) กลุ่มประชาชนในชุมชน สืบเนื่องจากประชนในชุมชนได้รับความเดือดร้อน อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพประมงถูกเรืออวนรุน- อวนลากทำลายกวาดล้างไปด้วย ในระยะนี้ประชาชนในชุมชนจึงเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารเป็นกลุ่มแรก ทำหน้าที่ส่งสารไปยังผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน ตามที่สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ประมงพื้นบ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “คือช่วงที่ปัญหามันเริ่มเกิด ชาวบ้านเป็นคนกลุ่มแรกเลยที่ได้รับความเดือดร้อน อวนปู ไซของเขาถูกเรืออวนรุน-อวนลาก กวาดไปหมดเขาประกอบอาชีพไม่ได้ ขาดทุนเป็นหนี้เป็นสินกัน เขาก็บ่นกันที่ร้านขายอาหารตอนเช้าๆ ก็ได้ยินไปถึงผู้ใหญ่บ้านเพราะแกก็นั่งอยู่ด้วย” นางนัดดา เด็นมินทร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

(2) กลุ่มผู้นำชุมชน พบว่าผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร ในช่วงที่มีการดำเนินการปราบปราบเรืออวนรุน- อวนลาก เนื่องจากกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นคณะทำงานหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมาแต่เดิม ดังนั้นเมื่อชุมชนประสบปัญหาขึ้นอีกครั้งกลุ่มผู้นำชุมชนจึงเป็นกลุ่มที่เป็นแกนนำหลักในการแก้ไขปัญหาชุมชน ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า

> “กำนันแกก็อยู่เฉยไม่ได้พอชาวบ้านเดือดร้อน เสียงบ่นหนาหูแกทนดูลูกบ้านโดนเอาเปรียบจากเรือพวกนั้นไม่ได้ ก็เรียกประชุมคณะทำงานเหมือนเดิมเพื่อหาทางจัดการปัญหาที่มันเกิดขึ้น” นายดลฮาหรีม ตนคลัง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

(3) กลุ่มประมงพื้นบ้าน กลุ่มประมงพื้นบ้านเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ส่งข่าวสาร ความเคลื่อนไหว รวมทั้งพิกัดเรืออวนรุน – อวนลากให้กับกลุ่มผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นคณะทำงานหลักร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชนในการดำเนินการปราบปราบเรือออวนรุน– อวนลาก โดยกลุ่มกลุ่มประมงพื้นบ้านจัดเป็นกลุ่มผู้ส่งสารมี่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของกลุ่มผู้นำชุมชนให้มีความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับสมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านท่านหนึ่งเล่าว่า

> “กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นกลุ่มเฉพาะที่เราจัดตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยปราบเรืออวนรุน – อวนลากให้หมดไปจากชุมชนของเรา หน้าที่หลักก็คือต้องคอยสอดส่องเรือพวกนั้น ถ้าเห็นก็ต้องรีบแจ้งไปทางเรือ

> ตรวจการณ์ทันที ๆไม่อย่างนั้นมันจะไหวตัวทันและหนีไปได้” นาง นัดดา เด็นมินทร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

(4) หน่วยงานราชการในท้องถิ่น หลังจากที่ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาการบุกรุกเรืออวนรุน- อวนลากหมดไปจากชุมชนแล้ว ได้มีการประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนเป็นพื้นที่ “ป่าชุมชน” โดยใช้กลไกทางกฎหมายช่วยสร้างความเข้มงวดจริงจังในการปกปักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นหน่วยงานราชการในท้องถิ่น ในที่นี้คือ “องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง” ผู้ซึ่งรับผิดชอบดูแลพื้นที่ชุมชนโดยอำนาจหน้าที่อยู่แล้วจึงทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารในการออกกฎหมายบังคับใช้ในพื้นที่ของชุมชนผ่านข้อบัญญัติท้องถิ่น ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า

> “หลังจากปัญหาจบไปแล้วเราก็ป้องกันไม่ให้เรือพวกนั้นเข้ามาอีกโดยการประกาศพื้นที่ป่าชายเลนเป็นพื้นที่ป่าชุมชนไปเลย ก็ให้ทางอบต. เขาออกกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร ประกาศในราชกิจจาเป็นเรื่องเป็นราว ใครฝ่าฝืนหรือทำผิดหลังจากนี้ ก็ต้องรับโทษตามกฎหมายกันไป นายอะหรีม พิศแลงาม (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

2.1.2.2) เนื้อหาสาร (message) พบว่าช่วงที่ชุมชนประสบปัญหาการบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่นปี (พ.ศ. 2535 - 2539) สามารถแบ่งเนื้อหาสารออกเป็น 3 ระยะตามบทบาทการทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร คือ 1) ระยะก่อนการปราบปราบเรืออวนรุน-อวนลาก 2) ระยะดำเนินการปราบปรามเรืออวนรุน-อวนลาก 3)ระยะหลังการปราบปราบเรืออวนรุน-อวนลาก ดังนี้

(1) ระยะก่อนการปราบปราบเรืออวนรุน-อวนลาก เนื่องจากระยะนี้ประชาชนในชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร ดังนั้นรายละเอียดของเนื้อหาสารจึงเกี่ยวข้องกับความเดือดร้อนของประชาชนในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน อุปกรณ์การทำประมงของประชาชนถูกทำลายจากการกวาดล้างของเรืออวนรุน-อวนลาก ส่งผลกระทบต่อประชาชนทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านได้ ดังนั้น การนำเสนอเนื้อหาสารในลักษณะนี้มีอิทธิพลกับผู้รับสารค่อนข้างสูง

เนื่องจากเป็นการบอกเล่าเรื่องจากสถานการณ์ปัญหาจริงที่เกิดขึ้นกับประชาชนส่งผลให้เนื้อหาสารมีน้ำหนักและมีความน่าเชื่อถือ ได้รับความสนใจจากกลุ่มเป้าหมายที่ประชาชนต้องการส่งสารถึง ในที่นี้คือ กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นอย่างมาก สอดคล้องสมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “อะไรก็ตามที่เป็นความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นกับชุมชนของเราจริงๆ ผู้นำชุมชนคือปราการด่านแรกเลยที่จะเป็นคนรับฟังและแก้ปัญหา เพราะเขาคือที่พึ่งของชาวบ้าน” นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560

(2) ระยะดำเนินการปราบปรามเรืออวนรุน-อวนลาก มีเนื้อหาสารเกี่ยวข้องกับ กระบวนการปราบปราบเรืออวนรุน-อวนลากของชุมชน ดังนี้ (1) เมื่อมีการจับกุมเรืออวนรุน- อวนลากเป็นครั้งแรก จะทำการว่ากล่าวตักเตือนก่อน 1 ครั้ง (2) เมื่อพบว่ามีการกระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จะมีการดำเนินการจับกุมในขณะที่กระทำความผิดในทะเลและจัดทำบันทึกว่ากล่าวตักเตือนทำประวัติ ถ่ายรูป พร้อมทั้งสั่งห้ามการเข้ามาทำประมงในพื้นดังกล่าว และ (3) เมื่อพบว่ามีการกระทำผิดเป็นครั้งที่ 3 จะมีการดำเนินการจับกุมขั้นเด็ดขาด โดยการนำบันทึกว่ากล่าวตักเตือนที่ได้ทำประวัติไว้ในครั้งก่อนแนบกับสำนวนคดี ที่นายสมชาย เหล่าสกุล กำนันตำบลเขาทองเป็นผู้เขียนสำนวนคดีด้วยตนเองทั้งหมด จากนั้นส่งไปยังศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป สอดคล้องกับสมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “ปราบจริง จับจริง ครับไม่มีข้อยกเว้นใดๆ ครั้งแรกหยวนๆ ตักเตือนแต่ไม่จับ ครั้งที่สองบันทึก ทำประวัติเลย แต่ถ้ายังมีครั้งที่สาม ก็จับเลยครับส่งศาลพิจารณาต่อเลย” นายดลฮาหรีม ตนคลัง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

นอกจากเนื้อหาสารเกี่ยวข้องกับกระบวนการปราบปราบเรืออวนรุน-อวนลากของชุมชนแล้วยังพบว่า มีเนื้อหาสารที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวของกลุ่มเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนอีกด้วย ซึ่งเนื้อหาสารในลักษณะนี้เกิดขึ้นหลังจากที่มีการจัดตั้งกลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่ส่งข่าวสารความเคลื่อนไหวของกลุ่มเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนให้แก่เรือออกตรวจการณ์ของกลุ่มผู้นำชุมชน สอดคล้องกับสมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “ผมจะออกไปลาดตระเวนเงียบๆ ช่วงดึก เมื่อพบเห็นเรืออวนพวกนั้นผมก็แจ้งไปที่กำนันทันที” นายสากาเรียา ขุนดำริ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

(3) ระยะหลังการปราบปราบเรืออวนรุน-อวนลาก มีเนื้อหาสารเกี่ยวข้องกับการประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนเป็นพื้นที่ป่าชุมชน โดยรายละเอียดเนื้อหาที่ระบุไว้ในข้อบัญญัติเกี่ยวข้องกับการ ห้ามหักกิ่งไม้ ตัดต้นไม้ เก็บของป่าล่าสัตว์หรือจับสัตว์น้ำทุกชนิดรวมทั้งห้ามนำเรือติดเครื่องยนต์เข้าไปในเขตพื้นที่ป่าชุมชน และในระยะหลังได้มีการการปรับปรุงรายละเอียดเนื้อหาในข้อบัญญัติให้มีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในยุคต่อไปคือยุค “การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” มีการประกาศกฎเกณฑ์ ระเบียบในการให้บริการการท่องเที่ยวของชุมชนไว้เพื่อเป็นข้อปฏิบัติร่วมกันของประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนร่วมอยู่ด้วย (องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552) ทั้งนี้เนื้อหาสารในลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของชุมชนในการป้องกันปัญหาการเข้ามาบุกรุกหรือทำลายทรัพยากรป่าชุมชนที่ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตต่อไปโดยมีผลบังคับใช้ทั้งประชาชนในชุมชนและประชาชนนอกชุมชนที่มีความต้องการเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนผืนนี้

2.1.2.3) สื่อ/ช่องทาง (media/channel) พบว่าช่วงที่ชุมชนประสบปัญหาการบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่นปี (พ.ศ. 2535 - 2539) สามารถแบ่งสื่อ/ช่องทางออกเป็น 4 รูปแบบ 1) สภากาแฟ 2) การประชุมประชาคม 3) วิทยุสื่อสารและโทรศัพท์มือถือ 4) สื่อสิ่งพิมพ์ ดังนี้

(1) สภากาแฟ ด้วยบริบทชุมชนที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามหลังจากปฏิบัติศาสนกิจคือการละหมาด ซุบฮิ ในตอนเช้าตรู่ ส่งผลให้ประชาชนนิยมออกมาทานอาหารเช้าหลังจากปฏิบัติศาสนกิจเสร็จ ดังนั้นร้านขายอาหารเช้าของชุมชนจึงเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีบทบาทในการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างประชาชนกันเองและระหว่างประชาชนกับกลุ่มผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับประเด็นปัญหาของชุมชน และเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ปัญหาการบุกรุกของเรืออวนรุน – อวนลากจึงส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นวงกว้าง ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “กิจวัตรประจำวันตอนเช้าของคนที่นี่คือ ออกมาทานอาหารเช้าที่ร้านขายอาหารเช้าในหมู่บ้านของตนเอง ช่วงที่ปัญหาเรืออวนรุนเข้ามานี่ไม่ว่าจะไปร้านไหน ชาวบ้านบ่นเป็นเสียงเดียวกันหมดว่าเดือดร้อนจริงๆ ทำมาหากินไม่ได้วางอวนไว้อวนก็หาย ถูกเรือนายทุนลากไปหมด” นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.24 สภากาแฟบริเวณร้านขายอาหารเช้าของชุมชน
ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

(2) การประชุมประชาคม ระยะนี้มีการจัดประชุมประชาคมระดับหมู่บ้านและประชุมประชาคมระดับตำบลควบคู่กัน โดยเริ่มจากการจัดประชุมประชาคมในระดับหมู่บ้านทุกหมู่บ้านเพื่อใช้เป็นช่องทางในการระดมความคิดเห็นจากประชาชนทั่วทุกพื้นที่ของตำบลเขาทอง จากนั้นจึงจัดประชุมประชาคมระดับตำบลขึ้นอีกครั้ง โดยรวบรวมประเด็นปัญหาและความคิดเห็นจากการประชุมประชาคมระดับหมู่บ้านเข้ามาพูดคุยสรุปประเด็นและวางแนวทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาร่วมกัน และได้ข้อสรุปของชุมชนให้มีการจัดตั้ง “กลุ่มประมงพื้นบ้าน” เพื่อเป็นกลุ่มเฉพาะในการสอดส่องดูแลให้ความช่วยเหลือการปราบรามเรืออวนรุน –อวนลากของชุมชน ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

"เราใช้ช่องทางการประชุมโดยจัดเวทีประชาคมทั้ง 2 ระดับ คือ หมู่บ้านและตำบล เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันจนได้ข้อสรุปว่า จะมีการจัดตั้ง "กลุ่มประมงพื้นบ้าน" มาช่วยเป็นหูเป็นตาให้ความช่วยเหลือคณะทำงานด้วย" นายดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

(3) วิทยุสื่อสารและโทรศัพท์มือถือ เป็นสื่อและช่องทางการสื่อสารที่มีบทบาทระหว่างการสื่อสารของกลุ่มประมงพื้นบ้านและกลุ่มผู้นำชุมชน ใช้ในการรายงานความเคลื่อนไหวของกลุ่มเรืออวนรุน – อวนลาก โดยพบว่าสาเหตุที่เลือกใช้สื่อวิทยุสื่อสารเพราะเป็นอุปกรณ์ที่สามารถหมุนคลื่นความถี่ให้อยู่ในเคลื่อนเดียวกันกับกลุ่มเรือดังกล่าว สามารถดักฟังการสื่อสารของกลุ่มเรือดังกล่าวและเข้าสกัดจับได้อย่างทันท่วงที ทว่าฝ่ายเรืออวนรุน – อวนลากก็สามารถใช้กลยุทธ์นี้ดักฟังการสื่อสารระหว่างกลุ่มประมงพื้นบ้านและกลุ่มผู้นำชุมชนได้เช่นเดียวกัน จากนั้นจึงมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์โดยใช้ช่องทางการสื่อสารด้วยโทรศัพท์มือถือแทนเนื่องจากมีสะดวกรวดเร็วและฝ่ายเรืออวนรุน – อวนลากไม่สามารถดักฟังการสื่อสารได้

"ตอนแรกเราใช้วิทยุเครื่องแดงดักฟังพวกนั้นก่อน แต่นานๆ เข้าเรือพวกนั้นมันก็ไหวตัวทัน รู้หมดว่าเราจะทำอะไร ไปจับตอนไหน เราเลยต้องเปลี่ยนเป็นใช้มือถือแทน" นางประดับ ประสมศรี (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.25 การใช้วิทยุสื่อสารในการปราบปรามเรืออวนรุน – อวนลากของชุมชน
ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

(4) สื่อสิ่งพิมพ์ พบว่าชุมชนใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ในรูปแบบหนังสือราชการที่เรียกว่า “ข้อบัญญัติท้องถิ่น” ในการประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชุมชนเป็นลายลักษณ์อักษร (ภาคผนวก ค.) เพื่อแจ้งให้ประชาชนทราบและปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนโดยทั่วกัน ส่งผลให้ภายหลักจากการการประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชุมชนผ่านข้อบัญญัติท้องถิ่น ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพต่อกฎหมายอย่างเคร่งครัดรวมทั้งปัญหาการบุกรุกของเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่นหมดไปจากชุมชนอย่างสิ้นเชิง

> “ตั้งแต่มีประกาศออกมาชาวบ้านก็ไม่มีใครเข้าไปตัดไม้ ในป่าชุมชนอีกเลย ซึ่งจริงๆแล้วเราไม่ได้ห้ามขนาดนั้น ชาวบ้านยังสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อยู่ตลอดเวลา เพียงแค่เลือกเอาต้นที่มันล้มออกมาใช้ได้เลย แต่ชาวบ้านเขาก็ไม่กล้า เขาบอกว่ากลัวถูกจับ” นายยะโกบ จิตนารี (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

2.1.2.4) ผู้รับสาร (receiver) พบว่าช่วงที่ชุมชนประสบปัญหาการบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่นปี (พ.ศ. 2535 - 2539) สามารถแบ่งผู้รับสารออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน 2) กลุ่มประชนในชุมชน 3) กลุ่มเรืออวนรุน-อวนลาก ของนายทุนต่างถิ่น

(1) กลุ่มผู้นำชุมชน เนื่องจากผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลที่ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพนับถือและนึกถึงเมื่อเกิดสถานการณ์ปัญหาภายในชุมชน รวมทั้งเป็นผู้ดำเนินการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมาตั้งแต่แรกเริ่ม ดังนั้นกลุ่มผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชนจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกในการเป็นผู้รับสาร ตามที่สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “คนในชุมชนปกครองโดยผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนก็มีหน้าที่ดูแลทุกข์ สุขของคนในชุมชน พอมีเรื่องเดือดร้อนไม่ว่าจะเรื่องเล็กเรื่องใหญ่ เขาก็จะนึกถึงผู้นำชุมชนก่อน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ กำนัน หรืออิหม่ามก็ตาม บุคคลเหล่านี้คือคนแรกที่ชาวบ้านจะนึกถึง” นายสาการียา ขุนดำริ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

นอกจากการทำหน้าที่เป็นผู้รับสารในระยะแรกในการรับฟังความเดือดร้อนของประชาชนในชุมชนที่เกิดการบุกรุกของเรืออวนรุน – อวนลากแล้ว พบว่ากลุ่มผู้นำชุมชนยังทำ

หน้าที่เป็นผู้รับสารในระยะที่กำลังดำเนินการปราบรามอีกด้วย เนื่องจากกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการปราบปรามเรืออวนรุน-อวนลากในเขตพื้นที่ชุมชน ดังนั้น ผู้นำชุมชนจึงเป็นผู้รับสารที่มีบทบาทสำคัญในระยะนี้ด้วย

> “ช่วงที่ปราบปรามเรืออวนรุนอวนลากนี่ เราก็รับข่าวจากกลุ่มประมงพื้นบ้านเป็นหลักเลย เขาจะคอยแจ้งสถานการณ์กับเราตลอด เพื่อให้เราเข้าไปจับได้ทัน” นายดลฮาหรีม ตนคลัง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.26 กลุ่มผู้นำชุมชนออกเรือตรวจการณ์เพื่อปราบปรามเรืออวนรุน – อวนลาก
ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

(2) ประชาชนในชุมชนและสมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้าน เนื่องจากปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อวิถีชีวิตของชุมชนดังนั้นการแก้ไขปัญหาจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ประชาชนในชุมชนคือหน่วยงานหลักในการให้ความช่วยเหลือและให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา โดยในระยะนี้กลุ่มประชาชนจะถูกแบ่งออกเป็น 2 จังหวะ คือ จังหวะแรกเป็นการสื่อสารไปยังผู้รับสารในภาพรวม ในที่นี้ประชาชนทั่วไปในชุมชนเพื่อให้รับทราบการวางแผนดำเนินงาน จังหวะที่สองเป็นการสื่อสารไปยังผู้รับสารในลักษณะที่เป็นกลุ่มเฉพาะในที่นี้คือ สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้าน เพื่อรับทราบขั้นตอนการปฏิบัติงานจริงและเตรียมความพร้อมในการร่วมลงมือปฏิบัติงานกับกลุ่มผู้นำชุมชน ตามที่สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “เขาคือคนพื้นที่ เขารู้ดีว่าจะต้องจัดการกับปัญหายังไง ถ้าเจอเหตุการณ์แบบนี้ต้องใช้กลยุทธ์วิธีการแบบไหน ถึงจะจัดการกับปัญหานั้นได้ ” นางประดับ ประสมศรี (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

(3) กลุ่มเรืออวนรุน-อวนลาก ของนายทุนต่างถิ่น จากการที่ชุมชนมีการประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อป้องการการบุกรุกของเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่นที่จะเข้ามากวาดล้างทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชน ผ่านข้อบัญญัติท้องถิ่นซึ่งเป็นกฎหมายที่ยังคับใช้ในพื้นที่ของชุมชน ดังนั้นเรืออวนรุน – อวนลาก ซึ่งเป็นเรือติดเครื่องยนต์ขนาดใหญ่จึงไม่สามารถเข้าไปจับสัตว์นำภายในพื้นที่ป่าชุมชนได้ ตามเนื้อหาที่ระบุในข้อบัญญัติท้องถิ่นว่า “ ห้ามนำเรือหางยาวหรือเรือที่มีเครื่องยนต์ทุกประเภทเข้าไปในพื้นที่ป่าชุมชน เว้นแต่เรือของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเท่านั้น” (องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552) และหากฝ่าฝืนจะถูกดำเนินการทางกฎหมาย เช่นเดียวกับสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนให้สัมภาษณ์ว่า

> “หลังจากที่มีข้อบัญญัติท้องถิ่นออกมา ก็ไม่มีเรืออวนรุน-อวนลาก ลำไหนปรากฏให้เห็นในพื้นชุมชนของเราอีกเลย ” นายมะหนาบ รักดี (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

จากกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539) ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสรุปเป็นภาพแสดงกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539) ดังนี้

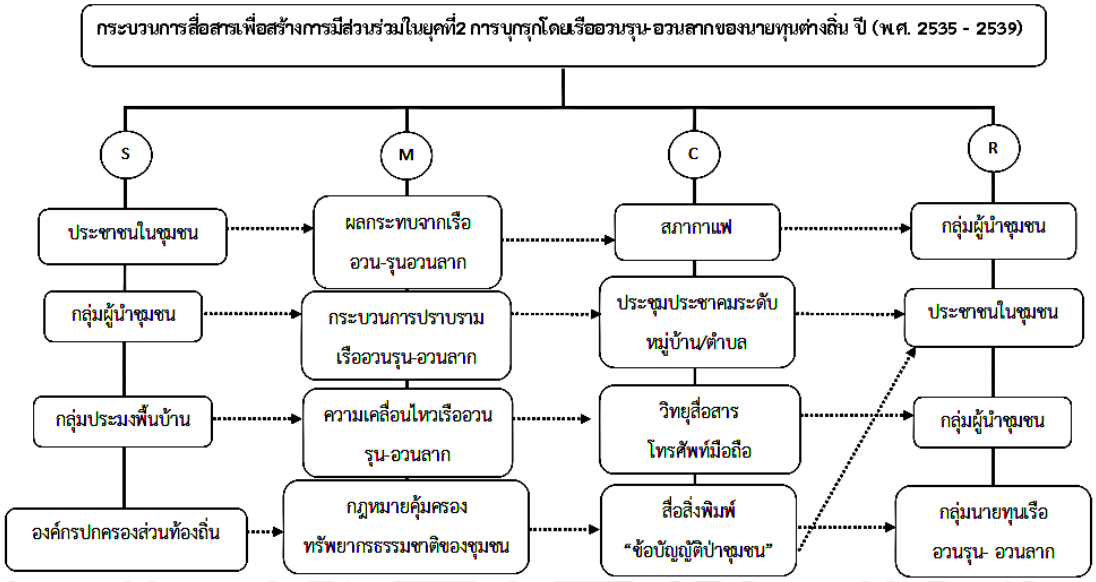

ภาพที่ 4.27 แสดงกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539)

2.1.3 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

2.1.3.1) ผู้ส่งสาร (sender) พบว่าช่วงที่ชุมชนใช้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) สามารถแบ่งบทบาทการทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน 2) กลุ่มประชาชน

(1) กลุ่มผู้นำชุมชน พบว่าผู้นำชุมชน นายสมชาย เหล่าสกุล อดีตกำนันตำบลเขาทอง และกลุ่มแกนนำชุมชน ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารหลัก เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่ริเริ่มเกิดแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยใช้การท่องเที่ยวเข้ามาเป็นกลไกในการสอดส่องดูทรัพยากรธรรมชาติ กระตุ้นให้ประชาชนเห็นคุณค่า รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ตามที่กรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า

> "ท่านนายก สมชาย แกเป็นต้นคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นมา แกบอกว่า จะใช้นักท่องเที่ยวนี่แหละเป็นคนมาช่วยดูแล

ป่าชุมชนของเรา ”นายดลฮาหรีม ตนคลัง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ดังนั้นกลุ่มผู้นำชุมชนจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารกลุ่มแรกที่ส่งสารไปยังผู้รับสารในที่นี้คือ “ประชาชนในชุมชน” เพื่อให้รับทราบวัตถุประสงค์ของการเปิดพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน พร้อมทั้งกระตุ้นให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

(2) กลุ่มประชาชน ประชาชนเป็นกลุ่มผู้ส่งสารอีกกลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารไปยังบุคคลภายนอกชุมชนในที่นี้คือ “กลุ่มนักท่องเที่ยว” เนื่องจากการที่ชุมชนเปิดพื้นที่ทำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นรูปแบบของการสื่อสารการท่องเที่ยวแบบทางเลือก ที่ประชาชนเป็นกลุ่มหลักที่มีบทบาทในการผู้สื่อสารกับกลุ่มนักท่องเที่ยว สามารถให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำทั้งในด้านข้อมูลการท่องเที่ยวและความเป็นมาของการท่องเที่ยวชุมชนได้เป็นอย่างดีสะท้อนถึงความรู้ความเข้าใจในบริบทชุมชนอย่างเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว ตามที่กรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

“เคยมีนักท่องเที่ยวพายเรือหลงในป่าชุมชน ก็ได้ชาวบ้านนี่แหละพานักท่องเที่ยวออกมาส่ง”นายดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

2.1.3.2) เนื้อหาสาร (message) พบว่าช่วงที่ชุมชนใช้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) มีเนื้อหาสารแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ 1)เนื้อหาสารเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน 2) เนื้อหาสารเกี่ยวกับการสื่อสารการท่องเที่ยวภายนอกของชุมชน

(1) เนื้อหาสารเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน เกิดขึ้นในช่วงทีชุมชนเพิ่งริเริ่มดำเนินการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดเนื้อหาสารเกี่ยวกับการใช้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในมาใช้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน การใช้รูปแบบการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกิจกรรมในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น ที่พักอาศัยและการบริการข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น ตามที่สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “ท่านนายกสมชาย กับแกนนำก็ประชุมร่วมกับชาวบ้าน พูดคุยกันก่อนจะเปิดการท่องเที่ยว ให้ชาวบ้านได้เข้าใจการทำงาน เตรียมความพร้อมทั้งเรื่องที่พัก และการให้บริการข้อมูลการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชนของเรา ” นายยะโกบ จิตนารี (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

(2) เนื้อหาสารเกี่ยวกับการสื่อสารการท่องเที่ยวภายนอกของชุมชน เกิดขึ้นในช่วงที่ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยว โดยลักษณะของเนื้อหาสารคือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน เป็นการท่องเที่ยวตามกระบวนทัศน์ทางเลือกที่ชุมชนสื่อสารกับนักท่องเที่ยวหรือบุคคลภายนอกชุมชนให้รับทราบถึงความโดดเด่นด้านทรัพยากรที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ตามที่สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “การท่องเที่ยวของที่นี่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นักท่องเที่ยวที่อยากมาดูความสมบูรณ์ของระบบนิเวศในป่าชุมชน เขาก็จะมาที่นี่เพราะโดดเด่นที่สุดของจังหวัดกระบี่แล้ว” นางมีนา โต๊ะหมุด (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

2.1.3.3) สื่อ/ช่องทาง (media/channel) พบว่าช่วงที่ชุมชนใช้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) มีการใช้สื่อ/ช่องทางในการสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ 1) สภากาแฟ 2) การประชุมประชาคม 3) สื่อกิจกรรม

(1) สภากาแฟ ใช้เป็นช่องทางในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนกับประชาชนและระหว่างประชาชนด้วยกันเองภายในชุมชน โดยการสภากาแฟจะเกิดขึ้นบริเวณท่าเทียบเรือเก่าและใหม่ของชุมชน การใช้ช่องทางการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการลักษณะนี้เป็นการพูดคุยแบบโยนหินถามทาง เพื่อสำรวจท่าทีและความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการเปิดพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าประชาชนมีท่าทีและความคิดเห็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนจะดำเนินการเปิดพื้นที่การสื่อสารแบบเป็นทางการอีกครั้งในขั้นตอนต่อไป สอดคล้องตามที่กรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งเล่าว่า

> “เราต้องฟังเสียงชาวบ้านก่อนว่าเขาเห็นด้วยหรือไม่ วิธีที่ดีที่สุดก็คือ คุยแบบสบายๆ ในสภากาแฟ จิบกาแฟไป คุยไป เราจะได้

คำตอบที่เป็นธรรมชาติ เป็นความต้องการของชาวบ้านจริงๆ” นาย
ดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

(2) การประชุมประชาคม นอกจากการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการแล้ว ชุมชนยังใช้การสื่อสารแบบเป็นทางการในรูปแบบของ “การประชุมประชาคมหมู่บ้านและการประชุมประชาคมตำบล” เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนอย่างทั่วถึงและสอดคล้องกับบริบทของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน และนำข้อสรุปจากเวทีประชาคมในแต่ละหมู่บ้านเข้าสู่การประชุมชนประชาคมระดับตำบลเป็นลำดับต่อไป เพื่อตกผลึกข้อมูลและเรียงลำดับความสำคัญ ในการวางแผนดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป ตามที่กรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งเล่าว่า

“พอเราสำรวจเสียงชาวบ้านแล้วพบว่า ชาวบ้านเห็นด้วย
เป็นส่วนใหญ่ คราวนี้เราก็ต้องประชุมประชาคมทั้ง2 ระดับกันอีกที
เพื่อจัดระเบียบความคิดและวางแผนเรื่องการท่องเที่ยวแบบจริงจัง”
นายดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.28 การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในขุมชนในการประชุมประชาคมของตำบลเขาทอง

ที่มา : สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง, 2552

(3) สื่อกิจกรรม พบว่าช่องทางในการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชน คือ “กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ในที่นี้คือ กิจกรรมพายเรือคายัคเพื่อเข้าชมความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศภายในป่าชุมชน” เป็นกิจกรรมที่ทำหน้าที่เป็นช่องทางในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวแบบทางเลือกโดยพบว่า วัตถุประสงค์ที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนคือ ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเป็นหลัก โดยสื่อกิจกรรมในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนดังกล่าวนี้นอกจากดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีแล้ว พบว่ายังก่อให้เกิดช่องทาง/สื่อในรูปแบบอื่นอีกด้วย เช่น “สื่อบุคคล” คือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนและนำไปบอกต่อนักท่องเที่ยวท่านอื่นๆ รวมทั้งสื่อ“สื่ออินเตอร์เน็ต”เป็นการบอกต่อในลักษณะการเขียน Review ,Blog ท่องเที่ยวต่างๆเพื่อเป็นข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุมชน

> “ชุมชนเรามีจุดเด่นอยู่แล้วนะ พายคายัคที่นี่ดังระดับโลก นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่มาแล้วจะมาอีก คือ ของดีจริงเราแทบไม่ต้องไปประชาสัมพันธ์อะไรเลย นักท่องเที่ยวเขาไปบอกต่อกันเอง ปีปีหนึ่งต่างชาติมาทุกทวีปเลย คุณมาดูได้” นายอะหรีม พิศแลงาม (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

2.1.3.4) ผู้รับสาร (receiver) พบว่าช่วงที่ชุมชนใช้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) ผู้รับสารสามารถจัดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มประชาชน 2) กลุ่มนักท่องเที่ยว

(1) กลุ่มประชาชน ด้วยประชาชนในชุมชนมีศักดิ์และสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ดังนั้นเมื่อจะดำเนินการเปิดพื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประชาชนในชุมชนจึงกลุ่มผู้รับสารกลุ่มแรกที่จะต้องรับทราบนโยบาย ขั้นตอนการดำเนินงานรวมทั้งมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน ตามที่กรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “ถ้าจะเปิดการท่องเที่ยวของชุมชน คนในชุมชนจะต้องทราบก่อนถ้าเขาไม่เห็นด้วยการท่องเที่ยวก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะจะ

ทำงานลำบากชาวบ้านไม่ช่วย เราทำกันเองไม่ได้หรอกครับ” นาย วุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

(2) กลุ่มนักท่องเที่ยว คือผู้รับสารที่เป็นบุคคลภายนอกชุมชน ที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน โดยพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมากกว่านักท่องเที่ยวชาวไทย เนื่องจากเนื้อหาของสารเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบทางเลือกตามที่ได้กล่าวในข้างต้น ซึ่งการท่องเที่ยวในลักษณะจะสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ชื่นชอบการสัมผัสธรรมชาติ วิถีชีวิตชุมชนรวมถึงการได้แสวงหาความท้าทายพบเจอทรัพยากรธรรมชาติใหม่ๆอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นคุณลักษณะเหล่านี้มักปรากฏให้เห็นในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวต่างชาติ นิยมการท่องเที่ยวแบบท้าทาย ค้นหาความแปลกใหม่ให้กับตัวเองอยู่เสมอ ตามที่กรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “ในชุมชนของเราส่วนใหญ่จะเจอฝรั่งมากกว่าคนไทย เพราะฝรั่งเขาชอบความท้าทายชอบการที่ได้สัมผัสธรรมชาติ บางรายถึงขึ้นไม่พายเรือแต่นอนหงายไหลไปตามน้ำเลยก็มี เขาบอกว่าที่นี่สวยมา เขาชอบ” นายดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) ประกอบกับการศึกษาเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสรุปเป็นภาพแสดงกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) ดังนี้

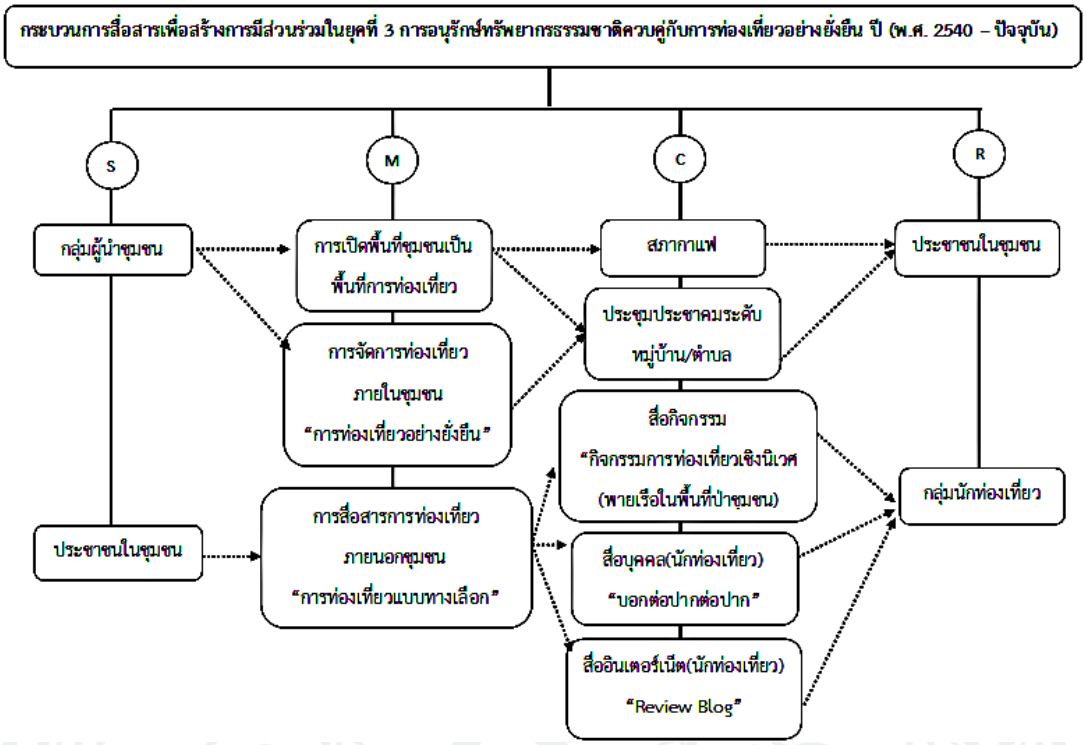

ภาพที่ 4.29 แสดงกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

2.1.4 วิเคราะห์ภาพรวมของกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

จากการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในแต่ละยุคตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ภาพรวมของการสื่อสารในแต่ละยุคตามองค์ประกอบของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร (S) เนื้อหาสาร (M) สื่อ/ช่องทาง (C) ผู้รับสาร (R) โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.4.1 ผู้ส่งสาร(S) จากการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในแต่ละยุคจะเห็นได้ว่า ผู้ส่งสารในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ มีความหลากลายและสลับบทบาทการเป็นผู้ส่งสารร่วมกันภายในชุมชน ทั้งในลักษณะของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน กลุ่มแกนนำชุมชน และประชาชน กลุ่มหรือหน่วยงานภายในชุมชนได้แก่ กลุ่มประมงพื้นบ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งยังรวมถึงบุคคลภายนอกชุมชนในที่นี้คือ เจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.4.1.1 กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ และกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการได้แก่ อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นของชุมชน โดยกลุ่มผู้นำกลุ่มนี้พบว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารมากที่สุดและเป็นกลุ่มผู้ส่งสารกลุ่มแรกที่ทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ในช่วงแรกเลยที่ชุมชนของเราเกิดปัญหา คนที่เป็นต้นคิดเริ่มจัดการปัญหาทรัพยากรที่เกิดขึ้นในชุมชนคือ ท่านนายกสมชาย เหล่าสกุล เมื่อก่อนแกเป็นกำนันตำบลเขาทอง เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่าม บีหลั่น กอเต็บนี่ ลูกน้องแกทั้งนั้น รวมทั้งพวกผมด้วยที่เป็นกรรมการหมู่บ้านในตอนนั้น” นายดลฮาหรีม ตนคลัง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

เนื่องจากผู้นำที่เป็นทางการดังกล่าวเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการประชาชนในชุมชน ดังนั้นจึงเป็นกลุ่มบุคคลที่ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพนับถือโดยอำนาจหน้าที่ ประกอบกับคุณลักษณะบางประการของผู้นำชุมชน เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนในชมชนว่าเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในความเป็นนักอนุรักษ์และ เป็นผู้ริเริ่มตระหนักถึงปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนรวมทั้งคำนึงถึงผลกระทบจากที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชนภายในชุมชนอย่างเห็นได้ชัด ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “กำนันแกก็อยู่เฉยไม่ได้พอชาวบ้านเดือดร้อน เสียงบ่นหนาหูแกทนดูลูกบ้านโดนเอาเปรียบจากเรือพวกนั้นไม่ได้ ก็เรียกประชุมคณะทำงานเหมือนเดิมเพื่อหาทางจัดการปัญหาที่มันเกิดขึ้น” นายดลฮาหรีม ตนคลัง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

จากลักษณะดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดความไว้วางใจในการวางแผน หรือการตัดสินในการแก้ปัญหาของชุมชน เช่นเดียวกับผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นของชุมชน ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นกลุ่มผู้นำตามธรรมชาติที่ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่งในฐานะผู้นำทางศาสนา ยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำหรือการขอความร่วมมือ

ของกลุ่มผู้นำในลักษณะดังกล่าวด้วยความเต็มใจในฐานะพี่น้องร่วมศาสนาเดียวกัน ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “บังหมุดแกเก่งน่ะ เป็นผู้นำทางศาสนาที่ชาวบ้านที่นี่ก็ให้ความเคารพ นับถือแกอยู่แล้ว เพราะในชุมชนของเรานี่มุสลิมทั้งนั้น ถ้าโต๊ะอิหม่ามไปขอร้อง หรือว่าขอช่วยให้ปฏิบัติตาม ชาวบ้านเขาก็จะไม่ขัดเพราะเขานับถือ ” นายดลฮาหรีม ตนคลัง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

จะเห็นได้ว่าการทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการตามที่กล่าวมานั้น เป็นการส่งเสริมบทบาทและเสริมศักยภาพในการทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารของชุมชนซึ่งกันและนอกจากลักษณะความโดดเด่นในการเป็นอนุรักษ์และเป็นที่เคารพนับถือทางศาสนาของประชาชนในชุมชนแล้ว กลุ่มผู้นำชุมชนยังที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของประชาชนในชุมชนทั้งยังเป็นกลุ่มบุคคลมีความคุ้นชินกับแนวทางในการติดต่อสื่อสารกับคนในชุมชนให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

2.1.4.1.2 บุคคลภายนอกชุมชน นอกจากกลุ่มผู้นำชุมชนทำหน้าที่ผู้ส่งสารเป็นหลักภายในชุมชนแล้วยังพบว่า ชุมชนได้มีการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกชุมชน ในที่นี้คือ เจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้ ได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารร่วมด้วยในช่วงที่ชุมชนประสบวิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายในยุคที่ 1 ปี (พ.ศ.2512 -2534) เนื่องจากเจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างดี ดังนั้นในช่วงที่ป่าชายเลนของชุมชนถูกทำลาย เจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้จึงเป็นผู้ที่สวมบทบาทเป็นผู้ส่งสารให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญป่าชายเลนซึ่งเป็นของทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อระบบนิเวศของชุมชน สร้างความน่าเชื่อถือในแหล่งข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการให้กับประชาชนในชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนได้เป็นอย่างดี ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> ส่วนเจ้าหน้ากรมป่าไม้เขามีความรู้เรื่องทรัพยากรป่าไม้ดีอยู่แล้ว คำพูดเขาน่าเชื่อถือมากกว่าพวกผมอีก เราก็เลยเชิญเขามาให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของระบบนิเวศในป่าชายเลนกับชาวบ้าน

ว่ามันเป็นอย่างไร แล้วเกี่ยวข้องกับปากท้องของชาวบ้านอย่างไร ทำไมถึงต้องช่วยกันดูแลรักษาไม่ให้ถูกทำลายไปมากกว่านี้” นาย วุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

2.1.4.1.3 กลุ่ม /หน่วยงานภายในชุมชน ได้แก่ กลุ่มประมงพื้นบ้านและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกลุ่มประมงพื้นบ้านทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารเพื่อวัตถุประสงค์บางประการและบางสถานการณ์เท่านั้น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารของชุมชนมากที่สุด ในกรณีนี้พบว่ากลุ่มประมงพื้นบ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารไปยังกลุ่มผู้นำชุมชนเพียงกลุ่มเดียว ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกและสนับสนุนการปฏิบัติงานของกลุ่มผู้นำชุมชนในระยะการดำเนินการปราบปราบเรืออวนรุน – อวนลาก ตามที่สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

“กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นกลุ่มเฉพาะที่เราจัดตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยปราบเรืออวนรุน – อวนลากให้หมดไปจากชุมชนของเรา หน้าที่หลักก็คือต้องคอยสอดส่องเรือพวกนั้น ถ้าเห็นก็ต้องรีบแจ้งไปทางเรือตรวจการณ์ทันที ๆไม่อย่างงั้นมันจะไหวตัวทันและหนีไปได้” นางนัดดา เด็นมินทร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

นอกจากกลุ่มประมงพื้นบ้านตามที่กล่าวมาแล้วนั้นยังพบว่ามีผู้ส่งสารที่มีลักษณะเดียวกันคือเป็นผู้ส่งสารเพื่อวัตถุประสงค์บางประการและบางสถานการณ์เท่านั้น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารของชุมชนมากที่สุด ในกรณีนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในที่นี้คือองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชุมชนต้องอาศัยอำนาจหน้าในการการประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชุมชนและการออกกฎหมายข้อบัญญัติท้องถิ่นต่างๆ เพื่อบังคับใช้ในพื้นที่ของชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มงวดตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสารเพิ่มมากขึ้น ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

“หลังจากปัญหาจบไปแล้วเราก็ป้องกันไม่ให้เรือพวกนั้นเข้ามาอีกโดยการประกาศพื้นที่ป่าชายเลนเป็นพื้นที่ป่าชุมชนไปเลย ก็ให้ทางอบต. เขาออกกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร ประกาศในราช

กิจจาเป็นเรื่องเป็นราว ใครฝ่าฝืนหรือทำผิดหลังจากนี้ ก็ต้องรับโทษตามกฎหมายกันไป นายอะหรีม พิศแลงาม (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

2.1.4.2 เนื้อหาสาร (M) จากการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในภาพรวมจะเห็นได้ว่า เนื้อหาสารจะมีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ปัญหาของชุมชนในแต่ละยุค ได้แก่ ยุคที่ 1วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 -2534) เป็นยุคที่ชุมชนประสบปัญหาขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ ป่าชายเลนถูกทำลาย ปริมาณสัตว์น้ำลดลงรวมทั้งปัญหาการทำประมงเชิงทำลายของคนในชุมชน ตามที่ผู้นำชุมชนให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ในช่วงปี พ.ศ. 2515 เป็นช่วงที่มีการสัมปทานป่ารวมถึงป่าชายเลนด้วย ทำให้มีการตัดไม้โกงกางไปเผาถ่าน ตัดกันแบบทำลายล้าง ยิ่งในสมัยนั้นมีทั้งโจร เสือ และผู้มีอิทธิพลมากมาย พอให้สัมปทานไปแล้ว มันก็ไม่ไปตัดไม้ตามที่สัมปทานทำให้พื้นที่ป่าหายไป ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ต้นไม้หรือป่าโกงกางที่คอยเป็นร่มเงาบังแดดเป็นที่หลบภัยให้สัตว์น้ำขนาดเล็กอย่างพวกแพลงตอนก็ไม่มีที่อยู่ คราวนี้เราต้องมามองว่า เมื่อระบบนิเวศเสียก็จะทำให้สัตว์น้ำค่อย ๆ หายไปด้วย” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

> “มันตัดไม้ คือตัดแล้วมันไม่ได้ปลูก ตัดแล้วก็ตัดเลย เอาไปเผ่าถ่านส่งต่างประเทศ ส่งสิงคโปร์ พอช่วงหลังป่าก็หมดไปเรื่อยๆ นายทุนสัมปทานนี่เอาเปรียบมาก เขาไม่ได้ตัดแค่พื้นที่ที่สัมปทานแต่ตัดหมดไม้ทุกชนิด ทั้งตำบลเขาทองร่วมกันแล้ว 2 พันกว่าไร่ ป่าที่เขาเว้นไว้ใช้สอยกับชุมชนก็เข้ามาตัดหมด ไม่เว้น” อภิศักดิ์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2560)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวส่งผลให้เนื้อหาสารในยุคนี้มีรายละเอียดเกี่ยวกับ แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้ง

ผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลาย ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “เรื่องที่ให้ความรู้กับชาวบ้านก็จะเกี่ยวกับปัญหาทรัพยากรที่เกิดขึ้นในชุมชนนี่แหละครับ เราพยายามบอกชาวบ้านว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมันเป็นปัญหาของเราทุกคน เพราะมันกระทบกันหมด กำนันสมชาย ถึงขั้นต้องอธิบายว่า ทรัพยากร คืออะไร เพราะชาวบ้านเขาไม่รู้จริงๆครับตอนนั้น นายดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

> “นอกจากเรื่องทรัพยากรป่าไม้แล้ว เรื่องการทำประมงทำลายล้างก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เป็นปัญหาของชุมชนตอนนั้น เราก็บอกให้ประชาชนเลิกทำประมงเชิงทำลายเสีย เพราะว่ามันทำให้สัตว์น้ำยิ่งหายาก ลดจำนวนลงเร็ว ย้ำให้เห็นถึงผลกระทบว่าจับสัตว์น้ำมาได้จำนวนมากจริง แต่เอาไปใช้ได้แค่นิดเดียวมันไม่คุ้ม ลูกปลา ลูกกุ้งที่ยังกินไม่ได้ก็ต้องทิ้งไป แทนที่จะรอให้มันโตแล้วจะเอามากิน มาขาย” นายอะหรีม พิศแลงาม (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ต่อมาในยุคที่ 2 ยุคการบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539) เป็นยุคที่ชุมชนประสบปัญหาการบุกรุกของเรืออวนรุน – อวนลาก อุปกรณ์ประมงของประชาชนถูกทำลาย และปริมาณสัตว์น้ำลดจำนวนลง เนื้อหาสารจึงมีรายละเอียดเกี่ยวกับ ผลกระทบ กระบวนการปราบปราบและความเคลื่อนไหวของเรืออวนรุน-อวนลากรวมทั้งเนื้อหาสารเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติของชุนชน ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านและสมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ปราบจริง จับจริง ครับไม่มีข้อยกเว้นใดๆ ครั้งแรกหยวนๆ ตักเตือนแต่ไม่จับ ครั้งที่สองบันทึก ทำประวัติเลย แต่ถ้ายังมีครั้งที่สาม ก็จับเลยครับส่งศาลพิจารณาต่อเลย” นายดลฮาหรีม ตนคลัง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

> “ผมจะออกไปลาดตระเวนเงียบๆ ช่วงดึก เมื่อพบเห็นเรืออวนพวกนั้นผมก็แจ้งไปที่กำนันทันที” นายสาการียา ขุนดำริ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) เป็นยุคที่ชุมชนใช้การท่องเที่ยวมาเป็นกลไกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน เนื้อหาสารจึงมีรายละเอียดเกี่ยวกับ การเปิดพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน (การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน) และการสื่อสารการท่องเที่ยวภายนอกชุมชน (การท่องเที่ยวแบบทางเลือก) ตามที่สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ท่านนายกสมชาย กับแกนนำก็ประชุมร่วมกับชาวบ้าน พูดคุยกันก่อนจะเปิดการท่องเที่ยว ให้ชาวบ้านได้เข้าใจการทำงาน เตรียมความพร้อมทั้งเรื่องที่พัก และการให้บริการข้อมูลการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่ชุมชนของเรา ” นายยะโกบ จิตนารี (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

> “การท่องเที่ยวของที่นี่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นักท่องเที่ยวที่อยากมาดูความสมบูรณ์ของระบบนิเวศในป่าชุมชน เขาก็จะมาที่นี่เพราะโดดเด่นที่สุดของจังหวัดกระบี่แล้ว” นางมีนา โต๊ะหมุด (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

จากความสอดคล้องและสัมพันธ์กันระหว่างเนื้อหาสารกับบริบทสถานการณ์ปัญหาของชุมชนในแต่ละยุคตามที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่กลุ่มผู้นำชุมชนได้ทำการสื่อสารออกไปยังชุมชนผู้รับสารให้เกิดความรู้ความเข้าใจและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความคาดหวังของชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยยุคที่ 1วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 -2534) พบว่าประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้เห็นคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เกิดความรู้สึกหวงแหนและเป็นเจ้าของร่วมกันตลอดจนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการละเลิกการทำประมงเชิงทำลายและหันมาประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ตามที่ผู้นำชุมชนและสมาชิกกรรมการหมู่บ้านให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “แต่ตอนนั้นชาวบ้านบางส่วนก็มีการต่อต้านอยู่บ้าง มีทั้งคนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการปราบปรามเรืออวนรุน – อวนลาก แต่เราถือว่าเราทำงานตามกฎหมายสุดท้ายก็มีการปรับเปลี่ยนยอมรับ” อภิศักดิ์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

> หลังจากนั้นชาวบ้านก็รวมตัวกันช่วยกันปลูกป่าทดแทน คนละต้นสองต้น สามสี่ต้นด้วยไม่นานทรัพยากรต่างๆมันก็ค่อยๆฟื้นตัวจนสมบูรณ์ขึ้นมามันเอง” มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

> “ด้วยความที่เขาเดือดร้อน เพราะฉะนั้นวิธีไหนก็ตามที่ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำกลับมาอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิมเขาก็ยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมกับเรา ให้ความร่วมมือกับเรา” นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539) พบว่าประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือในการปราบปราบเรืออวนรุน-อวนลาก เป็นผู้รายงานสถานการณ์ปัญหาและเข้าร่วมการแก้ไขปัญหาโดยการจัดตั้งกลุ่มประมงพื้นบ้านขึ้นมาเป็นกลุ่มเฉพาะในการช่วยส่งข่าวสารความเคลื่อนไหวของเรืออวนรุน-อวนลากระหว่างการปฏิบัติงานของกลุ่มผู้นำชุมชน จนกระทั่งชุมชนสามารถปราบปรามเรืออวนรุน-อวนลากได้สำเร็จ ตามที่ผู้นำชุมชนท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ช่วงนั้นเราก็มีชาวบ้านช่วยเป็นหูเป็นตาให้ด้วยเพราะชาวบ้านเขาเดือดร้อนอยู่แล้ว เขาพบเรืออวนรุน-อวนลากที่ไหนก็จะแจ้งมาที่เราเลย ตั้งแต่ตอนนั้นเรืออวนรุน- อวนลากก็เริ่มน้อยลงจนค่อยๆหมดไปจากชุมชน มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ยุคที่3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) พบว่าประชาชนในชุมชนเห็นคุณค่าและรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกันของทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติคือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ

สามารถสร้างรายได้ให้จากการท่องเที่ยวให้กับชุมชนดังนั้นประชาชนในชุมชนจึงความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนส่งผลให้การท่องเที่ยวประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติสามารถดำเนินการท่องเที่ยวมาจนถึงยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้นำชุมชนที่ให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างแรกเลยที่ผมคำนึงถึงคือการเปิดโอกาสใช้ชาวบ้านในชุมชนเขาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนเรื่องการท่องเที่ยวว่า เราจะดำเนินการไปในทิศทางไหน อย่างไร ตรงนี้ที่เราต้องทำก็เพราะว่ามันเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า รู้สึกหวงแหน รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า เนื้อหาสารที่นำเสนอในแต่ละยุคจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับสถานการณ์ปัญหาและบริบทชุมชนที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ ส่งผลให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสารมากขึ้นสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเกียวกับวัตถุประสงค์ของการสื่อสารจนกระทั่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนผู้รับสาร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลข้างต้นมาสรุปเป็นตารางแสดงแสดงความสอดคล้องระหว่างบริบท/สถานการณ์ปัญหาชุมชนกับการนำเสนอเนื้อหาสารของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ ดังนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงความสอดคล้องระหว่างบริบท/สถานการณ์ปัญหาชุมชนกับการนำเสนอเนื้อหาสารของชุมชน ท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่

ยุคที่/ปี พ.ศ.	บริบทชุมชน / สถานการณ์ปัญหา	รายละเอียดเนื้อหาสาร	ผลของเนื้อหาสารที่สอดคล้องกับบริบท
ยุคที่ 1 วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย (พ.ศ.2512 -2534)	• ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ • ป่าชายเลนถูกทำลาย • ปริมาณสัตว์น้ำลดลง • การทำประมงเชิงทำลายของคนในชุมชน	• แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน • ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ • ผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลาย	• ประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้ เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน • เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการละเลิกการทำประมงเชิงทำลายและหันมาประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน
ยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น (พ.ศ. 2535 - 2539)	• การบุกรุกของเรืออวนรุน – อวนลาก • อุปกรณ์ประมงของประชาชนถูกทำลาย • ปริมาณสัตว์น้ำลดจำนวนลง	• ผลกระทบของเรืออวนรุน-อวนลาก • การปราบปราบเรืออวนรุน-อวนลาก • ความเคลื่อนไหวของเรืออวนรุน-อวนลาก • กฎหมายคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติของชุน	• ประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือในการปราบปราบเรือวนรุน-อวนลาก • จัดตั้งกลุ่มประมงพื้นบ้านขึ้นมาเป็นกลุ่มเฉพาะในการช่วยส่งข่าวสารความเคลื่อนไหวของเรืออวนรุน-อวนลาก จนกระทั่งชุมชนสามารถปราบปรามเรืออวนรุน-อวนลากได้สำเร็จ
ยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)	• ชุมชนใช้การท่องเที่ยวมาเป็นกลไกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน	• การเปิดพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยว • การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน (การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน) • การสื่อสารการท่องเที่ยวภายนอกชุมชน (การท่องเที่ยวแบบทางเลือก)	• ประชาชนในชุมชนเห็นคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว • ให้ความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ • ชุมชนประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

2.1.4.3 สื่อ/ช่องทาง (C) จากการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในภาพรวมจะเห็นได้ว่า ชุมชนมีการใช้สื่อและช่องทางที่หลากหลายในการสื่อสาร ได้แก่ การประชุม ซึ่งสามารถแยกย่อยออกเป็น การประชุมเฉพาะกลุ่ม การประชุมประชาคมทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล, สภากาแฟ, การใช้สื่อบุคคล, สื่อกิจกรรม, สื่ออินเตอร์เน็ต, สื่อสิ่งพิมพ์ รวมทั้งอุปกรณ์สื่อสาร ได้แก่ วิทยุสื่อสาร โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น พบว่าชุมชนเลือกใช้สื่อ/ช่องทางแตกต่างกัน โดยเน้นการเลือกใช้งานสื่อ/ช่องทางที่สอดคล้องระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเป็นหลัก ดังนี้

1) สื่อ/ช่องทางการประชุม สำหรับการประชุม จัดเป็นสื่อและช่องทางที่มีบทบาทมากที่สุดในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยจะเห็นได้ว่าในชุมชนมีการจัดประชุมบ่อยครั้งและใช้สื่อ/ช่องทางการประชุมครอบคลุมทั้ง 3 ยุค เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่สามารถจัดแบ่งรูปแบบการพูดคุยออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1) การพูดคุยแบบเป็นทางการ ได้แก่ การประชุมประชาคมหมู่บ้านและการประชุมประชาคมระดับตำบล และ 2) การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ สภากาแฟและการประชุมเฉพาะกลุ่ม

(1) การพูดคุยแบบเป็นทางการ

การประชุมประชาคมหมู่บ้านและการประชุมประชาคมระดับตำบลนั้น เป็นการพูดคุยแบบเป็นทางการ พบว่าผู้นำชุมชนมักใช้เป็นช่องทางในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชนในชุมชนเพื่อวางแผน ทำข้อตกลงหรือชี้แจงขั้นตอนดำเนินงานกับประชาชน โดยพบว่าในแต่ละยุคล้วนมีการพูดคุยแบบเป็นทางการผ่านการประชุมประชาคมทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบลทั้งสิ้น เช่น ในยุคที่ 3 จัดการประชุมประชาคมทั้งในระดับหมู่บ้านและตำบลเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชน เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “พอเราสำรวจเสียงชาวบ้านแล้วพบว่า ชาวบ้านเห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่ คราวนี้เราก็ต้องประชุมประชาคมทั้ง2 ระดับกันอีกทีเพื่อจัดระเบียบความคิดและวางแผนเรื่องการท่องเที่ยวแบบจริงจัง”
> นายดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

(2) การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ

การประชุมเฉพาะกลุ่มเป็นการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการระหว่างผู้นำชุมชนคือนาย สมชาย เหล่าสกุล อดีตกำนันตำบลเขาทองและกลุ่มผู้นำชุมชนได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านรวมทั้งอิหม่าม บีหลั่น กอเต็บของชุมชน เพื่อวางแผนกำหนดแนวทางการบริหารจัดการร่วมกันก่อนดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “เริ่มต้นการพูดคุยติดต่อกันจากการที่หมู่บ้านของเรามีปัญหาทรัพยากร คือป่าก็ไม่มี สัตว์น้ำก็ไม่มีให้จับ ตอนนั้นกำนันสมชาย แกเลยเรียกพวกเรามาประชุมกันเป็นกลุ่มเฉพาะก่อน มีแกนนำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โต๊ะอิหม่ามด้วยเพราะโต๊ะอีหม่ามนี่ที่นี่คนนับถือมาก คนส่วนใหญ่มุสลิมทั้งนั้น ก็ได้มาพูดคุยกันว่าตอนนี้ปัญหามันเกิดแล้ว เราจะแก้ปัญหาอย่างไรดี ก็ได้ข้อสรุปว่าเราจะต้องเริ่มต้นแก้ปัญหาด้วยการให้ความรู้ชาวบ้านก่อน ” นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

นอกจากการประชุมเฉพาะกลุ่มระหว่างผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้นำชุมชนแล้ว ยังพบว่าชุมชนยังใช้การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการอีกรูปแบบหนึ่งคือ “สภากาแฟ” เป็นช่องทางการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่สนใจร่วมกันภายในชุมชนอีกด้วย โดยสภากาแฟเป็นการพูดคุยระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชนรวมทั้งการพูดคุยระหว่างกลุ่มประชาชนด้วยกันเอง ทั้งนี้ลักษณะกลุ่มจะเป็นเพียงการสื่อสารในกลุ่มขนาดเล็กๆ มักใช้เป็นช่องทางในการรับฟังปัญหาและสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน โดยในยุคที่ 2 พบว่าสภากาแฟเกิดขึ้นบริเวณร้านขายอาหารเช้าของชุมชนและเป็นการพูดคุยรับฟังปัญหาความเดือนร้อนของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการบุกรุกของเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “กิจวัตรประจำวันตอนเช้าของคนที่นี่คือ ออกมาทานอาหารเช้าที่ร้านขายอาหารเช้าในหมู่บ้านของตนเอง ช่วงที่ปัญหาเรืออวนรุนเข้ามานี่ไม่ว่าจะไปร้านไหน ชาวบ้านบ่นเป็นเสียงเดียวกันหมดว่า

> เดือดร้อนจริงๆ ทำมาหากินไม่ได้วางอวนไว้อวนก็หาย ถูกเรือนายทุนลากไปหมด” นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

ทั้งนี้นอกจากร้านขายอาหารเช้าในชุมชนที่ประชาชนในชุมชนใช้เป็นช่องทางในการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในรูปแบบสภากาแฟตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังพบว่า สภากาแฟเกิดขึ้นได้ทุกที่ที่มีการชุมนุมกันของประชาชนในชุมชน โดยในยุคที่ 3 สภากาแฟจะเกิดขึ้นบริเวณท่าเรือของชุมชนทั้งท่าเรือเก่าและท่าเรือใหม่เป็นการพูดคุยแบบโยนหินถามทาง เพื่อสำรวจท่าทีและความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการเปิดพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าประชาชนทีท่าทีและความคิดเห็นอย่างไร ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “เราต้องฟังเสียงชาวบ้านก่อนว่าเขาเห็นด้วยหรือไม่ วิธีที่ดีที่สุดก็คือ คุยแบบสบายๆ ในสภากาแฟ จิบกาแฟไป คุยไป เราจะได้คำตอบที่เป็นธรรมชาติ เป็นความต้องการของชาวบ้านจริงๆ” นายดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าสื่อ/ช่องทางการประชุมทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการก่อให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนในชุมชนเพื่อแจ้งข่าวสารและเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันภายในชุมชน เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication) ซึ่งผู้รับสารในที่นี้คือประชาชนในชุมชนสามารถโต้ตอบ (feedback) ได้ในทันที สร้างความคุ้นเคยและเข้าใจอันดีในการมีส่วนร่วมเพื่อดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของในชุมชน

2) สื่อบุคคล พบว่ามีบทบาทในยุคที่ 2 เป็นยุคที่ประชาชนในชุมชนบางกลุ่มใช้อุปกรณ์ประมงเชิงทำลายในการทำประมง ดังนั้นชุมชนจึงใช้สื่อบุคคลในที่นี้คือนายมะหมูด รักษ์ดี อิหม่ามประจำชุมชน ในการพูดคุยทำความเข้าใจและเจรจาแบบบ้านต่อบ้าน เพื่อโน้มน้าวใจประชาชนในชุมชนบางส่วนที่ไม่เข้าร่วมการประชุมประชาคมและยังใช้อุปกรณ์ประมงเชิงทำลายในการทำประมง ให้เกิดความเข้าใจถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวต่อทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน รวมทั้งได้พูดคุยทำการขอความร่วมมือกันฉันท์พี่น้องร่วมศาสนาเดียวกัน ส่งผลให้ประชาชน

กลุ่มดังกล่าวค่อยๆปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเกิดการยอมรับในเนื้อหาสารและยกเลิกการทำประมงเชิงทำลายในที่สุด ตามที่ผู้นำชุมชนท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ในช่วงมีปัญหามีการเดินคุยกับลูกบ้านทุกบ้าน เพื่อเจรจาต่อรองให้มีการเปลี่ยนวิธีทำมาหากินในทะเล ทำประมงแบบไม่กระทบสัตว์น้ำ บางบ้านก็เปลี่ยนอาชีพไปเลยก็มี เนื่องจากเป็นชาวมุสลิมเหมือนกันจึงพูดคุยได้ง่าย ทำให้ปัญหามันค่อยๆลดลงจนหมดไป” มะหมูด รักดี (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การสื่อสารลักษณะนี้เป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชนในชุมชน เป็นการสื่อสารที่สามารถโน้มน้าวใจให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ทั้งนี้บทบาทในการโน้มน้าวใจของสื่อบุคคล ยังไม่ยุติลงเพียงยุคที่ 2 เท่านั้น โดยพบว่า ในยุคที่ 3 ยุคที่ชุมชนใช้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาเป็นกลไกในการอนุรักษ์ทรัพยากร “สื่อบุคคล” มีบทบาทในการทำหน้าที่โน้มน้าวบุคคลภายนอกชุมชนให้เกิดความสนใจและเดินทางมาท่องเที่ยวภายในชุมชนอีกด้วย โดยสื่อบุคคลในยุคนี้ คือ “กลุ่มนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง” ที่เดินทางเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน ในลักษณะของการบอกต่อแบบปากต่อปาก ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนจำนวนมาก ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ชุมชนเรามีจุดเด่นอยู่แล้วนะ พายคายัคที่นี่ดังระดับโลก นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่มาแล้วจะมาอีก คือ ของดีจริงเราแทบไม่ต้องไปประชาสัมพันธ์อะไรเลย นักท่องเที่ยวเขาไปบอกต่อกันเองปีปีหนึ่งต่างชาติมาทุกทวีปเลย คุณมาดูได้” นายอะหรีม พิศแลงาม (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

3) สื่อกิจกรรม นอกจากสื่อการประชุมและสื่อบุคคลมีบทบาทในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้ว ยังพบว่าสื่อกิจกรรมก็เป็นอีกสื่อหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญไม่แพ้กัน โดยกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นได้แก่ กิจกรรมปลูกป่าชายเลนและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำหรับสื่อกิจกรรม “ปลูกป่าชายเลน” พบว่าชุมชนจัดขึ้นหลังจากที่มีการให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลาย เมื่อประชาชนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักในประเด็น

ดังกล่าว สื่อกิจกรรมจึงมีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแสดงออกถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในชุมชนที่บ่งบอกถึงความรัก หวงแหน และเป็นส่วนหนึ่งที่ร่วมฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนด้วยตนเอง ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ต้นไม้ต้นไหนที่เขาปลูก เขาจะไม่มีวันตัด แล้วถ้ามีคนมาตัดต้นไม้ของเขา เขาก็จะออกมาปกป้องต้นไม้ของเขาเอง ” นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

เช่นเดียวกับกิจกรรม “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เป็นสื่อกิจกรรมของชุมชนในระยะที่ชุมชนใช้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกในที่นี้คือ “กลุ่มนักท่องเที่ยว” ได้เข้ามามีส่วนร่วมในสัมผัสความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนด้วยตนเอง นำไปสู่การแสดงออกและเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรในรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน นับเป็นสื่อที่มีความสำคัญในการเน้นย้ำประสาทการรับรู้ทั้ง 5 ของประชาชนผู้รับสารได้เป็นอย่างดีและก่อให้เกิดการรับรู้อย่างเป็นรูปธรรม ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ในชุมชนของเราส่วนใหญ่จะเจอฝรั่งมากกว่าคนไทย เพราะฝรั่งเขาชอบความท้าทายชอบการที่ได้สัมผัสธรรมชาติ บางรายถึงขึ้นไม่พายเรือแต่นอนหงายไหลไปตามน้ำเลยก็มี เขาบอกว่าที่นี่สวยมา เขาชอบ” นายดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

4) สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ สิ่งพิมพ์และอุปกรณ์สื่อสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ในที่นี้คือ ข้อบัญญัติป่าชุมชน และสื่ออุปกรณ์สื่อสาร ได้แก่ วิทยุสื่อสารและโทรศัพท์มือถือ ซึ่งสื่อเฉพาะกิจดังกล่าวนี้เป็นสื่อที่มีบทบาทในลักษณะเดียวกันคือ เป็นการทำหน้าที่สื่อหรือช่องทางในการสื่อสารเพื่อวัตถุประสงค์บางประการและบางสถานการณ์ในการสื่อสารของชุมชนเท่านั้น โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและประสิทธิภาพในการสื่อสารเป็นสำคัญ เช่น ในยุคที่ 2 ที่กลุ่มประมงพื้นบ้านมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการใช้สื่อหรือเครื่องมือการสื่อสารให้สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ของชุมชนโดยมุ่งเน้นให้เกิดความมีประสิทธิภาพในการสื่อสาร สอดคล้องตามที่สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านท่านหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ตอนแรกเราใช้วิทยุเครื่องแดงดักฟังพวกนั้นก่อน แต่นานๆ เข้าเรือพวกนั้นมันก็ไหวตัวทัน รู้หมดว่าเราจะทำอะไร ไปจับตอนไหน เราเลยต้องเปลี่ยนเป็นใช้มือถือแทน” นางประดับ ประสมศรี (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

เช่นเดียวกับข้อบัญญัติป่าชุมชน เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่จัดทำขึ้นเฉพาะกิจ ในช่วงหลังการปราบปรามเรืออวนรุน-อวนลากของชุมชน โดยมีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นสื่อในการส่งสารไปยังประชาชนอาศัยอำนาจหน้าในการการประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชุมชนและการออกกฎหมายข้อบัญญัติท้องถิ่นต่างๆ เพื่อบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่ชุมชนและให้ประชาชนรับทราบโดยทั่วกัน ดังนั้นถือได้ว่าข้อบัญญัติป่าชุมชนเป็นเพียงสื่อสิ่งพิมพ์ที่ทำหน้าที่ในกรณีการออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในพื้นที่ของชุมชนเท่านั้นเพื่อเน้นย้ำความเข้มงวดของเนื้อหาสารและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นซ้ำในอนาคต ตามที่สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนและผู้นำชุมชนให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ตั้งแต่มีประกาศออกมาชาวบ้านก็ไม่มีใครเข้าไปตัดไม้ ในป่าชุมชนอีกเลย ซึ่งจริงๆแล้วเราไม่ได้ห้าวขนาดนั้น ชาวบ้านยังสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อยู่ตลอดเวลา เพียงแค่เลือกเอาต้นที่มันล้มออกมาใช้ได้เลย แต่ชาวบ้านเขาก็ไม่กล้า เขาบอกว่ากลัวถูกจับ” นายยะโกบ จิตนารี (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

> “ผมต้องมาคิดต่อว่า แล้วหลังจากนี้พอทรัพยากรมันฟื้นตัวพวกเรือหากินผิดกฎหมายพวกนี้มันจะเข้ามากวาดล้างทรัพยากรอีกไหม ก็เลยคุยกับพักพวกแกนนำว่าเราประกาศพื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่ป่าชุมชนไปเลยน่าจะดี ออกกฎหมายเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นขึ้น จะได้คุ้มครองไปทั้งป่าชายเลนแล้วก็สิ่งมีชีวิตสัตว์น้ำทุกตัว” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

2.1.4.4 ผู้รับสาร (R) พบว่าในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถแบ่งกลุ่มผู้รับสารแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มประชาชนในชุมชน และ 2) กลุ่มประชาชนภายนอกชุมชน ได้แก่ กลุ่มเรืออวนรุน- อวนลาก และนักท่องเที่ยว ดังนี้

1) กลุ่มประชาชนในชุมชน ประชาชนในชุมชนถือได้ว่าเป็นกลุ่มผู้รับสารหลักและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้นผู้ส่งสารในชุมชนจึงต้องทำการสื่อสารเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้ความเข้าใจและตอบสนองวัตถุประสงค์การสื่อสารของตนได้มากที่สุด โดยผู้ส่งสารในชุมชนคำนึงถึงองค์ประกอบในด้านต่างๆได้แก่ 1) ทักษะในด้านการสื่อสารของผู้รับสาร 2) ทัศนคติของผู้รับสาร และ 3) ระดับความรู้ของผู้รับสาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) ทักษะในด้านการสื่อสาร จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้ส่งสารของชุมชนมักใช้รูปแบบการ “พูดคุย” สื่อสารกับประชาชนในชุมชนมากกว่าการใช้สื่อประเภทอื่นที่อาจต้องใช้ทักษะในการอ่านหรือเขียน โดยเน้นการพุดคุยทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ ได้แก่ การประชุมประชาคมระดับหมู่บ้านและการประชุมประชาคมระดับตำบล และรูปแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ การประชุมเฉพาะกลุ่มและสภากาแฟ ควบคู่กัน ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจของประชาชนและสามารถซักถามจนเกิดความเข้าใจได้ในทันที ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “เราจะสลับกันไปว่าอาทิตย์นี้ไปให้ความรู้กับหมู่บ้านไหนบ้าง แล้วแต่วันที่ชาวบ้านสะดวกในการรวมตัว แต่ส่วนมากจะเป็นวันเสาร์อาทิตย์มากกว่า เพราะชาวบ้านเขาจะอยู่บ้าน ที่เราต้องใช้วิธีนี้เพราะมันง่ายที่สุด เข้าถึงชาวบ้านได้มากที่สุด ชาวบ้านไม่ต้องมีความรู้อะไรมากมาย แค่มาร่วมนั่งฟังก็จะได้รับความรู้กันอย่างทั่วถึงทุกหมู่บ้าน ”
> นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

(2) ทัศนคติของผู้รับสาร พบว่าสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ 2.1) ทัศนคติของผู้รับสารต่อตนเอง 2.2) ทัศนคติของผู้รับสารต่อผู้ส่งสารและ2.3) ทัศนคติของผู้รับสารต่อเนื้อหาของสาร

2.1) ทัศนคติต่อตนเองของผู้รับสารพบว่า ประชาชนในชุมชนมีความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ เช่น กรณีการจัดตั้งกลุ่มประมงพื้นบ้านซึ่งเป็นการจัดตั้งกลุ่มจากประชาชนที่มีความสนใจในประเด็นปัญหาของชุมชนและอยากเข้าร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้นำชุมชน

2.2) ทัศนคติของผู้รับสารต่อผู้ส่งสารพบว่า ประชาชนในชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้นำและให้ความเคารพในฐานะบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจาก

ประชาชนในชุมชนโดยการปฏิบัติตามคำชี้แนะและเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เช่น กรณีการเจรา จาขอความร่วมมือแบบบ้านต่อบ้านให้ประชาชนในชุมชนละเลิกจากการทำประมงเชิงทำลายของ นายมะหมูด รักษ์ดี อิหม่ามประจำชุมชน ประชาชนให้ความร่วมมือและมีทัศนคติที่ดีต่อผู้นำชุมชนใน ฐานะพี่น้องร่วมศาสนาเดียวกัน

2.3) ทัศนคติของผู้รับสารต่อเนื้อหาของสารพบว่า ประชาชนชน ในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อเนื้อหาสารเนื่องจากเป็นประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาและการแก้ไข ปัญหาของชุมชน ภายใต้การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ได้แก่ ยุคที่ 1 วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 -2534) เป็นยุคที่มีเนื้อหาสารเกี่ยวกับ แนว ทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและ ผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลาย ยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539) เป็นยุคที่มีเนื้อหาสารเกี่ยวกับ ผลกระทบ กระบวนการปราบปราบและความ เคลื่อนไหวของเรืออวนรุน-อวนลากรวมทั้งเนื้อหาสารเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ ของชุน และในยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) เป็นยุคที่มีเนื้อหาสารเกี่ยวกับ การเปิดพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยว การ จัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน (การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน) และการสื่อสารการท่องเที่ยวภายนอก ชุมชน (การท่องเที่ยวแบบทางเลือก) ส่งผลประชาชนผู้รับสารเกิดการเปิดรับสารเนื่องจากเนื้อหาสาร ที่กล่าวมานี้ล้วนความสอดคล้องและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนแทบทั้งสิ้น

(3) ระดับความรู้ของผู้รับสาร มองเรื่องความรู้ความเข้าใจของ ประชาชนผู้รับสาร พบว่าประชาชนผู้รับสารมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับประเด็นสถานการณปัญหา และบริบทของชุมชนในแต่ยุคเป็นอย่างดี จึงเป็นปัจจัยเอื้อต่อการรับรู้และเข้าใจวัตถุประสงค์การ สื่อสารของกลุ่มผู้ส่งสารในชุมชน โดยจะเห็นได้ชัดในช่วงสถานการณ์เรืออวนลาก – อวนรุน บุกรุก ชุมชน ประชาชนได้รับผลกระทบทั้งด้านทรัพยากรสัตว์น้ำที่ลดลง และอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ประมงพื้นบ้านเนื่องจากเครื่องมือการทำประมงของตนถูกทำลายเสียหายเป็นจำนวนมาก ดั้งนั้น ประชาชนในชุมชนจึงมีพื้นฐานความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว เมื่อกลุ่มผู้ส่งสารของ ชุมชนทำการสื่อสารจึงก่อให้เกิดการเปิดรับและเข้าใจในวัตถุประสงค์การสื่อสารนำไปสู่การให้ความ ร่วมมือในการดำเนินงานภายในชุมชน

2) กลุ่มประชาชนภายนอกชุมชน ในที่นี้คือ (1) กลุ่มเรืออวนรุน – อวนลาก และ (2) กลุ่มนักท่องเที่ยว

(1) กลุ่มเรืออวนรุน – อวนลาก เป็นกลุ่มผู้รับสารที่ชุมชนให้ความสำคัญในการทำการสื่อสารเพื่อขอความร่วมมือในการเคารพต่อกฎหมาย “ข้อบัญญัติท้องถิ่นของชุมชน” เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบในด้านต่างๆที่จะส่งผลให้เกิดประสิทธิผลในการสื่อสารกับกลุ่มเรืออวนรุน – อวนลาก ทั้ง 3 ด้านได้แก่ 1) ทักษะในด้านการสื่อสาร 2) ทัศนคติของผู้รับสารและ 3) ระดับความรู้ ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่าชุมชนอาจให้ความสำคัญไปที่ “ทัศนคติของผู้รับสารเป็นสำคัญ” เนื่องจากกลุ่มผู้รับสารกลุ่มนี้เป็นบุคคลภายนอกชุมชนทั้งยังเป็นกลุ่มที่สร้างปัญหาให้กับประชาชนในชุมชนดังนั้น ทัศนคติของผู้รับสารกลุ่มนี้จึงมีความขัดแย้งต่อกลุ่มผู้ส่งสารในชุมชน จะเห็นได้จากการยิงต่อสู้กันในระหว่างที่กลุ่มผู้นำชุมชนใช้เรือตรวจการณ์ออกลาดตระเวนพื้นที่ท้องทะเลของชุมชน ตามที่ผู้นำชุมชนท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “จนกระทั่งมีการยิงกันครั้งหนึ่ง ตอนนั้นเราทำรายงานไปยังผู้ว่า แต่ผู้ว่าไม่เชื่อจะขอตามไปดูให้เห็นกับตา ก็มีท่านผู้ว่าวีระ รอดเรืองแล้วก็นายอำเภอเมืองกระบี่ นายวีระ บุญยัง ลงเรือตรวจการณ์ไปกับเราด้วยปรากฏว่าก็มีการยิงกันอีก ตอนนั้นนายอำเภอมุดอยู่ใต้ผม คือเรืออวนรุน-อวนลาก ยิงมาหาเรือเรา ของเขาเป็นเรือใหญ่ เรือเร็ว ของเราใช้เรือหางยาวลำเล็ก” อภิศักดิ์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

ซึ่งการตอบโต้ลักษณะนี้เป็นการตอบโต้โดยใช้ความรุนแรง สะท้อนถึงทัศนคติความคิดเห็นที่ขัดแย้งแตกต่างกันกับกลุ่มผู้ส่งสารในชุมชน กล่าวคือ “ฝ่ายหนึ่งต้องการทรัพยากรจำนวนมากโดยไม่คำนึงถึงระบบนิเวศทางธรรมชาติและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชน อีกฝ่ายหนึ่งต้องการให้เรืออวนรุน – อวนลากหมดไปจากชุมชนเพราะคำนึงถึงผลกระทบทั้งระบบนิเวศทางธรรมชาติและการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน”

จากทัศนคติและความขัดแย้งดังกล่าวนี้ส่งผลชุมชนต้องใช้รูปแบบการสื่อสารที่แตกต่างจากการสื่อสารกับประชาชนผู้รับสารในชุมชนที่มุ่งเน้น “การพูดคุย” โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ในที่นี้คือ “ข้อบัญญัติท้องถิ่น” ซึ่งเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ไปยังประชาชนในชุมชนและประชาชนภายนอกชุมชนที่เข้ามาแสวงหาประโยชน์ในพื้นที่ชุมชนทั้งทางบกและทางทะเล มีข้อความระบุเป็น

ลายลักษณ์อักษรในหนังสือราชการ มีความเข้มงวดและน้ำหนักในการสื่อสารมากกว่าการพูดคุย จึงก่อให้เกิดความเด็ดขาดส่งผลให้กลุ่มเรือ – อวนลากจึงหมดไปจากชุมชน

(2) กลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นกลุ่มผู้รับสารที่มีความสำคัญกับการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเห็นได้ชัด นอกจากเป็นบุคคลที่ก่อให้เกิดรายได้เรื่องการท่องเที่ยวให้กับประชาชนในชุมชนแล้ว อีกนัยหนึ่งยังเปรียบเสมือนเป็น “สื่อบุคคล” อีกกลุ่มหนึ่งของชุมชนที่ทำหน้าที่ในการบอกต่อ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารการท่องเที่ยวให้กับบุคคลภายนอกคนอื่นๆ ให้รู้จักและมีเกิดความต้องการในการมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ของชุมชน ดังนั้นในช่วงที่ชุมชนเข้าสู่ยุคที่ 3 ซึ่งเป็นยุคของการใช้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาเป็นกลไกในการสร้างรายได้ให้กับประชาชนควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่ากลุ่มประชาชนในชุมชนมีความมุ่งเน้นด้านการสร้างทัศนคติที่ดีในการสื่อสารการท่องเที่ยวกับกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยจะเห็นได้ว่าชุมชนใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในที่นี้คือ “การพายเรือคายัคเข้าเยี่ยมชมระบบนิเวศและความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชน” เป็นสื่อในการสร้างทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวเกิดทัศนคติที่ดีต่อประชาชนโดยการมาเข้าร่วมการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีประชาชนในชุมชนเป็นผู้ส่งสารหลัก และมีทัศนคติที่ดีต่อเนื้อหาสารในที่นี้คือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” พบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนมีวัตถุประสงค์หลักคือเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสัมผัสความหลากลายทางชีวภาพและความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในป่าชายเลนของชุมชน สอดคล้องกับการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชุมชนเตรียมความพร้อมโดยการบูรณาความรู้ควบคู่ไปกับความเพลิดเพลินตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ตามที่ผู้นำชุมชนให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “กิจกรรมหลักของชุมชนเราคือเราเน้นให้นักท่องเที่ยวสัมผัสความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในป่าชายเลนของชุมชน เขาจะได้เรียนรู้พันธ์สัตว์และพันธ์ไม้แปลกตาที่อยู่ในป่าชายเลน ชุมชนของเราเลยมีฝรั่งมาเยอะมาก เพราะนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เขาจะชอบเรียนรู้ชอบเห็นอะไรที่มันแปลกใหม่ๆกิจกรรมที่เขาชอบมากๆเลยคือการพายเรือคายัค ชมป่าชายเลน” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

จากที่ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ภาพรวมของการสื่อสารในแต่ละยุคตามองค์ประกอบของการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร (S) เนื้อหาสาร (M) สื่อ/ช่องทาง (C) ผู้รับสาร (R) ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสรุปเป็นตารางแสดงภาพรวมขององค์ประกอบการสื่อสารตามกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ดังนี้

ตารางที่ 4.3 แสดงภาพรวมของขององค์ประกอบการสื่อสารตามกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ยุคที่/ปี พ.ศ.	ผู้ส่งสาร (S)	เนื้อหาสาร (M)	สื่อ/ช่องทาง (C)	ผู้รับสาร (R)
ยุคที่ 1 วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย (พ.ศ.2512 -2534)	• ผู้นำชุมชน (นายสมชาย เหล่าสกุล) • กลุ่มผู้นำชุมชน • เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้	• แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ • ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลาย	• ประชุมเฉพาะกลุ่ม • ประชุมประชาคมระดับหมู่บ้าน • สื่อบุคคล“เจรจาบ้านต่อบ้าน” • สื่อกิจกรรม “ปลูกป่าชายเลน”	• กลุ่มผู้นำชุมชน • กลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมการประชุม • กลุ่มประชาชนที่ไม่เข้าร่วมการประชุม • กลุ่มประชาชนในชุมชน
ยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น (พ.ศ. 2535 - 2539)	• ประชาชนในชุมชน • กลุ่มผู้นำชุมชน • กลุ่มประมงพื้นบ้าน • องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	• ผลกระทบจากเรืออวนรุน-อวนลาก • กระบวนการปราบรามเรืออวนรุน-อวนลาก • ความเคลื่อนไหวเรืออวนรุน-อวนลาก • กฎหมายคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน	• สภากาแฟ • ประชุมประชาคมระดับหมู่บ้าน/ตำบล • วิทยุสื่อสาร,โทรศัพท์มือถือ • สื่อสิ่งพิมพ์ “ข้อบัญญัติป่าชุมชน”	• กลุ่มผู้นำชุมชน • ประชาชนในชุมชน • กลุ่มเรือ อวนรุน- อวนลาก
ยุคที่ 3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)	• กลุ่มผู้นำชุมชน • ประชาชนในชุมชน	• การเปิดพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยว • การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน“การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน” • การสื่อสารการท่องเที่ยว ภายนอกชุมชน “การท่องเที่ยวแบบทางเลือก”	• สภากาแฟ • ประชุมประชาคมระดับหมู่บ้าน/ตำบล • สื่อกิจกรรม“การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ • สื่อบุคคล (นักท่องเที่ยวบอกต่อ) • สื่ออินเตอร์เน็ต(นักท่องเที่ยว)“Reviw,Blog”	• กลุ่มนักท่องเที่ยว

2.1.5 ระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

จากกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าประชาชนในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆรวมทั้งการมีส่วนร่วมในด้านการสื่อสาร” หรือเรียกอีกอย่างว่า “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งวิจัยพบประเด็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นในชุมชนที่สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การให้ข้อมูลข่าวสารของผู้นำชุมชน (Inform) 2) การรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน (Consult) 3) การเกี่ยวข้อง (Involve) ในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน 4) ความร่วมมือ (Collaboration) และ 5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) โดยผู้วิจัยนำประเด็นการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ประเด็นดังกล่าวนี้มาวิเคราะห์ตามระดับของการสื่อสารแบบมีส่วนรวมทั้ง 3 ระดับดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร

การมีส่วนร่วมในระดับนี้เป็นการขยายแนวคิดของผู้รับสารให้ตระหนักถึงสิทธิที่ตนพึงรู้ สิทธิในการบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของตนต่อสาธารณะ และสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร รวมทั้งการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารจะต้องโดยประชาชนในชุมชนต้องมีการสำรวจว่ามีช่องทางอะไรบ้างที่ส่งผลให้ประชาชนได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึง โดยการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารตามที่กล่าวมานี้สามารถวัดได้จากการให้ข้อมูลข่าวสารของผู้นำชุมชนดังนี้

1.1 การให้ข้อมูลข่าวสารของผู้นำชุมชน (Inform) พบว่าประชาชนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากกลุ่มผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่องครอบคลุมกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนทั้ง 3 ยุค โดยยุคแรกเป็นการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลาย ตามที่กลุ่มผู้นำชมุชนให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> ในสมัยนั้นชาวบ้านไม่รู้เรื่องว่าคำว่า ทรัพยากรนี่คืออะไร แล้วทำไมต้องอนุรักษ์ ผมต้องอธิบายให้เขารู้ว่า ทรัพยากรคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในชุมชนแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ปลา กุ้ง หอย ทุกตัว รวมถึงท้องทะเลที่เราออกเรือไปหาปลากันทุกวัน เพราะถ้าในทะเลมันไม่มีปลา ไม่มีกุ้ง ไม่มีอะไรให้เราจับมากินได้อีกแล้ว แล้วเราทุกคน

ที่นี่ก็จะไม่มีอะไรกิน เลี้ยงครอบครัวส่งลูกส่งหลานเรียนหนังสือกันไม่ได้”สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

“เราให้ความรู้เรื่องประมงเชิงทำลาย อย่างที่เราเห็นกันในชุมชนคือการใช้อวนลาก อวนรุน โดยยกตัวอย่างว่า อวนรุนที่จับปลามาได้100 กิโล นำมาใช้ได้จริงๆเพียง 20 กิโลเท่านั้น ที่เหลืออีก 80 ต้องทิ้งเพราะไม่มีเครื่องให้เก็บสด ดังนั้นความเสียหายที่เกิดขึ้นมันประเมินค่าไม่ได้” จเร พวงนุ่น (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2560)

เช่นเดียวกับยุคที่ 2 ที่มีการแจ้งให้ประชาชนทราบถึงมาตรการในการปราบปรามเรืออวนรุน- อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ที่มีกระบวนการดำเนินการโดยเริ่มจากขั้นแรก เมื่อมีการจับกุมเรืออวนรุน- อวนลากเป็นครั้งแรก จะทำการว่ากล่าวตักเตือนก่อน 1 ครั้ง จากนั้นเมื่อพบว่ามีการกระทำผิดเป็นครั้งที่ 2 จะมีการดำเนินการจับกุมในขณะที่กระทำความผิดในทะเลและจัดทำบันทึกว่ากล่าวตักเตือน ทำประวัติ ถ่ายรูป พร้อมทั้งสั่งห้ามการเข้ามาทำประมงในพื้นดังกล่าว และขั้นสุดท้ายเมื่อพบว่ามีการกระทำผิดเป็นครั้งที่ 3 จะมีการดำเนินการจับกุมขั้นเด็ดขาด โดยการนำบันทึกว่ากล่าวตักเตือนที่ได้ทำประวัติไว้ในครั้งก่อนแนบกับสำนวนคดี ที่นายสมชาย เหล่าสกุล กำนันตำบลเขาทองในสมัยนั้นเป็นผู้เขียนสำนวนคดีด้วยตนเองทั้งหมด จากนั้นส่งไปยังศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป ตามที่ผู้นำชุมชนหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

“ช่วงที่มีปัญหาอวนรุน – อวนลาก เราได้มีการจับกุม ตอนแรกก็ว่ากล่าวตักเตือนก่อนหนึ่งครั้ง ถ้ายังทำผิดอีกเราก็จะจับกุมขณะที่กำลังกระทำความผิดในทะเลเลย โดยมีผม เป็นหัวหน้าทีมเลย และ ผรส. คือผู้ช่วยทั้งหมู่บ้าน 1-6 หมู่บ้าน และก็ผู้ช่วยปกครองกำนันจะอยู่ข้างบน ช่วยประสานงานอยู่ข้างบน ผมจะอยู่ในทะเลเป็นตัวหลัก ตอนนั้นก็คือจับกุม ครั้งแรกได้มา 30 กว่าลำ ก็ไม่ได้บันทึกส่ง บันทึกว่ากล่าวตักเตือนแล้วก็ทำประวัติ ถ่ายรูป พอต่อไปห้ามออกมาทำประมงในพื้นที่นี้ แต่ว่าบางลำก็ยังออกมาอีกคราวนี้ เราเลยจับกุมขั้นเด็ดขาด กำนันสมชายแกเขียนสำนวนคดีเองทั้งหมดแล้วส่งศาลพิจารณาต่อ พร้อมแนบบันทึกดำเนินคดีที่เราทำ

> ประวัติการจับกุมในครั้งก่อนไปด้วย เพื่อเป็นหลักฐานว่าเราได้ว่ากล่าวตักเตือนก่อนแล้ว เขาจะได้ไม่อ้างว่าผู้ใหญ่ไม่ได้ตักเตือน เพราะจริงๆแล้วเราว่ากล่าวตักเตือนก่อนถึงจะจับ จเร พวงนุ่น (สัมภาษณ์, 6 เมษายน 2560)

ในยุคที่ 3 มีการแจ้งข่าวสารไปยังประชาชนก่อนจะมีการเปิดพื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยผู้นำชุมชนได้สรุปโครงการและแนวทางทั้งหมดให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบก่อนดำเนินการในขั้นต่อไป โดยพบว่าช่องทางหลักในการให้ข้อมูลข่าวสารความรู้กับประชาชนในชุมชนคือ “การจัดประชุมประชาคม” ตามที่ผู้นำชุมชนให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ก่อนจะทำอะไรผมต้องสรุปโครงการให้ชาวบ้านฟังก่อน ผมก็พูดให้ฟัง ใครมีคำถาม ให้ถามได้เลยทุกเรื่อง พร้อมที่จะให้ความรู้ทั้งหมด ผมไปแต่ละหมู่บ้าน เพราะความต้องการคนแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน เพื่อความหลากหลายของข้อคิดเห็น เราจะประชุมประชาคมหมู่บ้านและตำบล เราจะเอาข้อมูลมาตกผลึกแล้ว ให้ประชาคมตำบลเป็นตัวตัดสิน กลั่นออกมาให้ชัด” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารอย่างต่อเนื่องครอบคลุมทุกสถานการณ์และบริบทของชุมชนในแต่ละยุค ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้เป็นการมีส่วนร่วมในขั้นแรกและเป็นขั้นที่มีความสำคัญสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกที่ชุมชนเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการภายในชุมชน

2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร สามารถวัดตามระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน 2 ด้าน คือ การรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน (Consult) และการเกี่ยวข้อง (Involve) โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน (Consult) พบว่าผู้กลุ่มนำชุมชนรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร เข้ามามี

ส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและการแสดงความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจในการดำเนินการบริหารในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับของชุมชน เช่น การรับฟังความเดือดร้อนของประชาชนในยุคที่ 2 เป็นยุคที่เครื่องมือประมงของประชาชนได้รับความเสียหายจากเรืออวนรุน-อวนลาก และในยุคที่ 3 ที่มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนโดยสำรวจท่าทีของประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการเปิดพื้นที่ชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “เราต้องฟังเสียงชาวบ้านก่อนว่าเขาเห็นด้วยหรือไม่ วิธีที่ดีที่สุดก็คือ คุยแบบสบายๆ ในสภากาแฟ จิบกาแฟไป คุยไป เราจะได้คำตอบที่เป็นธรรมชาติ เป็นความต้องการของชาวบ้านจริงๆ” นายดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

> “พอเราสำรวจเสียงชาวบ้านแล้วพบว่า ชาวบ้านเห็นด้วยเป็นส่วนใหญ่ คราวนี้เราก็ต้องประชุมประชาคมทั้ง2 ระดับกันอีกทีเพื่อจัดระเบียบความคิดและวางแผนเรื่องการท่องเที่ยวแบบจริงจัง” นายดลฮาเฉม วันศุกร์ (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

2.2 การเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะแนวทางไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในชุมชนว่าข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนที่นำเสนอไปได้รับการพิจารณาในการดำเนินการบริหารจัดการของชุมชน เช่น ในยุคที่ 3 ที่กลุ่มผู้นำชุมชนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวการดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนจากนั้นจึงนำแนวคิดและข้อคิดเห็นดังกล่าวประกอบการตัดสินใจและดำเนินการต่อไป ตามที่ผู้นำชุมชนให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างแรกเลยที่ผมคำนึงถึงคือการเปิดโอกาสใช้ชาวบ้านในชุมชนเขาเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนเรื่องการท่องเที่ยวว่า เราจะดำเนินการไปในทิศทางไหน อย่างไร ตรงนี้ที่เราต้องทำก็เพราะว่ามันเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า รู้สึกหวงแหน รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน” สมชาย เหล่าสกุล (สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2560)

3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนเป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมการ การวางแผนและการกำหนดนโยบายในการสื่อสารชุมชนเพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสื่อแต่ละประเภทในการสื่อสารชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้สามารถวัดได้จากระดับความร่วมมือของประชาชนในชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากการให้ความร่วมมือของประชาชนในยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่นปี (พ.ศ. 2535 – 2539) ดังนี้

3.1 ความร่วมมือ (Collaboration) ในยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่นปี (พ.ศ. 2535 – 2539) ประชาชนในชุมชนมีบทบาทในการให้ความร่วมมือกับชุมชนทั้งการร่วมตัดสินใจและการเข้าร่วมดำเนินการบริหารจัดการของชุมชน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มประมงพื้นบ้านจากความต้องการของตนเองเพื่อเข้าร่วมในปฏิบัติการปราบปรามเรืออวนรุนอวนลากร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน ทั้งยังกำหนดนโยบายวางแผนในการสื่อสารด้วยตนเองโดยมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การสื่อสารให้มีความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารของชุมชนมากที่สุด คือ จากเดิมที่ใช้วิทยุเครื่องแดงในการส่งข่าวสารความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรืออวนรุน- อวนลากไปยังกลุ่มผู้นำชุมชน แต่เมื่อพบว่าสื่อดังกล่าวมีข้อจำกัดในการสื่อสาร ที่ฝั่งตรงข้ามสามารถดักฟังการสื่อสารระหว่างตนกับผู้นำชุมชนได้ จึงมีการปรับเปลี่ยนสื่อ/อุปกรณ์ที่ใช้ในการสื่อสารเป็น โทรศัพท์มือถือแทน เพื่อไม่ให้กลุ่มเรืออวนรุน – อวนลากไหวทราบข้อมูลในการสื่อสารระหว่างตนกับกลุ่มผู้นำชุมชน ตามที่สมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้านท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ตอนแรกเราใช้วิทยุเครื่องแดงดักฟังพวกนั้นก่อน แต่นานๆ เข้าเรือพวกนั้นมันก็ไหวตัวทัน รู้หมดว่าเราจะทำอะไร ไปจับตอนไหน เราเลยต้องเปลี่ยนเป็นใช้มือถือแทน” นางประดับ ประสมศรี (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

จากการให้ความร่วมมือของประชาชนในชุมชนในการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนดังกล่าว สามารถสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนได้ให้บทบาทการมีส่วนร่วมกับประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจในกระบวนการดำเนินงานในยุคที่ 2 ซึ่งเป็นยุคที่ชุมชนมีการบุกรุก

โดยเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่นตามที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ส่งผลให้มีความเกี่ยวเนื่องไปยังยุคที่ 3 คือการเสริมอำนาจแก่ประชาชน ดังนี้

3.2 การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) สำหรับการเสริมอำนาจแก่ประชาชน ในยุคที่ 3 ซึ่งเป็นยุคที่ชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่าประชาชนเกิดความมั่นใจและรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรร่วมกัน มีศักดิ์และสิทธิ์ในการปกป้องดูแลรักษารวมทั้งบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนด้วยตนเอง โดยประชาชนในชุมชนมีสิทธิ์ตัดสินใจว่าจะเปิดพื้นที่ป่าชุมชนให้เป็นพื้นที่ดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหรือไม่ ทั้งยังมีบทบาทในการเป็นผู้กำหนดนโยบายและรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ป่าชุมชนในที่นี้คือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ด้วยตนเองอีกด้วย ตามที่สมาชิกกรรมการหมู่บ้านและผู้นำชุมชนให้สัมภาษณ์ในข้างต้นไว้ว่า

> “ถ้าจะเปิดการท่องเที่ยวของชุมชน คนในชุมชนจะต้องทราบก่อนถ้าเขาไม่เห็นด้วยการท่องเที่ยวก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะจะทำงานลำบากชาวบ้านไม่ช่วย เราทำกันเองไม่ได้หรอกครับ” นายวุฒินันท์ ดินแดง (สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560)

> “แผนที่ได้จากการประชุม ในช่วงแรกคือการแบ่งเรือประมงออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเราใช้เรือประมงนำนักท่องเที่ยวชมความสวยงามของธรรมชาติบริเวณรอบนอกของพื้นที่ป่าชุมชน แล้วก็ใช้เรือประมงนำนักท่องเที่ยวตกปลาบริเวณรอบนอกของพื้นที่ป่าชุมชน หลังจากนั้นพอเรามีรายได้มากขึ้นก็วางแผนกันต่อว่าจะมีการซื้อเรือคายัคเพื่อจะนำนักท่องเที่ยวเข้าชมความอุดมสมบูรณ์ ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติภายในพื้นที่ป่าชุมชน”สราวุธ บำรุง (สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2560)

จากการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร 2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร และ3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน ที่สามารถวัดได้ตามประเด็นต่างๆที่พบในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสรุป

เป็นภาพแสดงระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ดังนี้

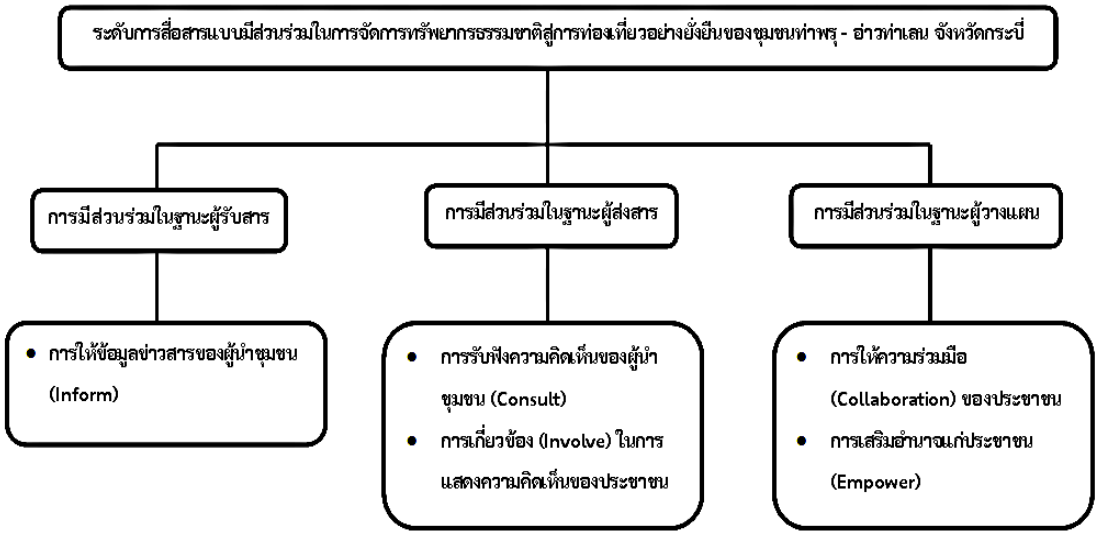

ภาพที่ 4.30 แสดงระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ตอนที่ 3 ผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

สำหรับการศึกษาผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) ร่วมกับการสังเกตการณ์ (Observation) ในพื้นที่จริงโดยแบ่งออกเป็น

3.1 ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนจากมุมมองประชาชนภายในชุมชน

3.2 ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนจากมุมมองประชาชนภายนอกชุมชน

จากการที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์ (Observation) ในพื้นที่จริง โดยการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่พบว่า ชุมชนประสบผลสำเร็จด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ 1) ด้านจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน และ 3) ด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ดังนี้

1) ด้านจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ผู้วิจัยสังเกตเห็นความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนในที่นี้คือ “ป่าชุมชน” ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่ชุมชนใช้เป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยว จากอดีตถึงปัจจุบันพบว่าประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องโดยไม่พบเห็นร่องรอยการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าชายเลนหรือการนำเรือติดเครื่องยนต์เข้ามาในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนแต่อย่างใด อีกทั้งประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นยังสะท้อนให้ผู้วิจัยเห็นถึงจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างชัดเจน ในการสามารถบอกเล่าประวัติความเป็นมาในการต่อสู้ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศในป่าชุมชนกับนักท่องเที่ยวได้อีกด้วย

ภาพที่ 4.31 ป่าชุมชน ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

2) ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน พบว่านับแต่ชุมชนเปิดพื้นที่ทำการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่งผลให้ประชาชนในชุนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้จากการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ การเปิดพื้นที่บริเวณบ้านเพื่อรับฝากรถให้กับนักท่องเที่ยว การนำผักผลไม้ในชุมชนมาขายให้กับนักท่องเที่ยว การเปิดร้านขายอาหารท้องถิ่น ร้านขายของชำในชุมชน รวมทั้งรายได้จากการจ้างในธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ ลูกหลานของประชาชนในชุมชนได้รับการจ้างงานเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การจ้างแม่บ้านทำความสะอาดห้องพักสำหรับนักท่องเที่ยวและการจ้างพนักงานขับรถรับ – ส่งนักท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้และความเท่าเทียมกันในชุมชนไม่ว่าวัยเด็ก วัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ก็สามารถมีรายได้จากการท่องเที่ยวของชุมชนได้

ภาพที่ 4.32 บริเวณบ้านของประชาชนที่เปิดเป็นพื้นที่รับฝากรถสำหรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 4.33 ผลไม้ตามฤดูกาลที่ประชาชนนำมาวางขายให้กับนักท่องเที่ยวที่สัญจรไป-มา ในชุมชน

ภาพที่ 4.34 ร้านสะดวกซื้อภายในพื้นที่ชุมชน หมู่ที่ 3 บ้านท่าเลน

ภาพที่ 4.35 มัคคุเทศก์ท้องถิ่นสาธิตวิธีการพายเรือคายัคให้กับนักท่องเที่ยว

3) ด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว จากการที่ผู้วิจัยสังเกตบรรยากาศการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในที่นี้คือ “การพายเรือคายัคเข้าชมความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชน” พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความประทับใจในความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร

การท่องเที่ยวโดยสังเกตได้จากสีหน้า ท่าทาง และการพูดคุยระหว่างการพายเรือ ซึ่งพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความตื่นตาตื่นใจเมื่อได้พบเห็น สัตว์ พันธ์ไม้แปลกตา และลักษณะภูเขาหินปูนที่มีความสวยงามโดดเด่นบริเวณ 2 ข้างทางระหว่างการพายเรือ โดยจะช่วยกันบันทึกภาพและพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่ได้พบเห็นอย่างสนุกสนาน แต่ในขณะเดียวกันผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ายังมีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่มีท่าทีที่เหนื่อยล้าอยู่บ้าง ด้วยความยาวของระยะทางในการพายเรือที่มีระยะทางถึง 7 กิโลเมตร และต้องใช้ระยะเวลาในการพายถึง 2 ชั่วโมง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพายเรือต่อไปจนถึง “แคนยอน” จุดที่ได้รับสมญานามว่าเป็นหน้าผาที่สวยงามระดับโลก กลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าวก็เปลี่ยนจากท่าทีเหนื่อยล้าเป็นชื่นชมความสวยงามของธรรมชาติดังกล่าวอย่างตื่นตาตื่นใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความอิ่มเอมใจในการได้เข้ามาสัมผัสความอุดมสมบูรณ์สวยงามของทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้

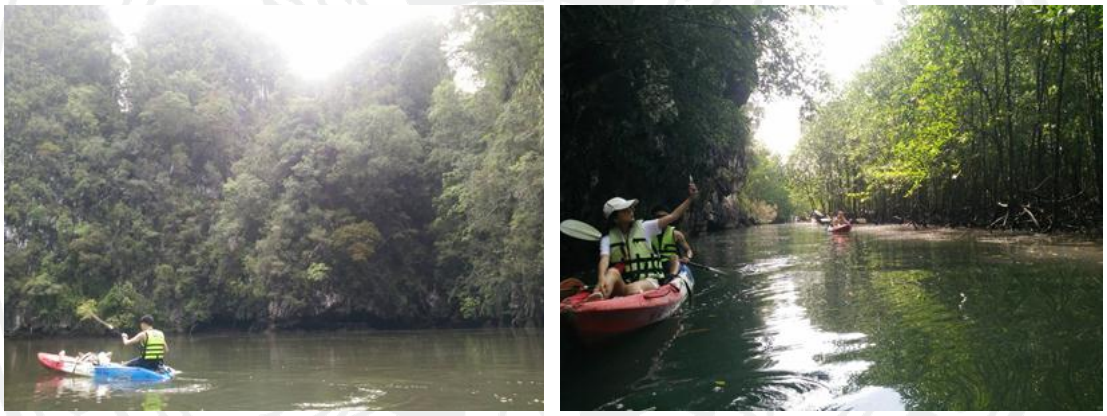

ภาพที่ 4.36 นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ภาพที่ 4.37 ภูเขาหินปูนในพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

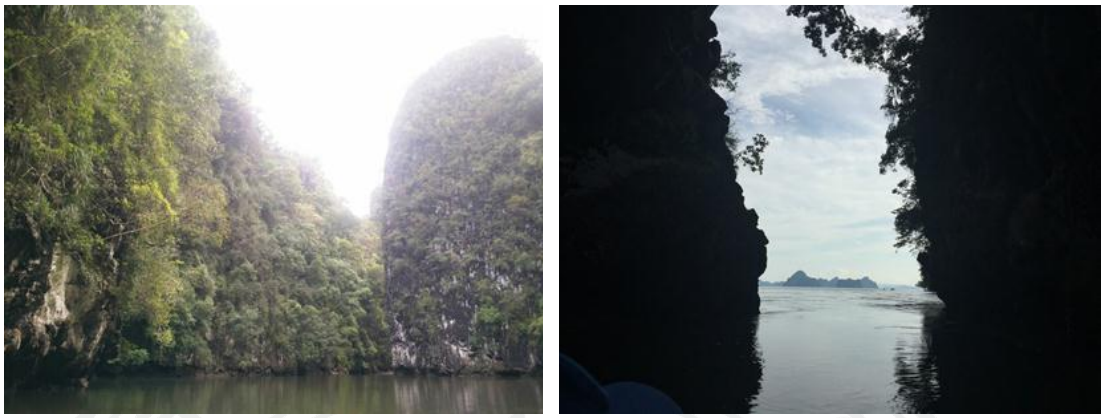

ภาพที่ 4.38 “แคนยอน” จุดที่ได้รับสมญานามว่าเป็นหน้าผาที่สวยงามระดับโลก

3.1 ผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

นอกจากการสังเกตการณ์ตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ผู้วิจัยยังได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 2 มุมมอง คือ 1) มุมมองจากประชาชนภายในชุมชน และ2) มุมมองจากประชาชนภายนอกชุมชน โดยมุมมองจากประชาชนภายในชุมชน คือ กลุ่มประชาชนในชุมชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนจำนวน 9 คน ส่วนมุมมองจากประชาชนภายนอกชุมชนได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติจำนวน 12 คน โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังกล่าวจะนำมาใช้ในการประเมินผลการดำเนินการในภาพรวมของชุมชนทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนในอนาคตต่อไปได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงแบ่งผลการศึกษาเกี่ยวกับผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนออกเป็น 2 ระดับดังนี้

3.1.1 ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนจากมุมมองประชาชนภายในชุมชน

3.1.2 ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนจากมุมมองประชาชนภายนอกชุมชน

3.1.1 ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนจากมุมมองประชาชนภายในชุมชน

จากการศึกษาการบริหารจัดการและการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนตามที่ได้กล่าวไปในบทก่อนหน้านี้ จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนมีจุดเริ่มต้นมาจากปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ทั้งทรัพยากรป่าไม้ชายเลนตลอดจนระบบนิเวศและทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนต่างผ่านพ้นสถานการณ์วิกฤติในช่วงเวลาต่างๆหลากหลายรูปแบบ แต่ด้วยความร่วมมือร่วมใจระหว่างผู้นำชุมชนและประชาชนในการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมภายในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติภายใต้การดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนดังปัจจุบัน ดังนั้นการสื่อสารเพื่อสร้างมีส่วนร่วมของชุมชนภายใต้ความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันระหว่างผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร สื่อ/ช่องทางการสื่อสารและประชาชนผู้รับสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการโน้มน้าวให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรมครอบคลุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้ง 3 มิติตามที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นคือ 1) การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน และ3) ด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว

ทั้งนี้ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ผู้วิจัยศึกษาจากมุมมองของบุคคลภายในชุมชนในที่นี้คือ กลุ่มประชาชนในชุมชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนได้แก่ กลุ่มประชาชนภายในชุมชนที่ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน กลุ่มประชาชนภายในชุมชนที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและกลุ่มประชาชนภายในชุมชนที่ประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนจำนวน 9 คนโดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม และ 3) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีรายละเอียดดังนี้

3.1.1.1 ด้านการบริหารจัดการ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนภายในชุมชนกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ ประชาชนในชุมชนที่ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวภายในชุมชน กลุ่มประชาชนภายในชุมชนที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและกลุ่มประชาชนภายในชุมชนที่ประกอบอาชีพค้าขายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนจำนวน 9 คน พบว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยกับกับแนวคิดของ

ผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยการเปิดพื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดำเนินการท่องเที่ยวภายใต้กรอบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนโดยไม่ส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนเป็นที่รู้จักของกลุ่มนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ตามที่กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนให้สัมภาษณ์ว่า

> “ก็เห็นด้วยนะคะ เพราะตั้งแต่ที่นี่มีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นคนก็รู้จักว่า จังหวัดกระบี่ มีชุมชนของเรานี่แหละที่มีธรรมชาติที่สวยงามมีป่าชายเลนสมบูรณ์แบบนี้อยู่ด้วย เพราะส่วนใหญ่คนที่เขามาเที่ยวจังหวัดกระบี่เขาก็นึกถึงแต่เกาะ” เรืองรอง เกกินะ (สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2560)

ทั้งยังก่อให้เกิดการจ้างงานในธุรกิจการท่องเที่ยว เช่น การจ้างงานประชาชนในชุมชนรับ – ส่งนักท่องเที่ยว การจ้างพนักงานทำความสะอาดที่พักของนักท่องเที่ยวรวมทั้ง การจ้างงานมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของบริษัทนำเที่ยวภายในชุมชน ตามที่อภิฉัตร ศรีพิทยานันท์ มัคคุเทศก์ท้องถิ่นของบริษัทนำเที่ยวในชุมชนกล่าวว่า

> “เห็นด้วยอย่างยิ่งเลยครับ เพราะผมเองก็ได้มาเป็นไกด์นี่แหละ ผมมีรายได้จากตรงนี้ อีกอย่างชุมชนเรามีของดีธรรมชาติเราสวยงามมากๆ ถูกแล้วครับที่ต้องทำเป็นที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัส ข้างในมันมีอะไรให้เรียนรู้อีกเยอะ ธรรมชาติสวยงามสมบูรณ์ดีทุกอย่าง คนที่นี่ก็จะได้มีรายได้กันด้วย” อภิฉัตร ศรีพิทยานันท์ (สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2560)

ประชาชนที่ประกอบธุรกิจร้านค้าภายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากเดิมที่มีรายได้น้อย เนื่องจากสภาพพื้นที่และบริบทของชุมชนยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากนัก สอดคล้องตามที่ ห้าหวา ผิวดี เจ้าของร้านขายของชำภายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชนกล่าวว่า

> “ตั้งแต่มีการท่องเที่ยวที่นี่ก็ดีนะคะ ขายของดีขึ้นฝรั่งมาแวะซื้อของบ่อย บางทีพายเรือเสร็จสงสัยจะเหนื่อย แวะซื้อน้ำทีหนึ่งเป็นโหลๆก็มี ดีขึ้นกว่าแต่ก่อนที่ขายของก็จะได้บ้างไม่ได้บ้างเพราะชุมชน

> ของเรามันอยู่ลึก ถนนหนทางก็ไม่ค่อยจะดี นักท่องเที่ยวเขาก็ไม่รู้จัก” ห้าหวา ผิวดี (สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2560)

นอกจากนี้ กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนมีความเห็นในด้านจุดเด่นของการท่องเที่ยวของชุมชนว่ามีจุดเด่นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ 1) จุดเด่นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน 2) จุดเด่นด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน และ 3) ด้านความเป็นกันเองของชุมชน ดังนี้

1) จุดเด่นด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ในที่นี้คือ “ป่าชุมชน” เป็นป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์และสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติได้แก่ ภูเขาหินปูน พันธ์กล้วยไม้ชนิดต่างๆที่เติบโตอยู่บนภูเขาหินปูน ความอุดมสมบูรณ์ของไม้ป่าชายเลน เช่น ต้นโกงกาง ต้นแสม ปรง ทะเล เป็นต้น รวมถึงความหลากลายทางชีวภาพของสัตว์ในป่าชายเลนที่พบเห็นได้บ่อย เช่น ลิงแสม ปูก้ามแดง เป็นต้น ทั้งนี้พบว่ายังมีความสวยงามโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในระหว่าง 2 ข้างทางที่น่าสนใจ ได้แก่ แคนยอน ถ้ำจระเข้ อ่าวทรายที่มีหาดทรายขาวละเอียดใช้เป็นจุดแวะพักของนักท่องเที่ยว สอดคล้องตามที่ สุรสิทธิ์ เกกินะ ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวภายในชุมชนกล่าวว่า

> “เรื่องของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนของเรานี่ชัดมาก นักท่องเที่ยวเขาจะชื่นชอบมากการที่ได้มาเห็น มาสัมผัสความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน มีทั้งต้นโกงกาง ต้นแสม ต้นปรง พันธ์กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ พวกลิงแสม ปูก้ามแดงก็มีให้เห็นเท่านั้นไม่พอยังมีอ่าวทราย ที่มีทรายสีขาวละเอียดให้นักท่องเที่ยวได้แวะพักถ่ายรูปกัน พักเหนื่อยจากการพายเรือ แต่ที่เป็นไฮไลท์การท่องเที่ยวของเราเลย คือ แคนยอน ตรงนี้นักท่องเที่ยวจะชอบมาก เขาเรียกว่า พาราไดซ์แคนยอน ” สุรสิทธิ์ เกกินะ (สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2560)

2) จุดเด่นด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน คือ การพายเรือคายัคเข้าชมความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศในป่าชุมชน ที่มีระยะทาง 7 กิโลเมตร ใช้ระยะทางในการพายเรือนานถึง 2 ชั่วโมง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการพายเรือคายัคลัดเลาะไปตามเส้นทางคดเคี้ยวภายในพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อสัมผัสความอุดมสมบูรณ์และความสวยงามของธรรมชาติได้อย่างเต็มอิ่มเกิดสุนทรียภาพในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน โดยส่วนใหญ่พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยว

ชาวต่างชาติที่เป็นที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวในลักษณะนี้มักเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากทวีปยุโรป ตามที่ ศิรภัสสร ชายเขาทอง มัคคุเทศก์ท้องถิ่นของบริษัมนำเที่ยวภายในชุมชนท่าหนึ่งกล่าวว่า

> “พายคายัคที่นี่ต่างจากที่อื่นนะ ไม่มีที่ไหนมีระยะทางยาวขนาดนี้ ใช้เวลาพายนานขนาดนี้ รวมๆแล้ว 7 กิโล ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ยิ่งนักท่องเที่ยวยุโรปนี่เขาจะชอบมากๆเลย ที่ได้พายเรือนานๆแบบนี้ เพราะเขาจะได้ชมธรรมชาตินานๆ” ศิรภัสสร ชายเขาทอง (สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.39 ทัศนียภาพที่ประกอบไปด้วยผู้เขาหินปูนสลับกับป่าชายเลน ระหว่างเส้นทางการพายเรือคายัค

3) ด้านความเป็นกันเองของชุมชน พบว่าประชาชนในชุมชนให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยความเป็นมิตร เนื่องจากตระหนักดีว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวคือกลุ่มคนที่สร้างรายได้กับชุมชนและเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยในการสอดส่องดูแลทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้อีกทางหนึ่งด้วย ตามที่ ทักษิณา นุ้ยสุชล เจ้าของธุรกิจร้านมินิมาร์ทในชุมชนกล่าวว่า

> “เราเน้นความเป็นกันเองกับนักท่องเที่ยวนะ บางทีเขาขับรถมาไม่ลงจากรถเราหิ้วของส่งกันถึงรถเลย” ทักษิณา นุ้ยสุชล (สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2560)

เช่นเดียวกับร้านขายอาหารในชุมชนจะให้ความสำคัญกับการบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เช่น การปรุงอาหารรสชาติกลางๆ การจัดเตรียมผลไม้ของท้องถิ่นไว้บริการนักท่องเที่ยวในชุมชนเป็นต้น

> “ฝรั่งส่วนใหญ่ไม่ชอบกินเผ็ดอาหารที่เราทำเราก็จะเน้นรสชาติกลางๆ ไม่เผ็ดมาก เขาจะได้กินได้ ผลไม้ก็เหมือนกันฝรั่งชอบเราก็ต้องหาผลไม้มา เช่น พวกสับปะรด แตงโม อะไรแบบนี้วางขายไว้ที่ร้านตลอด คือเรายึดหลักบริการที่ว่านักท่องเที่ยวต้องการอะไรชอบอะไรเราต้องสังเกตแล้วจำเพื่อจะได้จัดหาจัดเตรียมไว้ให้พร้อมเลยที่ร้าน” มาริษา สงวนสินธุ์ (สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2560)

จากความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนตามที่กล่าวมานี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกลุ่มผู้นำชุมชนที่ทำการส่งสารกับประชาชนในชุมชนให้เกิดความรักความหวงแหน รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกันในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนโดยไม่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมักเป็นการสื่อสารผ่านสื่อบุคคลในรูปแบบการประชุม ได้แก่ การประชุมประชาคมระดับหมู่บ้านและระดับตำบล รวมถึงการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการในสภากาแฟตามร้านขายอาหารเช้าในชุมชน ประกอบกับการใช้สื่อกิจกรรม ได้แก่ การปลูกป่า เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนและให้ความร่วมมือในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์ ก่อให้เกิดเป็นจุดเด่นที่สามารถพัฒนาเป็นทรัพยากรที่ใช้ในการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนตลอดจนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการทำการสื่อสารการท่องเที่ยวไปยังประชาชนภายนอกชุมชน ในที่นี้คือกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

3.1.1.2 ด้านการสื่อสารในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

3.1.1.2.1 ผู้ส่งสาร/สื่อบุคคล

“สื่อบุคคล” พบว่าผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนค่อนข้างมาก สามารถโน้มน้าวคนในชุมชนเกิดเกิดความตระหนัก หวงแหน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจากคุณลักษณะของผู้นำชุมชนที่มีความโดดเด่นใน

หลากหลายด้าน ทั้งการเป็นนักอนุรักษ์ มีจิตสำนึกและความมุ่งมั่นอย่างแท้จริงในการปกป้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนจนเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนในชุมชน ตามที่ อาหลี พึ่งหล้า ผู้ประกอบการร้านอาหารในชุมชนท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “นายกสมชายท่านเป็นคนที่เก่งมากๆเลย ลุยสุดๆไม่กลัวใครด้วย สมัยก่อนท่านเป็นกำนันที่นี่ ดุเอาการอยู่ ท่านปราบเรืออวนยิงกันสนั่นในทะเลฝ่าลูกกระสนก็ทำมาแล้ว ใครมาทำอะไรผิดที่ผิดทางในชุมชนนี่ไม่ได้เลยนะ กำนันเอาจริงจับจริง ไม่มียกเว้นเลย เห็นเลยว่าเป็นคนหนึ่งที่รักชุมชนของตัวเองมากรวมทั้งเป็นห่วงเป็นใยปากท้องชาวบ้านที่นี่ด้วย ก็เลยมีแนวคิดการท่องเที่ยวชุมชนเกิดขึ้นแบบนี้ที่จริงท่านไม่ต้องทำก็ได้เพราะลำพังตัวท่านเองเป็นคนรวยอยู่แล้วครับ” อาหลี พึ่งหล้า (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2

ทั้งนี้ผู้นำชุมชนบางท่านเป็นบุคคลที่เป็นผู้นำทางศาสนา เช่นนายมะหมูด รักษ์ดี อิหม่ามประจำชุมชนจึงส่งผลให้ได้รับการเคารพนับถือและความไว้วางใจจากคนในชุมชนเช่นเดียวกับกลุ่มผู้นำชุมชนท่านอื่นๆซึ่ง จากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มประชาชนทั่วไปรวมทั้งประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน ต่างให้การยอมรับในบทบาทของผู้ชุมชนโดยทั่วกัน

> “บังหมุดนี่ค่อนข้างมีอิทธิพลกับคนในชุมชนมาก เพราะแกเป็นคนดี ได้รับเลือกเป็นอิหม่ามของชุมชน เวลาแกขอร้องขอความร่วมมืออะไรส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยมีใครขัด เพราะเกรงใจและนับถือแกมาก คนที่รู้เรื่องศาสนาชาวบ้านเขาจะให้ความเชื่อถือเป็นพิเศษ” มาริษา สงวนสินธุ์ (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

> “ผู้ใหญ่บ้านที่นี่เขาก็ทำงานหนักกันนะ ดูแลสนใจปัญหาลูกบ้านดีอย่างตอนที่เราพายเรือคายัคพานักท่องเที่ยวกลับฝั่ง บางทีเห็นเรือชาวบ้านที่วางอวนเครื่องเรือเสียอยู่ในทะเล สักพักทีมผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้านที่นี่เขาก็จะไปช่วยกัน เรื่องเล็กๆน้อยแต่เขาก็ไม่ละเลย” หงสาวดี ศรีสหัสวรรษ (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

3.1.1.2.2 สื่อ/ช่องทางและเนื้อหาสาร

สำหรับสื่อหรือช่องทางหลักที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารพบว่า การประชุมเป็นสื่อ/ช่องทางหลักที่ชุมชนใช้ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะร่วมกันภายในของชุมชน โดยการประชุมของชุมชนจะจัดขึ้นในรูปแบบของการ “ประชุมประชาคม” และเนื้อหาสารส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับสถานการณ์และบริบทชุมชนในช่วงเวลานั้นๆ เช่น ในอดีตช่วงที่ชุมชนมีปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ เนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและช่วงระยะหลังที่ชุมชนเข้าสู่ยุคการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เนื้อหาของสารก็จะเกี่ยวข้องกับการจัดการการการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ การให้บริการนักท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การออกข้อบัญญัติเกี่ยวกับค่าบริการการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นต้น

> “ส่วนใหญ่เวลาจะตกลงเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน ก็จะมีการประชุมกัน ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องก็จะต้องไปเข้าร่วมกันหมดเพราะที่นี่เราอยู่กันแบบครอบครัว มีอะไรทางผู้นำเขาก็จะเรียกประชุมพูดคุยกับเราโดยตรงเลย อย่างเวลาจะคุยให้ปรับปรุงการดูแลนักท่องเที่ยวของใกด์ท้องถิ่นใกด์ที่นี่ของทุกบริษัทจะต้องเข้าร่วมกันหมด ถึงแม้ว่าจะเป็นคนที่อื่นแต่ถ้ามาทำงานในชุมชนของเราก็ถือว่าเป็นคนในชุมชนต้องรับรู้และปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน” ศิรภัสสร ชายเขาทอง (สัมภาษณ์,9 พฤษภาคม 2560)

> “ก็จะมีการจัดประชุมกันบ่อย อย่างวันก่อนจะมีการออกข้อบัญญัติเก็บค่าบริการการท่องเที่ยวของชุมชน ทางผู้นำเขาก็เรียกประชุมผู้ประกอบการเจ้าของธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งหมดมาพูดคุยกันก่อน ว่าเห็นด้วยหรือไม่ เปิดโอกาสให้เราได้ซักถามว่าทำไมต้องจัดเก็บแล้วเงินส่วนนี้ที่จัดเก็บจะเอาไปไหนทำอะไรบ้าง ตรงนี้ในที่ประชุมเราพุดคุยและถามผู้นำได้เลย จนกว่าจะได้ข้อสรุปร่วมกันสุรสิทธิ์ เกกินะ (สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2560)

แต่อย่างไรก็ตามพบว่า มีประชาชนบางกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าร่วมการประชุมประชาคมของชุมชนได้ทุกครั้ง เนื่องจากอุปสรรคทางด้านเวลาและภารกิจส่วนตัวที่มีความแตกต่างกัน

จึงได้มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการสื่อสารโดยใช้ การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการในรูปแบบ “สภากาแฟ” บริเวณท่าเทียบเรือทั้งเก่าและใหม่ของชุมชน ซึ่งบริเวณท่าเทียบเรือดังกล่าวนี้มักเป็นที่ชุมนุมล้อมวงนั่งจิบน้ำชา กาแฟ พูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องราวภายในชุมชนในช่วงเวลาเช้าและเย็นของกลุ่มผู้ประกอบการ พ่อค้าแม่ขาย รวมทั้งประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน ทำให้ผู้นำชุมชนมีโอกาสได้พูดคุยกับกลุ่มประชาชนดังกล่าวก่อให้เกิดความทั่วถึงในการรับข้อมูลข่าวสารของประชาชนภายในชุมชนมากขึ้น

> “หลังจากส่งนักท่องเที่ยวกลับที่พักตอนเย็นๆผมก็ชอบมานั่งกินกาแฟที่ท่าเรือประจำ บ่อยครั้งที่ได้เสนอความเห็นเรื่องปรับปรุงการให้บริการการท่องเที่ยวกับผู้ใหญ่เขาไป อย่างช่วงหน้าไฮท์ซีซั่นทั้งเดือนไม่ได้เข้าประชุมเลย อย่าว่าแต่เข้าประชุมเลยครับ เวลาผมกินข้าวบางวันยังไม่มี ต้องกินน้ำประทังความหิวไปก่อน เพราะไม่มีเวลาจริงๆ” อภิฉัตร ศรีพิทยานันท์ (สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2560)

> “ที่ประชุมไม่ค่อยได้เข้าร่วมเท่าไหร่นะ แต่จะมาที่ท่าเรือเป็นส่วนใหญ่ มาที่นี้ก็ได้เจอกำนันเจอผู้ใหญ่เขาเหมือนกัน เขาชอบมานั่งกินกาแฟนั่งคุยกับชาวบ้านที่นี่ ส่วนเราก็ต้องไปรอซื้อปลา กุ้งสดๆไปทำขายนักท่องเที่ยว นั่งรอก็ได้ฟังเขาคุยกันไปด้วย มาริษา สงวนสินธุ์ (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.40 การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในรูปแบบ “สภากาแฟ” บริเวณท่าเทียบเรือใหม่ของชุมชนชน

ทั้งนี้การที่ชุมชนเปิดพื้นที่ดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ยังเปรียบเสมือนการใช้กลยุทธ์สื่อกิจกรรมในที่นี้คือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน” ช่วยในการผสานการรับรู้ถึงวัตถุประสงค์ของการสื่อสารของชุมชนที่ต้องการให้ประชาชนเกิดความรัก หวงแหนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันภายในชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกันในที่สุด จากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวของชุมชนโดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการตอกย้ำภาพลักษณ์และจุดยืนการท่องเที่ยวของชุมชนที่ใช้การพายเรือคายัคนำนักท่องเที่ยวเข้าชมธรรมชาติ แทนการใช้เรือติดเครื่องยนต์หรือเรือชนิดอื่นๆที่อาจก่อให้เกิดเสียงรบกวนสัตว์และสร้างความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนได้

> “กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเรานี่มันก็เหมือนยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัวเลย เป็นการบอกชาวบ้านที่นี่ว่าเราต้องช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อใช้เป็นสินค้าของชุมชนดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวได้ แล้วก็เป็นการบอกนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวให้เขารู้ด้วยว่าชุมชนของเราอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ถึงได้มี

ธรรมชาติที่สวยงามมาจนถึงทุกวันนี้ให้เขาได้มาเยี่ยมชม ”
เรืองรอง เกกินะ (สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2560)

“การที่เราใช้เรือคายัคพานักท่องเที่ยวชมธรรมชาติเพื่อที่ว่าจะได้ไม่มีเสียงรบกวนสัตว์ ไม่สร้างความเสียหายให้ป่าชายเลนด้วย”
หงสาวดี ศรีสหัสวรรษ (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนมีการปรับใช้สื่อ/ช่องทางในการสื่อสาร โดยเลือกใช้สื่อ/ช่องทางในการสื่อสารที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนเน้นการเข้าถึงประชาชนผู้รับสารเป็นสำคัญ ก่อให้เกิดประสิทธิผลในการสื่อสารนำมาซึ่งความร่วมมือในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

ภาพที่ 4.41 เรือคายัคที่ชุมชนใช้เป็นอุปกรณ์นำนักท่องเที่ยวชมความอุดมสมบูรณ์ภายในป่าชุมชน

3.1.1.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปรับปรุงและพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่พอใจกับการดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ที่ใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาเป็นกิจกรรมที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์การท่องเที่ยวของชุมชน เนื่องจากมีความสอดคล้องกับจุดเด่นของชุมชนทางด้านภูมิศาสตร์ ที่ชุมชนเป็นพื้นที่ติดทะเลมีทัศนียภาพที่สวยงาม พร้อมทั้งทรัพยากรป่าชายที่มีความอุดมสมบูรณ์ ประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจตามที่ได้กล่าวไปในข้างต้น

> “ท่องเที่ยวเชิงนิเวศมันก็ดีอยู่แล้ว ยั่งยืนแน่นอนทั้งคนทั้งทรัพยากรเลย ชุมชนเรามาถูกทางแล้ว ดึงจุดเด่นที่มีเอามาใช้ให้เกิดประโยชน์สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน นี่ก็เป็นเพราะคนรักป่าก่อนป่าเลยตอบแทนด้วยการให้รายได้คน สู้อุตส่าห์ฟูมฟักรักษากันมาพอถึงเวลาก็เหมือนคืนกำไรให้กับคนในชุมชนนั่นแหละ ” สุรสิทธิ์ เกกินะ (สัมภาษณ์, 7 พฤษภาคม 2560)

และยังสอดคล้องกับจุดยืนของประชาชนในชุมชนในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยกิจกรรมการพายเรือคายัคที่ชุมชนให้เป็นกิจกรรมในการดำเนินการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นอกจากเป็นกิจกรรมที่สร้างความเพลิดเพลินให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวแล้วพบว่ายังเป็นกิจกรรมที่ไม่ทำลายหรือส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอีกด้วย

> “ในป่าชายเลนแบบนี้ ใช้เรือเครื่องนี่คงไม่ดีแน่ๆ รากไม้พังหมด ใช้เรือคายัคนี่แหละ ไม่กระทบป่าแล้วยังได้อรรถรสจากความสนุกในการพายเรือของนักท่องเที่ยวอีกด้วยนะคะ เพราะนักท่องเที่ยวเขาพายเรือเข้าไปติดในป่าโกงกางแล้วเขาจะหัวเราะกันสนุกสนาน บางทีเราก็ขำไปด้วย” หงสาวดี ศรีสหัสวรรษ (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

ทั้งนี้ยังพบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติชุมชน ซึ่งการท่องเที่ยวในลักษณะนี้ชุมชนจะไม่มุ่งเน้นการไหลบ่าของจำนวนนักท่องเที่ยวมากจนเกินไป ทั้งนี้เพื่อรักษาสภาพความเป็นชุมชนและป้องกันผลกระทบต่อที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

> “เราไม่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวเยอะ วันหนึ่งเราจะมีการพายเรือแค่ 2 รอบเท่านั้น แต่ละกรุ๊ปเราจะจัดเลยว่ารับได้กี่คน เพราะถ้ารับมากไปเดี๋ยวจะดูแลไม่ทั่วถึงกลัวจะเกิดการขโมยกล้วยไม้ระหว่างทางใส่กระเป๋าไป แบบนี้กระทบทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนแน่นอน อีกอย่างเราอยากรักษาวิถีชุมชนกับธรรมชาติให้คงอยู่ด้วย” เรืองรอง เกกินะ (สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.42 กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน

อย่างไรก็ตาม พบว่าประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีแนวโน้มขาดแคลนในอนาคต เนื่องจากประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหันไปประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ของบริษัททัวร์ในลักษณะของจังหวัดกระบี่ ตามที่สุรสิทธิ์ เกกินะ ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวในชุมชนท่านหนึ่งกล่าวว่า

> “เรื่องที่ต้องเร่งหาทางแก้ไขเลยตอนนี้หลักคือ ไกด์ของเรานี่แหละ เริ่มหายากและน้อยลงแล้วครับ ส่วนใหญ่จะพากันไปเป็นไกด์ที่อื่นกัน” สุรสิทธิ์ เกกินะ (สัมภาษณ์, 7พฤษภาคม 2560)

เนื่องจากสภาพการทำงาน รูปแบบการให้บริการการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีความแตกต่างจากการให้บริการการท่องเที่ยวแบบอื่นกล่าวคือ มัคคุเทศก์ท้องถิ่นในชุมชนไม่เพียงจะต้องพายเรือด้วยตนเองตลอดระยะทาง 7 กิโลเมตรเท่านั้นแต่จะจะต้องลากเรือและเก็บเรือเองหลังจากเสร็จสิ้นจากกิจกรรม ดังนั้นส่งผลให้มัคคุเทศก์ในชุมชนเกิดความรู้สึกว่าไม่คุ้มกับค่าเหนื่อย หากไปประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ของบริษัททัวร์ในลักษณะอื่นภายในจังหวัดกระบี่ จะทำให้ตนเองเหนื่อยน้อยกว่าและบางครั้งอาจได้รายได้ดีกว่าการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชน

> “อย่างเพื่อนที่รู้จักกันตอนนี้ก็ไม่ได้ทำแล้วคะ เป็นผู้หญิงด้วยเขาบอกเหนื่อยเกินไป ไปทำที่อื่นรายได้ดีกว่า ไม่เหนื่อยด้วย แค่พูดในที่ร่มแป๊บเดียวก็เสร็จแล้ว แต่ที่นี่ไม่ใช่ทั้งร้อนทั้งเหนื่อยแถมบาง

ทีทิบส์จากนักท่องเที่ยวก็ได้บ้างไม่ได้บ้าง” ศิรภัสสร ชายเขาทอง (สัมภาษณ์,9 พฤษภาคม 2560)

ส่วนมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ยังประกอบอาชีพอยู่ภายในพื้นที่การท่องเที่ยวของชุมชน ให้เหตุผลในการประกอบอาชีพว่า ต้องเป็นผู้ที่มีใจรักในการประกอบอาชีพเท่านั้น เนื่องจากต้องดำเนินการให้บริการพร้อมทั้งดูแลกลุ่มนักท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มต้นในการลากเรือ สอนนักท่องเที่ยวพายเรือและดูแลนักท่องเที่ยวระหว่างพายเรือตลอดจนดูแลความเรียบร้อยเก็บเรือเข้าที่และเสิร์ฟผลไม้ให้กับนักท่องเที่ยวจนจบกระบวนการด้วยตนเองทั้งสิ้น

“ไม่มีใครเขาอยากทำหรอกครับ เพราะมันเหนื่อย การเป็นใกด์ที่ชุมชนนี่คือต้องใจรักจริงๆ ทุกอย่างเราต้องทำเองหมดลากเรือแบกไม้พาย เก็บเรือ เสิร์ฟผลไม้ให้นักท่องเที่ยว” อภิฉัตร ศรีพิทยานันท์ (สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2560)

จากประเด็นดังกล่าวส่งผลให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชนบางท่านได้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่น่าสนใจคือ การส่งเสริมเด็กและเยาวชนในชุมชนโดยการจัดให้มีการอบรมมัคคุเทศก์น้อยภายในชุมชน เพื่อเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์หารายได้เสริมให้กับครอบครัวแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง ทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนและมองเห็นคุณค่าร่วม ช่วยกันสานต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนสืบต่อไป ซึ่งแนวคิดนี้เป็นการใช้ทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้เกิดความคุ้มค่าพร้อมทั้งยังสามารถแก้ปัญหามัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีแนวโน้มกำลังลดลงในอนาคตได้อีกด้วย

“อยากให้มีการอบรมเด็กในชุมชนให้เขาเป็นใกด์ได้ ถ้ามาสมัครพี่รับหมดเลยนะ เด็กจะได้มีรายได้จะได้มาเรียนรู้ธรรมชาติด้วย ถ้าเขาได้มาสัมผัสทุกวันๆ เดี๋ยวจิตสำนึกเขาจะมาเองต่อไปเด็กพวกนี้แหละช่วยกันปกป้องป่าแทนเรา” เรืองรอง เกกินะ (สัมภาษณ์, 9 พฤษภาคม 2560)

นอกจากนี้ยังมีการเสนอแนะเพิ่มเติมในด้านการประชาสัมพันธ์การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกันของประชาชนในชุมชนโดยการใช้เสียงตามสาย ประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือการเข้าร่วมการประชุมในแต่ละครั้งเพื่อให้สามารถเข้าถึงประชาชนผู้รับสารได้มากขึ้น

> “เวลาจะมีการประชุมแต่ละครั้ง ชุมชนเราน่าจะมีเสียงตามสายนะ จะได้ไม่ยุ่งยาก ประหยัดเวลาด้วยติดไว้ตามมัสยิดทุกที่เลยก็ได้ หรือไม่ก็ตามร้านค้า แหล่งรวมตัวของคนในชุมชน จะได้รับทราบเข้าประชุมกันทั่วถึง ไม่อย่างนั้นก็สามารถแจ้งข่าวสารผ่านเสียงตามสายนี่ได้เลย อาจจะไม่ต้องจัดประชุมถ้าเรื่องนั้นแค่เป็นการแจ้งข่าวเฉยๆ” อาหลี พึ่งหล้า (สัมภาษณ์, 11พฤษภาคม 2560)

ตลอดจนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยว โดยเสนอให้มีการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ “แผ่นพับการท่องเที่ยวชุมชน” โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นมาของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนจนกระทั่งเกิดความอุดมสมบูรณ์นำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปเที่ยวชมในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มอรรถรสในการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวมากขึ้นทั้งยังเป็นการเน้นย้ำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดความรู้สึกที่ดีต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของชุมชนอีกด้วย

> “อยากให้มีการทำแผ่นพับไว้แจกนักท่องเที่ยวก่อนจะพายเรือ ในนั้นให้มีแผนที่บอกแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจตามจุดต่างๆ และที่สำคัญถ้ามีที่มา ความเป็นมาของป่าชุมชนด้วยจะดีมากเลย เขาจะได้ไม่บ่นเวลาพายเรือนานๆ จะได้อยากพายต่อด้วยใจที่เห็นคุณค่าการอนุรักษ์ป่าของชุมชน รู้และเข้าใจว่า กว่าป่าจะสมบูรณ์ขนาดนี้ชุมชนต้องเจออะไรกันมาบ้าง แบบนี้ก็จะช่วยสร้างอรรถรสในการท่องเที่ยวได้อีกแบบหนึ่งนะ” หงสาวดี ศรีสหัสวรรษ (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

3.1.2 ผลการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนจากมุมมองประชาชนภายนอกชุมชน

จากการศึกษาผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนตามที่ได้กล่าวแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมสามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมภายในชุมชนในหลากหลายด้าน ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสารคือการที่ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

จนกระทั่งนำไปสู่ผลสำเร็จคือการเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงวัดผลสำเร็จในภาพรวมของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน โดยวัดจากมุมมองของบุคคลภายนอกชุมชนในที่นี้คือกลุ่มนักท่องเที่ยวได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 20 คน คนโดยการวัดผลแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวและ 3) ความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีรายละเอียดดังนี้

3.1.2.1 ด้านการบริหารจัดการ

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่า ชุมชนประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้เกิดความอุดมสมบูรณ์จนกระทั่งสามารถนำมาใช้เป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความเห็นตรงกันในด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสวยงามและความหลากหลายทางทัศนียภาพ

> “ธรรมชาติครับ มันสวยงามมากจริงๆ ยิ่งตรงช่วงที่มีภูเขาหินปูนสูงๆ มุมนั้นสวยงามมาก พอเหนื่อยใกด์ก็ให้เราแวะพักตรงที่เป็นอ่าวเล็กๆหาดทรายสีขาว เพื่อเล่นน้ำถ่ายรูป” Viktor Fekete (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

นอกจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติแล้วยังพบว่า ชุมชนมีความโดดเด่นในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวกล่าวคือ ชุมชนสามารถเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนที่ม่ความสอดคล้องกับสภาพบริบทของทรัพยากรธรรมชาติ

> “สำหรับเราคิดว่าจุดเด่นคือการพายเรือนี่แหละ เพราะว่าตัวเองก็เพิ่งเคยพายคายัคเป็นครั้งแรกเลย ตอนแรกพายไม่เป็นก็กลัวว่าจะยาก พายวนอยู่อย่างนั้นไปไหนไม่ได้สักทีแต่พอลองพาย ตามที่ใกด์แนะนำก็เออ ไม่ยากน่ะ ได้เห็นอะไรเยอะแยะเลยมีหอยทาก ปูก้ามแดงๆตัวเล็กๆน่ารักดีค่ะ ถ่ายรูปมาด้วย” สุพรรณี อินทนนท์ (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวพายเรือคายัคเข้าชมความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชนที่ประกอบด้วยพันธ์ไม้ป่าชายเลน ได้แก่ ต้นโกงกาง แสมและปรง เป็นต้น

> “ป่าไม้ยังสมบูรณ์อยู่มากเลย เป็นแหล่งระบบนิเวศที่ดีมากๆ ผมเห็นลิง เห็นปูกับปลาตัวเล็กๆเยอะมาก ระหว่างสองข้างทางสะกดผมมาก มันสวยงามมากจริงๆ ภูเขา ต้นไม้ พันธุ์ไม้ที่ผมไม่รู้จัก มันหลากหลายมาก ” Muhammad Amirul (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังพึงพอใจต่อทัศนียภาพตลอดระยะทางในการร่วมกิจกรรมการพายเรือคายัคในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน โดยให้ความเห็นเกี่ยวกับความหลากหลายของทัศนีภาพตามที่ตนพบเห็นได้แก่ ภูเขาหินปูนที่สลับเรียงรายบริเวณสองข้างทาง หน้าผาสูงที่มีลักษณะคล้ายแคนยอน และอ่าวทราย เป็นต้น

> “ความร่มรื่นเย็นสบาย ตลอดการพายเรือ แล้วก็สีสันตรงที่ระหว่างที่เราพายมันไม่ได้มีแค่ป่าชายเลนอย่างเดียว มันมีภูเขา สลับหินผา เห็นลิงเห็น กระรอกโผล่มาบ้าง มันเลยทำให้เพลินดีไม่น่าเบื่อ” นายรัฐชัย พานแก้ว (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

แต่อย่างไรก็ตามพบว่ายังมีนักท่องเที่ยวบางส่วน ที่พบเห็นจุดด้อยจากการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนโดยหลักๆที่พบ มี 2 ประเด็นคือ ความสะอาดของน้ำในบริเวณป่าชุมชนและระยะทางในการพายเรือที่นักท่องเที่ยวบางส่วนให้ความเห็นว่า สังเกตเห็นน้ำบางจุดมีคราบคล้ายกับคราบน้ำมันเจือปนรวมทั้งระยะทางในการพายเรือที่มีระยะทางยาวจนเกินไปทำให้รู้สึกเหนื่อย

> “น้ำครับ ผมสังเกตเห็นบางจุดมันยังมีฟองๆ เป็นคราบๆ ผมไม่แน่ใจว่าเป็นคราบน้ำมันหรืออะไร ดูแล้วมันไม่ค่อยสะอาดตาเท่าไหร่ในความคิดของผมนะ” ทศพร สัตย์เวทย์ (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

“ไกลไปคะ อยากให้ลดระยะทางการพายเรือลงหน่อย พายติดต่อกัน 2 ชั่วโมง เหนื่อยมาก” Xiao Lu (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

จากความสำเร็จของชุมชนในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมในด้านความแตกต่างระหว่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสถานที่ท่องเที่ยวอื่นว่า มีความแตกต่างทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ความแตกต่างภูมิศาสตร์เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดสุราษฎ์ธานีที่มีเป็นธารน้ำธรรมดา

“ปกติก็เคยไปที่คล้ายแบบนี้ ที่จังหวัดสุราษฎ์ธานี แต่ที่นั่นมันไม่ใช่ป่าชายเลน เป็นแค่ธารน้ำธรรมดา” สุวิมล วิชัยสอน (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

เช่นเดียวกับ และอ่าวไร่เลย์ที่มีทัศนียภาพเป็นท้องทะเล ตามที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติท่านหนึ่งกล่าวว่า

“เคยไปพายเรือคายัคที่ไร่เลย์ ต่างจากที่นี่ตรงที่บรรยากาศเพราะไร่เลย์จะเป็นทะเลกว้างๆ มองเห็นน้ำเห็นปลาแต่ที่นี่จะเป็นป่าชายเลนสองข้างทาง สลับวิวถ้ำบ้าง หินปูนบ้างมันหลากหลายกว่าแต่รวมๆมันก็สวยคนละแบบคงจะแล้วแต่คนชอบ ” Nurzahra Aleesya (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

รวมทั้งอุทยานแห่งชาตอเขาสกจังหวัดพังงาที่มีทัศนียภาพเป็นถ้ำและมีระยะทางในการพายเรือที่สั้นกว่า สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า

“เขาสกครับ จังหวัดพังงาที่นั่นต้องเดินเยอะมาก กว่าจะถึงจุดที่พายคายัค ส่วนใหญ่วิวจะเป็นถ้ำ แตกต่างจากที่นี่ตรงที่เส้นทางการพายเรือที่นี่จะพายเรือนานกว่า วิวหลากหลายมากกว่า” Nicolaas Bliek (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

ทั้งนี้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความเห็นเกี่ยวกับความประทับใจแตกต่างกันในหลากหลายด้าน โดยสามารถสรุปภาพรวมออกเป็น 3 ด้านคือ 1) ด้านการให้บริการการท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และ 3) ด้านความเป็นกันเองระหว่างประชาชนในชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยว

1) ด้านการให้บริการของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการให้บริการการท่องเที่ยวทั้ง การอำนวยความสะดวก การให้คำแนะนำก่อนการท่องเที่ยว ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศน์และความหลากลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

> “ชอบการให้บริการของใกด์คะ เขาทำให้ทุกอย่างมันง่ายไปหมดทั้งสอนเราพายเรือ มารับมาส่งเราจากที่พัก อธิบายแนะนำทุกๆ อย่างทำให้เราไม่กดดัน รู้สึกสบายๆ ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติตลอดทาง” Napika Rajanala (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

2) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน พบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวพึงพอใจต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ทั้งในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนและระหว่างการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน โดยพบว่าชุมชนมีความโดดเด่นทางทัศนียภาพที่นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นวิวทะเลได้จากสองข้างทางบนท้องถนน

> “ชอบความเป็นธรรมชาติของที่นี่มาก ตั้งแต่ตอนนั่งรถมาระหว่างทางในชุมชนคือสวยมากจริงๆ มีทะเล ภูเขา รู้สึกถึงความร่มเย็น ยิ่งพอได้เข้ามาพายเรือในป่าชายเลน เป็นความรู้สึกที่ตื่นเต้นมาก” Marcel Saint (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

3) ด้านความเป็นกันเองระหว่างประชาชนในชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวพึงพอใจต่อความเป็นกันเองของประชาชนในชุมชน โดยจะเห็นได้จากการที่ประชาชนทั่วไปในชุมชนมีความยินดี เต็มใจและสามารถให้คำแนะนำในการเดินทางมาท่องเที่ยวกับกลุ่มนักท่องเที่ยวได้

> “ตอนมาเรามากันเอง ขับรถมอเตอร์ไซด์มาไม่ได้มากับกรุ๊ปทัวร์ ทางเข้ามาที่นี่มันลึก ผมก็ถามทางจากชาวบ้านมาเรื่อยๆจนหลงเอง สุดท้ายชาวบ้านก็ขับรถนำทางมาที่นี่ ” Nicolaas Bliek (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

เช่นเดียวกับการให้บริการของประชาชนในชุมชนที่ประกอบธุรกิจร้านอาหาร ในการคัดเลือกวัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหารจากภายในพื้นที่ชุมชน นอกจากได้ราคาถูกกว่าท้องตลาดแล้วยังเป็นวัตถุดิบที่มีความสดใหม่ ก่อให้เกิดความพึงพอใจของกลุ่มนักท่องเที่ยว

> “ชอบทุกอย่างเลย โดยเฉพาะอาหารที่นี่เราแวะตรงร้านที่อยู่แถวจุดชมวิวในชุมชน ต้มยำกุ้งอร่อยมาก กุ้งสดมาก เนื้อกุ้งหวานตัวโตมากๆด้วย” Alfian Haidzer (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.43 ร้านอาหารพื้นบ้านภายในชุมชนและวัตถุดิบในการประกอบอาหารจากท้องทะเลของชุมชน

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าความประทับใจของนักท่องเที่ยวทั้ง 3 ด้าน มีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ที่นำรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้ในการวางแผนเตรียมความพร้อมของชุมชน ก่อนดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของกลุ่มผู้นำชุมชน ที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการผลักดันการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดขึ้นในชุมชน 2) ภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชน

โดยประชาชนในชุมชนมีความต่อเนื่องในการให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนจนกระทั่งนำมาสู่ความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน 3) เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น/จุดเด่นของชุมชน กลุ่มแกนนำชุมชนและประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันพิจารณาจุดเด่นของชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นจุดเด่นในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) ความพร้อมของผู้ที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนได้เตรียมความพร้อมครอบคลุมทั้งในด้านที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวและการให้บริการข้อมูลข่าวสารกับนักท่องเที่ยวโดยการจัดอบรมภาษาอังกฤษให้กับประชาชนเพื่อใช้ในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว และ 5) การบูรณาการความรู้ควบคู่และความเพลินเพลิน โดยชุมชนมุ่งเน้นตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาแสวงหาความเพลิดเพลินจากการทำกิจกรรมจัดให้มีการพายเรือคายัคและให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนควบคู่กันในระหว่างการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

3.2.2.2 ด้านการสื่อสารการท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 20 คน พบว่าการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนมีความสัมพันธ์กันตามองค์ประกอบของการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร (S) เนื้อหาสาร(M) สื่อ/ช่องทาง (C) และผู้รับสาร (R) ซึ่งจากองค์ประกอบดังกล่าวนี้เมื่อนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ตามหลักการสื่อสารการท่องเที่ยวพบว่า การสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนมุ้งเน้นความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ส่งสารและเนื้อหาของสาร และจากความสัมพันธ์ของผู้ส่งสารและการนำเสนอเนื้อหาสารก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในการเปิดรับสื่อหรือช่องทางการเข้าถึงเนื้อหาสารที่หลากหลายของผู้รับสารในการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนนั่นคือกลุ่มนักท่องเที่ยว จึงอาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับองค์ประกอบของการสื่อสารชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้ส่งสารและเนื้อหาสาร

สำหรับการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่าประชาชนในชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารกล่าวคือ การร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์และนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ผ่านเนื้อหาสารในที่นี้คือ “กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ที่ประชาชนในชุมชนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาทำ

กิจกรรมและสัมผัสความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงความเป็นมาของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน แต่ในขณะเดียวกันก็ยังพอรับทราบถึงวัตถุประสงค์ในการส่งสารของประชาชนในชุมชน ที่สามารถสะท้อนให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงความร่วมมือของประชาชนในการร่วมกันจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ตามที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้สัมภาษณ์ว่า

> “เข้าไปพายเรือทำให้รู้เลยว่าป่าที่นี่สมบูรณ์มาก ผมสังเกตเห็นกระรอกตัวหนึ่งวิ่งอยู่บนต้นไม้ คือเท่าที่ผมรู้มาป่าไหนที่มีกระรอกป่านั้นระบบนิเวศดีมาก” Antonello Crescenzo (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

> “พอจะเดาได้ว่าชาวบ้านที่นี่คงรัก หวงแหนป่าชายเลนผืนนี้มาก ดูแลอย่างดีเพราะทุกอย่างข้างในอุดมสมบูรณ์จริงๆ ทุกอย่างยังยังคงสภาพเดิมๆขนาดเส้นทางที่เราพายเรือกันบางทีต้องหงายตัวราบไปกับเรือเพื่อหลบรากไม้โกงกาง รู้เลยว่าไม่มีการตัดไม้เกิดขึ้นในป่าผืนนี้แน่นอน ” นายรัฐชัย พานแก้ว (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

> “น่าจะเพราะอยากอนุรักษ์ป่าชายเลนไว้ การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพายเรือทุกวันแบบนี้ น่าจะป้องกันคนเข้ามาตัดไม้ทำลายป่าได้อีกทาง ” อารีรัตน์ ญีมิน (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.44 รากของต้นโกงกางที่บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

2) สื่อ/ช่องทาง

จากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติพบว่า สื่อและช่องทางที่กลุ่มนักท่องเที่ยวเปิดรับเป็นสื่อที่มาจากภายนอกชุมชนทั้งสิ้น ได้แก่ 1) สื่อบุคคล 2) สื่ออินเตอร์เน็ตและ3) สื่อสิ่งพิมพ์โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) สื่อบุคคล

จากเนื้อหาสารที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนนั้นส่งผลให้นักท่องเที่ยวเปิดรับสารดังกล่าวผ่านสื่อที่หลากหลาย โดยพบว่าสื่อที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มนักนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนและมีการเปิดรับมากที่สุดคือ สื่อบุคคล ในที่นี้คือ สื่อบุคคลที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวด้วยกันเอง ในลักษณะของการบอกต่อแบบปากต่อปากไปยังนักท่องเที่ยวคนอื่นๆจนกระทั่งเกิดความสนใจและเดินทางมาท่องเที่ยวที่ชุมชนแห่งนี้

> “มาพายคายัคที่นี่เพราะเพื่อนที่เคยมาบอกกับผมว่าที่นี่สวยมากๆ ถ้าอยากสัมผัสธรรมชาติแบบสุดๆ พายเรือนานสุดๆแนะนำให้มาที่นี่ ” Viktor Fekete (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

> “สองปีที่แล้วเพื่อนบ้านผมเขามาเที่ยวเมืองไทย และมาพายเรือคายัคกันที่นี่ ผมมีโอกาสได้พูดคุยกับเขา เขาเล่าผมว่าที่นี่มีธรรมชาติที่สวยงาม มีภูเขาหินผาโดดเด่นมากและเขาได้แนะนำให้ผมมาที่นี่ครับ ” Marcel Saint (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

> “เพื่อนมาเล่าให้ฟังว่ามาพายเรือคายัคที่นี่ สนุกมาก มีทั้งโซนป่าชายเลน โซนที่เป็นหิน และก็เป็นวิวทะเลคือมันไม่น่าเบื่อ อีกอย่างต้องพายเรือเองจนกว่าจะจบทริปเลย คิดว่าน่าตื่นเต้นดีก็เลยมา ” ชมจิรา ภู่สุนทรเกียรติ(สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

(2) สื่ออินเตอร์เน็ต

นอกจากนี้ยังพบว่า “สื่อบุคคล” ไม่เพียงทำหน้าที่เป็นสื่อในลักษณะการบอกต่อแบบปากต่อปากในพื้นที่โลกจริงเท่านั้น แต่ยังมีการบอกต่อบนโลกเสมือนโดยผ่าน “สื่ออินเตอร์เน็ต” อีกด้วย ลักษณะการบอกต่อที่พบคือการเขียนบล็อก (Blog) และเขียนความคิดเห็นจากประสบการณ์การท่องเที่ยว (Review) เพื่อบอกเล่าแนะนำประสบการณ์หรือเรื่องราวการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ ที่สนใจหรือกำลังหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจก่อนเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชน

> “อยากพายเรือคายัคบ้าง เลยหาข้อมูลในอินเตอร์เน็ต ก็เห็นมีคนมาเขียนรีวิวพายคายัคที่นี่ น่าสนใจมากเลยตัดสินใจมาเลย ” สุทธิรักษ์ ทิพย์รักษ์ (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

> “เพื่อนเคยมาเที่ยวแล้วไปเขียนริวิวในเว็บพันทิป จากนั้นเขาก็แชร์ในเฟสบุ๊ค เราเห็นเลยลองกดเข้าไปอ่านดูที่เขารีวิว คือมันดีมากเลย เขารีวิวไว้ละเอียดมากทั้งรูปภาพอะไรต่างๆคือลงประกอบไว้เยอะมาก ช่วยเราได้เยอะเลยก่อนที่จะเดินทางมาเที่ยวที่นี่ ” จารุณี จางวิบูลย์ (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

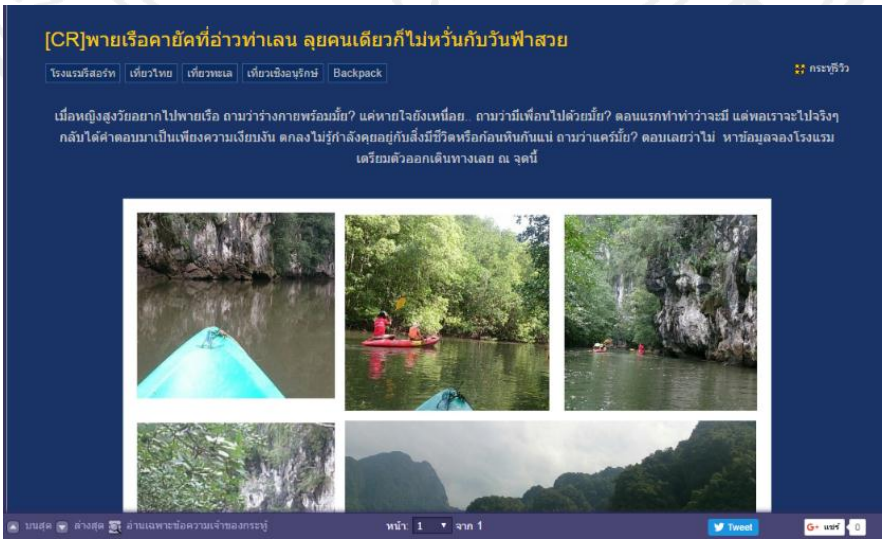

ภาพที่ 4.45 การบอกเล่าประสบการณ์ (Review) ของนักท่องเที่ยวด้วยกันเองบนเว็บไซต์ Pantip

สำหรับการเปิดรับสื่ออินเตอร์เน็ตของนักท่องเที่ยวนอกจากจะพบเห็นในลักษณะของการเขียนบล็อก (Blog) และเขียนความคิดเห็นจากประสบการณ์การท่องเที่ยว (Review) เพื่อบอกเล่าแนะนำประสบการณ์หรือเรื่องราวการท่องเที่ยวภายในชุมชนแล้ว พบว่ายังมีเปิดรับสื่อเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของบริษัทท่องเที่ยวต่างๆ ภายในจังหวัดกระบี่ โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยจะเน้นหาข้อมูลการท่องเที่ยวในภาพรวมคือหาโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีหลายโปรแกรมรวมกันเช่น ล่องเรือหางยาว 4 เกาะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนรวมอยู่ด้วย

> “ก็หาข้อมูลในเนตเอา ว่ากระบี่มีอะไรน่าเที่ยวบ้าง มีโปรแกรมทัวร์ที่ให้เที่ยว 4 เกาะ 1 วัน ส่วนอีกวันก็จะเป็นโปรแกรมพายเรือคายัคที่นี่รวมอยู่แพคเกจเดียวกัน ที่เลือกแบบนี้เพราะไม่อยากจำเจ มาแล้วอยากเที่ยวหลายๆที่” ศรันย์ พุ่มแก้ว (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

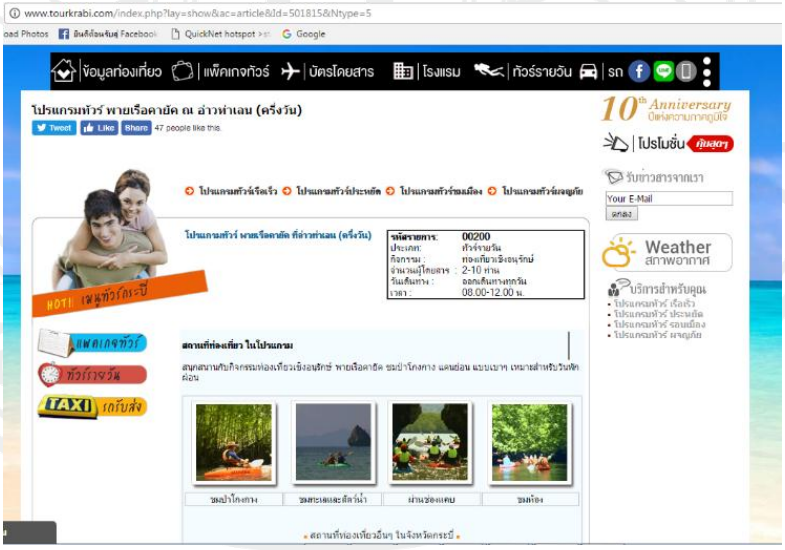

ภาพที่ 4.46 เว็บไซต์โปรแกรมท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวภายในจังหวัดกระบี่

ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะมุ่งเน้นการหาข้อมูลเกี่ยวกับการพายเรือคายัคประกอบการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งลักษณะของสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจึงมี

รายละเอียดของเนื้อหาที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่ที่น่าสนใจ เช่น การพายเรือคายัคบริเวณอ่าวท่าเลน อ่าวลึกเหนือ เกาะห้อง รวมทั้งอ่าวไร่เลย์ เป็นต้น

> “อยากพายคายัคที่ประเทศไทยมากครับ ลองหาข้อมูลในเว็บต่างๆก็มาเจอที่นี่ครับ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน่าสนใจมาก ตั้งใจมาไทยเพื่อมาพายคายัคที่นี่โดยเฉพาะเลย” Napika Rajanala (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

> “หาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่พายเรือคายัคที่น่าสนใจในกระบี่ ก็พบว่ามีหลายที่ที่ให้พายเรือคายัคได้ แต่สนใจที่นี่มากที่สุดเพราะดูข้อมูลแล้วระยะทางที่พายยาวนานที่สุด ” Nurzahra Aleesya (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

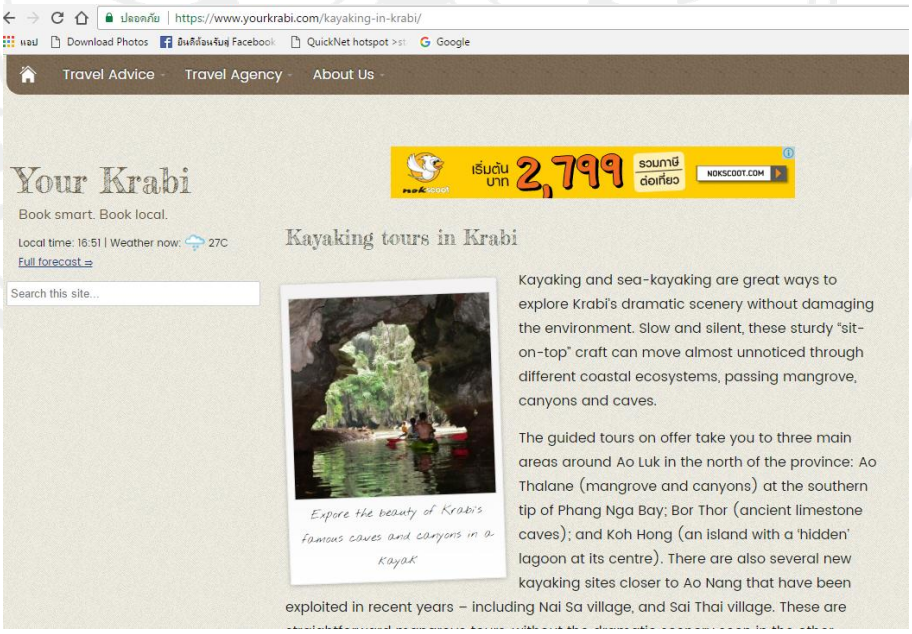

ภาพที่ 4.47 เว็บไซต์โปรแกรมท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวภายในจังหวัดกระบี่สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

(3) สื่อสิ่งพิมพ์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยวพบว่า สื่อสิ่งพิมพ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับส่วนใหญ่มาจากความบังเอิญ โดยเป็นการเปิดรับสารแบบไม่ได้เจาะจงเพื่อหาข้อมูลจากสื่อดังกล่าว เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ไม่ได้มีความตั้งใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนตั้งแต่แรก แต่เป็นการมาท่องเที่ยวโดยบังเอิญจากการพบเห็นสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับรายการท่องเที่ยวและป้ายประชาสัมพันธ์รายการท่องเที่ยว จากบริเวณหน้าหาดอ่าวนางจังหวัดกระบี่ ซึ่งบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมเดินทางมาท่องเที่ยว ส่งผลให้บริเวณดังกล่าวมีโต๊ะประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของบริษัททัวร์ท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นสื่อสิ่งพิมพ์ลักษณะนี้จึงสามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อีกช่องทางหนึ่ง

> “มาเที่ยวที่นี่เพราะทราบข้อมูลจากโต๊ะของเอเจนซี่ทัวร์ที่ตั้งอยู่ข้างๆโรงแรมที่พักอยู่แถวอ่าวนาง” Muhammad Amirul (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

> “มากระบี่หลายวันแล้วก่อนหน้านี้ไปเที่ยวเกาะพีพี กับอ่าวมาหยา ตอนกลับจากเกาะพีพีต้องมาลงเรือที่อ่าวนาง ก็เห็นมีป้ายบอกว่ามีกิจกรรมพายเรือคายัคที่ท่าเลน น่าสนใจมากผมซื้อทัวร์จากที่นั่นตอนนั้นเลย” Viktor Fekete (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

> “มากินอาหารทะเลที่ร้านวังทรายตรงอ่าวนาง พอดีแถวหน้าร้านมีโต๊ะขายทัวร์ติดๆกัน ราวสามสี่โต๊ะ แวะเข้าไปดูก็เห็นว่ามีกิจกรรมพายเรือคายัคด้วย ” สถาพร ชูศรี (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.48 โต๊ะประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวบริเวณหาดอ่างนางจังหวัดกระบี่

ภาพที่ 4.49 สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนของบริษัทนำเที่ยวบริเวณหาดอ่าวนาง จังหวัดกระบี่

3.2.2.2.3 ผู้รับสาร

สำหรับผู้รับสารในการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนในที่นี้คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่ามีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ประเทศ และทวีป จึงส่งผลให้เกิดความแตกต่างในด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยว เช่น ลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวและช่วงเวลาในการเดินทางมาท่องเที่ยว โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากทวีปยุโรป อเมริกา ส่วนใหญ่มักจะเดินทางมาท่องเที่ยวคนเดียวและนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ส่วนกลุ่มนักท่องเที่ยวทวีปเอเชียรวมถึงนักท่องเที่ยวชาวไทย ส่วนใหญ่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อนและกรุ๊ปทัวร์นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม

> “ทุกปีจะมาเมืองไทยช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ส่วนใหญ่จะมาคนเดียวตลอด แต่ปีหน้าคิดว่าจะลองชวนแฟนสาวมาด้วย แต่ไม่แน่ใจว่าเธอจะมาได้รึปล่าว ผมอยากให้เธอมานะ” Antonello Crescenzo (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

> “ตุลาคมถึงธันวาคมของทุกปี ผมจะมาเมืองไทยอย่างปีที่แล้วผมไปเที่ยวทะเลที่เกาะพีพีมา แต่ปีนี้อยากเปลี่ยนบรรยากาศดูบ้าง ” Viktor Fekete (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

> “ก็มากับครอบครัว คุณพ่อกับคุณแม่มาด้วย ช่วงนี้ลางานมาเที่ยวเพราะถ้ามาช่วงเมษาคนเยอะมาก ไม่ชอบมาแย่งกับคนอื่น” สุพรรณี อินทนนท์ (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.50 นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมากับครอบครัว

นอกจากความแตกต่างในด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันในด้านการรับรู้เนื้อหาสารการของการท่องเที่ยวชุมชนที่แตกต่างกันอีกด้วย โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาจากทวีปยุโรปและอเมริกาจะให้ความสนใจและเข้าใจกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งในการสัมผัสทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน มากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวในทวีปเอเชียรวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมการมท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากทวีปยุโรปและอเมริกาที่โดยปกติแล้วมักจะชื่นชอบการผจญภัย การได้สัมผัสและเรียนรู้ความเป็นธรรมชาติรวมถึงการค้นหาสถานที่ท่องเที่ยวแปลกใหม่ด้วยตนเองอยู่เสมอ ตามที่นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาจากทวีปยุโรปและอเมริกาได้ให้สัมภาษณ์ว่า

> “ทุกปีจะค้นหาสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ๆอยู่เสมอ และในปีนี้ผมก็มาพบที่นี่ เป็นที่ที่ทำให้ผมรู้สึกว่าคุ้มค่ามากที่ได้มา” Viktor Fekete (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

> “ชอบธรรมชาติที่นี่มาก โดยเฉพาะตอนที่นอนบนเรือปล่อยให้เรือไหลไปตามน้ำ ผมมองดูท้องฟ้า สลับกับใบไม้ที่อยู่บนกิ่งไม้สองข้างทางมันสวยงามมากจริงๆครับ” Nicolaas Bliek (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

> “ตอนแรกผมเห็นลิงแค่ตัวเดียวตัวเล็กๆ แต่พอผมพายเรือต่อไปผมก็เห็นอีกตัวที่ใหญ่กว่าและคิดว่าน่าจะเป็นจ่าฝูงเพราะมันอยู่

บนยอดไม้ หลังจากนั้นผมก็มองหาสัตว์ตัวอื่นๆต่อ ก็ไม่พบคิดว่าน่าจะเย็นแล้วสัตว์พวกนั้นคงไม่ออกมาแล้ว พรุ่งนี้เช้าผมจะมาใหม่และคิดว่าต้องเจอสัตว์อื่นๆอีกแน่นอน” Antonello Crescenzo (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

ภาพที่ 4.51 ลิงแสมในบริเวณป่าชุมชน

3.2.2.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติทั้ง 12 ท่าน พบว่าส่วนใหญ่พึงพอใจกับการดำเนินการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ทั้งในการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการบริการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และการต้อนรับจากประชาชนในชุมชนตามที่ได้กล่าวไปในข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามพบว่ามีกลุ่มนักท่องเที่ยวบางกลุ่มได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเส้นทางการพายเรือว่าควรมีระยะทางที่สั้นลงกว่านี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากประเทศจีน เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมากับกรุ๊ปทัวร์ ซึ่งในหนึ่งวันจะเดินทางไปท่องเที่ยวในจังหวัดกระบี่หลากหลายที่ ดังนั้นเวลาในการท่องเที่ยวจึงมีจำกัดส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความเหนื่อยล้าประกอบกับปัจจัยด้านลักษณะนิสัยและพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีความมุ่งเน้นการมาถ่ายรูปตามสถานที่ท่องเที่ยวเผยแพร่บนสังคมออนไลน์เท่านั้น

“สิ่งที่ควรปรับปรุงคือ ระยะทางการพายเรือ คือมันไกลเกินไป เหนื่อยมากเลย เราไปไหว้พระขึ้นภูเขาที่วัดถ้ำเสือกันมาเมื่อ

เช้า ตกบ่ายมาที่นี่มันเลยทำให้เราเหนื่อยมากๆ Yubin Chi (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

"ไม่คิดว่าเส้นทางการพายเรือจะนานขนาดนี้ ผจญภัยมาก ส่วนตัวแล้วไม่ชอบเท่าไหร่ ทำให้เครื่องสำอางหลุดถ่ายรูปลงอินสตราแกรมไม่สวยเลย" Xiao Lu (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะให้ได้ว่า ความแตกต่างของผู้รับสารทั้งทางด้านพฤติกรรมและความต้องการของผู้รับสาร มีความสัมพันธ์กับการเข้าถึงเนื้อหาสารและการเปิดรับสื่อแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากทวีปยุโรปยังให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชน โดยเสนอแนะให้ชุมชนสร้างเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวที่ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ดูแลเอง เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเชิงลึกกับนักท่องเที่ยวแตกต่างจากเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวทั่วไปในจังหวัดกระบี่ ที่มีเพียงข้อมูลการท่องเที่ยวทั่วไปเท่านั้น

"อยากให้ชุมชนสร้างเว็บไซต์ของตัวเองขึ้นมา น่าจะให้ข้อมูลการท่องเที่ยวได้ละเอียดกว่านี้" Marcel Saint (สัมภาษณ์, 8 พฤษภาคม 2560)

"ถ้าชุมชนมีเว็บไซต์การประชาสัมพันธ์เป็นของตัวเองจะดีมาก เพราะในเว็บไซต์ของบริษัททัวร์จะมีข้อมูลน้อย ส่วนใหญ่เน้นขายโปรแกรมการท่องเที่ยวมากกว่า" Nicolaas Bliek (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2560)

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า แนวคิดการสร้างเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวที่ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ดูแลเองนั้น มีความสอดคล้องกับจุดเด่นของบุคลากรในชุมชนที่มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนกล่าวคือ ประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ท้องถิ่น สามารถให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งการให้รายละเอียดข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาในการต่อสู้ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนจนกระทั่งนำมาสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศในป่าชุมชนได้อย่างครบถ้วนลึกซึ้งสัมพันธ์กับสถานการณ์บริบทชุมชน และหากสามารถนำข้อมูลดังกล่าวนี้เผยแพร่ลงบนเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน นอกจากสร้างความ

แตกต่างในด้านเนื้อหาการนำเสนอของเว็บไซต์การท่องเที่ยวของชุมชนกับเว็บไซต์ของบริษัทนำเที่ยวทั่วไปแล้ว ยังเป็นการสร้างทัศนคติที่ดีก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนของกลุ่มนักท่องเที่ยวในอนาคตได้อีกด้วย

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า ผลของการสื่อสารการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนทั้งในมุมมองของประชาชนภายในชุมชนและมุมมองของประชาชนภายนอกชุมชน ต่างมีจุดร่วมที่เดียวกันคือ ประสบผลสำเร็จจากความมือของประชาชนทุกภาคส่วนภายในชุมชนทั้งในด้านการตัดสินใจร่วมกัน โดยในชุมชนมีการจัดประชุมประชาคมบ่อยครั้งเพื่อตัดสินใจวางแผนในการดำเนินงานทุกขั้นตอนร่วมกันภายในชุมชน ด้านการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชนและประชาชนใน ที่มีความต่อเนื่องมาตั้งแต่ระยะที่ชุมชนประสบปัญหาทรัพยากรธรรมชาติจนกระทั่งเข้าสู่ยุคการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถนำความรู้ไปประกอบกิจกรรมนำเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ***"การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่"*** เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสำรวจเอกสาร (Documentary Research) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสังเกตการณ์ (Observation) ในพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้จำนวนทั้งสิ้น 44 คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน 2) กลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ จำนวน 10 คน 3) กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน จำนวน 9 คนและ 4) กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ จำนวน 20 คน ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่
2. เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่
3. เพื่อศึกษาผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สถานการณ์ปัญหาและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ตอนที่ 2 การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ตอนที่ 3 ผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

ตอนที่ 1 สถานการณ์ปัญหาและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

สถานการณ์ปัญหาและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ สามารถแบ่งตามลำดับเหตุการณ์ออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

1.1 ยุควิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ. 2512 - 2534)

เป็นยุคที่ชุมชนประสบวิกฤตทรัพยากรธรรมชาติโดยมีสาเหตุหลัก 4 ประการคือ (1) รัฐบาลเปิดสัมปทานป่าไม้ทำให้มีการตัดไม้ป่าชายเลนจำนวนมากเพื่อนำไปเผาถ่านส่งขายยังต่างประเทศ (2) ระบบนิเวศของป่าชายเลนถูกทำลาย ชุมชนไม่มีแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำทำให้จำนวนสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว (3) ประชาชนในชุมชนได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านแบบเดิมได้ และ(4) ประชาชนในชุมชนบางส่วนหันไปใช้วิธีการทำประมงผิดวิธีหรือเรียกอีกอย่างว่า “การทำประมงเชิงทำลาย” กลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของผู้นำชุมชนในยุคนี้คือ “การให้ความรู้กับประชาชน” ใน 2 ประเด็นหลักคือ (1) ประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน (2) ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการทำประมงเชิงทำลาย เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเกิดการรับรู้ตระหนักถึงผลกระทบและเห็นถึงคุณค่า ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมละเลิกการทำประมงเชิงทำลายและร่วมกันพลิกฟื้นความอุดมสมบูรณ์ ของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนโดยการร่วมกันปลูกป่าชายเลนทดแทน

1.2 ยุคการบุกรุกโดยเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่นปี (พ.ศ. 2535 - 2539)

เป็นยุคที่ชุมชนประสบปัญหาการบุกรุกโดยเรืออวนรุน-อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชน 2 ประการคือ (1) จำนวนสัตว์น้ำลดลง (2) เครื่องมือประมงของประชาชนในชุมชนถูกทำลายไม่สามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านได้ กลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ

ของผู้นำชุมชนในยุคนี้แบ่งออกเป็น 3 วิธีการ คือ 1) การรวมตัวจัดตั้งกลุ่ม “ประมงพื้นบ้าน” เพื่อช่วยกันสอดส่องดูแล ส่งข่าวสารความเคลื่อนไหวในการปราบปรามเรืออวนรุน – อวนลาก ของชุมชน จนสามารถปราบปราบเรืออวนรุน – อวนลากให้หมดไปจากชุมชนได้สำเร็จ และ2) การออกกฎหมาย “ประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนเป็นพื้นที่ป่าชุมชน” เพื่อปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติครอบคลุมทั้งทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์น้ำในของชุมชน รวมทั้ง 3) จัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบ ในที่นี้คือองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบผู้ดูแลรับผิดชอบโดยอำนาจหน้าที่ และนอกจากการใช้กลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ โดยการออกกฎหมาย “ประกาศจัดตั้งพื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนเป็นพื้นที่ป่าชุมชน”แล้ว ชุมชนยังได้คำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนในชุมชนได้รับจากการจัดตั้งพื้นที่ป่าชุมชนควบคู่อีกด้วย โดยแบ่งออกเป็น 4 คือ 1) ด้านนิเวศวิทยา ความผูกพันระหว่างวิถีชีวิตชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติ 2) ด้านเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนและจำนวนทรัพยากรสัตว์น้ำที่สามารถสร้างรายได้ในการประกอบอาชีพประมงของประชาชนในชุมชน 3) ด้านการเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆเพื่อกระจายอำนาจในการจัดการทรัพยากรให้แก่ชุมชน และ4) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ความผูกพันระหว่างวิถีชีวิต คนน้ำป่าที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานกลายเป็นความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆในชุมชน

1.3 ยุคการอนุรักษ์ทรัพยากรควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

เป็นยุคที่ชุมชนนำแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน โดยมีสาสาเหตุหลักๆ 2 ประการคือ (1) กลุ่มผู้นำชุมชนคำนึงถึงปริมาณสัตว์น้ำที่อาจลดลงอีกครั้งในอนาคตเนื่องจากประชาชนในชุมชนมีจำนวนเพิ่มขึ้นการประกอบอาชีพประมงของประชาชนสูงขึ้นตาม (2) กลุ่มผู้นำชุมชนต้องการให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้จากช่องทางอื่นนอกเหนือจากการทำประมง ดังนั้นการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นในยุคนี้กลุ่มผู้นำชุมชนใช้กลยุทธ์ “การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กับการท่องเที่ยว” โดยคำนึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การตัดสินใจร่วมกัน 2) การสื่อสารระหว่างผู้นำกับ

ชาวบ้าน และ3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควบคู่กับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในรูปแบบ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ”โดยยึดหลักการเตรียมความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 5 ด้านได้แก่ (1) ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน (2) ภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชน (3) เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น/จุดเด่นของชุมชน (4) ความพร้อมของผู้ที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมการท่องเที่ยว และ (5) การบูรณาการความรู้ควบคู่กับความเพลิดเพลิน ส่งผลให้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนประสบผลสำเร็จ เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติสามารถดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

ตอนที่ 2 การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 1) กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 2) การศึกษาระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

2.1 กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นการศึกษาผู้ส่งสาร การศึกษาเนื้อหาสาร การศึกษาสื่อ/ช่องทางการสื่อสาร และการศึกษาผู้รับสาร ดังนี้

2.1.1 ด้านผู้ส่งสาร พบว่าผู้ที่มีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนมากที่สุดคือ “กลุ่มผู้นำชุมชน” ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการและกลุ่มผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ โดยกลุ่มผู้นำชุนทั้ง 2 ลักษณะนี้มีความโดดเด่นทั้งด้านความเป็นนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการเป็นที่ยอมรับเคารพนับถือในฐานะผู้นำทางศาสนาของประชาชนในชุมชน เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของประชาชนในชุมชน จึงก่อให้เกิดความคุ้นชินกับแนวทางในการติดต่อสื่อสารกับคนในชุมชนให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งนี้ยังพบว่ากลุ่มผู้นำชุมชนยังคำนึงถึงความน่าเชื่อถือในแหล่งข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการจึงเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกชุมชนในที่นี้คือ เจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร

ร่วมกัน ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนให้ความเชื่อถือ ปฏิบัติตามคำแนะนำและให้ความร่วมมือในแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

2.1.2 ด้านเนื้อหาสาร พบว่าชุมชนมีการนำเสนอเนื้อหาสารที่มีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ปัญหาของชุมชนในแต่ละยุคเป็นสำคัญ ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจเนื่องจากสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงภายในชุมชน นำมาซึ่งการตอบสนองตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสารในการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความคาดหวังของชุมชน

2.1.3 ด้านสื่อ/ช่องทางในการสื่อสาร พบว่าชุมชนมีการใช้สื่อและช่องทางที่หลากหลาย โดยสื่อ/ช่องทางในการสื่อสารที่มีบทบาทในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนหลักๆ ได้แก่ สื่อ/ช่องทางการประชุม สื่อบุคคล และสื่อกิจกรรม ดังนี้

2.1.3.1 สื่อ/ช่องทางการประชุม พบว่าเป็นสื่อ/ช่องทางที่มีบทบาทมากที่สุดในการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยสามารถแบ่งตามลักษณะการรวมกลุ่มพูดคุยในชุมชน 2 ลักษณะคือ การพูดคุยแบบเป็นทางการและการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การพูดคุยแบบเป็นทางการของชุมชนในที่นี้คือ “การประชุมประชาคมหมู่บ้านและการประชุมประชาคมระดับตำบล” เป็นช่องทางที่ผู้นำชุมชนใช้ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชนในชุมชนเพื่อวางแผน ทำข้อตกลงหรือชี้แจงขั้นตอนดำเนินงานกับประชาชน ส่วนการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการของชุมชนในที่นี้คือ “สภากาแฟ”เป็นการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนรวมทั้งระหว่างประชาชนด้วยกันเองและมักใช้เป็นช่องทางในการรับฟังปัญหาและสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนทั้งนี้ด้วยบริบทของชุมชนที่มักมีการร่วมกลุ่มพูดคุยกันบ่อยครั้งตามร้านขายอาหารเช้าของชุมชนและบริเวณท่าเทียบเรือทั้งเก่าและใหม่ของชุมชน จึงเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดช่องทางการสื่อสารในลักษณะดังกล่าว

กล่าวโดยสรุปได้ว่าสื่อ/ช่องทางการประชุมทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการก่อให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนในชุมชนเพื่อแจ้งข่าวสารและเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันภายในชุมชน เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication) ซึ่งผู้รับสารในที่นี้คือประชาชนในชุมชนสามารถโต้ตอบ (feedback) ได้ในทันที สร้างความคุ้นเคยและเข้าใจอันดีในการมีส่วนร่วมเพื่อดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของในชุมชน

2.1.3.2 สื่อบุคคล พบว่าชุมชนใช้สื่อบุคคลที่มีคุณลักษณะเด่นในการเป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือของประชาชนในชุมชนในฐานะผู้นำทางศาสนา เป็นสื่อในการ “เจรจาแบบบ้านต่อบ้าน” พูดคุยสร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือฉันท์พี่น้องร่วมศาสนาเดียวกัน โดยโน้มน้าวใจประชาชนในชุมชนเฉพาะกลุ่มที่ใช้เครื่องมือประมงเชิงทำลายและปฏิเสธการเข้าร่วมการประชุมประชาคมของชุมชนให้เกิดการยอมรับและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในที่สุด ดังนั้น การใช้สื่อบุคคลในลักษณะนี้จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชนในชุมชน สามารถโน้มน้าวใจให้เกิดการยอมรับปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้

2.1.3.3 สื่อกิจกรรม สื่อกิจกรรมเป็นอีกสื่อหนึ่งที่ชุมชนใช้เป็นสื่อในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยพบว่าชุมชนเลือกใช้สื่อกิจกรรมคำนึงถึงความสอดคล้องของประชาชนผู้รับสาร ซึ่งสามารถแบ่งประชาชนออกเป็น 2 กลุ่มคือ ประชาชนภายในชุมชนและประชาชนภายนอกชุมชน สำหรับประชาชนภายในชุมชนพบว่า มีการใช้สื่อกิจกรรมในที่นี้คือกิจกรรม “ปลูกป่าชายเลน” ในการกระตุ้นจิตสำนึกและแสดงออกถึงเจตนารมณ์ในการอนุรักษ์ร่วมเป็นส่วนหนึ่งที่ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนด้วยตนเอง สำหรับประชาชนภายนอกชุมชนในที่นี้คือกลุ่มนักท่องเที่ยว ชุมชนใช้สื่อกิจกรรมคือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ในการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวแสดงออกและเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรในรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ซึ่งจากการใช้สื่อกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับประชาชนผู้รับสารตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าสื่อกิจกรรมเป็นสื่อที่สามารถกระตุ้นการรับรู้และสร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในชุมชน

2.1.4 ด้านผู้รับสาร พบว่าในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถแบ่งกลุ่มผู้รับสารแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักๆคือ 1) กลุ่มประชาชนในชุมชน และ 2) กลุ่มนักท่องเที่ยว

2.1.4.1 กลุ่มประชาชนในชุมชน พบว่ากลุ่มประชาชนในชุมชนคือกลุ่มผู้รับสารหลักที่ชุมชนให้ความสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้นผู้ส่งสารในชุมชนจึงต้องทำการสื่อสารเพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจและตอบสนองวัตถุประสงค์การสื่อสารของตนได้มากที่สุด โดยพบว่าผู้นำชุมชนคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ด้านของประชาชนผู้รับสารในชุมชน ได้แก่ ทักษะในด้านการสื่อสารของผู้รับสาร ทัศนคติของผู้รับสารและระดับความรู้ของผู้รับสาร 1) ทักษะในด้านการสื่อสารของผู้รับสาร โดยมุ่งเน้นการพูดคุยทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อให้สามารถเข้าถึงประชาชนอย่างทั่วถึงและสามารถซักถามจนเกิดความเข้าใจได้ในทันที 2) ทัศนคติของผู้รับสาร ทั้งต่อตนเองที่พบว่าประชาชนในชุมชนมีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

ของชุมชนได้ ทัศนคติต่อผู้ส่งสาร พบว่าประชาชนในชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้นำ ให้ความเคารพไว้วางใจ ปฏิบัติตามคำชี้แนะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทัศนคติต่อเนื้อหาสาร พบว่าเกิดการเปิดรับสารเนื่องจากเนื้อหาสารมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชน 3) ระดับความรู้ของผู้รับสาร พบว่าประชาชนในชุมชนมีความรู้ความใจในบริบทหรือสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและมีความเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน

2.1.4.1 กลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่าเป็นกลุ่มผู้รับสารอีกกลุ่มหนึ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญ เนื่องจากส่งผลต่อการดำรงอยู่ของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงมุ่งเน้นด้านการสร้างทัศนคติที่ดีในด้านเนื้อหาสารในที่นี้คือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและประสบความสำเร็จในการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนส่งผลให้การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนสามารถดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน

2.2 ระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

จากผลการวิจัยสามารถแบ่งระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนออกเป็น 3 ระดับคือ 1)การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร 2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร และ3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน

2.2.1 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร จะเห็นได้จากการให้ข้อมูลข่าวสารของผู้นำชุมชน พบว่าประชาชนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากกลุ่มผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่องครอบคลุมกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนทั้ง 3 ยุคผ่านช่องทางหลักในการให้ข้อมูลข่าวสารความรู้กับประชาชนในชุมชนคือ “การจัดประชุมประชาคม”

2.2.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร จะเห็นได้จากระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน 2 ด้าน คือ การรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน พบว่าผู้กลุ่มนำชุมชนรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและการแสดงความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจในการดำเนินการบริหารจัดการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับของชุมชน และด้านการเกี่ยวข้องในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน พบว่ากลุ่มนำชุมชนเปิดโอกาสให้กลุ่มประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะแนวทางไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในชุมชนว่าข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนที่นำเสนอไปได้รับการพิจารณาในการดำเนินการบริหารจัดการของชุมชน

2.2.3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะเห็นได้จากระดับความร่วมมือของประชาชนในชุมชน พบว่าประชาชนในชุมชนมีบทบาทในการให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนทั้งการร่วมตัดสินใจและการเข้าร่วมดำเนินการบริหารจัดการของชุมชน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนจากความต้องการของตนเองเพื่อร่วมปฏิบัติงานกับกลุ่มผู้นำชุมชน ทั้งยังสามารถกำหนดนโยบาย วางแผนในการสื่อสารด้วยตนเองโดยมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การสื่อสารให้มีความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารของชุมชนมากที่สุด ทั้งนี้ยังพบว่าการให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนทั้งการร่วมตัดสินใจ การเข้าร่วมดำเนินการบริหารจัดการของชุมชนและกำหนดนโยบายวางแผนในการสื่อสารด้วยตนเองนั้นยังเป็นการเสริมอำนาจแก่ประชาชนอีกทางหนึ่ง โดยพบว่าประชาชนในชุมชนเกิดความมั่นใจและรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรร่วมกัน คำนึงถึงศักดิ์และสิทธิ์ในการปกป้องดูแลรักษารวมทั้งบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนด้วยตนเองอีกด้วย

ตอนที่ 3 ผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

จากผลการวิจัยพบว่า ชุมชนประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ 1) ด้านจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว 2) ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของชุมชน และ 3) ด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว จากความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามที่กล่าวมานี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในชุมชน โดยผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนแบ่งออกเป็น 2 มุมมองดังนี้

3.1 ผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่จากมุมมองประชาชนภายในชุมชน

3.2 ผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่จากมุมมองประชาชนภายนอกชุมชน

3.1 ผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ จากมุมมองประชาชนภายในชุมชน

ผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมจากมุมของประชาชนภายในชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม และ 3) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

3.1.1 ด้านการบริหารจัดการ

จากผลการวิจัยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยการเปิดพื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะสามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนโดยไม่ส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งยังก่อให้เกิดจิตสำนึกความรัก หวงแหน รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถใช้เป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยวของชุมชน

3.1.2 ด้านการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

ผู้นำชุมชนที่มีลักษณะเด่นจึงมีบทบาทในการโน้มน้าวประชาชนในชุมชน โดยนำเสนอเนื้อหาสารและปรับใช้สื่อ/ช่องทางในการสื่อสาร ให้มีความสอดคล้องกับบริบทชุมชนเน้นการเข้าถึงประชาชนผู้รับสารอย่างทั่วถึงเป็นสำคัญ จึงก่อให้เกิดประสิทธิผลในการสื่อสารนำมาซึ่งความร่วมมือในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

3.1.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ประชาชนให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมครอบคลุมทั้ง 2 ด้านคือ 1) ด้านการบริหารจัดการ โดยเสนอแนะเกี่ยวกับแนวโน้มการขาดแคลนมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต 2) ด้านการสื่อสาร โดยเสนอแนะให้มีการใช้สื่อ “เสียงตามสาย” ในการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ทั่วถึงมากขึ้นและการจัดทำ “สื่อสิ่งพิมพ์” บอกเล่าความเป็นมาของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อสร้างอรรถรสในการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

3.2 ผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ จากมุมมองประชาชนภายนอกชุมชน

ผลของการสื่อสารเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมจากมุมของประชาชนภายนอกชุมชน ในที่นี้คือ “กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ” แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการสื่อสารการท่องเที่ยว และ 3) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

3.2.1 ด้านการบริหารจัดการ

ชุมชนประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวรับทราบถึงจุดเด่นของการท่องเที่ยวชุมชนคือ การบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีความอุดมสมบูรณ์และการเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของทรัพยากรธรรมชาติ จากจุดแข็งดังกล่าวนี้สามารถสร้างความแตกต่างด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนกับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่อื่นๆอย่างเห็นได้ชัดและก่อให้เกิดความประทับใจกับนักท่องเที่ยวในภาพรวมหลักๆแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ 1) ด้านการให้บริการการท่องเที่ยวของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และ 3) สัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนในชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยว

3.2.2 ด้านการสื่อสารการท่องเที่ยว

การสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับทุกองค์ประกอบของการสื่อสารชุมชน โดยผลการวิจัยพบว่าการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนมุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ส่งสารและเนื้อหาของสาร และจากความสัมพันธ์ของผู้ส่งสารและการนำเสนอเนื้อหาสารก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในการเปิดรับสื่อหรือช่องทางการเข้าถึงเนื้อหาสารที่หลากหลายของกลุ่มนักท่องเที่ยวในการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชน เกิดการบอต่อระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวด้วยกันอย่างกว้างขวาง

3.2.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของกลุ่มนักท่องเที่ยวหลักๆสามารถสรุปได้ 2 ด้านคือ 1) ด้านการบริหารจัดการโดยเสนอแนะเกี่ยวกับระยะทางการพายเรือคายัคให้สั้นลง 2) ด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน เสนอแนะให้ชุมชนสร้างเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนเป็นของตนเองเพื่อสร้างความแตกต่างกับเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ของบริษัทนำเที่ยวทั่วไปโดยการให้ข้อมูลเชิงลึกด้านการท่องเที่ยวกับกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากกลุ่มนักท่องเที่ยวพบว่าที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับความแตกต่างของผู้รับ

สารทั้งทางด้านพฤติกรรมความต้องการของผู้รับสาร และการเข้าถึงเนื้อหาสารการเปิดรับสื่อของผู้รับสารในที่นี้คือ “กลุ่มนักท่องเที่ยว” เป็นสำคัญ

จากผลการสื่อสารการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนทั้งในมุมมองของประชาชนภายในชุมชนและมุมมองของประชาชนภายนอกชุมชนตามที่ได้กล่าวมานั้น อาจสรุปได้ว่ามุมมองทั้ง 2 ด้านต่างมีจุดร่วมเดียวกันคือ “การสร้างความร่วมมือของประชาชนในชุมชน” เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในภาพรวมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนแห่งนี้

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นหัวใจสำคัญที่คอยหล่อเลี้ยงวิถีชีวิตความเป็นชุมชนมาจวบจนปัจจุบัน ทว่ากลับมีอดีตที่เจ็บปวดจากการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนครั้งแล้วครั้งเล่าแต่ในขณะเดียวกัน เป็นจุดเริ่มต้นของการลุกขึ้นยืนของชุมชนในการต่อสู้ แก้ไขปัญหานำโดยผู้นำชุมชนที่มีจิตสำนึกในความเป็นนักอนุรักษ์ สร้างความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ถักทอจิตสำนึกไปยังประชาชนจนก่อเกิดเป็นความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนทั้งการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ร่วมกันตัดสินใจ วางแผนในการดำเนินการร่วมกับกับผู้นำชุมชนในทุกขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการทำงานระบบภาคีที่มีการประสานงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในชุมชน ดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติชุมชนจนกระทั่งสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภาครัฐ จากลักษณะดังกล่าวนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่าชุมชนท่าพรุ- อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่ เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องกับขณิฏฐา กาญจนรังษีนนท์ (2542) ได้อธิบายเกี่ยวกับกับลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า เป็นชุมชนที่สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและเชื่อมั่นในศักยภาพของชุมชนในการแก้ไขปัญหา สมาชิกของชุมชนมีจิตสำนึกมีความพร้อมในการให้ความร่วมมือกับชุมชน มีกระบวนการและความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องโดยมีผู้นำชุมชนเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนในลักษณะการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ร่วมกันกำหนดทิศทางความเป็นไปของชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการชุมชน โดยมีการกำหนดแผนของชุมชนที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกๆด้านโดยคำนึงถึงการพึ่งพาตนเองของชุมชนเป็นสำคัญ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

กับภาคี เช่น ชุมชนใกล้เคียง หน่วยงานราชการในท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเป็นชุมชนเข้มแข็งสอดคล้องกับแนวคิดของอุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงษ์ (2540) ที่ได้วิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลให้เกิดความเป็นชุมชนเข้มแข็งไว้ 7 ประการคือ 1) ชุมชนต้องมีโครงสร้างทางสังคมแนวนอน 2) ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง 3) ค่านิยมทางศาสนา และ 4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต 5) กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ 6) ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้น และ 7) กลไกเอื้อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ เมื่อวิเคราะห์ตามผลการวิจัยพบว่า ชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ เป็นชุมชนที่มีโครงสร้างทางสังคมแนวนอน ประชาชนในชุมชนมีความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชน มีการทำประมงพื้นบ้านที่สะท้อนถึงการบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียง พออยู่พอกินพึ่งพาตนเองได้ มีความเชื่อและค่านิยมทางศาสนาที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันคือการนับถือศาสนาอิสลาม ให้ความเคารพนับถือผู้นำทางศาสนานำมาซึ่งความเข้าอกเข้าใจ รักใคร่สามัคคีภายในชุมชนก่อให้เกิดกลไกเอื้อต่อการเกิดปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชน มีการติดต่อ พูดคุย พบปะของชุมชนในวิถีชีวิตและกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง นำมาซึ่งภาพรวมของความเป็นชุมชนเข้มแข็งตามที่หาญศึก ทรงสวัสดิ์ (2550) กล่าวว่าชุมชนเข้มแข็งเป็นชุมชนที่สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถแก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วมในชุมชนและสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษา 3 ส่วนโดยสามารถอภิปรายผลที่เป็นประเด็นสำคัญตอบปัญหานำการวิจัยดังนี้

5.1.1 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

จากการวิเคราะห์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน พบว่าชุมชนเน้นใช้หลักการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทสถานการณ์ชุมชนเป็นหลัก โดยผู้วิจัยสามารถนำมาวิเคราะห์จากผลการวิจัยได้ว่า ในระยะที่ชุมชนประสบวิกฤติทรัพยากรธรรมชาติทั้งในยุคที่ 1วิกฤตทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ปี (พ.ศ.2512 -2534) และยุคที่ 2 การบุกรุกโดยเรืออวนรุน – อวนลากของนายทุนต่างถิ่น ปี (พ.ศ. 2535 - 2539) ชุมชนใช้หลักการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4 ขั้นตอนโดยเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้ เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มจากความต้องการของประชาชนในชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนด้วยตนเองในรูปแบบของการจัดตั้งกลุ่มประมงพื้นบ้าน การเข้าร่วมกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน เป็นต้นพร้อมทั้งมีการออกกฎหมายควบคุมในลักษณะการจัดทำข้อบัญญัติ

ท้องถิ่นเพื่อบังคับใช้ในพื้นที่ของชุมชนโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการรับผิดชอบร่วมกันตามอำนาจหน้าที่ สอดคล้องตามที่ วิชัย เทียนน้อย (2538) ได้อธิบายหลักการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือ เริ่มต้นจากการให้ความรู้กับประชาชน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ หวงแหนและต้องการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติของตน นำมาซึ่งการจัดตั้งชมรมหรือสมาคมเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อช่วยสอดส่องดูแลพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถให้การสอดส่องดูแลอย่างทั่วถึง จากนั้นทำการการออกกฎหมายควบคุม เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีหน่วยงานร่วมรับผิดชอบ ผสานความร่วมมือของประชาชนและนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และนอกจากหลักการดังกล่าวแล้วพบว่าชุมชนยังมีการใช้กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เจาะจงลึกลงไปในรูปแบบของการจัดตั้ง “ป่าชุมชน” โดยให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการเพื่อจัดสรรการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเกิดความยั่งยืน สอดคล้องกับ เสน่ห์ จามริก และคณะ (2536) ได้ให้อธิบายถึงป่าชุมชนไว้ว่า เป็นกระบวนการทางสังคมหรือการรวมตัวกันของภาคประชาชนในระดับชุมชน หรือระบบเครือข่ายของระบบนิเวศแห่งหนึ่ง ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ดิน น้ำป่าไม้ ซึ่งเป็นทรัพยากรส่วนรวมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและก่อเกิดเป็นรูปธรรมในการจัดการทรัพยากรให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีพของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้การจัดตั้งป่าชุมชนของชุมชนท่าพรุ-อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่ยังได้คำนึงถึงการใช้ประโยชน์และการได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนของประชาชนในชุมชนที่หลากหลายด้านทั้งด้านนิเวศวิทยาที่มีความสัมพันธ์กับด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือเมื่อระบบนิเวศสมดุลป่าไม้อุดมสมบูรณ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนมีจำนวนมากขึ้นจึงเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประชาชนในชุมชน และด้านการเมือง เป็นการพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานในการกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรให้แก่ชุมชน ตลอดจนด้านสังคมและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความผูกพันระหว่างวิถีชีวิต คน กับทรัพยากรธรรมชาติสั่งสมเป็นความเชื่อ พิธีกรรมต่างๆของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา คุ้มทรัพย์ (2558) ศึกษาเรื่อง การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมู จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าการจัดการป่าชุมชนโดยประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมก่อให้เกิดกระบวนการเชื่อมโยงกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนเข้ากับพัฒนาชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

จากนั้นเมื่อบริบทสถานการณ์ชุมชนเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคที่ 3 เป็นยุคที่ชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรควบคู่กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปี (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) พบว่าชุมชนปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการโดยใช้แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากร

ของชุมชน โดยลดการทำอาชีพประมงของประชาชนนำทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมาปรับใช้เป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยวเพื่อจูงใจให้ประชาชนหันมาประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น แฝงกลยุทธ์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนโดยใช้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนเป็นกลไกในการสอดส่องดูแลเฝ้าระวังการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดรายได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนแต่อย่างใด สอดคล้องตามที่บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างดีเยี่ยม มีการปรับปรุงธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพสร้างผลกำไรอย่างเป็นธรรมชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์อย่างเหมาะสม กระทำการท่องเที่ยวโดยส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่กระทบเลยอย่างยืนยาว ทั้งนี้จากการนำแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนยังสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นแก่นของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนโดยมีนัยสำคัญในการผสานความรู้ความเข้าใจของชุมชนครอบคลุมในมิติต่างๆทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ ในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับชุมชน มิติทางการเมืองในการสร้างบทบาทในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยว และมิติด้านสิ่งแวดล้อม ในการร่วมกันปกปักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติจนกระทั่งสามารถนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวสร้างรายได้มหาศาลให้กับประชาชนในชุมชน ก่อให้เกิดแรงจูงใจการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ตามที่ กาญจนา แก้วเทพและคณะ (2549) ได้เน้นย้ำเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่า ไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้หากปราศจากความร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าจะด้วยเรื่อง (ป่า น้ำ อากาศ ดิน ต้นไม้ สัตว์ป่า ฯลฯ)

5.1.2 การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

จากการวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ชุมชนให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบในการสื่อสาร ทั้งผู้ส่งสาร(S) เนื้อหาสาร(M) สื่อ/ช่องทาง(C) และผู้รับสาร(R) ในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ปิ่นปินันท์ สัทธรรมนุวงศ์ (2558) ที่ศึกษาเรื่องการสื่อสารเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา: โครงการตลาดเก่าอ่างศิลา 133 ปี พบว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสารเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 4 ส่วนคือผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร สื่อ และผู้รับสาร ทั้งนี้ชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่นอกจากการให้ความสำคัญกับทุกองค์ประกอบในการสื่อสารแล้ว ยัง

คำนึงถึงความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาและบริบทชุมชนเป็นหลัก มุ่งเน้นการเข้าถึงผู้รับสารอย่างทั่วถึงเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในเนื้อหาสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนและนำไปสู่การให้ความร่วมมือในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในแต่ละยุค สอดคล้องกับพรสิทธิ์ พัฒธนานุรักษ์ (2559) ที่ได้อธิบายถึงการสื่อสารชุมชนว่าเป็นกระบวนการถ่ายทอด รับรู้ข่าวสารระหว่างกันของกลุ่มคนในชุมชน ผ่านช่องทางการสื่อสารที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ทั้งพื้นที่ทางภายภาพและพื้นที่ทางจิตใจ มีการปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของการสื่อสารแต่ละองค์ประกอบพบว่า ชุมชนมีความโดดเด่นด้านผู้ส่งสาร ที่มีผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารหลักโดยทำงานร่วมกันระหว่างผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบกับลักษณะเด่นของผู้นำชุมชนทั้งการเป็นที่เคารพนับถือในฐานะผู้นำทางศาสนาและด้านการเป็นอนุรักษ์จนเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนในชุมชน ส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ส่งสาร เกิดการเปิดรับสาร ยอมรับเชื่อถือและให้ความร่วมมือเข้าร่วมในการดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน สอดคล้องตามที่เดวิท เบอร์โล (Berlo, 1960) ได้เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในด้านผู้ส่งสารไว้ว่าผู้รับสารจะถอดรหัสสารได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นอย่างยิ่งต้องให้ความเชื่อถือต่อผู้ส่งสารและมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ส่งสาร เช่นเดียวกับงานวิจัยของศรีลัดดา อุทยารัตน์และวีณา แก้วประดับ (2555) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาถ้ำค้างคาว วัดเขาช่องพราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี พบว่าการสื่อสารชุมชนมีผู้นำชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวารแก่ชาวบ้านในชุมชนประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชน 2 ลักษณะคือ ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ได้แก่ เจ้าอาวาส พระ ครูในโรงเรียนเป็นต้น

ส่วนในด้านเนื้อหาของสารจากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชุมชนมุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาสารที่มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาและบริบทชุมชนอย่างต่อเนื่อง ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจได้ง่าย เกิดความสนใจในเนื้อหาสารเนื่องจากสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและวิถีชีวิตของตนเอง จึงกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองและเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน สอดคล้องกับกำจร หลุยยะพงศ์ (2557) กล่าวว่าเนื้อหาของการสื่อสารชุมชนต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะทำการสื่อสารออกไปยังชุมชนผู้รับสาร ซึ่งเนื้อหาสารในลักษณะนี้ได้ผลดีกว่าการสื่อสารในรูปแบบอื่นสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความคาดหวังของชุมชนได้เป็นอย่างดี

การใช้สื่อ/ช่องทางการสื่อสารของชุมชนจากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชุมชนมีการใช้สื่อและช่องทางที่หลากหลายโดยเน้นการใช้สื่อการประชุมมากที่สุด เพราะเป็นสื่อ/ช่องทางที่ก่อให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนในชุมชนในการแจ้งข่าวสารและเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นนำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันภายในชุมชน เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication) ซึ่งผู้รับสารในที่นี้คือประชาชนในชุมชนสามารถโต้ตอบ (feedback) ได้ในทันที สร้างความคุ้นเคยและเข้าใจอันดีในการมีส่วนร่วมเพื่อดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน สอดคล้องกับ ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2549) กล่าวว่าการสื่อสารในลักษณะเวทีประชุมจะเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้เกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เน้นย้ำถึงการที่ทุกฝ่าย “เข้าร่วมปรึกษาหารือกัน” โดยไม่มีการผูกขาดบทบาทกันไว้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และไม่ได้มุ่งเน้นการแพ้ชนะในความคิดของตนเอง แต่เป็นการสื่อสารที่ทุกฝ่ายได้เรียนรู้ข้อมูลข่าวสารของกันและกันแบบ “พบกันครึ่งทาง” บนพื้นฐานของการสร้างความเข้าใจร่วมกัน นอกจากสื่อ/ช่องทางการประชุมที่ชุมชนใช้มากที่สุดจากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า สื่อบุคคล เป็นอีกสื่อหนึ่งที่ชุมชนให้นำมาใช้ในสถานการณ์บริบทชุมชนที่ต้องการการโน้มน้าวให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในชุมชน โดยชุมชนใช้สื่อบุคคลที่มีคุณลักษณะเด่นในการเป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือของประชาชนในชุมชนในฐานะผู้นำทางศาสนา“เจรจาแบบบ้านต่อบ้าน” พูดคุยสร้างความเข้าใจและขอความร่วมมือฉันท์พี่น้องร่วมศาสนาเดียวกัน โน้มน้าวใจประชาชนให้เกิดการยอมรับและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมละเลิกการทำประมงเชิงทำลายได้ในที่สุด สอดคล้องตามที่เสถียร เชยประทับ *(2525)* กล่าวว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นวิธีที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวใจผู้รับสาร เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสารแบบยุคลวิธีสามารถจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้ทั้งยังสร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชนในชุมชนอีกด้วย

ด้านผู้รับสารจากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้รับสารทั้งภายในและภายนอกชุมชนเกิดการตอบสนองและเปิดรับสารได้นั้นเกิดจากการที่ผู้นำชุมชนคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ด้านของประชาชนผู้รับสารในชุมชน ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของเดวิท เบอร์โล (Berlo, 1960) ที่ได้เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในด้านผู้รับสารไว้ 3 ด้านคือ 1) ทักษะในด้านการสื่อสารของผู้รับสาร 2) ทัศนคติของผู้รับสาร ทั้งต่อตนเองต่อผู้ส่งสารและเนื้อหาสาร 3) ระดับความรู้ของผู้รับสาร เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาพบว่า ชุมชนคำนึงถึงทักษะในด้านการสื่อสารของผู้รับสาร โดยมุ่งเน้นการพูดคุยทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อให้สามารถเข้าถึงประชาชนอย่างทั่วถึงและสามารถซักถามจนเกิดความเข้าใจได้ในทันที นำมาซึ่งทัศนคติที่ดีดีต่อตนเอง มีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถ

เป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ โดยประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้นำชุมชน ให้ความเคารพไว้วางใจปฏิบัติตามคำแนะนำเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติที่ดีต่อผู้ส่งสารอย่างเห็นได้ชัด ส่วนทัศนคติต่อเนื้อหาสาร ประชาชาชนในชุมชนเปิดรับสารเนื่องจากมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของประชาชนซึ่งพบว่ามีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนผู้รับสารอีกด้วย สอดคล้องตามที่กำจร หลุยยะพงศ์ (2557) ได้กล่าวถึงผู้รับสารของการสื่อสารชุมชนไว้ว่า ต้องให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความเชื่อพฤติกรรมและความต้องการของชุมชนเป็นอันดับแรก เนื่องจากมีความสัมพันธ์ต่อการเปิดรับสารและการยอมรับสารจากผู้ส่งสารเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่นเดียวกับผู้รับสารภายนอกชุมชนที่มุ่งเน้นด้านการสร้างทัศนคติที่ดีในด้านเนื้อหาสารคือ “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เป็นสำคัญ เนื่องจากชุมชนมีจุดอ่อนในด้าน “สื่อชุมชน” ดังนั้นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นเนื้อหาสารในการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนจึงสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

ทั้งนี้นอกจากการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมแล้วนั้น ชุมชนยังมีลักษณะการมีส่วนร่วมในด้านการสื่อสารที่เรียกว่า “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” ที่เด่นชัด จากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชุมชนมีระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่สามารถวัดได้ 3 ระดับ สอดคล้องตามที่ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ *(2543)* ได้จัดแบ่งระดับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ 3 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร และการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ร่วมกับผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารของประชาชนในชุมชน เกิดจากการที่ผู้นำชุมชนให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนอย่างต่อเนื่องครอบคลุมกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสารเกิดจากการรับฟังความคิดเห็นของผู้นำชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและการแสดงความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจในการดำเนินการบริหารจัดการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับของชุมชน และการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน คือความร่วมมือของประชาชนในชุมชนกับผู้นำชุมชนในการตัดสินใจและการเข้าร่วมดำเนินการบริหารจัดการของชุมชนที่มีการจัดตั้งกลุ่มในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติจากความต้องการของตนเองเพื่อร่วมปฏิบัติงานกับกลุ่มผู้นำชุมชน ทั้งยังสามารถกำหนดนโยบาย วางแผนในการสื่อสารด้วยตนเองโดยมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การสื่อสารให้มีความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารของชุมชนมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัศรินทร์ นนทิหทัย (2551) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนารายการโทรทัศน์ TK Teen พบว่า การใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นการ

พัฒนาศักยภาพของเยาวชน นำไปสู่การคิดวิเคราะห์และตัดสินใจในการทำงานก่อให้เกิดการไหลเวียนแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างเยาวชนและผู้ผลิตรายการเกิดการสร้างสรรค์เนื้อหารายการที่เหมาะสมกับเยาวชน จากผลการวิจัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมทั้ง 3 ระดับดังกล่าวผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเกิดการเสริมสร้างพลังอำนาจแก่ประชาชนในชุมชนก่อให้เกิดความมั่นใจและรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรร่วมกันสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วม ของนคร สำเภาทิพย์ (2542) ที่ได้อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีมีบทบาทในด้านต่างๆทั้งการเริ่มวางแผนปฏิบัติงาน การมีอำนาจในการตัดสินใจในการทำกิจกรรมของชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในการจัดการควบคุมตนเอง สามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้

จากการวิเคราะห์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมตามที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยยังสามารถวิเคราะห์การสื่อสารของชุมชนได้ว่าเป็นการสื่อสารที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการด้านการสื่อสารของชุมชนตามแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ได้อธิบายถึงลักษณะการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม คือ เป็นการสื่อสารที่เน้นแบบจำลองเชิงพิธีกรรม มีเป้าหมายในการสร้างความหมายร่วมกัน (shared meaning) มีการสลับบทบาทระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีทิศทางการไหลของสารรอบทิศทาง เป็นการสื่อสารที่มีผู้ที่เกี่ยวข้องรวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมในทุกระดับ มีเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวข้องกับชุมชน ใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายช่องทาง และสื่อนั้นต้องเน้นการมีส่วนร่วม เป็นการสื่อสารที่ผลของการสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ชุมชนท่าพรุ- อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่มีเป้าหมายในการสร้างความหมายร่วมกันในการปกป้องฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เน้นการสื่อสารแบบจำลองเชิงพิธีกรรมที่มีแลกเปลี่ยนข้อมูลกันมากกว่าการสื่อสารในรูปแบบบนลงล่าง จะเห็นได้จากช่องทาง“การประชุม” ที่ชุนชนใช้เป็นช่องทางหลักในการสื่อสาร ซึ่งก่อให้เกิดการสื่อสารแบบสองทางและทิศทางการไหลของสารรอบทิศทาง ทั้งจากบนลงล่าง จากล่างขึ้นบนและในระดับเดียวกัน เกิดการมีส่วนร่วมประชาชนในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับทั้งระดับการผลิต การเผยแพร่และการวางนโยบายร่วมกัน โดยชุมชนมุ่งเน้นการนำเสนอมีเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอยู่เสมอและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเพื่อเสริมพลังให้กับประชาชนในชุมชนในแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองทั้งนี้ชุมชนยังใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพมากขึ้นจะเห็นได้จากการใช้สื่อบุคคลเพื่อโน้มน้าวประชาชนนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมภายในชุมชน

ดังนั้นสามารถสรุปภาพรวมของการสื่อสารของชุมชนได้ว่า การสื่อสารในแต่ละยุคมีความสำคัญในการสร้างพื้นฐานการสื่อสารที่ดีไปยังยุคถัดไปอย่างเป็นระบบ โดยจะเห็นได้จากในยุคแรกที่เน้นการสื่อสารในรูปแบบการพูดคุยเป็นหลัก ต่อมาในยุคที่สองนอกจากการพูดคุยที่เป็นพื้นฐานหลักการสื่อสารของชุมชนแล้วยังมีการใช้เอกสารสื่อสิ่งพิมพ์และในยุคที่สามถือได้ว่าเป็นยุคที่มีการสื่อสารที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้นทั้งการสื่อสารภายในชุมชนและการจัดทำสื่อออนไลน์จากจากภายนอกชุมชนร่วมด้วย โดยทั้งหมดนี้ล้วนมีประชาชนในชุมชนเป็นกลไกสำคัญและมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตในด้านการนับถือศาสนาอิสลามของประชาชนที่มีอิหม่ามชุมชนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการโน้มน้าวให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนได้อีกด้วย เป็นปัจจัยเอื้อให้เกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องตามที่กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) ได้ให้ความหมายการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกล่าวว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่สำคัญของการสื่อสารชุมชน เป็นการสื่อสารที่ดำเนินการตามหลักประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ การสื่อสาร เป็นการสื่อสาร “ของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน”

5.1.3 ผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนท่าพรุ - อ่าวท่าเลน จังหวัดกระบี่

จากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่าผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ 2) ด้านการสื่อสารของชุมชน

1) ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จากการวิเคราะห์ผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนผู้วิจัยพบว่า ประชาชนภายในชุมชนและประชาชนภายนอกชุมชนในที่นี้คือกลุ่มนักท่องเที่ยวมีความเห็นตรงกันในด้านทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดดเด่นและแตกต่างจากสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ เนื่องจากลักษณะเฉพาะของพื้นที่ “ป่าชุมชน” ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่ประชาชนในชุมชนใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความหลากหลายทางชีวภาพและมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้แก่ ถ้ำจระเข้ แคนยอน อ่าวทราย รวมอยู่ด้วยก่อให้เกิดความหลากหลายน่าสนใจจึงเอื้อต่อการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของวีระศักดิ์ กราปัญจะ (2554) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน – บ้าน

ท่าพรุ ตำบลเขาทองอำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ที่พบว่าชุมชนมีศักยภาพเหมาะสมในการดำเนินการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2) ด้านการสื่อสารของชุมชน จากการวิเคราะห์ผลของการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนผู้วิจัยพบว่า การสื่อสารของชุมชนวัดผลออกเป็น 2 มุมมองคือ การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมจากมุมมองของประชาชนภายในชุมชนและการสื่อสารการท่องเที่ยวจากมุมมองของประชาชนภายนอกชุมชน โดยการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมจากมุมมองของประชาชนภายในชุมชนมีการปรับใช้สื่อ/ช่องทางการสื่อสารที่คำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบทชุมชน มุ่งเน้นการเข้าถึงประชาชนผู้รับสารเป็นสำคัญโดยมีผู้นำชุมชนที่มีลักษณะเด่นเป็นผู้ส่งสารหลักให้กับประชาชนในชุมชนจึงก่อให้เกิดประสิทธิผลในการสื่อสารนำมาซึ่งความร่วมมือในการบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรวรรณ เวชชานุเคราะห์ ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณี ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม ที่พบว่าองค์ประกอบของการสื่อสารชุมชน ทั้งผู้รับสาร(S) เนื้อหาสาร(M) สื่อ/ช่องทาง(C) และผู้รับสาร(R) ทำให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมภายในชุมชน ส่วนการสื่อสารการท่องเที่ยวจากมุมมองของประชาชนภายนอกชุมชนในที่นี้คือกลุ่มนักท่องเที่ยว จากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่าชุมชนประสบความสำเร็จด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวจากความโดดเด่นและลักษณะเฉพาะของ เนื้อหาสารการท่องเที่ยวของชุมชน สอดคล้องตามแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2557) ที่ได้แบ่งแง่มุมการศึกษาเนื้อหาสารกับการท่องเที่ยวออกเป็น 2 พื้นที่คือ พื้นที่การท่องเที่ยวในสื่อได้แก่ เนื้อหาข่าวการท่องเที่ยวในหน้าหนังสือพิมพ์ รายการท่องเที่ยวในโทรทัศน์ เว็บไซต์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นต้น และพื้นที่การท่องเที่ยวในลักษณะของเนื้อหาสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินป่า ล่องแพ เที่ยวดูชม จับจ่ายซื้อของ เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาสารการท่องเที่ยวของชุมชนในที่นี้คือ “การพายเรือคายัคในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ที่สามารถก่อให้เกิดสื่อและช่องทางการสื่อสารจากภายนอกชุมชนที่หลากหลายได้แก่ สื่อบุคคลที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวด้วยกันเองที่มีการบอกต่อแบบปากต่อปากทั้งในพื้นที่โลกจริงและการบอกต่อในพื้นที่โลกเสมือนผ่านสื่ออินเตอร์เน็ต รวมทั้งการจัดทำเว็บไซต์และสื่อสิ่งพิมพ์ประชาสัมพันธ์โปรแกรมการท่องเที่ยวที่ของบริษัทนำเที่ยว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้และเข้าถึงเนื้อหาสารในวงกว้างโดยจะเห็นได้จากความหลากลายทางเชื้อชาติและทวีปของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนก่อให้เกิดความร่วมมือในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนจนประสบผลสำเร็จสามารถนำมาใช้เป็นเนื้อหาสารใน

ด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เณริศา ชัยศุภมงคลลาภ (2552) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการสื่อสารเพื่อการจัดการท่องเที่ยวขิงชุมชนตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา ที่ กาญจนา แก้วเทพ. (2557) สรุปว่า การสื่อสารภายในชุมชนเป้าหมายอยู่ที่การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนซึ่งเป็นหัวใจของจัดการท่องเที่ยวแบบทางเลือก และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชนในข้างต้น สิ่งที่สอดคล้องกับชุมชนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลนจังหวัดกระบี่นั้นจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของการสื่อสารในแต่ละองค์ประกอบทั้งผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร สื่อ/ช่องทาง และผู้รับสาร ล้วนมีความสำคัญในการก่อให้เกิดรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลายและมีบทบาทในการกระตุ้นการรับรู้และก่อให้เกิดมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนทั้งสิ้น

5.3 ข้อแสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งนี้

5.3.1.1 ข้อเสนอแนะด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

1) ชุมชนควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้การทำงานระบบภาคีเครือข่าย ในการประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐ สถาบันการศึกษากลุ่มอันดามันสมาคมเพื่อการท่องเที่ยว รวมทั้งภาคเอกชนที่สามารถจัดกิจกรรมหรือจัดโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนได้ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดกระบี่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดกระบี่ หอการค้าจังหวัดกระบี่ เป็นต้น เพื่อเป็นการขยายเครือข่ายในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวได้อย่างกว้างและเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

2) ชุมชนควรมีการรวมกลุ่ม จัดทำผลิตภัณฑ์งานฝีมือโดยใช้วัตถุดิบจากป่าชายเลน เช่น โคมไฟที่ประดิษฐ์จากผลแก่ของตะบูนขาว หรือต้นตีนเป็ดทะเลมาตกแต่งด้วยกิ่งของต้นโกงกาง เสื้อผ้ามัดย้อมชายเลน โดยนำผลแก่ของตะบูนขาวมาใช้ทำเป็นสีย้อมผ้าจากป่าชายเลน และของเล่นรูปสัตว์ต่างๆ ประดิษฐ์จากผลแก่ของต้นตีนเป็ดทะเลหรือใบแก่ของต้นปรง เป็นต้น สำหรับเป็นของที่ระลึกให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ทั้งยังสามารถบ่ง

บอกถึงอัตลักษณ์การท่องเที่ยวของชุมชนและใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนอีกช่องทางหนึ่งได้อีกด้วย

5.3.1.2 ข้อเสนอแนะด้านการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

1) ชุมชนเน้นสื่อบุคคลและช่องทางการประชุม ในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นส่วนใหญ่ แต่ปัจจุบันพบว่าประชาชนในชุมชนนิยมใช้สื่อสังคมออนไลน์ในชีวิตประจำวัน เช่น เฟสบุ๊ค (facebook) ไลน์ (Line) ในการติดต่อสื่อสารภายในชุมชนมากขึ้น ดังนั้นชุมชนสามารถสร้างกลุ่มบนเฟสบุ๊ค (facebook) หรือไลน์ (Line) เพื่อใช้ในการติดต่อ พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันภายในชุมชนโดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ กล่าวคือชุมชนไม่จำเป็นต้องจัดประชุม ประชาชนในชุมชนก็สามารถรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวของชุมชนได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว

2) กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้ส่งสารที่มีบทบาทมากที่สุดในการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นชุมชนควรส่งเสริมประชาชนในชุมชนร่วมทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารมากขึ้น เช่น การแจ้งข่าวสารจากหมู่บ้านต่างๆภายในชุมชน การให้คำแนะนำข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการชุมชนในด้านต่างๆ เป็นต้น

5.3.1.3 ข้อเสนอแนะด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชน

1) ชุมชนควรมีการสร้างเครือข่ายมัคคุเทศก์ท้องถิ่นให้กับเยาวชนในชุมชน โดยปลูกฝังเยาวชนให้เกิดจิตสำนึกและเห็นคุณค่าของ “ป่าชุมชน” ทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนใช้เป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยว เพื่อให้เยาวชนสามารถทำหน้าที่ด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกับกลุ่มนักท่องเที่ยวสืบต่อไป

2) ชุมชนควรจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเป็นของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อ “อินเตอร์เน็ต” โดยการสร้างเฟซบุ๊คแฟนเพจ (facebook fanpage) เพื่อนำรูปภาพและบรรยากาศการร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนมาเผยแพร่ เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวและสามารถใช้เป็นช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งถ่ายทอดเรื่องราวการเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวได้อย่างอย่างครบถ้วน ถูกต้องและรวดเร็วสามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ และการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนกับกลุ่มประชาชนในชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณในการศึกษาร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ

2) ควรมีการศึกษาเรื่องการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสื่อสารการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในรูปแบบการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ในพื้นที่อื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะการสื่อสารที่มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

3) ควรมีการศึกษาการสื่อสารการตลาดของบริษัทนำเที่ยวภายในจังหวัดกระบี่เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน

4) ควรมีการศึกษาการสื่อสารการท่องเที่ยวแบบเจาะลึก เนื่องจากในอนาคตจะมีการขยายท่าเทียบเรือเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดอันดามัน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการสื่อสารการท่องเที่ยวระหว่างประชาชนในชุมชนจึงมีขั้นตอนและกระบวนการที่สลับซับซ้อน เหมาะที่จะนำมาเป็นประเด็นในการศึกษาวิจัยในอนาคต

บรรณานุกรม

กรมการท่องเที่ยว. (2559). สถิตินักท่องเที่ยวปี 2559. สืบค้นจาก http://www.tourism.go.th/home/details/11/221/25767

กรมการพัฒนาชุมชน. (2543). การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา.

กรรณิกา เพ็งปรางค์, & กาญจนา แก้วเทพ. (2548). การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติจริง. วารสารนิเทศศาสตร์, *23*(3–4), 62–81.

กรวรรณ เวชชานุเคราะห์. (2556). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการทีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กาญจนา แก้วเทพ. (2557). เรื่องสื่อสาร – การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย, & ปาริชาต สถาปิตานนท์. (2543). มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่. กรุงเทพฯ: เอดิสัน เพรสโพรดักส์.

กาญจนา แก้วเทพ, ศรีธรณ์ โรจนสุพจน์, วราพร ศรีสุพรรณ, สิทธิชัย เทวธีระรัตน์, & จำนง บัวเนียว. (2549). บทเรียนจากการสื่อสารเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน. กรุงเทพฯ: บริษัท เซเว่น พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

กาญจนา คุ้มทรัพย์. (2558). การจัดการป่าชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดอนหมู จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, *14*(1), 31–36.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2540). สรุปแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: กองการวางแผนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2541). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์. เชียงใหม่: (ม.ป.ท).

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). แผนการปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: อัลซา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2559). สถิตินักท่องเที่ยวชาวไทย 2559. สืบค้นจาก http://newdot2.samartmultimedia.com/home/details/11/221/25515l

กำจร หลุยยะพงศ์. (2557). แนวคิดเบื้องต้นการสื่อสารชุมชนและชุมชนศึกษา. In แนวการศึกษาชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

กุลฤดี นุ่มทอง. (2557). การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความตระหนักรู้สิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงาน

เด็กข้ามชาติในจังหวัดสมุทรสาคร. วารสารการสื่อสารและการจัดการ นิด้า, *2*(2), 101–132.

โกวิทย์ พวงงาม. (2550). *การประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปี 2550*. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อบปี้ (ประเทศไทย) จำกัด.

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด.

ขณิฏฐา กาญจนรังษีนนท์. (2542). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ฉบับชุมชน. กรุงเทพฯ: บริษัทบพิธการพิมพ์ จำกัด.

คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบทภาคเหนือตอนบน. (2534). ทรัพยากรป่าไม้ภาคเหนือตอนบน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชัยอนันต์ สมุทวานิช. (2541). ทฤษฎีใหม่มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด. กรุงเทพฯ: พรีเพรส.

ณรงค์ สมพงษ์. (2535). สื่อเพื่องานส่งเสริมและเผยแพร่. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ณัฐวรรธน์ สุนทรวริทธิโชติ. (2556). การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต: กรณีศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน. กรุงเทพฯ.

เณริศา ชัยศุภมงคลลาภ. (2552). รูปแบบการสื่อสารเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา. วารสารการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา, *3*(2), 36–56.

ดรรชนี เอมพันธุ์, & สุรเชษฎ์ เชษฐมาส. (2539). การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: แนวคิดหลักการ และความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ในอุทยานแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ดวงพร คำนูญวัฒน์. (2555). การสื่อสารชุมชน. กรุงเทพฯ: จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.

ทิพย์สุดา ปานเกษม. (2559). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดน่าน. In *การประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ ประจำปี 2559 คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ "นวัตกรรมนิเทศศาสตร์และการจัดการ."* กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ธีรพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2543). กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง. ขอนแก่น: ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

นคร สำเภาทิพย์. (2542). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นภาภรณ์ หะวานนท์. (2550). ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

นฤดม ทิมประเสริฐ. (2554). กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิทธิชุมชนใน

การจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นิคม จารุมณี. (2554). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: บริษัทโอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.

บัณฑร อ่อนดำ, & วิริยา น้อยวงศ์. (2533). ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชนบท: ประสบการณ์ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

บุษบา หินเธาว์. (2555). รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพื่อการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีป่าชุมชน ตำบลท่าอิบุญ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. ลพบุรี.

ปรมะ สตะเวทิน. (2540). หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

ปรมะ สตะเวทิน. (2546). หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

ประชัย ศรีจามร. (2549). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ กรณีศึกษาตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ประเสริฐ สุนทร. (2543). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในป้องกันปราบกรามอาชญากรรม ศึกษาเฉพาะกรณี กองบังคับการตำรวจนครบาล 6*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรีชา มณีรัตน์. (2538). การศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นที่สูง. พิษณุโลก: ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน.

ปาริชาต สถาปิตานนท์ และคณะ. (2549). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน: จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ปิ่นปินัทธิ์ สัทธรรมนุวงศ์. (2558). การสื่อสารเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา: โครงการตลาดเก่าอ่างศิลา 133 ปี. In *การประชุม "ผลงานวิจัยสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในศตวรรษที่ 21*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ปิยวรรณ คงประเสริฐ. (2551). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, *11*(1), 20–34.

พจนา สวนศรี. (2540). การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน. แม่ฮ่องสอน: มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม.

พรรณี จุฑานนท์. (2546). *รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาทะเล โดยความร่วมมือของชุมชน บ้านนาทะเล หมู่ 5 ตาบลชัยจุมพล อาเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์*. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

พรสิทธิ์ พัฒธนานุรักษ์. (2559). แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับความเป็นชุมชนและการสื่อสารชุมชน. In เอกสารการสอนชุดวิชา ความรู้เบื้องต้นการสื่อสารชุมชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระใบฏีกาสุพจน์ ตปสีโล. (2556). กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมขององค์กรชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, *2*(1), 1–18.

ไพฑูรย์ พงศะบุตร, & วิลาสวงศ์ พงศะบุตร. (2542). คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษาต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2541). ประชาคมตำบล: หมายเหตุจากนักคิด. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2545). ยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติตามแนวทางชุมชนพึ่งตนเองและยั่งยืนกรอบนโยบายและตัวแบบการจัดการ. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

ภราเดช พยัฆวิเชียร. (2550). การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมรากหญ้าโดยชุมชนในประเทศไทย. *eTAT Tourism Journal*, *7*(3), 1–7.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2555). เอกสารการสอนชุดวิชา การสื่อสารกับการพัฒนา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2545). การอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว: เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

รุ่งทิพย์ ว่องปฏิการ. (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยว. สืบค้นจาก http://www.stou.ac.th/tourism/acheive

วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. (2551). หนึ่งทศวรรษรางวัลลูกโลกสีเขียว. รางวัลลูกโลกสีเขียว หนังสือพิมพ์สำหรับคนรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม, *3*(12), 6–9.

วิชัย เทียนน้อย. (2538). การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา.

วิรุจ กิจนันทวิวัฒน์. (2550). จุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย.

วีระศักดิ์ กราปัญจะ. (2554). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านอ่าวท่าเลน – บ้านท่าพรุ ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่. In *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัย "มสธ วิจัย ประจำปี 2554"* (pp. 228 – 244). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วีระ ระบอบ. (2549). *แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เทือกเขาพระ-เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2547-2556)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ศรีลัดดา อุทยารัตน์, & วีณา แก้วประดับ. (2555). การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ

จัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาถ้ำค้างคาว วัดเขาช่องพราน ต.เตาปูน จ.ราชบุรี. กรุงเทพฯ.

สถาบันลูกโลกสีเขียว. (2546). ผลงานรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 5 ประจำปี 2546. สืบค้นจาก http://pttinternet.pttplc.com/greenglobe/2546/community-05.html

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2540). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2542). รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2540). ประชาชนได้อะไรจาก (ร่าง) รัฐธรรมนูญใหม่. สืบค้นจาก https://www.nectec.or.th/thailand/constitution/

สมบูรณ์ ธรรมลังกา. (2556). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, *15*(2), 58–66.

สาวิณี รอดสิน. (2554). ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านบางจำปี ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ กรมป่าไม้. (2554). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำริด้านทรัพยากรธรรมชาติและจุดเริ่มต้น อพ.สธ. สืบค้นจาก http://www.forest.go.th/orip/index.php?option=com_content&view=article&id=557&Itemid=500&lang=th

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2550). แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม. สืบค้นจาก http://www.opdc.go.th/special.php?spc_id=3&content_id=301

สำนักปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง. (2552). เอกสารประกอบการฝึกอบรม โครงการร่วมพิทักษ์รักษ์สิ่งแวดล้อม. กระบี่: กระบี่การพิมพ์.

สุถี เสริฐศรี. (2557). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สุทธิชา พูลเกิด. (2554). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยรูปแบบ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (โฮมสเตย์): ศึกษาเปรียบเทียบ ชุมชนเกาะยอกับชุมชนเกาะยาวน้อย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุนทร กองทรัพย์. (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาตำบลท่าอิฐ จังหวัดนนทบุรี. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2545). รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุปราณี จันทร์ส่ง และคณะ. (2558). พัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมป์, *10*(3), 273–283.

สุพรรณี ไชยอำพร, & สนิท สมัครการ. (2543). การวิเคราะห์สังคมเพื่อการพัฒนาแนวคิดวิธีการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์กรการคลังสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

เสถียร เชยประทับ. (2525). การสื่อสารงานนวกรรม. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

เสน่ห์ จามริก, ยศ สันตสมบัติ, บวรศักดิ์ อุวรรณโน, เจริญ คัมภีรภาพ, & ไพสิธ พาณิชย์กุล. (2536). ป่าชุมชนในประเทศไทย. ขอนแก่น: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

เสรี พงศ์พิศ. (2546). ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโลกสีเขียวฯ.

เสรี เวชบุษกร. (2538). ส่วนนันทนาการและสื่อความหมาย. สืบค้นจาก https://www.dnp.go.th/NPO/html/Tour/Eco_Tour.html

หาญศึก ทรงสวัสดิ์. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

อนุรักษ์ ปัญญานุวัตน์. (2539). รายงานการวิจัยการประเมินโครงการปกป้องป่าไม้เมืองไทย เพื่อเร่งรัดฟื้นฟูต้นน้ำลำธารในกรมป่าไม้. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อมรพรรณ ซุ้มโชคชัยกุล. (2559). แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับความเป็นชุมชนและการสื่อสารชุมชน. In เอกสารการสอนชุดวิชา ความรู้เบื้องต้นการสื่อสารชุมชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อรวรรณ พันธ์เนตร. (2541). การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน: กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อระนุช โกศล, & โชคชัย สุทธาเวศ. (2556). การจัดการด้านการท่องเที่ยวยั่งยืนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. วารสารการเมืองการปกครองประเด็นปัญหาปัจจุบันในอาเซียน, *4*(1), 219–232.

อัศรินทร์ นนทิหทัย. (2551). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน เพื่อการพัฒนารายการโทรทัศน์ TK Teen*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2558). ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. *วารสารนักบริหาร Executive Journal*, *35*(1), 104–113.

อุทัย ดุลยเกษม, & อรศรี งามวิทยาพงษ์. (2540). ระบบการศึกษากับชุมชน: กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัย. กรุงเทพฯ: สานักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

อุษาวดี พูลพิพัฒน์. (2545). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาการท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว, *21*(4), 38–49.

Ascroft, J. (1987). Communication in support of development:Lessons from theory and practice. In *the Communication and Change: An Agenda for New Age Communication seminar.East-West center*. Honolulu: University of Hawaii.

Berlo, D. K. (1960). *The Procees of Communication*. Michingan State University: The Free Press.

Blumer, H. (1996). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method. Englewood*. NJ: Prentice-Hall.

Boo, E. (1991). *Ecotourism:The Process of Communication*. New York: The Free Press.

Brembeck , Winston L. & Howell, W. S. (1976). *Persuasion: A Means of Social Influence. Englewood Cliffs*. N.J: Prentice-Hall.

Ceballos – Lascurain, H. (1996). *Tourism Ecotourism and protected area: the state of nature – base tourism around the world and guideline for its development*. Cambridge: IUCD.

Cohen John M. & Uphof, N. T. (1980). Participation's Place in Rural Development, Seeking Clarity Through Specificity. *Journal of World Development*, *8*(3), 233.

Davidson, R. (1993). *Tourism 2 ed*. Singapore: Longman Group Limited.

Issacs, W. (1994). *Dialougue. In P. Senge, The fifth discipline fieldbook*. London: Nicolas Brealey.

Jacobson , T. & Kolluri, S. (1999). *Participatory Communication as Communication Action, Theoretical approaches to participatory communication*. Cresskill,NY: Hampton Press.

Jimieson, W. (2001). *Sustainable Tourism development:Principles and principles and practices*. Bangkok: Asian Institute of Technology.

John. Swarbrooke. (2000). *Sustainable Tourist Management*. Oxen: Cabi Publicing.

Mathews, D. (1996). *Elements of a Strong Society and Healthy Public Life. Dayton*. Ohio: Kettering Foundation.

Nair, K. S. & White, S. . (1993). *The development communication process: A reconceptualization, Perspective in development communication*. New Delhi: Sage.

Reeder, W. (1974). *Some aspect of the information social participation of families*. New York: Methuen.

Sindiga, I. (1999). Alternative Tourism and Sustainable Development in Kenya. *Journal of Sustainable Tourism*, *12*(3), 126–141.

Vroom, V.H., & Deci, E. . (1970). *Management and Motivation*. New York: : Penguen Book.

Wastern, D. (1993). *Defining Ecotourism*. North Bennington Vermont: The Ecotourism Society.

World Tourism Organization. (1995) . *Guide for local authorities on developing sustainable tourism*. Madrid,Spain: Author.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
ข้อมูลทั่วไปของตำบลเขาทอง

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน

1.ด้านกายภาพ

1.1 ที่ตั้ง

ประวัติความเป็นมา

เดิมตำบลเขาทอง เป็นตำบลที่มี 13 หมู่บ้าน เป็นตำบลขนาดใหญ่ ความเป็นมาของตำบลชื่อตำบลเขาทอง เนื่องจากในอดีตมีการขุดแร่บริเวณตำบลนี้ แร่ที่ขุดมีลักษณะสีแร่คล้ายทองเหลือง ชาวบ้านเข้าใจว่าเป็นแร่ทองคำ จึงเรียกตำบลนี้ว่า เขาทอง ซึ่งในปัจจุบันตำบลเขาทองมี 6 หมู่บ้าน เพราะมีการแยกหมู่บ้านไปตั้งตำบลใหม่คือตำบลหนองทะเล เมื่อปี พ.ศ. 2522

ตำบลเขาทองอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองกระบี่ ประมาณ 24 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 180 ตารางกิโลเมตร แบ่งเป็นพื้นที่ทางทะเลประมาณ 111 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ทางบกประมาณ 69 ตารางกิโลเมตร ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลเขาทอง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลเขาคราม	อำเภอเมือง	จังหวัดกระบี่
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลหนองทะเล	อำเภอเมือง	จังหวัดกระบี่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลทับปริก	อำเภอเมือง	จังหวัดกระบี่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ทะเลอันดามัน	อำเภอเกาะยาว	จังหวัดพังงา

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลเขาทอง ทางตอนเหนือประกอบด้วยภูเขา สลับกับสภาพพื้นที่ราบลุ่ม มีที่ราบชายฝั่งทะเลตะวันตก บริเวณทางใต้มีสภาพเป็นภูเขากระจัดกระจายสลับกับพื้นที่แบบลูกคลื่น บริเวณตะวันตกเฉียงใต้ มีสภาเป็นพื้นที่ชายฝั่งติดกับทะเลอันดามัน ประกอบด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่ประมาณ 25 เกาะ เกาะที่สำคัญได้แก่ เกาะห้อง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสวยงามติดอันดับโลก

1.3 ลักษณะของไม้และป่าไม้

ไม้และป่าไม้ตำบลเขาทองเป็นพรรณไม้ในเขตร้อนชื้น ไม้ยืนต้นส่วนใหญ่เป็นไม้เกษตรเช่น ต้นยางพารา ต้นทุเรียน และผลไม้ต่างๆ พื้นที่ทางชายฝั่งมีพรรณไม้ป่าชายเลน เช่น ต้นโกงกาง ต้นแสม ต้นปรง ฯลฯ พื้นที่ป่าในตำบลเขาทองมีพื้นที่ป่าสำคัญคือ พื้นที่ป่าชายเลนบ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลนและพื้นที่ป่าบนภูเขา เช่น เขาทอง เขาคาหยัม เขาปากเบน เป็นต้น

2.ด้านการเมือง /การปกครอง

เขตปกครอง

ตำบลเขาทองแบ่งเขตปกครองเป็นหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

หมู่ที่ 1 บ้านในสระ

หมู่ที่ 2 บ้านเขาทอง

หมู่ที่ 3 บ้านท่าเลน

หมู่ที่ 4 บ้านน้ำโครมโครม

หมู่ที่ 5 บ้านท่าพรุ

หมู่ที่ 6 บ้านท่าทองหลาง

3. ประชากร

ข้อมูลสำนักทะเบียน กรมการปกครอง ณ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2559

ที่	หมู่บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนหลังคาเรือน
		ชาย	หญิง	รวม	
1	บ้านในสระ	956	981	1937	560
2	บ้านเขาทอง	443	421	864	239
3	บ้านท่าเลน	309	300	629	252
4	บ้านน้ำโครมโครม	505	495	1,000	316
5	บ้านท่าพรุ	404	400	804	175
6	บ้านท่าทองหลาง	719	700	1,419	380
	รวม	3,356	3,297	6,653	1,922

4. สภาพสังคม

4.1 การศึกษา

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง

1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเขาเทียมป่า

โรงเรียนประถมศึกษา (สังกัด สพฐ.) จำนวน 3 แห่ง

1. โรงเรียนบ้านเขาเทียมป่า
2. โรงเรียนบ้านคลองทรายประชาอุทิศ
3. โรงเรียนบ้านเขาทอง

โรงเรียนมัธยมศึกษา(สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากระบี่) จำนวน 1 แห่ง

1. โรงเรียนบ้านเขาเทียมป่า (โรงเรียนขยายโอกาส)

4.2 สาธารณสุข

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านในสระ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 บ้านในสระ

4.3 อาชญากรรม

ป้อมตำรวจชุมชนประจำตำบล 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านท่าทองหลาง

5. การคมนาคมขนส่ง

มีเส้นทางคมนาคมในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านดังนี้

ที่	หมู่บ้าน	ถนนลูกรัง	ถนนคอนกรีต	ถนนลาดยาง
		จำนวน (สาย)	จำนวน (สาย)	จำนวน (สาย)
1	บ้านในสระ	5	3	3
2	บ้านเขาทอง	2	2	2
3	บ้านท่าเลน	5	3	1
4	บ้านน้ำโครมโครม	3	2	2
5	บ้านท่าพรุ	4	2	1
6	บ้านท่าทองหลาง	1	2	1
	รวม	**20**	**14**	**10**

ตารางแสดง : เส้นทางคมนาคม (ข้อมูลเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2559)

6. เศรษฐกิจ

6.1 การเกษตร

หมู่ที่	พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ทำนา	พื้นที่ปลูกผลไม้	พื้นที่ปลุกไม้ยืนต้น	พื้นที่ปลูกพืชไร่	พื้นที่ปลูกพืชผัก	พื้นที่รกร้าง	พื้นที่การเกษตรอื่นๆ
1	20,672	-	670	7,590	-	3	91	4,659
2	7,925	-	299	2,769	-	1	64	3,496
3	9,703	-	82	684	-	-	223	7,854
4	11,350	-	358	5,577	-	1	62	4,762
5	7,121	-	67	3,972	-	1	117	2,882
6	11,354	-	281	5,049	-	1	49	5,537
รวม	**68,125**	**0**	**1,757**	**25,641**	**0**	**7**	**606**	**29,157**

(ข้อมูลจากแผนพัฒนาเกษตรจังหวัดกระบี่)

6.2 การประมง

ประเภท	ประมงชายฝั่ง	ปลาน้ำจืด (บ่อ)	ปลาทะเล (กระชัง)	อื่นๆ
จำนวนราย	103	17	3	-

(ข้อมูลจากแผนพัฒนาเกษตรจังหวัดกระบี่)

6.3 การปศุสัตว์

หมู่ที่	โค (ตัว)	กระบือ (ตัว)	สุกร (ตัว)	แพะ (ตัว)	แกะ (ตัว)	เป็ด (ตัว)	ไก่ (ตัว)	ห่าน (ตัว)	นก (ตัว)	อื่นๆ (ตัว)
1	33	-	-	67	-	60	1,500	-	-	-
2	17	-	-	84	-	72	350	-	-	-
3	-	-	-	22	-	30	106	-	-	-
4	10	-	-	54	-	45	320	-	-	-
5	12	-	-	28	-	54	330	-	-	-
6	13	-	-	29	-	68	248	-	-	-
รวม	85	0	0	248	0	330	2,854	0	0	0

(ข้อมูลจากแผนพัฒนาเกษตรจังหวัดกระบี่)

6.4 การท่องเที่ยว

มีแหล่งท่องเที่ยวในตำบลดังนี้

- ถ้ำสระแก้ว
- หมู่เกาะห้อง
- เขาขนาบน้ำ
- อ่าว่าเลน
- เขาเขียน
- ป่าชายเลนบ้านคลองกรวด
- ป่าชุมชนบ้านท่าพรุ

- แหลมจมูกควาย

- คลองธารทิพย์

- คลองน้ำผุด

6.5 การประกอบอาชีพ

มีกลุ่มอาชีพทั้งหมด 4 กลุ่ม

- กลุ่มประมงพื้นบ้าน หมู่ที่ 5
- กลุ่มเรือนำเที่ยว หมู่ที่ **3**
- กลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าเลน หมู่ที่ 3
- กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้า หมู่ที่ 6

7. ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม

7.1 การนับถือศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ

วัดและสำนักสงฆ์ **จำนวน 1 แห่ง**

วัดในสระ หมู่ที่ 1 บ้านในสระ

มัสยิด **จำนวน 9 แห่ง**

1.บ้านในสระ มัสยิดจำปาสระ

2.บ้านเขาทอง มัสยิดมะขามทองและมัสยิดประชาพัฒนา

3.บ้านท่าเลน มัสยิดบ้านท่าเลน

4.บ้านน้ำโครมโครม มัสยิดสันติประชาสรรค์และมัสยิดอัรรอมาน

5.บ้านท่าพรุ มัสยิดพัฒนาอิสลามบ้านท่าพรุ

6.บ้านท่าทองหลาง	มัสยิดบ้านคลองกรวดและมัสยิดประชาบำรุง

ศาลเจ้า	**จำนวน 1 แห่ง**
ศาลเจ้ากวนเต้กุ้น	หมู่ที่ 1 บ้านในสระ

7.2 ประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีและวัฒนธรรมส่วนใหญ่ในตำบลเขาทองจะเกี่ยวข้องกับศาสนา และความเชื่อในท้องถิ่น

1. งานประเพณีสารทเดือนสิบ

เดือนสิบเป็นประเพรีสำคัญของชาวใต้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ขนมที่ขาดไม่ได้คือขนมลา ขนมเจาะหู ขนมพอง ขนมบ้า และขนมกงหรือขนมไข่ปลา

2. งานประเพณีรดน้ำดำหัว

พิธีต่อเนื่องจากวันสงกรานต์หรือวันขึ้นปีใหม่ของไทย แสดงถึงความเคารพนอบน้อมต่อบิดามารดาผู้ใหญ่ หรือผู้มีพระคุณ เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที และขอพรเพื่อความเป็น ศิริมงคลแก่ตนเอง

3. เทศกาลกระบี่เบิกฟ้าอันดามันและผูกผ้าเรือหัวโทง

จัดตรงกับเดินพฤศจิกายนของทุกปี เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและประชาสัมพันธ์จังหวัดร่วมกับการทำพิธีผูกผ้าเรือหัวโทงเพื่อความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อในการนับถือแม่ยางนาง ในฤดูการท่องเที่ยวของจังหวัดกระบี่

4. เทศกาลถือศีลกินเจ

การถือศีลกินเจตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำ ถึง 9 ค่ำ เดือน 9 ของจีน (ตรงกับเดือน 11 ของไทย ช่วงเดือนกันยายน – ตุลาคมทุกปี) เป็นการบำเพ็ญสมาทานกินเจ บริโภคแต่อาหารผักผลไม้ เป็นการละเว้นการทำบาปไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต รักษาศีลและทำจิตใจให้บริสุทธิ์ โดยผู้ศรัทธาที่กินเจจะสวมเสื้อสีขาวและสวดมนต์ทาสมาธิภาวนาแผ่เมตตาจิตขอพรให้กับตนเองและครอบครัว ทั้งยังมีการบริจาคทรัพย์เป็นค่าอาหารและค่าใช้จ่ายในโรงครัวอีกด้วย

5. งานเมาลิดกลางจังหวัดกระบี่

เป็นงานสำคัญระดับชาติของพี่น้องชาวไทยมุสลิม โดยจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2521 เป็นงานประจำปีของชาวมุสลิมจังหวัดกระบี่ซึ่งจะจัดขึ้นระหว่าง 10 วันสุดท้ายของการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนของทุกปี

6. การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน

เดือนรอมฎอนเป็นเดือนอันประเสริฐของพี่น้องชาวไทยมุสลิม ซึ่งในเดือนนี้เป็นเดือนที่ชาวมุสลิมต้องทำการถือศีลอดเป็นระยะเวลา 29 ถึง 30 เพื่อเป็นการทดสอบความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้า รวมทั้งการฝึกฝนตนเองให้เกิดความอดทน มีจิตใจหนักแน่น ทั้งนี้มีการบริจาคทาน ข้าวสารต่อคนยากไร้อีกด้วย

8. ป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้ในตำบลเขาทองที่สำคัญได้แก่

พื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนท่าพรุ – อ่าวท่าเลน ซึ่งมีเนื้อที่กว่า 2,000 ไร่ ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวในการพายเรือคายัคชุมธรรมชาติภายในตำบล

พื้นที่ป่าบนภูเขา เช่น เขาทอง เขาคาหยัม เขาปากเบน เป็นต้น

แผนที่ตั้งตำบลเขาทอง

ภาคผนวก ข.
แผนที่อ่าวท่าเลน

แผนที่อ่าวท่าเลน

แสดงเส้นทางการพาเรือคายัคเที่ยวชมธรรมชาติของชุมชน

ภาคผนวก ค.

ข้อบัญญัติท้องถิ่นการใช้ประโยชน์และการใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ป่าชุมชน บ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลน (ฉบับปรับปรุง) 2558

ข้อบัญญัติท้องถิ่นการใช้ประโยชน์และการใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ป่าชุมชน บ้านท่าพรุ – อ่าวท่าเลน (ฉบับปรับปรุง) 2558

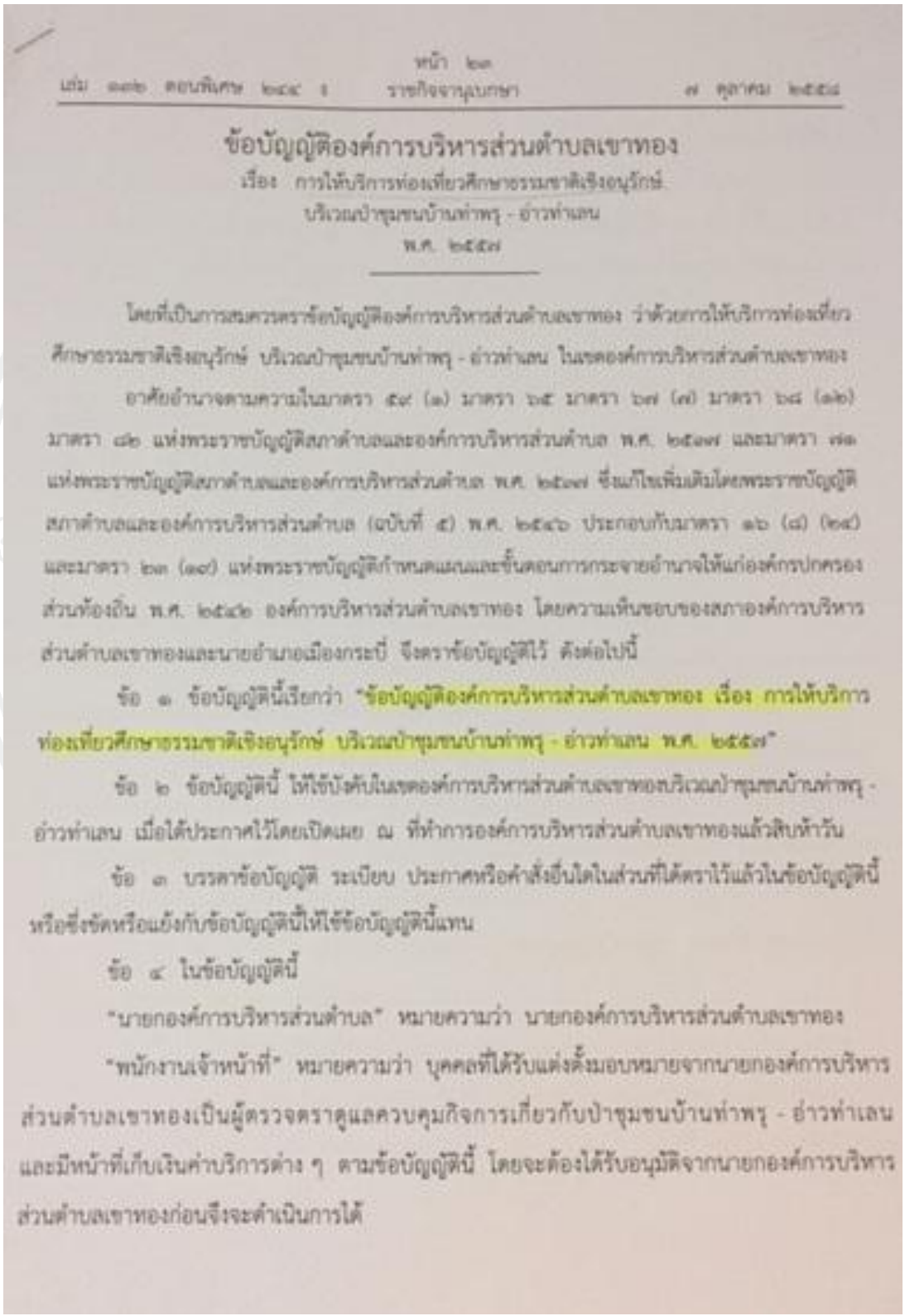

หน้า ๒๓
เล่ม ๑๓๒ ตอนพิเศษ ๒๔๔ ง ราชกิจจานุเบกษา ๗ ตุลาคม ๒๕๕๘

ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง
เรื่อง การให้บริการท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติเชิงอนุรักษ์
บริเวณป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าเลน
พ.ศ. ๒๕๕๗

โดยที่เป็นการสมควรตราข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง ว่าด้วยการให้บริการท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ บริเวณป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าเลน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๙ (๑) มาตรา ๖๕ มาตรา ๖๗ (๗) มาตรา ๖๘ (๑๒) มาตรา ๘๒ แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ และมาตรา ๗๑ แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๖ ประกอบกับมาตรา ๑๖ (๘) (๒๔) และมาตรา ๒๓ (๑๙) แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง โดยความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองและนายอำเภอเมืองกระบี่ จึงตราข้อบัญญัติไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ข้อบัญญัตินี้เรียกว่า "ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง เรื่อง การให้บริการท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ บริเวณป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าเลน พ.ศ. ๒๕๕๗"

ข้อ ๒ ข้อบัญญัตินี้ ให้ใช้บังคับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองบริเวณป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าเลน เมื่อได้ประกาศไว้โดยเปิดเผย ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองแล้วสิบห้าวัน

ข้อ ๓ บรรดาข้อบัญญัติ ระเบียบ ประกาศหรือคำสั่งอื่นใดในส่วนที่ได้ตราไว้แล้วในข้อบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับข้อบัญญัตินี้ให้ใช้ข้อบัญญัตินี้แทน

ข้อ ๔ ในข้อบัญญัตินี้

"นายกองค์การบริหารส่วนตำบล" หมายความว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง

"พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายความว่า บุคคลที่ได้รับแต่งตั้งมอบหมายจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองเป็นผู้ตรวจตราดูแลควบคุมกิจการเกี่ยวกับป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าเลน และมีหน้าที่เก็บเงินค่าบริการต่าง ๆ ตามข้อบัญญัตินี้ โดยจะต้องได้รับอนุมัติจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองก่อนจึงจะดำเนินการได้

"ป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน" หมายความว่า ป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน หมู่ที่ ๕ ตำบลเขาทอง อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ มีเนื้อที่จำนวน ๑,๗๘๕ ไร่ ๓ งาน ๘๖ ตารางวา โดยได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองได้กำหนดหรือได้ประกาศไว้ให้เป็นเขตดำเนินการเกี่ยวกับการดูแลรักษา การใช้ประโยชน์ และการให้บริการท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติเชิงอนุรักษ์

"อาคารหรือสิ่งก่อสร้าง" หมายความว่า สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองได้ดำเนินการจัดสร้าง รวมถึงสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่หน่วยงานอื่นก่อสร้างให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง

ข้อ ๕ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เรียกเก็บค่าให้บริการท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ การเข้าใช้ประโยชน์ และค่าบริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานด้านต่าง ๆ ตามบัญชีอัตราค่าธรรมเนียมท้ายข้อบัญญัตินี้

ข้อ ๖ ผู้ขออนุญาตใช้สถานที่ สิ่งก่อสร้าง หรือพื้นที่บริเวณป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน ให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้อนุญาต

ข้อ ๗ ผู้ใช้บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือเข้าใช้ประโยชน์ในการศึกษาธรรมชาติบริเวณป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน จะต้องปฏิบัติดังนี้

(๑) บุคคลทั่วไป นิติบุคคล หรือหน่วยงานต่าง ๆ เข้าท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือใช้ประโยชน์ในการศึกษาธรรมชาติบริเวณป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน จะต้องเสียค่าบริการตามบัญชีอัตราค่าธรรมเนียมท้ายข้อบัญญัตินี้ เว้นแต่เป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่มัคคุเทศก์ในการนำเที่ยว หรือได้รับอนุญาตให้ยกเว้นค่าบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง

(๒) ห้ามเก็บ หักกิ่งไม้ ตัดต้นไม้ เก็บหาของป่า ล่าสัตว์ รวมถึงจับสัตว์น้ำทุกชนิดในบริเวณป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน

(๓) ห้ามนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปในบริเวณป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลนโดยเด็ดขาด

(๔) ห้ามนำเรือหางยาวหรือเรือที่มีเครื่องยนต์ทุกประเภทเข้าไปในเส้นทางท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติเชิงอนุรักษ์บริเวณป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน เว้นแต่เรือของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายเท่านั้น

(๕) ห้ามทิ้งขยะ เศษอาหาร ขวดแก้ว ขวดพลาสติก หรือสิ่งปนใดในบริเวณพื้นที่ป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน โดยเด็ดขาด และให้จัดเก็บใส่ถุงดำนำกลับขึ้นมาทิ้งยังที่ซึ่งจัดเตรียมไว้ให้

(๖) ห้ามนำสุรา ยาเสพติด เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ หรือพกพาอาวุธทุกชนิดเข้าไปในบริเวณพื้นที่ป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน

(๗) การใช้สถานที่เพื่อการใด ๆ ต้องมิให้เป็นการเสื่อมศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม และต้องไม่ส่งเสียงดังรื้อถาว หรือกระทำการใดเป็นการรบกวน หรือเป็นที่เดือดร้อนรำคาญแก่บุคคลอื่น

(๘) ห้ามทิ้งน้ำเสียหรือสิ่งที่ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำลงในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน

(๙) ผู้ใช้บริการท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติเชิงอนุรักษ์จะต้องท่องเที่ยวไปตามเส้นทางหรือภายในพื้นที่ที่พนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดไว้เท่านั้น

(๑๐) บริเวณพื้นที่ป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน จะเปิดให้บริการท่องเที่ยวทางธรรมชาติเชิงอนุรักษ์ ตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๘.๐๐ น.

(๑๑) ยานพาหนะทุกชนิดทั้งทางบกและทางน้ำ จะต้องนำไปจอดในสถานที่ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่กำหนดไว้สำหรับการจอดยานพาหนะตามชนิดนั้น ๆ

(๑๒) ห้ามผู้ใช้บริการท่องเที่ยวหรือใช้ประโยชน์ในการศึกษาธรรมชาติเข้าไปในเขตห้ามเข้าหรือบริเวณเขตพื้นที่หวงห้ามเฉพาะโดยเด็ดขาด

(๑๓) ห้ามบุคคลใด ๆ เข้าไปในบริเวณพื้นที่ป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน ก่อนเวลา ๐๘.๓๐ น. และหลังเวลา ๑๘.๐๐ น. เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองแล้ว

ข้อ ๘ ผู้ใดฝ่าฝืนข้อบัญญัตินี้ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท ทั้งนี้อาจถูกผู้มีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลสั่งให้ออกจากพื้นที่ และอาจถูกดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

ข้อ ๙ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองจะดำเนินคดีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ข้อ ๑๐ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองมีหน้าที่ป้องกันคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน และทรัพย์สินต่าง ๆ ของทางราชการมิให้ผู้ใดฝ่าฝืนข้อบัญญัตินี้ ทั้งร่วมกันฟื้นฟูปลูกป่าทดแทนในเขตพื้นที่ที่กำหนดให้ป่าชุมชนบ้านท่าพรุ - อ่าวท่าแลน มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข้อ ๑๑ การจัดเก็บรายได้ ค่าบริการต่าง ๆ ให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง พิจารณาตามความเหมาะสม โดยให้เป็นไปตามข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง เว้นแต่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานโดยได้รับอนุญาตจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าบริการ

ข้อ ๑๒ การกระทำใด ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือโทษต่อพื้นที่และทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง ซึ่งมิได้กำหนดไว้ตามข้อบัญญัตินี้ ให้อยู่ในดุลยพินิจของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง

ข้อ ๑๓ ในกรณีหากมีเหตุผลอันสมควรและเพื่อประโยชน์ทางราชการ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองอาจยกเว้นหรือผ่อนผันการปฏิบัติตามข้อบัญญัตินี้ได้ และมีอำนาจแต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงานส่วนตำบลเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามข้อบัญญัตินี้

ข้อ ๑๔ ให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทองเป็นผู้รักษาการตามข้อบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกระเบียบ ประกาศหรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามข้อบัญญัตินี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

สมชาย เหล่าสกุล

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง

ภาคผนวก ง.

บรรยากาศการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

สัมภาษณ์เชิงลึก (In- Depth Interview) กลุ่มผู้นำชุมชน

ที่	ชื่อ –นามสกุล/ตำแหน่ง	รูปภาพ
1	นายสมชาย เหล่าสกุล (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อดีตกำนันตำบลเขาทอง)	
2	นายมะหมูด รักดี (รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาทอง อิหม่ามประจำตำบลและอดีตประธานป่าชุมชน)	
3	นายจเร พวงนุ่น (กำนันตำบลเขาทอง)	
4	นายอภิศักดิ์ ดินแดง (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านท่าพรุ)	

ที่	ชื่อ –นามสกุล/ตำแหน่ง	รูปภาพ
5	**นายสราวุธ บำรุง** (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 อ่าวท่าเลน)	

สนทนากลุ่ม (Focus group) กลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

สัมภาษณ์เชิงลึก (In- Depth Interview) กลุ่มประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวของชุมชน

ที่	ชื่อ –นามสกุล/อาชีพ	รูปภาพ
1	นางเรืองรอง เกกินะ (ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวคายัคพ้อย)	
2	นายสุรสิทธิ์ เกกินะ (ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวซีคายัค)	
3	นายอาหลี พึ่งหล้า (ผู้ประกอบการร้านอาหารอ่าวท่าเลนซีฟู้ด)	

ที่	ชื่อ –นามสกุล/อาชีพ	รูปภาพ
4	นายอภิฉัตร ศรีพิทยานันท์ (มัคคุเทศก์ท้องถิ่นบริษัทฟ้าใสคายัคกิ้ง)	
5	นางสาวศิรภัสสร ชายเขาทอง (มัคคุเทศก์ท้องถิ่นบริษัทสวีทเซาท์ซี)	
6	นางสาวหงสาวดี ศรีสหัสวรรษ (มัคคุเทศก์ท้องถิ่นดิสคอเวอร์รี่)	

ที่	ชื่อ –นามสกุล/อาชีพ	รูปภาพ
7	นางห้าหวา ผิวดี (เจ้าของร้านขายของชำ)	
8	นางทักษิณา นุ้ยสุชล (เจ้าของร้านมินิมาร์ท)	
9	นางมาริษา สงวนสินธุ์ (เจ้าของร้านขายอาหารพื้นบ้าน)	

สัมภาษณ์เชิงลึก (In- Depth Interview) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ

ภาคผนวก จ.
ตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากป่าชายเลนของตำบลกำพวน

เสื้อผ้ามัดย้อมชายเลน

โคมไฟที่ประดิษฐ์จากผลแก่ของตะบูนขาวหรือต้นตีนเป็ดทะเลมาตกแต่งด้วยกิ่งของต้นโกงกาง

ของเล่นรูปสัตว์ต่างๆ ประดิษฐ์จากผลแก่ของต้นตีนเป็ดทะเลหรือใบแก่ของต้นปรง

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวธันย์ชนก ช่างเรือ
ประวัติการศึกษา	เทคโนโลยีบัณฑิต (การโทรทัศน์ –วิทยุกระจายเสียง) เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ปีที่สำเร็จการศึกษา 2556
ประสบการณ์การทำงาน	ผู้ช่วยนักวิชาการประชาสัมพันธ์ องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ ปี 2556-2558